

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

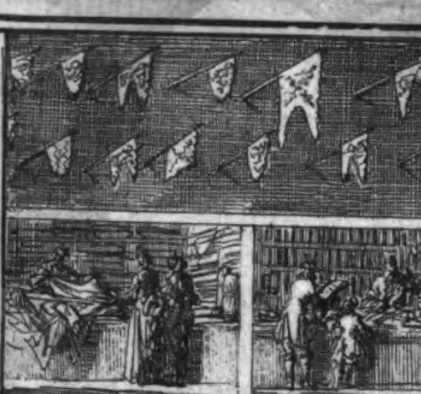

Lee e. 7

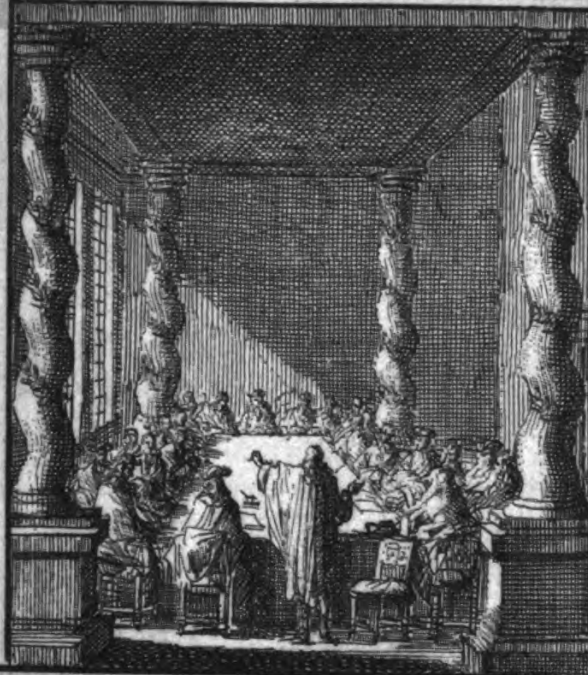
PRESENTED TO
THE BODLEIAN LIBRARY
BY
PROFESSOR R. W. LEE

24

BESCHRYVINGE
VAN
'S GRAVENHAGE.

BESCHRYVINGE
VAN
's GRAVENHAGE,

Behelfende

Desselfs eerste opkomst, stichting en vermakelyke situatie, het Graven-hof aldaar gebouwt, met alle verdere publyke en particuliere Gebouwen daar in sijnde, en desselfs voorname Grachten, Pleynen, Straaten, Wandelingen en Buytenwegen.

Als mede

Alle de hooge Staatsche Vergaderingen, Collegien, Hoven van Justitie en andere Raad- en Vergader Kamers daar in geplaaft, en derselve dagelyke byeenkomsten.

Mitsgaders

De oude Coustumen die in den Hage geobserveert worden.

Alles nauwkeuriglyk opgestelt en beschreven, met kennisse van de Ed: Achtbare Heeren Burgermeesteren van 's Gravenhage.

Door GYSBERT DE CRETSEK.

Met Figuren.

Waar achter bygevoegt is de Zeestraat op Scheveninge door de Heer van ZUYLICHEM.

TOT AMSTERDAM,

By JAN TEN HOORN, Boekverkoper. 1711.

OPDRACHT

AAN DE ED: AGTB: HEEREN,

Van de Magistraat van 's Gravenhage.

D'Heer en M^r. PIETER DIERQUENS, Bailliu.

BURGERMEESTEREN,

D'Heer en M^r. JOHAN DEDEL,

D'Heer en M^r. PAULUS van ASSENDELFT,

D'Heer en M^r. ADRIAAN van SPIERINGSHOEK,

D'Heer en M^r. MICHEL ten HOVE, derfelve Secretaris.

SCHEPENEN.

D'Heer en M^r. EWOUT BRAND, out Burgermeester.

D'Heer FR. LOUIS vander WIELE, out Burgermeester.

D'Heer en M^r. GYSBERT van KINSCHOT, out Burgerm^r.

D'Heer en M^r. WILLEM COMANS,

D'Heer en M^r. WILLEM van ASSENDELFT,

D'Heer en M^r. JOHAN QUARLES,

D'Heer en M^r. ANTHONY de VEER, Secretaris van
den Hage

EDELE AGTBARE HEEREN,

Dese beschryvinge van 's GRAVEN-
HAGE, by my niet buyten kennisse
van U Ed: Agtb: opgesteld ende ter
Drukperffe gebragt sijnde, so heb
geagt deselve aan niemand anders,

O P D R A C H T.

als aan U Ed: Agtb: te kunnen opdragen, als dewelke tot Regenten daar van gesteld sijnde, men door der selver wyse en wel geordende Regeeringe, alle oeffeningen, Neeringen, Ambachten en Handteeringen, daar in volle bloey, en noch hand over hand toenemen fiet, sulks dat oogschynelyk te verwachten staat, dat by sulc een gelukkige voortgang onder U Ed: Agtbare welgestelde en goede Regeeringe, dit so vermaarde Vlek sijn kruyn noch al vry hoger sal opsteeken, en deffelfs luyfter door de verder aankweekinge van der selver Burgerye en Inwoonders, met nieuwe aanbouwing van Huysen en Woonplaatsen, noch grooter en heerlyker sal worden. Ik wil gaarne bekennen, Ed: Agtbare Heeren, dat myne geringe penne niet bequaam is geweest om alles daar van waardiglyk op te stellen; maar't sal my genoeg sijn, indien U Ed: Agtbare dese myne eenvoudige Beschryvinge gunstiglyk gelieven te ontfangen, en dat ik de eere mag hebben van te mogen sien, datse so gering alsse ook is, echter aan deselve niet onaangenaam voorkomt: waarmede U Ed: Agtbare een geduurige voorspoedige
en

O P D R A C H T.

en gezegende Regeringe, en der selver Perfoonen
en Familien een langduurige gefontheyt, mits-
gaders alle heyl en welvaren toewenfchende, fal
met diepe eerbiede t'aller tyd zyn en verbly-
ven,

ED: AGTBARE HEEREN,

*UEd. Agtb: gansch geboorfame Burger
en Onderdaan,*

G: DE CRETSER.

E P I-

EPIGRAMMA,
DE LAUDIBUS
HAGÆ COMITUM,

ad Lectorem.

EXteras gentes, Italos peragras,
Galliæ Luxum, Fluviique Rheni
Accolas spectas, pelago & repostos,
Belga Britannos?

Sint tibi curæ patrii penates,
HAG A te Tempe moveant amœna,
Tot Ducum cunæ, celebrisque vatis
Patria Jani.

Teutones, Galli, Latiique quicquid,
Quicquid extollit tumidusque Brito,
Id, brevi tanquam in tabula, videndum.
Exhibet HAG A,

Te juvant clari monumenta Martis,
Tecta vel saxo Pario superba,
Sceptra, Fortunas, populos, coronas?
Hic tibi cuncta!

Q. B I M A N.

VOOR-

V O O R R E D E N

A A N D E N

L E E Z E R.

HIER hebt gy Leser een beschryvinge van 's Gravenhage, zynde wel een Vlek of open plaatse, zonder poorten of muuren, maar 't welke om desselfs beminnellyke schoonheyt, mitsgaders aangename stant en situatie, groote uytgestrektheyt, als anders, veele voorname Steden komt te overtreffen, waaromme andere Schryvers al voorlange daar van gezegt hebben, dat gelyk Engeland het grootste Eyland, de Nyl de grootste Rivier, alzoo ook 's Gravenhage het grootste Vlek met recht kangenaamt worden. De Heer en Mr. Jacob vander Does heeft voor eenige Jaaren wel een korte beschryvinge van den *Hage*, die hy tot zyn vermaak doemaals in rym, en voornamentlyk dat zo vermaarde Voorhout, en vers burlesques, gelyk de Franzen zeggen had beschreven, in druk laten uytgaan; maar hebben wy onze penne te werck gestelt, om dezelve in alle desselfs cierlykheden t'ontvouwen; en dat pronkjuweel aan 't gemeen in zyn praal en luyster voor te stellen; tot dien eynde hebben wy begonnen van desselfs opkomste, en eerste stichtinge of aan, en wie de Stichter daar van is geweest; en ter neder gestelt dat Willem de II, zynde geweest de XV, of zo andere willen de XVIII Graaf van Holland, d'eerste beginfelen daar aan door het overbrengen van zyn Hof van 's Gravefande derwaarts, en met een nieuw Hof in den Jaare 1249 of 1250 aldaar te bouwen, heeft gegeven, t'zedert wanneer die plaats allengskens aangegroeyt en zyn kruyn

**

ge-

V O O R R E D E N.

gelyk als uyt het sand en stof tot foo een hooge Top en in die staat waar in het althans beschouwt kan worden, opgevyselt en opgesteken heeft, niettegenstaande dat het zelve Vleck in die tusschentyd ook al veele rampspoeden gehadt, en eenige plunderingen en verwoestingen onderhavigh is geweest, welke het zelve wel voor een geringen tyd t'ondergehouden; maar echter niet kunnen beletten hebben, dat het niet alleen zyn vorige luyster heeft weder gekregen; maar ook wyders in pracht en praal aangegroeyt is, door dien veele van den Ouden Adel der Nederlanden aldaar, eensdeels om de bekoorlykheyt en de goede situatie der plaatse, als om dichte by der Graven Hof en personen te zyn, hunne huizen of palleyzen in den Hage hebben doen bouwen, en hunne woonplaatzen gekosen, van welke oude gebouwen zommige aldaar noch in hungeheel te vinden; andere na de moderne bouwkunde stukswyze verandert, en weder andere door de tyd geconfu-meert; te niet en te gronde gegaan, ofte ook wel tot de grond toe afgeworpen, en door een nieuwe opstal en gebouw van haar eerste wezen en hoedanicheyt verandert zyn.

De stand en gelegenheyt van 's Graven Hoff met desselfs Poorten, Cingels, Grachten en Vyver, van buyten; en van binnen met desselfs groote Sale, kostelyke vergaderkammers, zo van de Staten Generaal, als van de Staten van Holland, en van andere voorname Collegien van Regeringe mitsgaders Raadkammers en Pleytrollen van de respectieve Hoven van Justitie, zal den Lezer hier inne mede omstandichlyk beschreven vinden; gelyk mede alle de voorname Pleynen, Grachten, Straaten, Gebouwen, die der veelvuldich en heel cierlyk met ryen van Lindenbomen beplant zyn, en voornamentlyk van dat playfirige en zo alom berucht Voorhout, welkers weergade nergens kan gevonden worden; wyders ook alle desselfs Kercken en andere publyke gebouwen, Godshuizen, en wat van diergelyke meer is.

De hooge Vergaderingen van de regeeringe van de Ver-
eenich-

V O O R R E D E N.

eenichde Provintien en van de Provintie van Holland, in 't particulier, die in den Hage geplaatst zyn geworden, hebben tot de luyfter en aanwasch van dezelve plaats ook niet weynigh gecontribueert, welke illustre Vergaderingen en de respectieve leeden en perzonen, die daar inne gedeputeert en gecommitteert zyn, wy in deze beschryvinge mede nauwkeurichlyk aangetekent en vermeld hebben, met een kort verdoogh, wanneer yder van de zelve en tot wat eynde dezelve daar inne geplaatst zyn geworden: alle Ambassadeurs en Afgezanten, Residenten en Agenten van gekroonde hoofden Republyken en Vorsten, die aan den Staat der Vereenichde Nederlanden afgezonden worden, hebben en houden aldaar ook hunne residentie.

Ende op dat wy niet manqueren zouden in yetwes, 't gunt tot de volle beschryvinge van dien behoort, zo hebben wy ook van d'effels aangename buyten wandelingen, schoone en playfinge Straatwegen van en naar de omleggende Dorpen, mitsgaders de schoone Landhuizen, die ontrent den Haag leggen, gewagh gemaakt, en alle het merkwaardigste daar van aangetekent, en onder andere voornamentlyk ook van die Straatwegh naar het Dorp van Scheveninge en naar de Seestrand, dewelke door de hooge Duynen heen gegraven en geplavt is geworden, en dewelke dagelyks by schoon weder van zoo een menigte Carossen, Chaises en andere rytuygen bereden, en van zo veele Voetgangers tot het scheppen van een frische Zeelucht begaan wordt; welke Straatwech d'Heer *Constantyn Huygens*, in zyn leven Ridder Heere van Suylichem, heel cierlyk in rym heeft beschreven en, welke beschryvinge wy den Lezer in zyn geheel hier inne ook mede gedeelt hebben.

Den Haag is van de oude Graven van Holland ook nefens, of gelyk de besloote Steeden, met eenige privilegien begiftigt geworden, die wy zoo veele wy daar van hebben kunnen machtigh worden, mede in deze beschryvinge gevoegt hebben: den Lezer zal daar nevens ook vinden alle

V O O R R E D E N .

d'oude keuren en Coustumen die in den Hage achtervolgt en geobserveert worden; wy besluyten dan, en zeggen, dat of schoon aan den Hage Poorten en Muyren ontbreken (die de oude Borgers van de zelve Vlecke uyt edelmoedigheid aldaar niet gewilt maar geweygert hebben) om de perfectie van een Stadt te hebben, of met de naam van een Stadt genaamt te mogen worden, en maar blotelyk de naam van een Vlek kan voeren, het zelve Vleck echter den roem en glorie heeft, dat het in grootte en schoonheyt voor weynigh Steeden in Europa behoeft te wycken, en die wyders de Kroon van de bekende Vlekken in de Wereld spant, noch datter geen eenig Vlek gevonden kan worden dat daar mede kan evenaren. Waaromme het ook d'eere heeft, dat het van alle reysigers uyt vreemde Landen overkomende, om Holland te besien, met verbaastheyt en tot verwonderens toe, besien en beschouwt word, *Vale.*

OP DE BESCHRYVING
VAN
's GRAVENHAGE

Daar nu vry d'aloutheid roemen
Op haar Tempe, ryk van prach,
Rome 't hoeft der werelt noemen
Om haar heerlykheid en macht,
Thebe tot de sterren heffen
Om haar poorten, zwaar van wicht,
Door geen' donderkloot te treffen,
En Amfions lier gesticht,
's GRAVENHAGE, Hollantsch Eden,
Neerlantsch Tempe en paradys,
Van Europe als aanbeden,
Wint van Rome ver den prys;
's GRAVENHAGE, zonder muuren,
Zonder poorten, zonder flot,
Zal den vyand meer verduuren
Dan ooit Thebe, lang geknot;
's GRAVENHAGE, 't hof der hoven,
Willems wiege en bakermat,
Met geen penne of tong te loven,
Wykt in heerlykheid geen stad;
Wykt in rykdom noch vermoogen,
Noch in schoonheid, noch in naam
Alles 't geen ooit bralde in d'oogen,
Of geroemt wierd door de faam:
Zyne bosschen, zyne duinen,
Dor, doch ryk van vee, en vry,
Zyne linden, hoog van kruinen,
Zetten hem dien luister by.
Die toont CRETSEK, wel ervaren
In 't geheim van Kerk en Staat,

Met veel kracht in weinig blaaren,
Nimmer van 's lands lof verzaat :
Zyne penne, wel befmeden,
Draaft door alle wyken heen,
En ontvouwt de heerlykheden
Van die werelt in het kleen.
't Hofpaleis der oude Graven,
Eer geficht door Willems hand,
En bewoont by zo veel braven,
Maalt hy af door zyn verftand ;
Daar de Staatzorg zit te waken,
Kryg uitdondert, vrede geeft,
En beflift de hoogfte zaken
Met een lof, die hoger zweeft
Dan de tranffen, dan de wolken,
Teer geviert en aangebeên
Om haar trouw van alle volken,
En d'Europfche Mogentheên.
Dan draaft hy langs gracht en ftraten,
Toont Stadhuis en Kneuterdyk,
En de wooningen der Staten,
Plaats en plein en merkt en wyk,
Braaf van aanzien, fchoon belommert,
Ryk van pracht en overdaad,
Als 's lands Adelonbeslommert
Streeft in koetzen langs de ftraat.
Deze kring bepaalt den Schryver
Noch zyn loflyk opzet niet,
Hy vaart voort in zynen yver,
Daar hy ooftwaarts Voorburg ziet,
't Huis te Werve, Schevelingen,
Duivenvoorde en Klingendaal ;
Hoven, die den H A A G omringen
Met een ongemeene praal,
En thans eeuwig zullen leven,
Nu haar C R E T S E R heeft befchreven.

A. BÓGAERT.

ROEM-SCHADUW-SCHETZ

VAN

's GRAVEN - HAGE.

Beschryver van den HAAG u moet ik waarlyk loven;
Hoewel dit meer betaamt den Dichter VOLLENHOVEN,
Die zyn Schat-ryk talent is eigen aan zyn Wyk,
In Lof- en Waâr-spraak. Maar, alschoon zeer ongelyk
Ik mée in 't Lof-Perk trée; zoo wil ik my graag buigen
Voor *Vondel*, *Westerbaan*, *Jan Vos*, en Groten *HUIGEN*,
En meer van dezen rang : Doch roep mée overluit
De Roem en Heerlykheit van 's GRAVEN-HAGE uit:
Hier is de Hooge-School van alle Werelds-Staten;
Hier weegt men 't Kroone-Gout der grootste Potentaten
't Gewicht van haar belang : Hier werd het Meet-snoer net
Van Koninkryken na de Winkel-haak gezet,
Recht Land- en Water-pas. Hier vindje Kreitz en Standen
In het Congres by-een, van veel Uitheemsche Landen,
Tot de behandelinge der ruste van Euroop.
Hier vindje stoff' van 't geen 't naukeurigt' oog be kroop.
Al wat de Schilder-konst bedacht heeft of gevonden,
Door het Penceel geschetst : Hier vindmen t'zaam verbonden
De Zee, en 't schoorvan 't Strand; by Duinen, weer een Dal;
By Bosschen Veld en Wey; by Stroomen, Water-val
By 't keurlykste Gebouw, vind gy Visch-ryke Vyvers;
Fonteynen in de Tuins; (t'zaam stoff' voor brave Schryvers)
Een Steen-weg door 't Gebergt, en Bosch en Groene-Laan,
Om daar te Rit, te voet tot u plaizier te gaan:
In somma, gy vind hier den Hoy-berg met de schuuren
Top-vol. Palleizen die veel Eeuwen door verduuren;
Schat-kisten vol van Gout; En al wat Oost of West,
En Zuid of Noorden geeft, vind gy hier 't aller-best.
Den HAAG, het Pronk-Juweel, en aller Vorsten Lusthof,
De wieg van Koningen, en veeler Princen Rust-hof;
Schuil-plaats van Ballingen, geslingert door den Druk
Van ramp-spoed en gefoolt door wreevel van 't geluk.
Hier vind noch elk zyn heul. De Kreitz der Vrye-Staten
Die Seven-Pylen in haar Wapen-Schild vervaten

Is hier haar Sit-plaats. Ja, hier 's Batoos Hof en Wyk,
 De Spil daar 't al op draait van 't gantsche Christen-Ryk.
 Het Doel des Werelds, daar de Vorsten haar Gezanten
 Met vry-geley doen gaan met al haar Lyf-Trawanten.
 Daar Orelog en Vrée, tot welstand werd gesmeect,
 En zoo behandelt dat het alles blyft Secret.
 Kort-om, al wat 'er in de Wereld is te zoeken
 In Jaar-merkt-Winkels vol van Keurstof, of van Boeken;
 Van Gout-smeên, Juweliers, gy vindze in den HAAG,
 Niet eens in 't Jaar, of Maand, maer hebtze alle Daag.

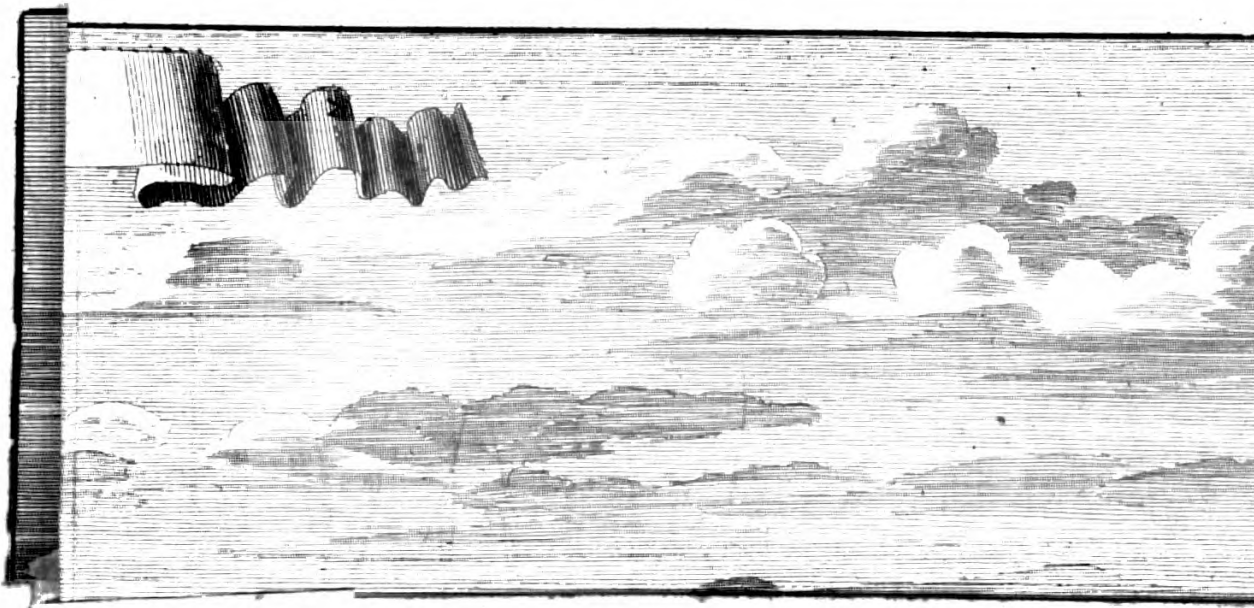
H. RAMPEN.

O P D E B E S C H R Y V I N G
 V A N
 's G R A V E N - H A G E .

D E N H A A G S P R E E K T .

Beschouw my zoo gy wilt ik ben die ik kan weezen;
 'k Geef Holland zo veel roem als iets Europa geeft;
 Ik doe voor myn gezach de gantsche Weerelt vreezen,
 Waar door 't Bataafze volk op Famaas vlerken sweeft.
 Ik praal met 's Vyands val, haar Vaandels en Standaaren,
 Ik ben het Principaal van 's Weerelts groot Tafreel;
 Men ziet in my den Raadt van 't Vaaderland vergaaren
 Waar op men Sprietoogt als besliffers van 't krakkeel.
 Wat gaat g'in Vrankeryk, wat gaat g'in Duysland zoeken,
 Wat smeekt gy Roomen op, en 't Italiaanze Hof?
 Ik ben de Baakermat van Prinse en letters loeken
 't Veelleede : Eenmondig Staatsbestier verschaft my lof.
 Is imand eens beluft een wand'ling te genieten,
 Ik wys hem naar 't Voorhout, en Scheveninger strandt
 Of tracht hy meer naar 't Bosch, naar Duyne en Waatervlieten
 Ik voer hem derwaarts heen, door weegen net beplandt.
 'k Weet niet wat my ontbreekt, waar meede ik meer zou praalen,
 Ten waare een Letterheldt met zyn geleerde schacht
 My in het Neederduysch naar 't leeven af kond maalen:
 't Geen nu door *Schretzers* pen zeer fierlyk is volbracht.
 Heb dank beleefde Heer, rechtaarde plaats beschryver,
 Gy hebt aan my volmaakt, het geen 'er noch ontbrak;
 Nooit spreekt men tot myn lof, of 't is ook van uw yver,
 Gy deelt in myne praal, wyl gy myn glans onttak.

H: V: S

B E S C H R Y V I N G E

V A N

'S GRAVENHAGE.

I. H O O F T S T U K.

Behelzende des zelfs opkomst, eerste stichting, en wie de Stichter daar van is geweest.

Oo oit eenige plaats verdient heeft, om door Inleyding een nette beschryving der zelve, en aan een schakeling der aldaar voorgevallene gebeurtenissen, de nakomelingschap te werden aanbevoelen, waarlyk het is dat beroemde, en alom berugte 's *Gravenhage*.

Zulks onderstaan wy te doen, om den Vaderlander een schetse te geven van die plaatze, in de welke die hoogdoorlugte Verftanden hunne byeenkomsten hebben, welkers Raadbesluiten als Godspraken, geheel Europa doet in balans blyven, en de Christenwereld met verwondering slaan.

Schande was het voor onze gedugte Landaard, die zoo veel pennen in 't letterpark zagen draven, om Steden te ver-
 eeuwigen, welkers vele van minder waarde zyn, dan dit ziel-
 trekkende *Hollands* lustprieel, de wieg en bakermat veler
 doorlugte Helden, die in de Wapenen, in Staten Vergade-
 ringen, en in uitmuntende history, en letterkunde, als mid-
 dagzonnen hebben uitgeblonken; 'k Zeg schande was het
 voor hun, dit pronkjuweel met stilswygen voorby te gaan.
 Laat Engeland, Italiën, Spanjen, en Duitland op hunne
 Hoven prat zyn; Vrankryk komt hun alle die eer betwisten;

2 B E S C H R Y V I N G E V A N

Marli, Fontainebleau, Versailles schynen alles te bevatten, wat aangenaam, groots, en verwonderlyk genaamt word: Doch behoeft 's *Gravenhage* voor een der zelve, ja voor hen alle te wyken? woont daar de praal, de gloori en luister der Boukunde, heeft de natuur en kunst, daar mildadige blyken van vermogen getoont? hier heeft zy ons mede niet schaars noch als stiefmoeder behandelt; 't welk wy met geen opsnydende woorden, maar met onwraakbare blyken zullen doen zien, en dat alle oneenzydige buitenlandse reyzi-gers, met ontzag bekennen moeten.

Laat ons voor eerst haar gelegenheit beschouwen: De standplaats is als verrukkende, zynde zoo naby, ja nauylks een half uur van de Noordzee gelegen, welker frisse lugt de zomerhitte komt te temperen; de Conynryke Duynen verschaffen aangename verlustiging; de sierlyk beplante Cingels, de vermakelyke wandel- en rydwegen; nevens de ten zuiden en westen gelegen schoone weylanden, waar men ontal-lyk Vee ziet grazen, zo verre het gezigt kan toereiken, doen den aanschouweren als verrukt, verbaast staan. Wat zal ik zeggen van Vrouw Jacobas Lufthof; dat gadelooze Haagse Bosch? beter is het daar verwonderende van te fwygen, dan stamelende te spreken; te zeggen dat het geen weerga heeft, zal genoeg zyn. Dit is nu in schets het buitenst afgemaalt; van binnen heeft den Hage weynig minder dan twee uyren in den omtrek, geciert met geen minder dan hondert straten, zonder de gragten, die de Inwoon- ders veel nut en vermaak bybrengen, daar onder te tellen. Dit is de reden, dat voorname en geleerde Mannen, hoe driftig ook, en andere buiten hun te verkleynten, egter aan hunne Landaard niet hebben kunnen nalaten, om tot lof van 's *Gravenhage* te spreken: Om van alle niet te spreken, zullen wy de getuygenis van de Heer *Moncony*, in 't hoofdstuk zyner Reisverhaal, daar hy van de Vereende Nederlanden spreekt, bybrengen; Na dat hy 't merkwaardigst der Stadt *Delft* had afgehandelt, spreekt hy dus van den *Hage*. „ Wy begaven ons van daar vertrekkende in een byzon-

„ byzondere Schuyt om naar den Haag te varen , welke
 „ niet meer als een uyr daar van daan leyt , alwaar wy , dat
 „ genoeg hadden , dat men door gansch Holland heeft ,
 „ bestaande in de schoonheyt van 't platte Landt , der
 „ Boomen , de Landhuysen en Weylanden te sien , &c.
 en wyders van den *Hage* selfs zeyt hy ;

„ d'Heer *Arsiliers* die wy op ons aankomste daar von-
 „ den , quam my des morgens zien , en wy gingen te fa-
 „ men wat wandelen , zo binnen als rondsomme die Stadt
 „ of liever Burgt , want de zelve is met geen muiren
 „ besloten , en heeft geen andere sterkte als de Grag-
 „ ten die de zelve omringen , en noch eenige andere
 „ die door de straten lopen. Het Hof van den Prins ,
 „ daar de Staats Vergaderingen in gehouden werden , heeft
 „ niets aanmerkens waardig , als de schoone wandelryen
 „ van Bomen de welke tusschen de Gragten leggen , die
 „ de zelve plaats omringen , en heel nette Huysen op het
 „ Franse fatsoen gebouwt , met verloode panien op de
 „ Daaken die na Leyen gelyken , die schoonheyt ziet
 „ men in heel veel plaatsen van die Stadt , welkers stra-
 „ ten veel nauwer als van andere Steden in Holland zyn ;
 „ achter het Hof is een wonderlyke plaats met zeer
 „ schoone Bomen beplant , doch de zelve is niet heel
 „ lang ; 't is waar dat de Warande daar dichter by is ,
 „ alwaar men in een Bosch dat een uyr lang is , kan gaan
 „ wandelen , &c.

Den *Haag* is mits dien voor zig zelfs en om deffels aan-
 gename situatie waardig geagt geworden , dat alle de hoog
 aansienelyke Vergaderingen , Collegien , niet alleen van de
 Provintie van Holland , maar ook die van de Generaliteyt of
 van de seven Vereenigde Provintien daar in haar verzamel-
 plaatsen genomen hebben , alwaar ook de gecombineerde
 Hoven van Justitie van *Holland* en *Zeeland* , als mede
 den Raad en het Leenhof van *Brabant* , en van het Land
 van *Overmaze* geplaatst zyn , en hun Gerichte houden ,
 behalven noch veele andere Collegien meer , waar van wy

Getuyge-
 nis van de
 Heer Mon-
 cony , van
 den Hage.

Daar in
 zyn alle
 Staats Ver-
 gaderin-
 gen , Hoven
 van Justitie
 en andere
 Collegien
 meer ge-
 plaatst.

in 't vervolg breeder gewagen , en de zelve elk op haar plaats vermelden en beschryven zullen.

De generale Ontfangers zoo van de Unie of van de zeven Provintien , als van de Provintie van Holland en West-Vriesland in 't byzonder , houden ook daar hunne Comptoiren. Wyders hebben ook alle Ambassadeurs en Afgezanten van alle Koningen , Princen , Staten , en Republyken , der zelve Residenten , Agenten &c. aldaar hunne ordinare verblyf of woonplaatsen.

De oudheyt van dit Vlek of plaats kan men eygentlyk zoo niet bepalen , sommige zyn van gevoelen , dat ze al voor den tyd van de Graven geweest is en bekend was , vermits in de Rymchronyk vermeld staat van die *Hage* , en welke benaminge zy mitsdien op deze plaats toepassen willen : maar de meeste Schryvers zyn van gevoelen , dat deszelfs begin en opkomste aan *Willem* de II. , de XV. of zo sommige willen de XVIII. Graaf van *Holland* , (die om zyne goede deugden daar na tot Roomsch Koning is verkoren geworden) verschuldigt is , als den welke aldaar in den jare 1249. of 1250. allereerst zyn Hof gebouwt heeft , bekoort zynde door de aangenaamheyt der zelve gelegentheit , niet verre van de Zee by een Hage of Bosch , in zulke schoone Landsdouwen gelegen.

Des-
selfs oud-
heit en eer-
ste beginse-
len word
eygentlyk
Willem de
II. , Graaf
van Hol-
land toege-
schreven.

Gemelte Graaf *Willem* de II. heeft ter Vrouwe gehad *Elisabeth* , Dochter van Hertog *Otto* van *Brunswyk* en *Lunenburg* , zyn Vader en Voorzaat was *Floris* de IV. zynde geweest de XIV. , of zo andere Schryvers willen de XVII. Graaf van *Hollant* , de welke in 't jaar 1234. wanneer gemelte Graaf *Willem* noch een Kind , en maar ses jaren oud was , te *Corby* in een Tornoyspel doorsteeken wierd , zyn Zoon en Nazaat was *Floris* de V. , de XVI. of andersints de XIX. Graaf van *Holland* , den welke hy met zyne voornoemde Huysvrouwe *Elisabeth* , Dochter van den voorgemelten Hertog *Otto* van *Brunswyk* en *Lunenburg* geteelt had , die na het getuygenis der oude Chronyken in de famensweering van eenen *Gerrit van Velsen* vermoort is geworden.

Den

Den zelve Graaf *Willem* in zyne jonge jaaren , om zyne groote deugden , zelfs op zyn twintigste jaar , zoo ons de Chronyken vermelden , tot Roomsch Koning verkoren zynde , heeft naderhant verscheyde tochten gedaan , en zoo sommige Schryvers willen , *Keyzerswaard* t'aller eerst , ten tweede *Aken* , daar na ook *Valencyn* , en andere Steden meer , belegert en ingenomen , en eyndelyk met een Leger in *Vriesland* getrokken zynde , in den jare 1256 in een Veldslag tegen de Vriesen , of wel na de Veldslag jammerlyk omgekomen is , zulks dat men nog ten huydigen dage , volgens het zeggen van *Albertus Crantsius* , niet weet , waar zyn lichaam begraven is , alhoewel *Henrick Steronicis* in zyne Jaarboeken , onder andere dit aangeteekent heeft.

„ In de zelve maand Januarius (namentlyk van 't jaar „ 1256.) is de Koning *Willem* met zyn Heyrleger tegen de „ *Vriesen* uyttrekkende , van de zelve doodgeslagen. Daar „ word gezeyt dat hy by een zekere Stadt van de zelve Pro- „ vintie een Graf gevonden heeft , dat zeer konstelyk en „ kostelyk gebouwt was , en als hy de Burgers vraagde „ wiens dat het was , dat zy zeyden , daar en was noch „ niemand in geleyt , maar het was van haar oude Voor- „ zaten gemaakt , op zeker voorzegginge , dat daar nog „ yemand van de Roomsche Koningen in zoude geleyd „ worden. Voorts als hy nu dan geheel *Vriesland* over- „ wonnen en t'onder gebragt had , daar met overwinninge „ uyt was trekkende , dat hy van eenige vluchtelingen , „ die by den weg in de Riedbosschen schuylden , be- „ sprongen en doodgeslagen , en in 't voorzeide Graf van „ de Inwoonderen gebragt is , en in 't negende , en andere „ zeggen in 't sevende jaar van zyn Ryk , ziet *Scriverii* „ Chronyk pag: *mibi* 216.

Van hem werd getuygt dat hy van zyn jeugt op , veel grooter liefhebber van de Wapenen , of zoo sommige Schryvers zeggen , van 't Yser als van het Gout was , den voornoemden *Scriverius* zegt in zyne Chronyk op fol. 220. en 221. van gemelte Graaf *Willem* verder , dat

6 B E S C H R Y V I N G E V A N

„ hy niet alleen het Hof in den *Hage*, het steenen Huys
 „ te *Heemskerk* in *Kennemerland*, het Slot *Toornenburg*,
 „ by *Alkmaar* gestigt : maar ook de Stadt *Delft* mede,
 „ na het eerste aanleg en beginsel (begrepen , zomen zeyt
 „ by *Govert* met den *Bult* , die ontrent vier of vyf jaren
 „ met geweld over *Holland* heerste tot het jaar 1075)
 „ grotelyks verbeterd , en haar Privilegien en Keuren ge-
 „ geven heeft.

„ Insgelyks gaf hy de Steden van *Middelburg* in *Zee-*
 „ *land* , die principale Handvesten en Privilegien die zy
 „ thans nog hebben , en meer andere Vryheden dan zy te vo-
 „ ren hadden gehad : en begaafde haar zeer rykelyk om
 „ haar Steden te verbeteren en sterker te maken , niet verge-
 „ tende de Abdye aldaar van Erven , Tienden en geleerde
 „ Mannen te voorzien. Onder andere Keuren verkregen
 „ die van *Middelburg* op deze tyd , dat men nergens in
 „ *Zeeland* hooge Vierschare houden en mochte , dan tot
 „ *Middelburg* eerst. En wat van Criminele zaken viel , ter
 „ *Westerfeld* , of ten platten Lande , dat men dat in
 „ dezer Stede richten zoude , en die Gevangens op 's *Gra-*
 „ *venstein* te brengen. 'T welk in de Chronyk van *Zeeland*
 door Jan Reygersberg bekrachtigt word.

Die zyn
 Hof van
 's Grave-
 zande naar
 den Hage
 overge-
 bragt heeft

Het is buyten tegenspraak of verschil, dat de Graven van
Holland ouwlings haar Hof tot 's *Gravezande*, ook tot *Delft*,
 en binnen de Steden *Haarlem* en *Leyden* gehad hebben , en
 is het gemelte Hof der Graven door opgemelte Graaf
Willem de II. van 's *Gravezande*, naar 's *Gravenhage* over-
 gebragt geworden , welke Graaf aldaar zyn Hofhoudingh
 ter nedergestelt hebbende , vervolgens ook zyn Raadt en
 Hof van Justitie daar heeft aangestelt ; waar door dan niet
 alleen veele van den Adel , en van de Beambten van 't ge-
 melte Graven Hoff , en der Raadkamers , hen mede der-
 waards hebben begeven ; maar is ook veel Volk van Nee-
 ringe , en verscheyde Handwerkshuyden van alle kanten
 daar naar toe komen vloeyen , dewelke daar ter plaatse
 Huyfen en Woonsteden hebben beginnen te bouwen ; want
 al-

alwaar het Hoff is, en stant grypt, daar komen zich straks ook Winkeliers en Ambagtsluyden ter nederstellen: waar door dan den *Haag* allengskens is aangegroeyt, en naar verloop van ruym vier eeuwen en een half, tot zoo een Lustprieel, en tot zulk een aansienelykheyt (niet zonder een verbasende aanschouwingh der Vremdelingen en Reyfigers die aldaar aankomen) als uyt het zand en stof is opgeresen, endes selfs kruyn zoodanigh verheven heeft, dat althans, zoo niet in grootte en uytgebreydheyt, ten minsten, in sierlykheyt van Gebouwen, lieffelykheyt, mitsgaders pragt en praal, wel met andere Steden in Europa kan evenaaren, en voor de zelve geensints behoeft te wykken, zoo als den Lezer in 't vervolgh breeder aangetoont zal worden.

En al hoewel den *Haagb* eygentlyk geen bemuyrde Stad is, zoo is de zelve Plaats echter van tyd tot tyd, met Stads Privilegien, Vryheden en Voorrechten vereert, en al van ouds af by de Princen en Souvereynen van den Lande, met de beslotene Steden in alles gelyk gestelt geworden, waar door de zelve dan ook zodanig is aangegroeyt, dat men te rechte daar van zeggen kan, datter in *Europa* veel meer Steden van minder luyfter als den *Haag* zyn, en al hoewel der sommigede zelve in grootheyt overtreffen, zoo is niet te min zeker, datter geen zyn die de zelve in schoonheyt en sierlykheyt te boven gaan, en weynige die daar mede gelykstandig zyn: in welke plaats ook geboren en opgevoed, ja om meer te zeggen, waar van een Burger geweest is, die groote Koning *Willem* de III., hoogloffelyke gedagtenisse, gesproten uyt dat doorluchtige Huys van *Orangen*, 't welk zoo veele dappere en wereldbepaamde Krygshelden uytgelevert heeft, waar van hooggemelte Koning *Willem* de III. geensints de minste is geweest, en van wien men te recht zeggen en getuygen kan, dat de wereld noyt beter Krygsoverste gekent heeft, en die door zyn noyt volprezen dapperheyt en deugden, ook den overwinnaar van drie Koningryken is geworden,

Den *Haag* is van tyd tot tyd met Stads Privilegien geeert, en met de beslotene Steden in alles gelyk gestelt.

Waar in *Willem* de III., Koning van Groot Brittanien, glorieuser gedagtenisse geboren is.

over

8   B E S C H R Y V I N G E   V A N

over welke hy ook in zyn leven de Scepter gefwaait, en de Kronen daar van op zyn hoofd heeft getorft.

Verwoestingen die den Haag van de Spanjaards geleden heeft.

Als wy de oude Historien nazien , zoo is den *Haag* in zyn eerste beginselen , wanneerze pas haar kruyn begon op te steeken , door de overlast en verdrukkinge der *Spanjaarden* , zeer verwoest , en door het vertrek van de meeste en magtigste harer Inwoonders , in die rampspoeg tyden van de zelve ontbloot geworden.

Is ook van Maarten van Rossum uytgeplonderd geweest.

d'Oude Burgers of Inwoonders van den *Hage* , wilden uyt enkele edelmoedigheyt , dit heerlyk Vlek met geen muyren of vesten besluyten , want het dagt haar roemwaardiger , met de Burgers van die ouds tyds zoo befaamde en heerlyke Steden in Griekenland , en andere vergeleken te worden , als haar Vlek met Vesten en Poorten te zien omringen en besluyten , maar die groothertigheyt hebben zy ten duursten moeten betalen , wanneer *Maarten van Rossem* Krygsoverste des Hertoge van *Gelder* , door den rykdom der Inwoonders van den *Hage* , en met de hoop om een goede buyt te zullen maken , aangemoedigt zynde , met weynig Volk en groot gevaar , in den jare 1528. haar deerlyk uytplonderde en verwoeste , 't welk hy , zoo de zelve plaats bemuyrt en besloten was geweest , zoo licht niet , of misschien noyt , zoude hebben derven ondernemen of bestaan. Zynde de zelve naderhand , en zoo men vastelyk gelooft , door de Heer van *St. Aldegonde* , met een breede Gragt omgraven geworden , doch ontrent wat tyd , of in wat jaar zulks geschied zoude zyn , vinden wy zoo bestiptelyk in de oude Schryvers niet vermelt.

Den *Haag* nu is , gelyk hier voren reeds ter loops vermelt is , een half uyr van de *Zee* , een groot uyr van de Stad *Delft* , drie uyren van de Stadt *Leyden* , en zoo veel uyren van de Stadt *Rotterdam* gelegen , heeft een zeer vermakelyk nabygelegen Bosch , 't welk in de Zomer tot een gantsch aanlokkende wandeling , zo in de morgenstont als tegen den avond , voor desselfs Inwoonders ver-

verftrekt, door het gezang en gequeel van allerlei foort van gevogelte, en byzonderlyk mede der zoetzingende Nachtegaal, die men in de lentetyd aldaar hoort quelen.

Wy kunnen niet voorby gaan tuffchen beiden alhier te zeggen, dat het in den jare 1575. in die bedroefde toefant van het gemene beft, der Vereenigde Nederlanden, al zoo verre was gekomen, dat de Prins van Orange *Willem* de I., en de Staten van Holland, door noot, en uyt gebrek van geld befloten hadden, niet alleen het houtgewafch van 't zelve Bosch, maar ook de grond van dien te verkopen: Waar jegens de gemeene bediendens van den Hove van *Holland*, alhoewel de zelve doen meest om de woede der Spanjaarden te ontgaan, naar *Delft* geweken waren, en de Magiftraat van den *Hage* verfcheide betoogen en fmeekfchriften, aan welopgemelte Prince van *Orangen*, en aan de welgemelte Staten van *Holland*, voor haar zelve, en uyt de naam van de Gemeente en andere Inwoonders aldaar, hebben overgegeven, vertonende dat zulks zoude ftrékken tot de gansche vernieling van 't zelve Vlek, en gevolglyk ook tot verderf van alle de Godshuizen, als de welke op veele huizen daar in ftande, Renten en Onderpanden te fpreken hadden, welke huizen voorts geheelyk vervallen en vergaan zouden, wanneer het gemelte Bosch vernietigt zoude werden, alzo de Staats Vergaderingen, de Geregthoven, en andere Vergaderingen, nevens der zelve Bediendens, de welke doenmaals reeds als gezegt is, al naar *Delft* geweken waren, den *Haag* verlaten zouden, en daar door de zelve huizen niet alleen ledig ftaan, maar geheelyk vervallen, en noyt weder opgetimmert fouden worden, en mitsdien verzogten, dat het gemelte Bosch, als het welke aan dat Vlek alle vermaak toebragt, onverkocht en ftande mogt blyven.

Doch het voorfz hun verzoekfchrift by eenige Steden overgenomen zynde, konden de zelve in 't eerft die toe-

B

Befluit om het Bosch van den *Hage* en de grond van dien te verkopen.
'T welk by de Bediendens van 't Ho

en de Re-
gering
van den
Hage is be-
redentwift
geworden.

stant van haar verzoek niet wel bekomen, waar omme zy-
lieden eyndelyk verzochten 't voorfz Bosch te mogen
vrykopen, doende tot dien einde zekere aanbiedingen,
waar op in April van den jare 1576 gevolgt is zeker ver-
drag of overeenkomst, waar inneby den hooggemelte
Heere Prince, met en neffens welgemelte Heeren Staten
van *Holland*, beloofst is geworden, dat men het zelve
Bosch tot genen tyden door wat zaken van nooddwang,
of wat het ook zoude mogen zyn, zoude verkopen om
afgehouden of uitgeroeit te worden, mits by de voorfz
Bediendens en Regering van den *Haag* opgebracht wor-
dende, en quytfeheldende de fommen in 't gemelte ver-
drag begrepen, luydende van woordt tot woordt als
volgt.

„ Alzo zyne Princelyke Excellentie, mitfgaders de
„ Edelen en Steden van *Holland*, representerende de
„ Staten van den zelve Lande, om redenen henluyden
„ daar toe bewegende, van advyse en meeninge zyn ge-
„ weeft, te procederen tot verkoopinge en afhoudinge
„ van de Warande, en 't Bosch van den Hage, om de
„ penningen daar van herkomende te employeren, tot
„ dienste van den Lande, en vorderinge der gemeene
„ zake, en daar tegens de gemeene Suppooften van den
„ Hove van *Holland*, en de Magiftraten van den *Hage*,
„ uyt den naam van de Gemeente en arme Inwoonders al-
„ daar aanmerkende, en ook zyne voorfz Excellentie, mits-
„ gaders de Staten voortoont hebbende by verscheyde Re-
„ monftrantien, dat het zelve tenderen zoude tot gansche
„ ruïne en defolatie van de voorfz Vlecke van den *Hage*,
„ en consequentelyk tot bederffenisse van de Gasthuysen,
„ H. Geest-Armen-Wees- en Leprooshuysen, en andere
„ miserabelen binnen den zelve *Hage* staande, en hen ont-
„ houdende, als op te huysen aldaar gerent en gehypote-
„ keert zynde, tot groote merkelyke fommen 's jaarlyks;
„ met meer andere redenen van bezwaarnissen, zo wel
„ by monde als in de voorfz schriftelyke Remonftrantien
„ ver-

„ verhaalt, verzocht hebbende 't voorfz Bosch en Wa-
 „ rande met eenige gereede penningen te mogen redime-
 „ ren, doende tot dien eynde presentatie. Zo ist, dat
 „ zyne Excellentie en de Staten voorfz, op alles goet re-
 „ guart genomen en rypelyk gelet hebbende, zo veele
 „ 't gunt tot bevorderinge der voorfz gemeene zake, als
 „ tot preservatie van de voorfz Vlecke van den *Hage*,
 „ met ten gevolgen van dien zoude mogen strekken,
 „ bewogen wezende tot de voorfz Toonders ernstelyk
 „ verzoek en bede, met de zelve Bediendens en Ma-
 „ giftraat van den *Hage* geaccordeert hebben en accor-
 „ deren mits dezen, dat mits by de voorfz Toonders
 „ in den eersten den voorfz Staten voor de redemptie van
 „ 't voorfz Bosch en Warande remitterende en quyt-
 „ scheldende, gelyk zyluyden verklaren te remitteren
 „ en quyt schelden mits dezen, deklokken uyt den *Hage*,
 „ by de voorfz Staten doen halen, bedragende ontrent
 „ de fomme van 1500 Carolus guldens, zonder daar
 „ voren tot eeniger tyd den voorfz Staten yets te mogen
 „ eyffchen, en voorts belovende, gelyk ook de voorfz
 „ Verdoonders by dezen beloven, dat de leeningen van
 „ penningen gedaan in handen van *Mr. Hendrik Meyster*,
 „ in den jare 1572 laatftleden ten behoeve des gemeene
 „ Lands blyven zal in zulken state en furcheantie, als die
 „ jegenwoordelyk word gehouden: zonder dat by den
 „ genen die in den voornoemden jare eenige penningen
 „ als voren zullen hebben geleent, staande dezen oor-
 „ loge en troublen, 't voorfz gemeene Landt daar van
 „ eenige restitutie zal werden geeyst, of ter oorzake van
 „ dien, de gemenen Staten moeyelyk of lastig zullen
 „ mogen vallen. En dat boven dien de voorfz Suppoosten
 „ en Lidmaten van dien, mitsgaders de voorfz Magi-
 „ straat van den *Hage*, den voorfz Staten tot der gemene
 „ Lands behoef, aan baren en gereden gelde opleggen zul-
 „ len de fomme van 1000 Carolus guldens eens, welke
 „ fomme zyluyden volgende dien den zelve Staten op

„ huyden promptelyk aangetelt en opgeleid hebben.
 „ Zyne Excellentie en Staten voornoemt, den voorz
 „ Suppooften en Magistraat vastelyk wederom beloofd
 „ hebben en beloven by dezen, dat het voorz Bosch en
 „ Warande van den *Hage*, daar mede blyven zal gere-
 „ dimeert en geaffecteert, dat men 't zelve tot genen
 „ tyden, uyt wat necessiteyt of noot 't zelve zoude mo-
 „ gen geschieden, en zal mogen verkopen, om af te
 „ houwen of te doen afhouwen ten behoeve van de ge-
 „ mene zake, of andersins, dat men niet en zal gehen-
 „ gen of gedogen 't zelve te geschieden; besonderlyk en
 „ wel verstaande, dat het voorz Bosch en Warande
 „ van den *Hage* zal blyven tot zulken gebruik en ser-
 „ vice als het van ouden herkomen heeft gestaan, en
 „ dat by kennisse van de voornoemde Rekening, enden
 „ Rentmeester Generaal van Noordhollandt na ouder
 „ gewoonten. Gedaan tot Delft den 16 Aprilis 1576,
 „ en was ondertekent, *Guillaume de Nassou*, wat lager
 „ stont geschreven, ter Ordonnantie van de Staten, by
 „ my, en was ondertekent, *C. de Rechtere*, wezende
 „ bezegelt met de Zegels van zyn Excellentie ende Hee-
 „ ren Staten, beneden op het spatium van dien gedrukt.

Redenen
 die dezel-
 ve daar
 toe bewo-
 gen heb-
 ben.

'T is geensints te verwonderen dat de gemelte Be-
 diendens van den Hove, en de Regering van den *Hage*
 ter dier tyd niet hebben kunnen goedvinden, dat het Hout
 van 't voorz Bosch afgehakt, of de grond van dien ver-
 kocht zoude worden, vermits het zelve Bosch aande oost-
 Graft van den *Hage* aangrenzende, en byna een halfuur
 lang, en ontrent half zo breed zynde, tot een aangena-
 me lust en wandelplaats, aan de Inwoonders van dit voor-
 treffelyk Vlek verstrekt, wanneer zy haar tyd een wei-
 nig komen uyt te kopen, om een versche en aangename
 lucht in 't wandelen onder de lommer en schaduwe van
 de bomen te scheppen, gelyk alle Vreemdelingen en Rei-
 sifers insgelyks doen, en derhalven het zelve liever heb-
 ben willen voldoen en afkopen, om zo een voorname

ver-

verlustiging en groot gieraat van den *Hage* niet te missen.

Door het voorfz Bosch moeten alle Wagens en Rytuigen die van den *Hage* naar *Leyden*, *Haarlem* en *Amsterdam* willen, passeren en haar naaste wech nemen, zynde in het zelve Bosch by wylen Prins *Frederik Hendrik* van Orangen, hoogloffelyker gedagtenisse een Lufthuis gebouwt, 't welk in de wandeling het Princen Huys in 't Bosch genaamt word, waar inne een schoone en kostelyke geschilderde Zale is, met een Koupel daar boven, die van yder een met verwondering gezien en beschout word.

Het Princen Huys daar in staande.

In het zelve Bosch, even aan de rechterhand van den ingangh van dien, leyt een groote Diergarde, de Koekamp genaamt, waarinne de Stadthouders inder tyd veele Hertten en Hinden plagten te onderhouden, doch dewelke daar inne nu zoo veelvuldig niet meer gevonden worden.

In de zelve heeft ook een Malybaan gelegen, die zoo lang was, datze weinig in lengte van die van Londen verscheelde, doch dewelke door de nieuwe uitlegging van den *Hage*, aan de zyde van dit zelve Bosch, waar van wy hier naar wat breeder zullen gewagen, eerst wel een vierdepart verkort was geworden, (en nu onlangs) vermits bespeurt wierd, dat het vermaak om in de Malybaan te speelen, t'zedert 30 à 40 jaren herwaarts t'eenemaal afgestorven is, zoo dat het niet meer noodigh was datter een Baan toe onderhouden wiert, gansch afgebroken en weggenomen is geworden.

I I . H O O F T S T U K .

Aangroei van den Hage, door het bouwen van voornaame Huifen, by die van den Adel en Hovelingen, waar van eenige noch staan, andere door de tydt bedorven en vergaan zyn.

Aanzienelyke oude Gebouwen by den Adel van Holland ouwling daarinne gemaakt, waar van noch eenige in wesen zyn.

OM nu tot de bezondere beschryvinge van den *Hage* te komen, zoo vind men, na dat voor hoog-gemelte Graaf Willem de II. aldaar zyn Hof had beginnen te bouwen, den Adel van 't Land of van de Provintie, verlokt zynde door de bekoorlyke gelegenheit der plaats, zoo na by de Zee, en des zelfs aangrenzende Duynen, daarze een vermakelyke Jacht van Hazen en Conynen, en alle andere Jachten mette Valk, als anders konden hebben; mitsgaders zoo een vermakelyk Bosch en schoone Landsdouwen daar nevens, en die buiten dat, ook wel gewoon is haar dichte by het Hof van haar Heer en bestierder t'onthouden, begonnen heeft aldaar Huifen en Woonplaatsen te bouwen, dewelke meest alle door de tydt, die een vernielster van alle dingen is, weder in 't zant vergruift en begraven zyn geworden.

'T Huys van de Graven van Egmont.

Van de zoodanige die noch overig gebleven zyn, zegt men dat onder anderen een is, de *Huifinge* welke op de oosthoek van de *Kneuterdyk* staat, waar in eenige jaren herwaarts, *Ordinaris* gehouden is; en daar 't gekroont groot Heeren Logement voor staat, en dat de zelve *Huifinge* van de Heeren Graven van *Egmont* aldaar gebouwt zoude zyn, vertoonende ook uitterlyk klaar genoeg een heel oudt gebouw te wesen.

Dat van den Geslagte der Baronnen van Waffenaar.

Noch een zeer oudt gebouw agt men te zyn de *Huifinge* die in de westhoek van de zelve *Kneuterdyk* staat, 't geen ontwijffelyk al voor meer als een eeuw, of eeuwen is gebouwt. Doch van wien kan men niet eigentlyk zeg-

zeggen; maar welke al voor een lange reeks van jaren aan den Huize der *Wassenaars* heeft toebehoort, en nu ter tyd noch by den Heere van *Obdam* bewoont word.

Aan de oostzyde van de Kneuterdyk op den hoek van 't Voorhout staat het Huis des Heeren van *Duvenvoorde*, dewelke mede uit een spruite van de *Wassenaars* afkomstig zyn, doch het welk van zulk een oud gebouw als het voorgaande niet is, wordende het zelve althans by den jegenwoordigen Heer van *Duvenvoorde* bewoont.

Van de Heeren van Duvenvoorde.

De Baronnen van den *Boetzelaar*, Heeren van *Asperen*, hebben aan de zuidzyde van 't Voorhout ook een oudt Huis staan, 't welk na 't uitterlyk aanzien wel meer als voor een eeuw of anderhalf gebouwt is geweest, wordende als noch by dat Geslagte bewoont.

Van A.C. peren.

Aan de noordzyde van 't zelve Voorhout staat die aanzienelyke Huifinge des Heeren vander *Myle*, doch het welke van jonger bouw-order als dat van van *Asperen* is.

Van vander Myle.

Ook heeft daar nevens aangestaan gehad het Huis van de Geslagte der oude Baronnen van *Wassenaar*, waar inne wylen de Koninginne van *Bobemen* haar Hof heeft gehouden, 't welk voor aan een groot Nederhof had, dog op welkers gront voor eenige jaren twee aanzienelyke Huizen gebouwt zyn geworden, de welke daar als noch staan.

'T Hof van de Koninginne van Bobemen.

Andere oude Gebouwen meer die aldaar gestaan hebben, zyn in 't laatste van de voorledene eeuwe tot de grond toe afgeworpen, en weder nieuwe aanzienelyke Huizen daar op getimmert, gelyk de Huifinge van ve Raatsheer *Munter*, met een of twee andere daar nevens aanstaande, op de grond van zulke oude afgebroke huysen zyn gebouwt geworden.

Meer andere, die onlangs tot de grond toe afgeworpen, en nieuwe in de plaats gebouwt zyn.

Een ander Huifinge of Hoff 't welk heel oudt is, staat aan de zuidzyde van het Westeind, tegen over het Weeshuis, zynde by de Heeren van *Affendelft* gebouwt, waar inne de Afgezanten van de Koningen van *Spanien* aan de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, lange jaren haar hof gehouden hebben, en 't welk als

'T Huys van Affendelft althans 't Hof van Spanjen.

als noch op den naam van *Don Emanuel de Lyra* te boek staat.

'T Hof
der Hee-
ren van
Brederode
althansme-
de ver-
bouwt.

Weder andere, gelyk daar is geweest het Hof van de Heeren van *Brederode* naar de zyde van het Bosch, en tegen over het Voorhout gestaan hebbende, is na de dood der laatste mannelyke kunne van het zelve Geslachte, namentlyk Heer *Wolfert van Brederode*, geheel in verval geraakt zynde, by de Leden eener Maatschappy in den Hage * gekoft geworden, om voor een oeffenplaats te verstreken, waar inne alle Ridderlyke oeffeningen te voet en te paard, voor Vorsten en Heeren Kinderen konden geleert worden, doch het welke, alhoewel de gemelte oeffeningen eenige jaren lang van bequame Meesters daar in zyn geleert en onderwezen geworden, vermits deze als nog duyrende geldspillende Oorlogen, die met de Kroon en Koning van *Vrankryk* zo lange gevoert zyn geworden, en waar door alle die bezigheden genoegzaam stil stonden, of dat het klein getal van Leerlingen niet van die aangelegentheit was, dat men zo een kostbare plaats met alle de Beamp-ten en toegehorigheden van dien, daar toe bleef onderhouden, mitsdien de zelve huizinge en grond door welgemelte Heeren van de Maatschappy voor weinig jare weder is verkoft geworden, en het zelve tot de grond toe afgeworpen zynde, hebben *Anthonio Alvares Machado*, den welke algemene bezorger van de Legers dezer Staat is geweest, en *Josepb d' Aaredendo* die te samen kopers daar van waren, vyf nieuwe aanzienelyke Huizen naar de hedendaagsche bouwkunde daar op doen stellen, welke schoone Huizen den *Hage* aan de Oostzyde als men uit het Bosch daar in komt, geen klein gieraad toebrengen.

Stadhuis
van den
Hage, door
wien ge-
bouwt.

Sommige Schryvers zyn van gevoelen dat ook het Stadhuis van den *Hage*, 't welk wy hier naar omstandelyk beschryven zullen, by eene uit den huize van *Brederode*

* Wat dit voor een Maatschappy, en wyt wat Leden het zelve t'samengestelt is, zat den lezer hier naar klaarder beschreven worden.

derode is gebouwt, waar van wy de bewaarheding niet op ons derven nemen.

De Huifinge aan de ooftzyde van het Noordeinde, tegen over de Molenstraat fttaande, van outs 't Huis van *Cabau* genaamt geweest, is alleen vry aanzienelyk Adelyk gebouw, doch het welke, zo als men uit de bouworder afnemen kan, niet boven een eeuw of daar ontrent kan gebouwt geweest zyn.

'T Huis van Cabau.

Men vind wyders in de oude Molstraat noch een overblyffel van een oud Gebouw, 't welk het Huis te *Baartwyk* is genaamt geweest, doch het welke byna een halve eeuw niet geheel afgefmeten, maar by de doemalige Koper of Eigenaar vertimmert, en tot twee byzondere woonplaatfen is gefchikt geworden.

'T Huis van Baartwyk nu mede vertimmert.

Het eerste en outfte Huis dat in den *Hage* geftaan heeft, zegt men geweest te zyn, dat, daar de *Zwaan* uitgehangen heeft, welke men wil dat ouwlings de pleifterplaats der Passagiers tuffchen *Leiden* en 's *Gravezande*, ter tyd wanneer de Graven van *Holland* noch haar Hof tot 's *Gravezande* hadden, of zoo andere willen, een Jagthuis der gemelte Graven van *Holland* zoude geweest zyn; 't is zeker dat de grond van het zelve een leen is, by de Graven van *Holland* te leen uytgegeven geweest, doch welke oude Huizinge voor eenige jaren tot de grond toe afgeworpen is, en althans twee aanzienelyke Huyzingen daar op gebouwt ftaan.

De *Zwaan*, of het Huis daar de *Zwaan* uytgehangen heeft, wordt geoordeelt het eerste en oudfte Huis van den Haag geweest te zyn.

De mannelyke oiren uit de Adelyke Geflachten van *Holland*, die doch niet veelvuldig in getal oit geweest zyn, dat Krygfluiden waren, hebben de Graven van *Holland* van tydt tot tyd by opkomende Oorlogen in hare Veldtochten gedient en bygeftaan gehad: om welke reden sommige van hen in vredenstyden hare woonplaatfen dichte by 't Hof van de Graven gekozen, en haar ter nedergestelt hebben, als waar toe haar ampten, 't zy Polityke of Militaire, de zelve ook genoegzaam betrokken.

Adel van *Holland* heeft voor 't meerder gedeelte daar hun woonplaats genomen.

III. HOOFSTUK.

*Behelzende de stand en gelegenheit van 't HOF
in 's Gravenhage.*

Beschry-
vinge van
't Hof in
den Hage.

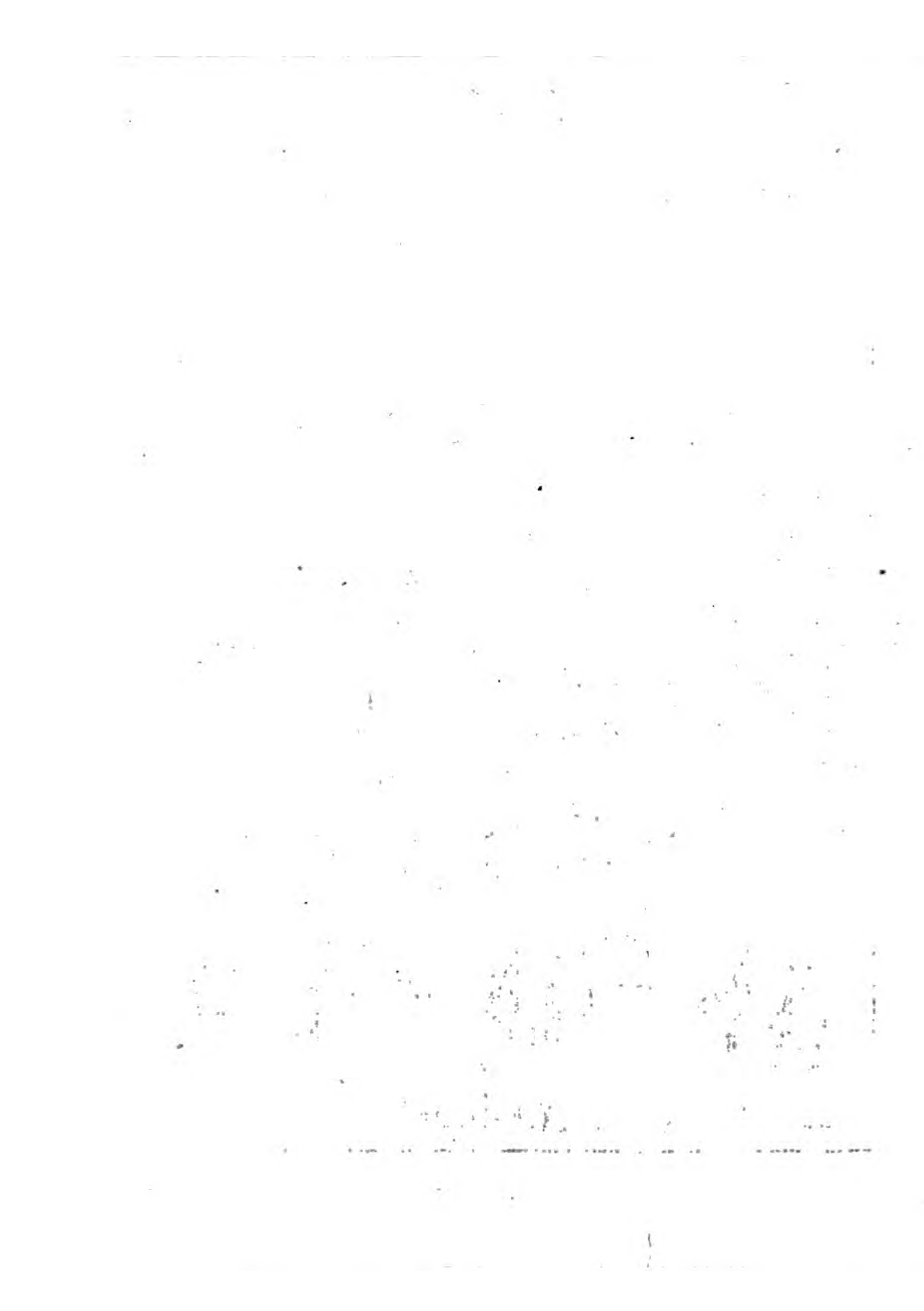
Het Bui-
tenhof.

HEt gemelte Hof, 't welk alseen beslote Stadt rond-
om in zyn Muiren en Grachten legt, en met
Poorten voorzien is, heeft een groot Plein ten
westen van desselfs groote of zoo genaamde voor-
poorte gelegen, het Buitenhof genaamt, dat aan de
westkant en ten wederzyden met heel aanzienelyke Hui-
zen bezet en bebouwt, en met reguliere ryen van Linde-
bomen voor de zelve Huizen beplant is, die aan gedagte
Huizen in de zomertyd een aangename lommerte geven.
Aan de rechterzyde van dit Buitenhof is ontrent het
midden een ingangh tot een Palmasie of Kaatsbaan, die
achter de Huizen komt, en van voren niet gezien kan
worden, en nevens de zelve gang een Corps de Guar-
de of Wachthuis voor de Ruiterye, die aldaar door-
gaans de wacht houd, en voor welkers Paarden ne-
vens dat Wachthuis een bequame Stallinge staat; voor
het zelve ziet men ook dagelyks, of alle achtermid-
dag ten drie uiren de voorschreve Ruiterswagt op- en af-
trekken.

Loge-
ment der
Stad Lei-
den.

Dicht daar by heeft de Stadt *Leiden* voor hare Gede-
puteerden, die t'elkens wanneer de Vergadering van de
Ed: Groot Mog: Heeren Staten van *Holland* en *West-
Vrieland* in den *Hage* te famen komt, wegens de zelve
Stad mede ter dagvaart komen, een aanzienelyke Hui-
zinge of Logement; waar in de gemelte Stadt altyd eene
Castelein houd, en in welkers voorgevel het Wapen der
voorsz Stad *Leiden* in steen uitgehouwen staat, en daar
nevens aan heeft de zelve Stadt noch een Huizinge staan,
zynde de ordinaris woonplaats van dien Heer, de welke
van tyd tot tyd wegens de zelve Stad in 't Collegie van
de

de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* en *West-Vriesland* gevolmagtigt word.

Aan de noordzyde van 't zelve Buitenhof hebben de Prineen van *Orangen* geweze Stadhouders van die en van meer andere Provintien, altyd haar Jagt, of zoo genaamt Valkhuis, gelyk ook aan de westzyde van 't zelve Buitenhof hare Stallinge en Koetshuizen gehouden gehadt, welke aldaar noch zyn, edoch by de Kamer van de Graaffelykheyd nu de stam van de Stadhouders door het overlyden van Koning *William* de III. uytgestorven is, althans aan particulieren verhuirt worden, staande aan de noordzyde op den hoek van 't zelve Buitenhof een hoog aanzienelyk Paleis, mag men zeggen, toekomende de Gravinne Douariere van *Noyelles*, wordende in de verdere Huizen die op het zelve Buitenhof staan, behalven eenige weinige, meest Ordinarissen, Koffy en Molhuizen gehouden.

Om den hoek van de voorsz hooge aanzienelyke Huizinge, een weinig verder noordwaartaan, is een passagie tusschen twee ryen Huizen aan weerkanten naar de gevangen Poort, daar de Misdadigers en Criminelen die by het Hof van Justitie en andere hooge Collegien gegrepen worden, gevangen worden gehouden. Op den hoek van welke passagie na de zyde van de Vyver voor weinig jaren by een Procureur van 't zelve Hof van Justitie, ook een hooge en aanzienelyke nieuwe Huizinge getimmert is, welke Huizinge mede niet weinig tot gieraad van 't zelve Buitenhof komt by te brengen.

Eer men van 't zelve Buitenhof tot aan de groote Voorpoort van 't Binnenhof komt, is aan de rechterhand of zuydzyde een passagie die zich naar de Cingel van 't Hof uitstrekt, voor aan op welke Cingel de Steden *Alkmaar* en *Enkhuysen* mede een aanzienelyke Huizinge tot een Logement voor hare Gedeputeerden op de dachvaart of Staats Vergaderingen hebben, waar inne de zelve Steden mede een Castelein houden, staande de Wapens van

beide de voorfz Steden inſgelyks in ſteen uytgehouden, boven de deur of ingang van 't zelve Logement.

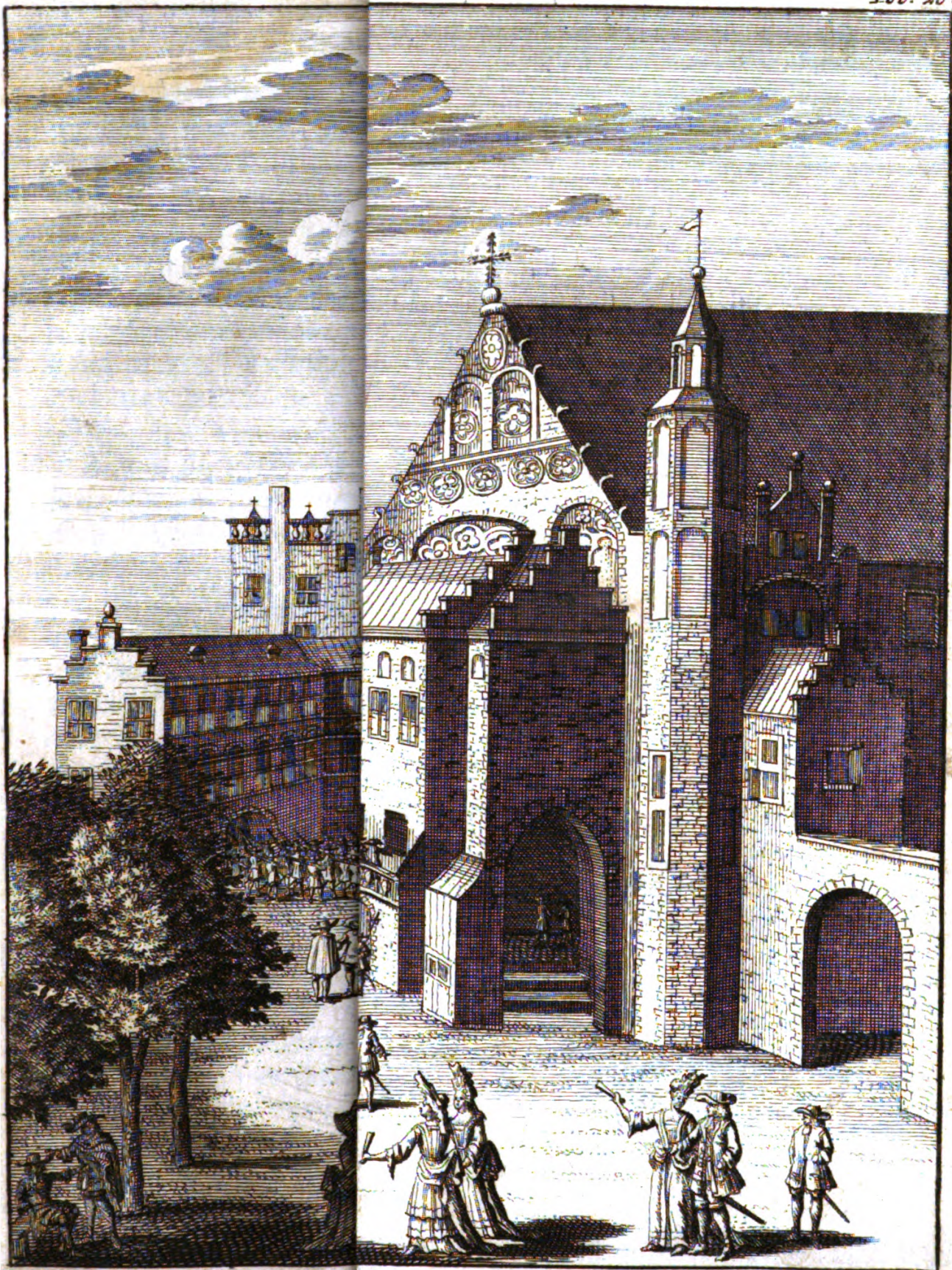
Groote
en breede
Vyver.

Aan de noordzyde van dit Hof legt die breede en ſchoone Vyver, die langs het zelve, en langs dat voortreffelyk Paleis by wylen den Heere Prince *Maurits van Naſſou*, geweze Stadhouder van *Kleef*, en Veldmaarſchalk ten dienſte van de Vereenigde Nederlanden, hoogloffelyker memorie gebouwt ('t welk voor eenige jaren elendig in de aſſche geraakt was, doch nu weder opgebouwt is) en waar van wy hier naar breeder gewagen zullen, heen vliet; en welke Vyver zyn verſch water bekomt uit een beek die van de duinen komt afvloeyen, en langs het Noordeynde van den *Hage*, ten deele onder eenige Huizen, en ten deele ook voor eenige Huizen heen ſtroomt; in welke Vyver een Eilandje legt in 't vier kant, met groene Boomen beplant, binnen welke Boomen of op 't midden van welk Eilandje, een houte Huiſje ſtaat, dat tot een logement voor de Zwanen en Eenden, de welke in de voorfz Vyver onderhouden worden, verſtrekt, van de kaden en verdere bezettingen, van deze Vyver zullen wy hier naar in de verdere beſchryvinge van de Deelen van dien breder gewagen.

Galde-
ryen op het
Binnenhof.

Door de voorgemelte groote Poort komt men op het Binnenhof, alwaar men aan de weſt- en noordzyde een breede Galderye met ſteene Pylaren ziet, en is het zelve Binnenhof aan de zuidzyde met Woonhuyzen bebouwt, voor welke Huizen een rye hooge wel gekruinde Boomen ſtaan, tegens welcher ſtammen verſcheyde zitbanken zyn geſtelt, waar op men in de zomertyd al zittende een koele en friſſe lucht onder de lommer van de zelve bomen kan aafemen, en zyn vermoeide leden wat uitrusten, dienende inſgelyks daar toe om malkander het ingekomen nieuws uyt de Legers en van andere gewefſten te vertellen, gelyk dan de zelve des zomers ook meefſten tyd, en voornamentlyk tegen en op de middag met menſchen bezet zyn.

Wy

Wy kunnen alhier niet verby gaan den Lezer te vermelden, dat wel t'zedert veertig jaren en langer tyd herwaarts, in een groote zwaar gekruinde Boom, staande aan de westzyde van het voorz Binnenhof, voor de Corps de Garde van 't Voetvolk, des namiddags tusfchen vier en vyf uiren in de zomer, honderden van Muffchen vergaderen, die haar als dan voor een uir of meer daar in blyven onthouden, en een groot getjilp en gefchal maken, 't welk yder voorbyganger doet ftill staan en daar na zien, en als dan weder vertrekken en heen vliegen.

Muffchen vergadert in een groten Boom.

Boven de groote Poort daar men van het Buitenhof door inkomt, zoo verre de boven Galderyen haar van 't noorden tot het zuiden uitftrekken, hebben de Princen van *Orangen*, als Stadhouders van *Holland* haar Hof en Residentieplaats gehouden gehad, waaromme de voorz groote Poort naar het Buitenhof, ook de naam van de Stadhouders Poort altyd gedragen heeft, door welke Poort als men op het Binnenhof gekomen is, aan de noordzyde in den hoek de Finantie Kamers van *Holland* zyn.

Het Hof Residentieplaats van de Stadhouders

Een weinig verder aan de zelve noordzyde in 't midden van de voorz Galderye gaat men by een trap op naar die deftige en fchoone Vergaderkamer van de Ed. Groot Mog: Heeren Staten van *Hollanden West-Vriesland*, waar aan geen geld noch konft tot der zelve optooifel en cieraat gefpaart is, zoo als de Schilderyen en kostelyke Tapyten van de zelve uytwyzen, welke Tapitferyen en der zelve Figuren zodanig na de konft afgemaalt zyn, dat men twyffelen zoude, of ze met de penfel of met de naalde uytgewrogt zyn, in het gewelfel ftaan allerlei Volkeren en Natien van de bekende hoeken der wereld afgebeeld, en in 't midden van de zelve Zaal is een afgefchoten Park, waar in de Leden die de zelve Vergaderinge uitmaken, rondom hun zitplaats op haar ordre en na haar Rang hebben, wezende overwaardig

Schoone Vergaderkamer van de Staten van Holland en West-Vrieland.

om van alle vreemdelingen en reisigers gezien te worden.

Alsook van der zelve Gecommitteerde Raden.

Beneden onder de zelve Zaal of Vergaderplaats van de Heeren Staten van *Holland en West-Vriesland*, vergaderen dagelyks in een mede gansch sierlyke Kamer, de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van welgemelte Ed. Groot Mog. Heeren Staten van *Holland en West-Vriesland*, zittende in een afgesloten Vierkant met een Baluster, welke Baluster met vier vergulde Pilaren op de vier hoeken bezet is, zittende de Leden die het zelve Collegie van tyd tot tyd uitmaken, binnen de zelve Baluster aan een lange tafel.

De Franse Kerk van outs Maria Cappelle.

Wat verder aan 't einde van de voorz. Galderye met steene Pylaren op 't Binnenhof oostwaard aan, staat de Franse Kerk, die voor dezen de Capelle van de Graven van *Holland* is geweest, ter eeren van de *Maget Maria*, eerst by gemelte Graaf *Willem* de II. gefundeert, naderhand in den jare 1371 by Hertog *Aalbrecht van Beyerren* als Grave van *Holland*, tot een Collegie van een Deeken en twaalf Canonikken gemaakt, met zeer schoone en heerlyke goederen begiftigt, ook met verscheide Vryheden en Privilegien voorzien, die by Paus Gregorius de XI. bekragtigt zyn, welke Kerk vermits de vervolginge in *Vrankryk* ter zake van de Religie, die in den jare 1684 zyn begin nam, voor de menigte van de Franse Vluchtelingen te klein geworden zynde, meer als de helfte uytgezet en vergroot is geworden, in deze Kerk staat noch een Tombe waar inne ouwlings verscheide Graven van *Holland* begraven zyn.

Vergaderplaats van Staten Generaal.

'T einde de voorz. Franse Kerk een weinig meer oostwaard, klimt men beneffens een binnen Poort van 't Hof by een trap op, naar de Vergaderzaal van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, waar inne de Leden van de zelve Vergaderinge alle dagen te samen komen, en waar inne zy ook gehoor aan alle *Uittheemsche Ambassadeurs* en *Afgezanten*, zoo ordi-

nare als extraordinare, van alle Koningen, Vorsten en Republyken, verleenen, welke Zaal voor eenige jaren vry verbeterd en ruimer gemaakt is geworden, zittende de Leeden de zelve Vergaderinge uitmakende, of de Gedeputeerden van de zeven Provintien, daar inne aan een lange Tafel, en het Lid wiens beurt het is om in de zelve Vergadering te presideren, in 't midden aan de Tafel in een Armstoel.

Nevens het Portaal waar door men naar welgemelte Vergaderzaal gaat, staat ter rechterhand af, de Pleitrolle van den Raad en Leenhof van *Brabant* en Lande van *Overmase*, welke Raad en Leenhof achter de zelve Pleitrolle ook haar Raadkamer met meer andere Vertrekken heeft, van welkers Jurisdictie en Rechtsgebied wy hier naar op zyn plaats den Lezer breeder onderrechtinge zullen geven.

Raad en
Leenhof
van Bra-
bant.

Beneden neffens de opgang van deze trap, aan de linkerzyde staat een Poort, door de welke men voorby de Vergaderkamer van de Heeren Gedeputeerden in de Generaliteits Rekenkamer, naar de Vergaderkamer van de Heeren Gedeputeerden in de Vergadering van den Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden gaat, in welke beide Vergaderingen insgelyks Leeden of Gedeputeerden uyt de zeven Provintien zitplaats hebben, die ook alle dagen vergaderen met zoo veele Leden als 'er in den *Hage* present zyn. De constitutie van deze twee Vergaderingen, der zelve gebied en verrichtingen, zullen wy den Lezer hier naar in een volgend Hoofstuk, ook breeder beschryven.

Raad van
Staten en
Generali-
teyts Re-
kenkamer.

Binnen de Poorten van het zelve Hof zyn ook geplaatst de Raadkamers van de respectieve Hoven van Justitie van *Holland* en *Zeeland*, de welke over alle pleitzaken tuschen de Inwoonders van die twee Provintien, en andere die tot haar judicature gehören recht spreken en sententie wyzen, wordende het eene het Hof, en het ander de Hooge Raad in *Holland* genaamt, in welke beide Hoven ook

Hoven
van Justitie.

Raads-

Raadsluiden van de Provintie van *Zeeland* sessie hebben, die neffens de Raadsluiden van *Holland* alle gemeene zaken, zo wel criminele als civile, helpen termineren en afdoen, waar van den Lezer hier naar op zyn plaats, hoedanig de zelve gecomponeert zyn, &c. mede een breeder beschryvinge vinden zal.

Waar die
hare Ver-
gaderplaats
hebben.

Het gemelte Hof van Justitie heeft zyn Pleitrolle en Raadkamer 't einde der groote Zaal op het voorfz Binnenhof, voor met een Puye daar men aan wederzyden met 10 a 12 trappen by opklimt, en den Hogen Raad heeft beneden gelyks de straat met een ingang over de Castelenie van het gemelte Hof, desselfs Pleitrolle en Raadkamer, waar toe men ook aan de andere zyde neffens de groote Zaal of langs komen kan, welk Hof van Justitie ieder dag der week, behalven des Saturdays, en gemelte Hoogen Raad ook alle dagen van de week, behalven des 's maandags hare ordinaris vacantien alleen uytgezondert, vergaderen, en hare Pleitrollen doen houden.

Outhet
van het Hof
van Justitie.

Het gemelte Hooge Hof van Justitie of den Hoogen Raad in *Holland*, is inden jare 1582, in plaatse van den Hoogen Raad, die bevorens tot *Mechelen* is geweest, in den *Hage* gebragt geworden; maar het gemelte Hof van Justitie van *Holland*, is aldaer opgerigt door Hertog Philips van Bourgondien, inden jare 1429, gelyk wy hier voor vermeld hebben.

Hoedanig
de groote
Zaal van 't
Hof gecon-
stitueert is.

Wy kunnen niet verby gaan om den Lezer alhier de constitutie van deze groote Zaal een weinig nader te beschryven, de zelve is tien en een halve roede lang, en vyf roeden breed, heel hoog opgebouwt, en de kap daar van vyf en een halve Roede diep: alhoewel de zelve Zaal van zoo groote ruimte is, zoo isse nochtans zonder eenige balken te samen gelegd, 't geen vry wonderlyk is; en zo men zegt van zodanig hout opgebouwt, waar aan geen spinnekoppen haar kunnen zetten, noch haar rag aan 't zelve hout vast hegten, doch dat zelve wil-

willen wy voor geen constante waarheyt debiteren; maar zulks aan de opinie en het geloof van den Lezer overlaten.

De zelve Zaal verstrekt tot een publyke wandelplaats voor elk een, en is boven aan rondsomme behangen met alle de Wimpels, Vlaggen, Vanen, Standaards, Keltrommen, &c. die in de respectieve Battailles te water en te lande, t'zedert deze Republyke de Koning van *Spanien* afgezworen heeft gehad, op de Vyanden veroverd zyn geworden, dewelke aldaar in geen kleyn getal t'zedert deze laatste Oorlog met *Vrankryk* vermeerderd zyn, waar nevens by yder partye op houte Berderen geschreven staat, in wat Slag, Belegeringe, of ontmoetinge dat die genomen en veroverd zyn, wezende de zelve Zaal voorts gelyks de vloer rondsom met winkels van Bcekverkoopers of van eenige Krameryen bezet.

Op de zelve Zaal hebben ook de respectieve Rekenkamers, zoo van de Domeynen van de geweze Graven van *Holland*, als van de Lande van *Holland*, of van de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, haar ingang tot hare Vergaderkamers en Comptoiren, gelyk ook de Leenkamer van *Holland* daar op haar ingang by een trap naar boven heeft.

Op de zelve Zaal is in den jare 1651 die groote Vergadering van de Unie gehouden geworden, die den Raadtpensionaris Cats zal. met die bekende voortreffelyke harangue geopent heeft; Ook dient deze Zaal voor een opgang, wanneer eenig Ambassadeur zyn eerste audientie by den Staat zal hebben, die dan daar over na de Vergaderzaal van de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, door twee Heeren Gedeputeerden uit der zelve Vergadering op en afgebragt werd.

Binnen den omtrek van dit Hof is ook den Raad en Reekenkamer der Domeynen van wylen Syne Koninklyke Majesteit van *Groot Brittannien* WILLIAM de III., van glorieuse memorie, staande nevens deze

Wimpels,
Vlaggen,
Vanen,
Standaards,
Keltrommen,
aldaar
te zien.

De Rekenkamers
van de
Graaffelyk-
heit en van
Holland;
mitsgaders
de Leenkamer
van
Holland
zyn daar op
geplaatst.

Verstrekt
ook voor
een opgang
voor
vreemde
Ambassa-
deurs tot
eerste Au-
dientie.

Raad van
de Koning
van Enge-
land.

Muntka- Raad, ook de Muntkamer van de Generaliteyt, verftrek-
mer van de kende voor een Vergaderplaats van de Heeren Raden en
Vereenigde Mrs. Generaal van de Munte der *Vereenigde Nederlan-*
Provintien. *den*, en der zelve Effayeurs, &c.

Staten Drukke Griffien en Secreta- Daar binnen staat ook de Drukkerye van de Ed: Groot
rien. Mog: Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, en
van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal der *Vereenigde*
Nederlanden, mitsgaders de respectieve Griffien en Secre-
tarien, zoo van welgemelte Heeren Staten Generaal, als
van de Staten van *Holland*, van de Hoven van Justitie, als
van de welopgemelte verdere Collegien van Staat.

I V. H O O F T S T U K.

Behelzende deffelfs Kerken en publyke Gebouwen.

Groote of St. Jacobs Kerk. **N**A dat wy nu het Hof en deffelfs gansche consti-
tutie beschreven hebben, zoo zullen wy nu gaan
toetreden om de Kerken, en publyke Gebou-
wen, Straten, Grachten, en Plantagien, die in
den Hage zyn, te beschryven, en met de groote of zoo
genaamde St. Jacobs Kerk beginnen.

Behoeft voor weinig Kerken in Nederland te wyken. De voorfz groote Kerk is nu drie eeuwen geleden van
Hertog *Albert* van *Beyeren*, als Graaf van *Holland* ge-
bouwt, welke Kerk voor weynig Kerken in geheel *Ne-*
derlandt behoeft te wyken, hebbende een schoone hooge
achtkante Toorn; in 't Choor van de zelve Kerk, ziet
men aan weerzyden de Wapens van de Ridders van het
Gulde Vlies, ten tyde van de Regering van Spanjen, of
in den jare 1456, wanneer de Ridders van de zelve Ordre,
aldaar haar Capittel onder *Philippus* de goede hielden,
daar ingeplaatst tot twee-en-dertig in 't getal, aan elke
zyde seftien met deze inscriptie.

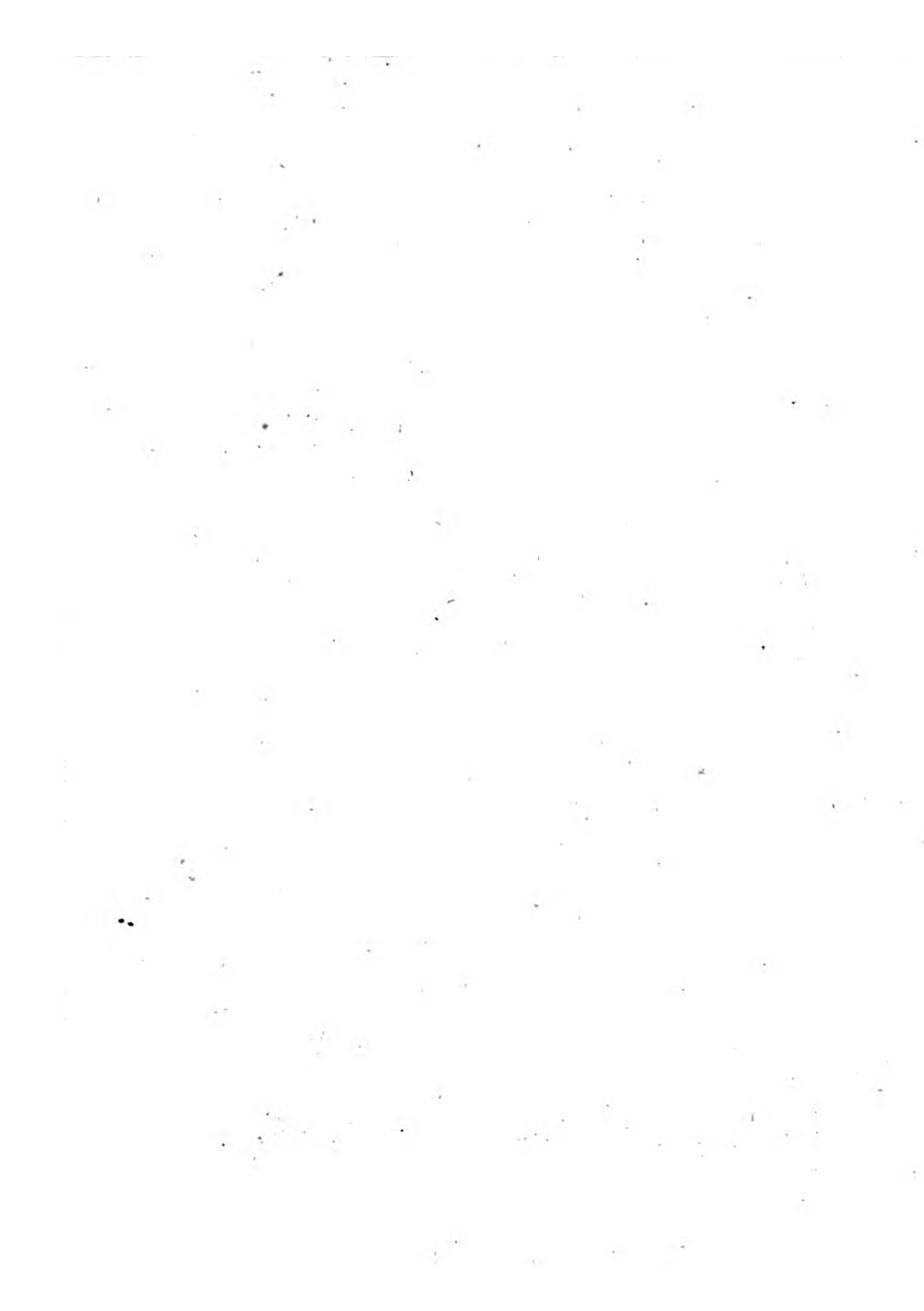
Premium non vile laborum.

Dat is,

Geen kleine loon op moeite en arbeid.

DE GROOTE OF S. JACOBS KERK MET DE 'TOOREN IN S GRAVENHAGE.

J. Lantveld. Fe

TOMBE VAN DEN ADMIRAAL OBDAM.

In het zelve Koor staat ook die kostelyke Tombe, gemaakt ter eere van den Admiraal *Obdam*, die op den 13 Juny 1665 met zyn Schip in dat bloedig Zeegevegt tegen de Engelschen ongelukkig is opgesprongen, zo datter van vyf hondert zielen dieder op waren, niet meer als een levendige overgekomen is, deze Tombe is van witte marmersteen, waar op de gemelte Admiraal levensgrootte, en over eind staande onder een Couple, op vier Pylaren rustende, met de Staf van commando in de hand uitgehouwen staat, zynde de zelve hem ter eere en tot een eeuwige memorie by de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* doen maken, en aldaar laten stellen.

Tombe van den Admiraal Obdam.

Rondom die Kerk en op deffelfs Kerkhof worden ordinarijs tweemaal ter week; namentlyk des maandaags en Vrydaags, zynde de gewoone Marktdagen de Rivier Vischmarkt, en alle dagen de Pottemarkt gehouden, ook werd op het zelve Kerkhof de afflag van de Zeevisch gedaan, en plagt voorhenen de Appel en Fruitmarkt ook daar op gehouden te werden.

Markter op deffelfs Kerkhof.

De tweede is de zoo genaamde Klooster Kerk, die de zelve naam heeft gehouden van een Klooster, aan 't welke zy voor een Kerk verstrekte, welke Kerk by Vrouwe *Margareta van Kleef*, tweede Gemalinne van Hertogh *Albert van Beyerens*, neffens het Klooster voor de Monnikken, die men Predikheeren of Dominicanen noemde, gebouwt is, de zelve is al een vry redelyke groote Kerk, en heeft t'zedert de tyd van de Reformatie, en naar het afzweeren van de Koning van *Spanien*, langen tyd vooreen Artzenaal of Geschuthuys gebruykt geweest, tot dat ze Prins *Maurits van Orangen* in de Religions verschillen tusschen de zoo genaamde Remonstranten en contra Remonstranten, of Arminianen en Gomaristen in *Nederland*, de welke in de jaren 1618 en 1619 zeer hoog in zwang gingen, doen opruymen, en de contra Remonstranten daar in heeft laten prediken, latende het Koor van de zelve Kerke doenmaals tot het gieten van 't Ge-

Klooster Kerk, by wie gebouwt.

28   B E S C H R Y V I N G E   V A N

schut geappropriert blyven, gelyk het voorz Koor ten huydigen dage noch van de zelve Kerk gefeparert is, en blyft.

De nieu-
we Kerk.

De Gereformeerde Gemeente in den *Hage*, wyders van tyd tot tyd in getal van Ledematen en Toehoorders aangegroeyt en vermeerdert zynde, zoo hebben de Heeren van de Societeyt in den *Hage*, van welk Collegie wy hier vooren al eenig gewagh gemaakt hebben, en hier naar noch perfect~~o~~ gewagen zullen, geresolveert noch een derde Kerk op het Speuy te doen bouwen, waar mede in den jaare 1650 een aanvank is gemaakt, en ses jaren daar naar, of in den jare 1656 d'eerste Predikatie daar in is gedaan geworden.

Verdient
wel om be-
zien te wer-
den.

Het merkwaardigste vandie Kerk, is, dat de zelve van binnen zonder een eenige pylaar is opgebouwt, en echter naar het gevoelen van de Bouwmeesters, haar tyd zoo wel als andere Kerken zal kunnen uithouden; en schoon dat de zelve geen van de grootste gebouwen van *Europa* is, zoo verdientse echter niet minder als de aldergrootste Kerk met aandacht bezien te worden; het is een werk 't dat ovaal schynt te wezen, welke naam men daar aan veel eer dan een andere toeschryven kan, alhoewel zulks niet meer als de uitterlyke schyn heeft, zynde veel langer als breeder, de zelve heeft zyn licht en glafen veelvuldig, en alzoo ze geen pylaren van binnen heeft, zoo kan men in deffels ruymte, die al redelyk groot is, over al den Predikant gemakkelyk op stoel zien staan, en hooren.

Schoone
Orgel in de
zelve Kerk.

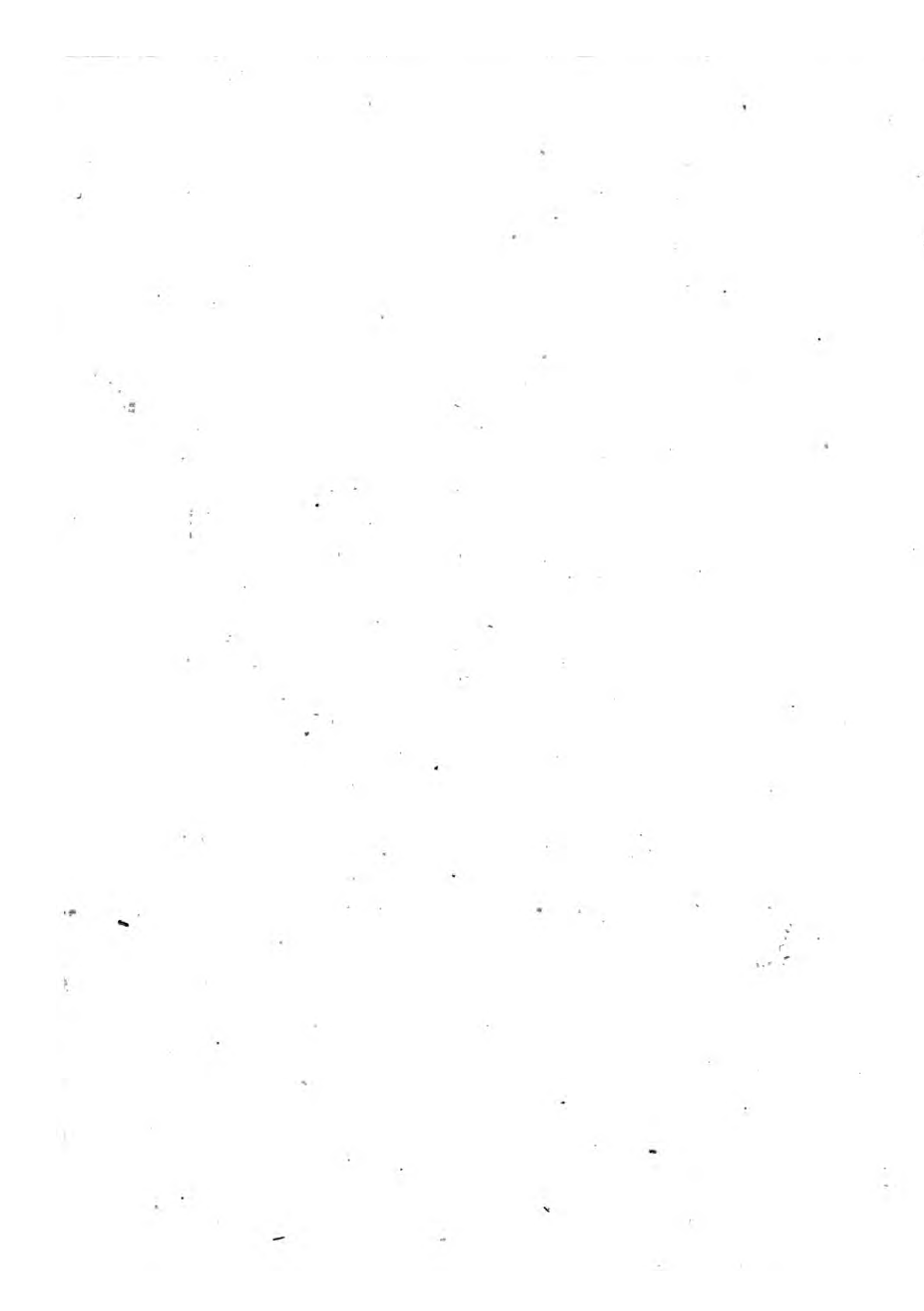
Meergemelte Heeren van de Societeyt hebben voor 7 à 8 jaren daar in een schoon en kostelyke Orgel (daar ze voorhenen niet mede voorzien was) doen maken, en daar aan geen kosten gespaart, zynde de deuren van binnen met een keurig pinceel geschildert, zulks dat het zelve in grootte en ornament geenig Orgel in eenige Kerk van *Nederland* behoeft te wyken.

Franse
Kerk.

Van de Franse Kerk hebben wy hier voren in de be-
schry-

DE NIEUWE KERK IN 'S GRAVENHAGE.

fchryvinge van het Binnenhof omftandig gewag gemaakt, weshalven wy om geen onnutte herhalingen te maken, alhier niet meer daar van zullen melden, maar den Lezer daar heen wyzen.

De Engelsche en Hoogduytsche Gemeentens hebben ook een Kerk om in haar taal daar te prediken, welke Kerk of liever Kerkje, om dat het niet heel groot is, voor dezen de Kapelle is geweest van een Gasthuis, door de wandeling het Sacraments Gasthuis genaamt, 't dat daar achter staat, en welk Gasthuis althans voor een Proveniershuis werd gehouden, waar in oude of bedaagde luiden, het zy elk alleen, of ook wel Man en Vrouw te famen, haar kost kopen.

In de zelve Kapelle begint de Hoogduitse Gemeente des Zondags 's morgens de klokke acht uiren hun Godsdienst en Predikatie, de zelve ge-eyndigt zynde, komen de Engelsche ten half elfuiren daar in te zamen, om haar Godsdienst te plegen, en de Predikatie te hooren, des naarmiddags ten half drie uiren maken de zelve daar mede weder een aanvang, 't geen by die van de Hoogduytsche Gemeente niet en geschiet; maar hebben de zelve des Donderdags voormiddags daar inne mede een Predikatie, en d'Engelsche hebbender geen in de week.

Die Kapelle wort in 't gemeen het Engels Kerkje genaamt, om datze onder de Regeringe van Koninginne *Elisabeth*, en op der zelve verzoek t'allereerst voor de Engelsche tot den Predikdienst ingeruyt is; deze staat voor aan in 't noorteynde aan de westzyde, een weynig voorby de Plaats, naar het noorden toe; welke pertinente beschryvinge van de zelve wy alhier daaromme doen, om datze dicht tusschen de huysen in staat, zo datze veelmaals van de voorbygangers niet gezien of geremarqueert kan worden.

De Luterschen, of die van de Augsburgse Confessie hebben in den *Hage* ook een Kerk, die al vry groot en ruim is, hebbende zyn ingang aan de eene zyde op een Burgwal, de

Engels
Kerk.Waar
ne de
Hoogdui
se mede
predikenIs 't
dereerst
voor de
Engelse
geruimt.Luter
Kerk.

welke daarom in 't gemeen de Burgwal van de Luyterse Kerk genaamt wort, en aan d'andere zyde heeftse haar ingang aan de ooftzyde van de Bouckhorsstraat, op twee byzondere plaatsfen, doch die in de huifen besloten staat; zoo datze van buyten op de gemeene straaten niet kan gezien worden, waar in de zelve Gemeente, om datze al vry talryk is, gestadigh twee Predikanten onderhouden; waar van d'een in 't hoogduyts, en d'ander in 't nederduits predikt.

Remon-
strantse
Kerk.

De Remonstranten hebben hier ook een Kerk op de Laan, binnen de huifen staande, met twee ingangen die poorts gewyfe gemaakt zyn, dewelke mede van buiten op de gemeene straaten niet gezien wort, edoch zoo groot en ruym niet als de Luyterse Kerk, maar net en zindelyk gebouwt; zy onderhouden ook twee Predikanten, die haare huizingen en woonplaatsfen aan wederzyden van de zelve Kerk op de Laan hebben.

Verfchei-
de Kerken
van de
Roomfch
Catholy-
ken.

De Roomfch Catholyken zyn in den *Hage* ook niet van Kerken misgedeelt, en om dat zy al vry talryk zyn, en daaren boven alle Opgezetenen ten platten lande rondom den *Hage* (waar door ik niet die van de bygelegene Dorpen, maar van alle Oorden tuffchen beyden versta) alhier te Kerke komen, zoo hebben de zelve behalven de Kerken die ten huife van de respectieve Ambassadeurs en Afgezanten, zoo van den Keyzer, Koningen en andere Potentaten, die van de Roomfche Religie zyn, drie byzondere Kerken, waarinne dat zy haar Godsdienst ongemolesteert oeffenen, namentlijk eene Kerk, die by of voor de Jefuiten gebouwt, en die van binnen zeer kostelyk is, staande tuffchen de Nobelstraat en de Juffrouw Idastraat, in welke beyde straten zy haar in en uyt gangen heeft, doch die nu is gefloten. Noch een aan de noordzyde vande voornoemde Juffrouw Idastraat, waar van de Paftoor een Jansenist is, en door de Jefuiten zeer verdagt gemaakt, die over zulks de grootste toeloop in zyn Kerk niet heeft; en de derde fchuin tegen over de gemelte Juffrouw Ida-
straat,

ffraat aan de ooftzyde van de oude Molfftraat , 't welk de Kerk van den Paffoor van den Haag is.

Van particuliere Vergader - plaatsfen der Mennoniten , van de zoo genaamde Hebreërs , en van andere Sectariffen , meer , zullen wy alhier niet gewagen , om dat de zelve tot haare Oeffeninge geen eyge Gebouwen hebben , maar daar toe zoo hier als daar fomtyds in een huis een plaats tot haare byeenkomften hueren. Andere Sectariffen hebben geen eyge Kerken.

De Jooden die t'zedert eenige jaren herwaarts in den *Hage* zeer vermenigvuldigt zyn , en noch dagelijks vermeerderen , hebben alhier mede by oogluykinge twee Synagogen , zynde d' eene voor de Portugifche , en d' ander voor de Hoogduytsche Joden ; die van de Portugifche Joden is in den jaare 1707 , in de forme van een huis van vooren , dichte by het Bofch aan de ooftzyde van den Hage , naaft het huis van wylen *Jacob Perera* , door den zelve gebouwt , en aan die van de Portugifche Joodfe Natie ter gebruik gefchonken , zo lange eenige van die Familien hier woonen ; doch die voor de Hoogduytsche Joden wert in een particulier huis gehouden. Twee Synagogen der Jooden.

Ouwlings zynder noch eenige publyke Kapellen in den *Hage* geweest , waar van noch drie overgebleven zyn , doch waar van geen een meer tot publyke oeffeninge gebruikt word. Eenige Kapellen van outs.

D' eene is geweest de Kapel van het St. Nicolaas , of zo genaamde Suppooften Gafhuis , welke Kapel zynde doemaals de Wage , in den jare 1616 , by de Regenten van het zelve Gafhuis in der tijd , aan de Ed. Agtbare Heeren Burgermeesteren van den *Hage* is verkocht , dewelke de gezeyde Kapel daar op tot een Vleeshal gemaakt hebben , waar toe die als noch gebruykt wort. Die van 't Suppooften Gafhuis is nu de Vleeshal.

De tweede , is de Kapel van 't Leprooshuis , fttaande aan het inkomen van den Hage , naar de zyde van Delft , of het zuyden ; maar welke Kapelle die niet heel groot was , by de Regenten van 't zelve Leprooshuis , 't geen althans mede een Proveniershuis is , weynig jaren geleden , tot Die van het Leprooshuis is nu de Vergaderkamer van de Regenten.

hun Vergaderkamer is gemaakt geworden; hebbende de zelve Kapel, zoo wel als die welke nu de Vleeschal is, elk haar Spitsjes of Toorntjes noch boven opstaan.

Antho-
nis Kapel
is nu het
Dolhuis.

De derde, is de Kapel van St. Anthonis, de welke althans tot een Dolhuis geappropriert is, waar aan ook het Pesthuis van den *Hage* is gebouwt, zulks dat de zelve Kapel tegenwoordig de benaminge van het Dol en Pesthuis heeft, en eygentlyk geen forme van een Kapel meervertoont.

Stadhuis
van den
Hage.

Dewyle wy nu de publyke Kerken van den *Hage* beschreven hebben, zullen wy tot de beschryvinge van de andere publyke Gebouwen overgaan, en een begin maken met het, Stad of Raadhuis van den *Hage*, waar van de Puye aan 't Westeynde van de Markt, recht tegen over de Nieuwstraat staat, welke straat niet alzo genaamt is, om datze nieuw zoude zyn, want het is een van de oudste Straaten van den *Hage*, maar die apparentelyk de zelve naam zal bekomen hebben, doenze eerst nieuw aangeleyt wierd, en t'zedert de zelve behouden heeft, zulende by ons hier naar op zyn plaats noch een weynigh breeder daar van gewagh gemaakt worden.

Werd
gezegd van
eenen Bre-
derodege-
bouwt te
zyn.

Dit Stadhuys word gezegt oud tyds by een Heer uyt de Familie, of Stamme van de *Brederodes* gebouwt te zyn, gelyk wy reeds hier vooren ter loops gemelt hebben, het zelve heeft van binnen verscheyde fraaie Vertrekken; als eerstelyk twee groote Vergader-kamers, voor de Heeren Burgemeesteren en Schepenen, en noch eenige Vertrek of Spreek-plaatzen, behalven de Kamers boven, alwaar de Weeskamer, de Thesauriekamer, en die dewelke voor de Ontfangers van de Ordinaris als Extraordinaris Verpondingen zyn; zynde de Vierschare als men van de Puye inkomt, aan de rechterhant staande, met drie deftige Schilderijen, van het eerste Recht van Koning Salomon verciert; boven in de Voorgevel van het zelve Stadhuys leeft men met vergulde letters aldaar geschreven deze woorden of spreuke,

Ne Jupiter quidem omnibus placet.

Dat

'T STAD-HUYS VAN 'S GRAVENHAGE.

Dat is ,

Zelfs Jupiter maakt elk het niet van pas.

En aan de zyde alwaar het Schavot om de criminele Justitie te doen ordinaris opgerecht word, leeft men boven het portaal, waarin Bailliu en Schepenen de executien aanschouwen, insgelyks met vergulde letters.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Dat is ,

Hy spiegelt hem zagt, die zig aan een ander spiegelt.

In de naauwe passagie of straat achter de Vleeschal niet verre van 't Kerkhof van de groote Kerk, staat het hier vooren ter loops van gemelde Nicolaas, of zo genaamde Suppooften Gasthuys by Hertog *Albert van Beyerens*, Ruward van *Holland* in den jaare 1357. gestigt, waarinne zeker getal oude Luyden zo Mannen als Vrouwen die geen middelen hebben om te leven, in haar oude dagen eerlyk van alle nootdrift onderhouden en gelogeert werden.

Welk Gasthuys by de Graven van *Holland* met schoone Goederen naar gelegentheyd van dien tyd begiftigt is geworden, en onder anderen anno 1385. met de Koornmaat, Wage en Elle. Ende heeft welgemelte Heere Hertog *Albert van Beyerens* ook gewilt, dat voor eerst die Suppooften en Dienaren van den Hove, die door ongeluk of andersints tot armoede mochten geraken, in het voorz Gasthuys zouden werden verzorgt, zo als breder by het navolgende Privilegie blykt, luydende als volgt.

„ **A**ELBRECHT by Godts genaden. Paltz-Grave
 „ op den Rhyn, Hertoge in *Beyerens*, Ruwart van
 „ *Henegouwen*, van *Hollant*, van *Zeelant*, ende van
 „ *Vrieslant*, doen kondt allen Luyden dat wy gegeven
 E heb-

„ hebben, ende geven die Koremaat ende Wage, ende
 „ Elle, ten eewigen dagen te gebruyken, aan onze Gast-
 „ huysen in den Hage St. Nicolaas gehieten, om den armen
 „ zieken in haare bedde leggende, mede te havenen,
 „ ende mede de Gasthuysen in raicke te houden, ende
 „ mede den armen elendigen waderen te bedde, ende
 „ viere ende licht als daar zal toebehoren in den Win-
 „ ter, ende de Gasthuys-Meesters van ons, onzen Rent-
 „ meester of haar gezet, ende bevel heeft, hem goet
 „ dunkt te wezen, ende in den Gasthuys behoeft, om
 „ den armen aldaar te warmen, ende bevelen onze
 „ Rentmeester, van onze Hove in den Hage, die nu is
 „ of namaels wezen zal, dat hy hen deze geestelyken
 „ dienst laeten gebruyken tot Godts wille ende oir-
 „ baar, ende hem daar in houden, ende sterken tegens
 „ eenen yegelyken, dien hem aan hinderen woude. In
 „ cirkonde deze Brieven bezegelt met onzen Zegelen.
 „ Gegeven in den Hage op onze Vrouwe Avont *Nati-*
 „ *vitatis* in 't jaar ons Heeren M. CCC. *Vive* ende
 „ tachtig. En was geschreven op een francine Brief,
 „ hebbende onder uythangen een groen Zegel aan een
 „ francine staart.

7. September 1385.

Verkopin-
ge van de
Wage aan
de Heeren
Burgemees-
teren van
den Hage.

Welke Wage de Regenten van het zelve Gasthuys,
den 10. July 1615. op approbatie van de Ed: Groot Mog:
Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, aan de
Heeren Burgemeesteren wel en wettelyk verkocht en op-
gedragen hebben, blykende by d'Opdragt-Brief daar van
verleden en gepasseert, luydende als volgt,

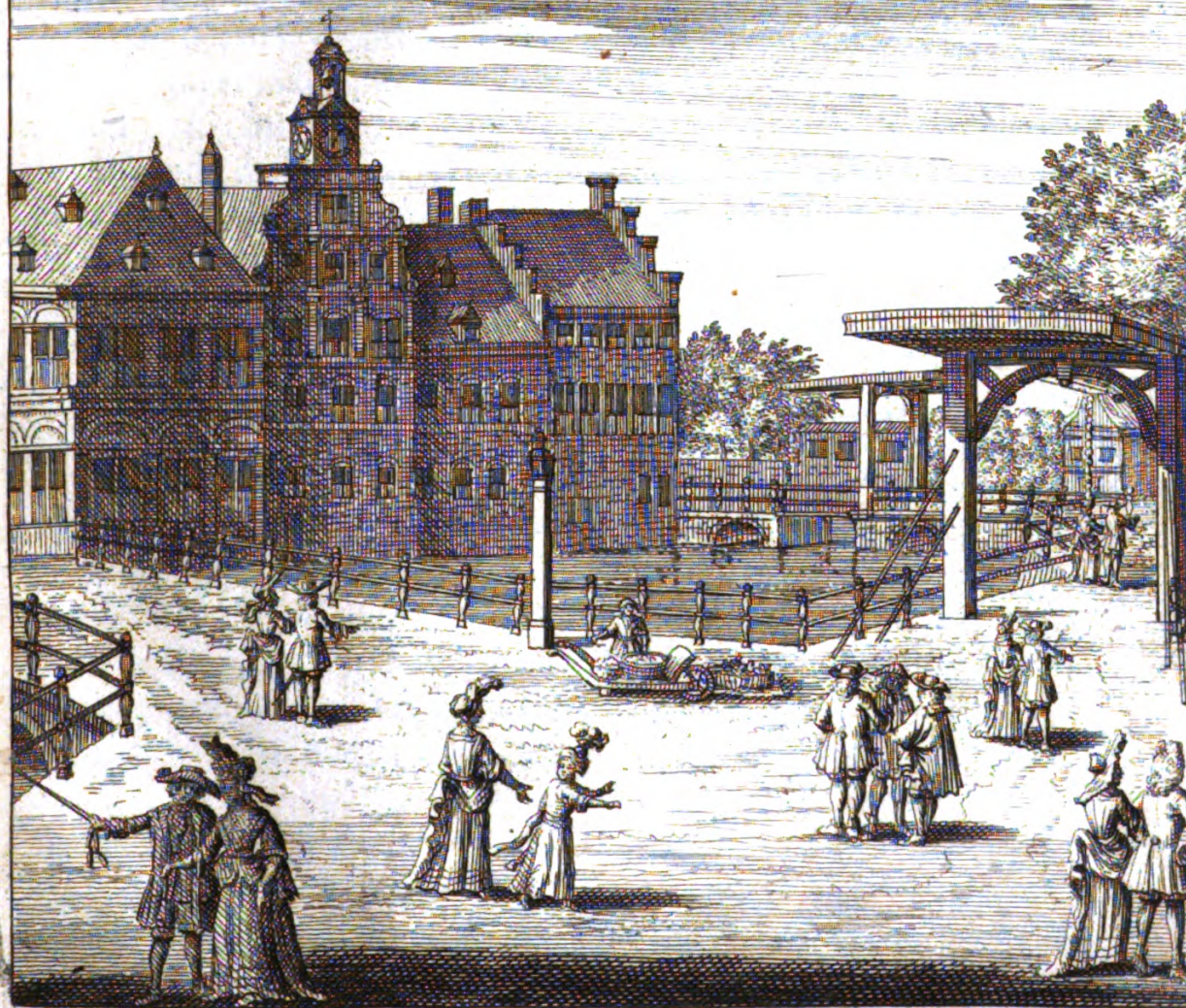
„ **W**Y *Jooft Dedel*, ende *Cornelis Jacobs van Wouwe*,
 „ Schepenen in 's *Gravenhage* oirkonden een
 „ yegelyken, dat voor ons gekomen en verschenen zyn,
 „ *Pieter Bor*, Raat-ende Rentmeester-Generaal van
 „ *Noort-*

„ *Noort-Hollant* , als Opper-Gasthuys-Meester van St.
 „ Nicolaas Gasthuys alhier , *Isbrant van Rysbergen* ,
 „ *Thomas van Cassiopyn* , Mr. *Harmen Verbies* Advocaat,
 „ ende *Hugo van Luchtenburgh* , mede Meesters van 't
 „ zelve Gasthuys, ende bekenden in conformité van 't
 „ Accoort met de Heeren Schout , Burgemeesteren ende
 „ Regeerders van 's *Gravenhage* den 14. April laastle-
 „ den aangegaan, ende gemaakt; mitsgaders d'approba-
 „ tie , en ratificatie van Ed: Gr. Mog: Heeren Staten
 „ van *Holland* ende *West-Vriesland* , daar op gevolgt ,
 „ van dato den 5. Juny 1615. ons Schepenen vertoont,
 „ ende geëxhibeert, wel, ende wettelyk verkogt, ende
 „ overgedragen te hebben , zoo als zy verkopen , en
 „ overdragen by dezen, in vryen rechten eygendom aan
 „ de voornoemde Heeren Schout, Burgemeesteren ende
 „ Regeerders van 's *Gravenhage* , ten behouwe van 't
 „ gemeene Corpus aldaar, het Recht, ende Gerechtig-
 „ heyt van de Wage binnen den *Hage* , *Haag-Ambacht* ,
 „ *Schevelinge* daar onder begrepen , door gifte van wy-
 „ len Hartoge *Aalbert van Beyeren* , als Ruwart van
 „ *Holland* , Hunluyden vergunt , en dat in zulker voe-
 „ gen en manieren , als 't zelve tot noch toe by 't voorz
 „ Gasthuys gepossideert , ende gebruykt is geweest , en
 „ dit op de *Conditien* ende *Voorwaarden* hier naar ver-
 „ klaart, als dat het voorz Gasthuys ten eenwigen dage
 „ genieten, ende behouden zal (in plaatze van d'over-
 „ mate , op elke zack van drie achtendelen , ten minste
 „ anderhalve kop , of daar voor twee stuyvers) van de
 „ zak Tarw een blank ; van de zak rogge , Erwete , boo-
 „ nen , ende gerste ; mitsgaders van elke zak plat , ende
 „ ront zaat , als raapzaat , koolzaat , kennipzaat ,
 „ kleynzaat , en diergelyken (onder de generale deno-
 „ minatie van greynen niet begrepen , een halve stuyver ,
 „ ende van een zak haver een halve blank , ende dat van
 „ alle de greynen , die alhier in 's *Gravenhage* , ende
 „ *Haag-Ambacht* verkogt , gesleten ; ende geconsumeert

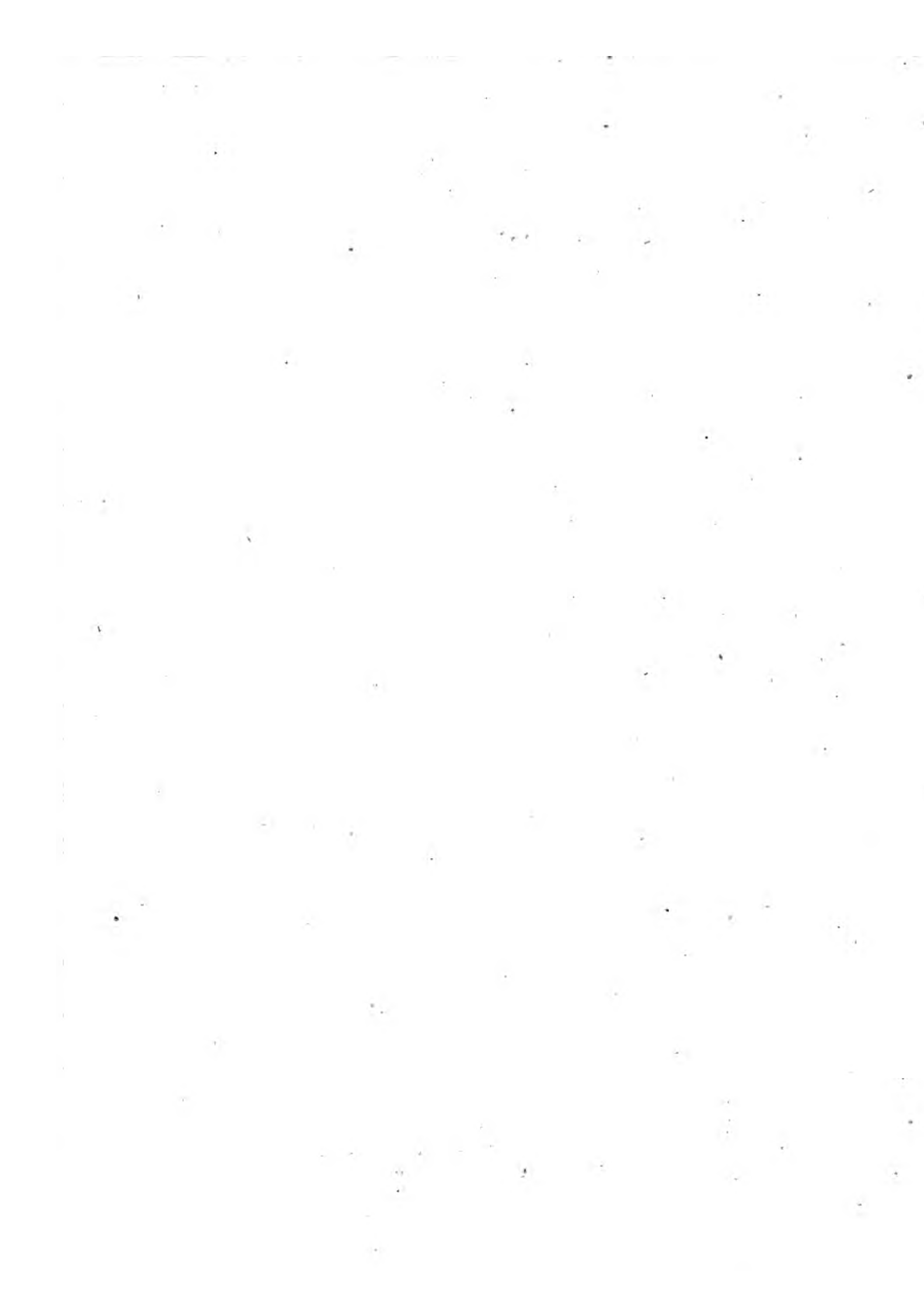
„ zullen werden , van waar de zelve ook van daan ko-
 „ men , mits ook dat men voor meel van de zelve Grey-
 „ nen , 't gunt van buyten alhier gebracht wert , om te
 „ verkopen , en geconsumeert wert .) gehouden wert te
 „ betalen als vooren , invoegen , manieren ende conditien ,
 „ als de voornoemde Gasthuys-Meesters , ten profyten
 „ van den Armen van den zelve Gasthuyze met den
 „ Schout , Burgemeesteren , ende Gerechte van 's Gra-
 „ venhage , Haag-Ambacht , ende vremde Koopluyden ,
 „ die alhier zoude begeren te frequenteren , op den 14.
 „ April , ende den 10. November 1612. provisionelyk
 „ voor den tyt van 10. jaren geaccordeert zyn geweest ,
 „ d'approbatie van de hooggemelte Heeren Staten van
 „ Hollant ende West-Vrieslant , mitsgaders autorisatie
 „ der zelve , omme de onwillige by parate executie daar
 „ toe te mogen constringeren , daar op gevolgt , den 16.
 „ December 1613. zulks dat 't zelve provisioneel Accoort
 „ by dezen verstaan wert voor een eeuwig Accoort te
 „ zullen strekken , van welke voorz. Accoort , ende
 „ overdragte de voornoemde Gasthuys Meesters Compa-
 „ ranten bekenden al wel voldaan en betaalt te wezen , den
 „ laatste penning met den eersten , ende dat met een Ren-
 „ tebrief van . . . . . vry gelt 's jaars , by de voor-
 „ noemde Heeren Schout , Burgemeesteren en Regeerders
 „ van 's Gravenhage , ten behoeve van 't voorz. Gast-
 „ huys verleden , welke Renten zullen mogen werden
 „ geloft , tot believen van de Heeren Verkopers tegens
 „ den Penning festien , ende dat met guldens teffens ,
 „ wel meerder , maar niet minder , mits drie maanden
 „ van te vooren denuntierende ende opzeggende , op dat
 „ die Penningen bequamelyk ten profyte van 't voorz.
 „ Gasthuys mogen werden beleyt , alles ter goeder trou-
 „ we , dezen ter oirconden verleden in 's Gravenhage op
 „ den 10. July 1615. Ende was ondertekent ,

A. V. Suydervliet.
 Het

HET OUDE VROUWEN EN KINDER-HUYS,
VANDE DIACONIE IN S GRAVENHAGE.

Het gemelte Gasthuys heeft beneffens den Rentmeester Generael van de Domeynen van *Holland en West-Vrieslant*, die daar van d'eerste is, noch vier andere Regenten, zynde alle Suppooften van den Hove, en heeft wyders ook een Rentmeester tot de particuliere administratie van des selfs Goederen.

Hoedanige
Regenten
het heeft.

HEt Weeshuys jegenwoordig zoo wel begiftrigt als weynige zoodanige Huysen in de respectie Steden, is eerst gefundeert uyt de Goederen, de welke wylen Crispyn Janfz van Boshuyzen, Raedt en Rentmeester-Generaal van Zuyd-Hollant, en desselfs Huysvrouw Agnietje Pieters r'zamen hadden bezeten, en de welke zy by haar Testament, naar het wegmaken van eenige Legaten hebben besproken aan de rechte Armen, en aen de Executeurs van dien haren Testamente, de uytdeeling van de jaarlykse inkomste van de zelve Goederen aanbevolen, in conformité van welke dispositie de Executeurs verscheyde distributien hebbende gedaan aan arme Luyden, daar zy in goeden gemoede meynden, dat volgens den zinen meeninge der Testateurs die moeste geschieden, wierden zy niet alleen van goederhandt berigt, dat die aalmisse meerendeels wierden misbruykt, en in dronkenschap als andersints qualyk verteert, maar als naar behoorlyke informatie zulks haar ten volle was gebleken, en zy hunne gedachten hadden laten gaan, op wat wyze best zoude konnen werden betracht de pieuse intentie der Testateurs, is hun tot geluk der arme Weeskinders in den Hage voorgekomen, dat die wel konden werden aangezien voor de rechte Armen, en dat mitsdien, wanneer de voorsz inkomsten aan de zelve wierden geappliceert, zekerlyk de aalmisse by geene onwaardige, en volgens der Testateurs intentie onbevoegde zouden werden geprofitteert; waar op dan vervolgens een overslag zynde gemaakt hoe veel tot een bequaam Huys, waar inne de Weeskinderen zouden konnen werden onderhouden, en voor

'T Wees
huys van
den Hage.

hoe veeler Kinderen nootzakelykheit , het inkomen der voorfz Goederen zoude kunnen strekken , is het getal genomen op twaalf perfonen , zoo knegtken als meyskens , welk voorfz Concept der Executeurs door de zelve zynde geremonstreert aan de Heeren Stadhouder President en Raden van den Hove van Hollant , mitsgaders aan den Heere Aarts-Biffchop van Utrecht , en aldaar respectivelyk zynde geapprobeert , is alzoo 't zelve Weeshuys eerst opgerecht , en een particulier Huys daar toe aangekocht in de Nobelstraat , doch is door de voorfz Executeurs begeert , dat het Weeshuys altoos zoude moeten dragen de naam van Crispyn Janfz van Boshuysen , en Agnietje Pieterz , als uyt der zelve middelen opgerecht , en alhoewel door verfcheyde andere Legaten , Collecten , en diergelyke pieufe middelen , feer verre die van den gemelte Heer Boshuysen te boven gaande , het voorfz Huys t'zedert van zoo veel vermogen is geworden , dat dikwils boven de hondert Kinderen t'effens daarinne zyn onderhouden , blyft nochtans de memorie van de zelve eerste Weldoenders openbaar by infcriptien voor 't zelve Huys , nu tot een Weeshuys dienende , en 't welk naar de reformatie aldaar is geplaatft , als onder andere Kerkelyke Goederen het Convent van St. Aaghte , door den Staat verkocht werdende , door de Regenten is aangekocht , en tot ditgebruik geappropriert ; behalven dat ook alle de Kinderen zoo groot als kleyn die in het Weeshuys werden onderhouden , op de flinker arm dragen de twee eerste letters C. en A. door malkanderen geflagen van de voornamen Crispyn en Agniete.

In dit Huys is mede een zonderling beneficie voor de Weeskinderen , die daar inne werden ontfangen , dat zoo wanneer de zelve van hare Ouders of andere Vrienden voor hare receptie mogten eenige Goederen bezitten , of dat die geduyrende den rydt harer inwooninge haar mogten opkomen , de zelve Goederen niet in eygendom komen aan 't zelve Huys , maar dat 't zelve daar van alleen ge-

geduyrende den tydt dat de Kinderen daar inne werden onderhouden, daar van de vruchten komt te genieten, en het capitaal aan de Kinders zelfs op hare mondige dagen of Huwelykeftate, werd uytgereykt, daar het in meest alle andere Weeshuysen komt en blyft ten behoeve van de zelve Huysen.

Wy hebben niet kunnen verby gaan by de beschryvinge van dit Weeshuys, den Lezer alhier mede te deyllen den inhoud van een Extract uyt een oude gevonden francyne Brief, latende aan deffelfs oordeel over, wat hy van het daarin gemelde mirakel geloven of niet geloven wil, luydendé als volgt.

Inhoud
van een oude
Brief.

Extract uyt seker oud geschreven Francyn.

DOe men screef duysent vier hondert en seven-en-veertig, word begonnen alhier in den Hage, in die Toornstraet, een vergaderinge van Maechden, door t'samen brengen van een oude arme Weduw Geertruyd Jansz Dochter, ende dit Convent was haer derde Vergaderinge die zy by een gebracht hadde, noch twee Conventen die een Sinte Annen te Delft, die ander Sinte Michiel te Harlem, ende die voorscreve Geertruyt was hier in dit Convent mit seventien of achtiën personen, omtrent seven jaer zonder oorde, in groter armoeden, ende als die vergadert waren en die oorde aennemen souden, soo ginck die zelve Geertruyt wten geselschap sonder oorde an te nemen, in 't jaer veertienhondert en vyftigh, of daer ontrent gesciede dit nagescreven geval alhier in Sinte Agnieten Convent, eer die regel ende oorde van Sinte Augustyn aengenomen was; dat die selfde Geertruyt voorscreve als outste ende Regierster van die voorsz geselschap saeyde een bedde Mancop-zaet, welke doe ryp geworden was, geboot die selfde Geertruyt dat niemant van die Mancop plocken noch eten en soude, en dat op die geboorsaemhey: Soo wasser een gbenoemt Machtelt Claes Dochter, seggende ik wil besien van wat cracht

40   B E S C H R Y V I N G E   V A N

cracht dese gehoorfaemheyd mach wesen, des nachts stont sy op en clam uyt eenen veynster, en plockte van die voorscreven Mancop en atse, zy wort beseten, maer het bleef verburgen, twee jaer daer na zoude zy ten Sacrament gaen, doe openbaerde hem die Duivel, sy wort te Leyden belesen en verlost, zy belyde dat'er alzooveel Duivelen in haer waren als'er saetkens in de Mancop waren, ende Machtelt voorsz ginck uyt die Vergaderinge van scaamten.

Oude
Vrouwen
en Kinder-
huys van
de Diaconie.

Het oude Vrouwen en Kinderhuys van de Diaconie, staande en gelegen by het Delfse Schuyten Veer aan het inkomen van den *Hage*, is tot tweemalen toe naar den aanwasch van den Armen en behoeftigen vergroot geworden, en voor de tweedemaal nu voor ongeveer twintig jaren geleden wel byna de helfte, in welk Huys de voornoemde Diaconie wel een getal van by de vier hondert zielen zo oude Vrouwen als Kinderen onderhoud, met de Bedienden, zoo van binnen-Vader als binnen-Moeder, Schoolmeester, als Leermatressen daar toe gerequireert wordende.

Wordende het zelve Huys ordinaris by vier Regenten uyt de dienende Diaconen, onder 't Oppergezag van 't gantsche Comptoir der Diaconye (als 't welke in 't zelfde Huys desselfs ordinaris vergader-Kamer heeft) in der tyd bedient, welke Regenten daarinne ook haare aparte Vergaderkamer hebben, om in de zelve alles wat tot de bescherminge van 't voorsz Huys behoort te reguleren.

Het Geest-
Hofje.

Het Geest-Hofje staande ende gelegen op de Burgwal ten eynde of tegen over de nieuwe Veerkade, is gestigt by *Maarten Verbrugge* met 36. Huysjes voor oude Vrouwen, (en daarenboven een voor de binnen-Moeder,) welke alle weeken boven de vrye woninge en eenige andere regalen, noch een somme van 32. stuyvers aan geld genieten; dit Hofje is redelyk ryk van inkomsten;

sten, en heeft behalven een Rentmeester die de Goederen van het zelve administreert, vier Regenten die het nutte en beste daar van bezorgen.

D'Heer van *Nieuwkoop* heeft in den jaare 16 . . . aan ^{Hofje van Nieuwkoop.} de Noordzyde van de Prinse Gragt een Hofje dat zoo considerabel is, doen bouwen, dat men van zoo een byna in geheel *Nederland* geen weergade vind, staande binnen desselfs Poort en omtrek, t'festig Huysjes of Woonplaatsen; maar alzo de effecten die gemelte Heer van *Nieuwkoop* ten behoeve van het zelve Gestichte affecteert heeft, en die ten meestendeele in Landeryen bestonden; vermits de opgekome Oorlogen met den Koning van *Vrankryk*, heel merkelyk in waardye zyn vermindert en afgenomen, en vermits de Lasten en Schattingen die van de zelve effecten van tyd tot tyd betaalt hebben moeten werden, zoo is het gemelte Hofje daar door in zulk een verval van inkomsten geraakt, dat desselfs Regenten hebben moeten besluyten, zoo zy het in staat wilden houden, de binnenstaande Huysjes voor een groot gedeelte aan particuliere Huysgezinnen te verhuuren, zoo als ten huydigen dage noch geschied.

Aan het bouwen van het zelve Hofje kan men wel zien, dat daar aan geen geld gespaart, nochte dat het uyt een bekrompe beurs gemaakt is, als hebbende voor aan de Prinsegragt een schoone voorgevel, en het portaal of ingank met witte hartsteen bezet, en boven de Poort de Wapens van de Heer van *Nieuwkoop*, en zyn Vrouw in gelyke steen uytgehouden, en achter aan een groote Zaal en Vertrek voor de Regenten met een Coupel daar boven, en een Toorntje daar op, en boven de deur van de achter Poort, daar het in de nieuwe Waarmoestraat mede uytkomt, leest men in een steen uytgehouden deze woorden.

*Vivitur parvo bene, ubi gratuitum
Splendet in Mensa tenui Salinum.*

F

Dat

Dat is ,

*Een mensch kan , haast vernoegt , wel met een kleintje leven ,
Daar by een zoutvat heeft van aardewerk of tin ,
Op zyn' geringen disch uit gunst voor niet gegeven.*

't Hofje
van Juffrouw
Cornelia van
Wouw.

Eene Juffrouw *Cornelia van Wouw* , bejaarde ongehuwde Dochter , heeft ook uyt een Godtvruchtig gemoed in den jaare 16 . . een Hofje van seftien Huysjes voor oude Vrouwen en Vrysters aan de Westzyde van de Breesstraat dichte by de Prinssegragt daar nu de Verkenmarkt is , laten bouwen , waar van zy de bestiering en beheersching by der zelve Testament op zeeker by haar gemaakt Reglement aan haar naaste Bloedmagen en der zelve Afkomelingen heeft aanbevolen , in welk Hofje elke oude Vrouw of Vryster boven de vrye inwooninge , maandelyk een somme van drie gulden geniet , waar vooren zy specialyk geaffecteert en verbonden heeft , ter somme van vyf-en-twintig duysent guldens aan Rentebrieven en Obligatien , staande ten laste van de gemeene Lands-Comptoiren.

Van St.
Anneland.

Aan de Noordzyde van de Juffrouw Idastraat , vind men een Gebouw van 15 Huysjes , insgelyks voor oude Vrouwen en Vrysters , gestigt by wylen Jonkvrouw *Ida van Dorp* , van dewelke de voorz straat haar naam heeft bekomen , en naar dat de directie over dat Hofje is geweest in handen van verscheyde Magen der voorz Stigteresse , en laatst in handen van den Heer van *St. Annelant* , werd het noch by des zelfs Weduwe Douariere de Vrouw van *St. Annelant* onderhouden.

Van de
Heer van
Hogelande.

Noch een gestigt van Huysjes of Hofje staat aan de Oostzyde van de Bochorstraat by naar aan 't eynde van de zelve straat , behelzende 16. Huysjes in den jaare 1669. van de Heer *Pieter van Hogelande* gestigt.

St. Joris
Doelen.

Na dat wy nu alle de Kerken , Kappellen , Gast- en Godshuysen , mitsgaders de verdere publyke Gebouwen van den *Hage* beschreven hebben , kunnen wy , onzer erachtens , geensints manqueren , om onder den rang van de
zelve

zelve publyke Gebouwen mede te stellen de twee Doelens van den *Hage*, waar van de outste door de wandeling *St. Joris* Doele genaamt word, vermits de zelve aan de Ridder van de Order van *St. Joris* toebehoort, boven de deur of ingangh van welke Doele de gemelte Ridder *St. Joris* tegen den Draak vechtende, in steen uytgehouden is, en in welke Doele alle de Leden die tot de voorz Order gehooren, of die daar inne voor mede-Ridders aangeteekent of ingeschreven zyn, eenmaal 's jaars op een opulente maalyd t'zamen komen, welke maalyd ordinaris twee dagen geduyrt, als wanneer het Vaandel van de gemelte Order ook uytgestoken word, en alle de present zynde Ridder het Teeken van de zelve Order aan een groen lintje voor op haar borst hebben hangen.

Heeft ook
recht van
parate Ex
ecutie.

De gemelte Order heeft boven alle andere voorname Privilegien, by de Graven van Holland in der tyd daar aan verleent, ook het recht van parate executie aan de zelve by Koning *Philippus* de II. van *Spanjen* vergunt; luydende het voorz Privilegie als volgt.

„ **P**hilippus by der gratie Godts, Koninck van Ca-
 „ stillien, van Leon, van Arragon, van Navarre,
 „ van Napels, van Sicilien, van Majorke, van Sar-
 „ danie, van de Eylanden Indien ende vaste Landen der
 „ Zee Oceane, Erts-Hertoge van Oostenryck, Hertoge
 „ van Bourgoignen, van Lotryck, van Brabant, van
 „ Limburg, van Luxembourgh, van Gelre, ende van
 „ Milanen, Grave van Habsbourg, van Vlaanderen,
 „ van Artois, van Bourgoignen, Palsgrave, ende van
 „ Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, van
 „ Namen, en van Zutphen, Markgrave des Heyligen
 „ Ryks, Heere van Vrieslant, van Salins, van Megche-
 „ len, van de Stadt, Steden en Lande van Utrecht, Over-
 „ yffel, en Groeningen, en Dominateur in Asien en Afri-
 „ ken; Allen den genen die dese jegenwoordige sullen
 „ sien, Saluyt. Wy hebben ontfangen die ootmoedige
 „ supplicatie van Koninck, Deecken, Hooftmans en

„ acht Raden van der Confrerye van den Ridder St. Jo-
 „ ris, in onser Vlecke van den Hage, hoe dat die voorfz
 „ Confrerye by wylen hooger memorien, Graven ende
 „ Gravinnen van onfen Lande ende Graaffchappe van
 „ Hollandt, in der tyd wefende, mitfgaders ook by
 „ wylen hoogloffelycker memorie, de Keyfer Karel de
 „ vyfde van dien naam, onse Heer ende Vader, wiens
 „ ziele Godt genadigh zy, gegunt ende gegeven zyn di-
 „ verfche Privilegien en Oetroyen, van dewelke die Sup-
 „ plianten 't effect van dien altyts ruftelyken ende vre-
 „ delykken t'zedert dientyd, ende tot op den dagh van
 „ heden toe, gebruykt hebben gehad, sonder ymants
 „ contradictie, &c. Item fullen alle de voorfz breuc-
 „ ken, mulcten ende gedebourfeerde penningen by de
 „ Hooftmans voor de absente verleyt, mitfgaders ook
 „ van alle 't gunt dat men den Ridder St. Joris fchuldigh
 „ is, voor date van defen gevallen ge-executeert worden
 „ tegens den onwilligen by den Schutters Bode, hebbende
 „ een pyle in de hand, ende Ordonnantie van de Hooft-
 „ mans, realyk ofte by feyten, ofte anders met alfulk
 „ Recht of Rechten, als den Koning, Deecken ende Hooft-
 „ mans, gelieven ende oorbaarlyck duncken fal, tot allen
 „ tyden als vooren, mits nemende dubbelt pant ende
 „ gereetfte meubelen die hy vinden fal; ende soo verre
 „ defelve panden binnen acht dagen niet geloft en werden,
 „ mits opleggende de breucken ende die Schutterlycke
 „ onkosten, tot tauxatie van den Koningh, Deecken
 „ ende Hooftmans, ofte 't meerendeel van dien daaromme
 „ gedaan, fullen defelve by de voorfz Bode openbaarlyk
 „ by de meest daar omme biedende, naar voorgaande
 „ uytroepinge verkogt worden, ende 't furplus dat be-
 „ vonden wort daar over te fchieten, fal den ge-execu-
 „ teerde gereftitueert worden, ende dit al niet jegen-
 „ fttaande eenige oppositie ofte appellatie, ende sonder
 „ prejuditie van dien, 't welk hy gehouden fal wesen te
 „ interjecteren aan Koninck, Deecken, Hooftmans ende

„ Achte, ende dat binnen den tyt van veertien dagen naar
 „ dato van de Executie, op poene dat naar den verloop
 „ van die tyd geen kennisse van de zaken genomen zal
 „ werden, &c. *Doen te weten*; Dat wy de zaken
 „ voorfz overgemerckt ende hier op gehadt 't advys van
 „ onse lieve ende getrouwe, die President ende luyden
 „ van onsen Rade in Hollandt, genegen wesende ter
 „ bede ende begeerte van de voornoemde Supplianten,
 „ hebben alle de poincten ende articulen, ende elcken
 „ van dien hier boven geïnserceert naar hunne forme ende
 „ inhouden bevestigt, geapprobeert ende geconfirmeert,
 „ bevestigen, approberen ende confirmeren uyt onse son-
 „ derlinge gratie by desen, willende ende ordinerende
 „ deselve onderhouden en geobserveert te werden, op de
 „ poene ende mulcten daarinne begrepen; Ontbieden
 „ daar omme ende bevelen onse lieve ende getrouwe, die
 „ hooft-President en Luyden van onsen Secreten ende
 „ grooten Rade, Stadhouder, President, ende luyden
 „ van onsen voornoemden Raede in Hollandt, Bailliu
 „ van den Hage, ende allen anderen onse Rechteren,
 „ Justicieren ende Officieren en onderzaten dien dit aan-
 „ gaan sal, heuren Stedehouderen, ende ygelyck van hen
 „ befondere zoo 't hem behooren sal, dat zy de voor-
 „ noemde Supplianten van dese onse jegenwoordige be-
 „ vestinge, approbatie ende confirmatie, en van allen den
 „ inhouden van desen, in dervoegen ende maniere voorfz
 „ doen, laten, ende gedoogen, rustelyck ende vrede-
 „ lyck genieten ende gebruycken, sonder hen te doen,
 „ noch laten geschien eenigh hinder, letsel, ofte moeye-
 „ nisse ter contrarie, want ons alsoo gelieft. Des t'oir-
 „ condon hebben wy onsen zegel hier aan doen hangen.
 „ Gegeven in onser Stede van Brussel, den 18. Mey 1563.
 „ van onsen Rycke. Onderstont, by den Koninck in synen
 „ Rade, hebbende onder aan hangende een roode wassche
 „ Zegel. Ende was geteykent,

Mesdach.

Gebruyk
van des
zelfs voor-
pleyn.

Op het voorpleyn voor de zelve Doele, 't welk met drie à vier-ryen Lindebomen beplant is, vergaderen alle namiddagh de Ruyters die op de wagt trekken, gelyk ook de geene die afgeloft zyn geworden, weder daar komen en van een fcheyden, op welk voorpleyn ook jaarlyks wanneer het Haagfche Kermis of Jaarmarkt is, de Tenten van de Marionetspeelders, Koordedansers, Guychelspeelders, en meer andere, opgerecht en geplaatst werden.

Nieuwe
Cloveniers
Doele.

De nieuwe Cloveniers Doele die daar digte bystaat, dogh met deffelfs front op de Vyver ziet, is by Prins *Frederik Hendrik van Orange*, hoogloffelyker memorie gedaan bouwen, en heeft des zelfs Zoon, Prins *Willem de II. van Orange*, mede hoogloffelyker memorie, in den jaare 1636 daar van d'eerste fteen geleyt, gelyk boven in des zelfs voorgevel met gegraveerde letters in fteen te lezen ftaat; op welke Doele dien groot en nooyt te volpryfe *Willem de III.*, de laaste Telg van dat hoogloffelyke ftamhuys van *Orangie*, die Koning van Groot *Britannien*, geftorven is, als Burger van den Hage is geïnfalleert, wanneer hy ook met het gulde Vlies 't welk Keyfer *Karel de V.* aan de Borgerye van 's *Gravenhage*, gefchonken heeft, en 't welk aldaar tot een eeuwige gedagtenis bewaart werd, omhangen is geworden.

Waar in
de Schut-
ters na de
Schyf
fchieten.

De Schutters of Borgers van den *Hage*, zyn gewoon alle jaren op de zelve Doele by Rotten naar de Schyf op het Doel te fchieten, als wanneer zy boven op haar Schutters-Kamer, 't welk een zeer groote en ruyme zaal is, ook haar maaltyd houden, ter welker tyd de Magiftraat van den *Hage* gewoon is, voor yder Rot drie filvere Lepels te geven, de welke gewonnen worden by drie al zulke uyt de Schutterry, die 't naaft in de Schyf by de Pen gefchooten hebben.

't Paleys
van Prins
Mauritz
van Naf-
sou.

Onder de voorfz publyke Gebouwen, moet alhier mede geplaatst worden, het Hof of Paleys 't welk van wylen den Heere Prince *Mauritz van Naffou*, gewefe Veld-
Mar.

Marschalk ten dienste deser Landen , naar dat hy uyt *Brafilie* te rug gekomen was , aan de Vyver en Gragt van het Voorhof van de Graven van *Holland* , aan de ooftzyde van het zelve Hof , heeft laten bouwen , en met veele uyt-heemsche gedenktekens en kostelyke Schilderyen laten ver-cieren , dog welk Paleys voor weynig jaren met alle des zelfs kostelykheden , ramspoedig door een onstaane brand (men weet niet recht waar door , of door wie veroorzaakt) in d'assche is geraakt ; waar in wy in 't volgende hoofstuk eenigzints breeder gewagen zullen.

Het Spinhuis by de Ed. Agtbare Magistraat van den *Hage* , in den jare 1661 aan de noordzyde van de Prince-gragt gedaan bouwen , en 't welk ook mede tot een kerker of gevangenhuis voor alle Misdadigers , en criminele Delinquanten verstrekt , kan alhier mede onder de publy-ke Gebouwen geplaatst worden.

Zoo als insgelyks het Geschuthuis 't welk de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* in den jaare 1665. voor aan in het Bosch , doenmaals buyten de Gragt van den *Hage* hebben doen bouwen , en welk Geschut-huis als nu door de nieuwe uytlegginge , dewelke voor weynig jaren aldaar gedaan is , binnen de Gragt van den *Hage* is gelegen , waar inne het Geschut van de Provincie van *Holland* gegoten werd , zynde een aanzienelyk Ge-bouw van vooren als een woonhuis opgebouwt , waar inneden Geschutgieter van den Staat met zyn familie ook woont , en staat de Geschutgieterye daarachter ; voor in de gevel van welk Gebouw op een swarte marmarsteen met vergulde letteren , dit volgende te lezen staat.

P A C I S .

*Obtinendæ & conservandæ
causa*

Illustrissimi &

Præpotentes D. D.

Hollandiæ Westfrisiæque

Ordines

Ordines

*hoc Armamentarium Tormentis
Bellicis fundendis edificari curaverunt
jacto primo lapide*

a

Joanne Elemano Filio

XXIV. Aug. M V C. LXV.

Dat is,

Tot behoudingh en bekomingh van
Vrede,

Hebben de Ed. Groot Mog. Heeren Staten
van Holland en West-Vrieland

Dit Geschuthuys, om daar inne Krygs-
Geschut te doen gieten, doen bouwen;

Waar van de eerste steen geleyt is

Van

Johannes Eleman de zoon
den 24. Augusti 1665.

V. H O O F T S T U K.

*Behelzende de voornaamste Straten, Gragten, en aan-
gename Plantagien van de zelve, en de binnen-
Cingels van den Hage.*

Beschry-
vinge van
het Voor-
hout.

NA dat wy den Lezer alle de publyque Gebouwen van Kerken, Godshuysen en andere, die in den Hage gevonden worden, in 't voorgaande Hoofdstuk beschreven hebben, zoo zullen wy in dit Hoofdstuk de voorname Straten, Gragten, Wandelplaatsen; en sierlyke Plantagien, waar van den *Haag* niet weynig voorsien is, eens gaan beschouwen, en 't geen ontrent yder van dezelve merkwaardigh is aantoonen; Dogh waarinne

wy

HER-KERK.

1000

1000

wy geen reguliere ordre zullen kunnen houden, maar zo nu en dan den *Haag* al eens zullen moeten doorkruyffen, en ons dan eens hier en dan weder daar bevinden, naar dat de materie die wy t'elkens verhandelen zullen, ons heenleyden zal. En om een aanvang daar van te maken, zullen wy eerst treden tot en in dat lustige en zoo befaamde *Voorhout*, 't welk van outs tot het Dominikaner of Preekheeren Klooster (waar van de Kerk als noch staat, en door de wandeling de Kloosterkerk genaamt word, en die wy in 't voorgaande Hoofdstuk breeder beschreven hebben) behoort heeft, en by de Monnikken van 't zelve Klooster in den jaare 1536. beplant is geworden, in welk Voorhout men in een zeer breede wandellaan, onder de lommerte van de Lindeboomen, die aldaar aan weersyden geplant staan, en met haare takken en bladeren in het zomer-sayfoen de gemelte wandelplaats geheelyk overschaduwten, gaat wandelen; zulks dat de wandelaars onder der zelve lommerte van het steeken en branden van de zonne op den dagh bevryd zyn, ende in de morgen en avondstonden een koele en verfrisschende lucht, onder 't geruyfch en de beweginge van de bladeren genieten. Waaromme des zomers naar de avondmaaltyd, zoo wanneer de dagen op het langst en het warmst zyn, een overgrootte meenigte van menschen in 't zelve Voorhout een koele avondlucht gaat scheppen, en al wandelende het zelve vervullen, zonder dat ('t welk heel merkwaardigh is) iemand aldaar yets oneffens bejgent, of eenige quade ontmoetinge bekomt.

Dit Voorhout of dselfs breede wandelplaats van binnen, is ronds om met een houte Balie tusschen de Lindeboomen bezet, en heeft buyten dezelve Balie een tamelyke breede en geplaveyde straat, op welke de Karossen ryden, die des naarmiddaghs en voornamentlyk des zondaghs naar de predikatie of ge-eyndigde kerkyd, in groote menigte ronds om de zelve Balie de tour à la mode doen, 't welk zoo constant is, dat geenig groot Personagie

Playzie-
rige wan-
delinge in
het zelve.

die in den *Hage* komt, oyt mankeren zal aldaar mede de Tour te ryden, als wanneer men ter zelve tyd honderden van Karoffen teffens in 't gemelte Voorhout heen en weder, en ook veelvuldigh achter malkander ziet fwieren, en de wandelplaats van binnen zoo vol kyckers is, dat zy malkander dikmaals daar in verdrongen hebben; gelyk ten tyde van Koningh *William* glorieuſer memorie, die de gewoonte had by ſchoon weêr des zondags naar de middag aldaar ettelyke malen die Tour rond te ryden, zo als bevo-rens zyne doorluchtigſte Koninginne, noch Princeſſe van *Orange* zynde, ook gewoon was geweest te doen, dikmaals gebeurt is; wordende ontrent het ryden der Karoffen, en het myden van malkander in de ontmoetinge, altyd een nauwkeurige order (die daar toe geſtelt is) geobſerveert.

Andere be-
ſchryvinge
van het
Voorhout.

Het zelve Voorhout, heeft wylen de Heer *Conſtantyn Huygens*, in zyn leven Heere van *Suylichem*, met des zelfs geneugchelykheyt in rym beſchreven; gelyk ook de Heer vander Does 't zelve mede Poëtis heel vermakelyk beſchreven heeft, welke beſchryvinge al over lange tyd met den druk gemeen gemaakt, en wel waardig om te lezen zyn; doch die wy alhier om des zelfs grootte niet hebben kunnen invcegen, maer zullen alhier eeniglyk byvoegen 't Gedigt 't welk zeker ander Poët op de beſchryvinge van het gemelte Voorhout van de Heer van *Suylichem* gemaakt heeft, luydende als volgt.

*Die ſteets nog rennen heen
Na Room, of naar Atheen,
Of and're vreemde boeken,
Om door de zoete klank
Van over waalſche zank
Een eere kroon te zoeken;
Misbruiken hun verſtant,
Nu HUYGENS by der hant
In 't Haagjen onder Linden,
Voor deure met gemak
In 't groene Juffrouw rak,
Lauriertjens weet te vinden.*

Buy-

Buyten de voorſz geplaveyde ſtraat ſtaan ten wederzyde noch 2, 3 à 4 ryen met groote Lindeboomen, en daar achter aan wederzyden zeer aanzienelyke huizen, waar van ſommige wel Paleyfen kunnen genoemt worden, gebouwt zyn, die alle met haar front naar het zelve *Voorhout* ſtaan, van eenige der welker wy reets in 't voorgaande hoofſtuk gewag gemaakt hebben, als van dat van den Heere Grave van *Portland*, van de Heer van der *Myle*, en andere, waar nevens, dat 'er aldaar noch veel meer andere ſtaan, die geen minder deſtig aanzien geven.

Aanzienelyke Huizen in 't Voorhout ſtaande.

Den Lezer gelieve te weten, dat het gemelte *Voorhout* niet t'eenemaal recht uyt legt, maar aan de ooftzyde zig met een arm naar het zuyden wend, en heen ſtrekt tot tegen over den ouden Doele toe, alwaar het eindigt, en met zyn houte balye afgeſloten word, gelyk het zelve ook met een houte balye aan de zyde van de *Kneuterdyk*, alwaar het zyn begin neemt, afgeſloten word.

Heeft aan de ooftzyde een arm die zig naar het zuyden trekt.

Het zelve *Voorhout* heeft ook des winters, zo wel als des zomers zyne tyden van playſier, voornamentlyk als 'er veel ſneeuw gevallen is, en het daar op weder gefroſen heeft, als wanneer de verſcheydenheit der Sleden, en der zelve Paarden, ophebbende getuygen met bellen bezet, en ſtaande pluymen op het hoofd, die daar als dan ryden, het oog van veele kykers derwaarts trekt, maar dat valt juyſt elke wintertyd niet voor, alzo yder winter-ſayſoen geen dikte van ſneeuw, en die daar en boven lang op de ſtraaten blyft leggen, komt te geven, ook moeten eerſt alle ſtraaten met dik ſneeuw bedekt zyn, eer dat de Sleden van alle kanten daar naar toe kunnen komen ryden.

Alwaar des winters by gevalle ſneeuw, ook de Sleden ryden.

De *Kneuterdyk* leyt tuſſchen het voorſz Voorhout en de *Vyverberg*, zynde een ruym pleyn, 't welk men zegt dat eertyts het *Tournoybaanveld* van de Graven van *Hollant* geweest is, zynde ten wederzyde met zeer aanzienelyke Huizen bezet, die wel Paleyfen mogen genoemt worden, en ook aan wederzyden met een rye Lindebomen voor de huizen beplant, op dewelke de voorgemelte Huizen van

De *Kneuterdyk* is eertyds de *Tournoybaan* van den *Grave* geweest.

de Heer van *Duvenvoorde*, van de Raatsheer *Munter*, mitsgaders van de Heeren van *Oyen*, van *Buttingen*, den Grave van *Atblone*, en andere meer uytmunten, en op welkers zuydhoek ook het Hof van de oude Graven van *Egmont* met zyn rugge op de Vyverberg staat, 't welk eenigen tyd voor groote Heeren en Vorsten tot een Logement heeft verstrekt, waar van wy in 't voorgaande hoofdstuk insgelyks al een weynig gewag gemaakt hebben; en nu gekogt is by de Heer *Willem Lodewyk van Wassenaar*, Heer van *Kuyven*.

De Vy-
verberg.

De *Vyverberg* is mede een van de plaaisantste plaaisfen van den *Hage*, zynde met 3 à 4 ryen schoone Lindeboomen beplant, onder welkers lommerte men des zomers heel vermakelyk gaat wandelen, de zelve heeft aan de eene zyde die schoone en vermakelyke Vyver, dewelke daar langs heen stroomt, en over welke men zuydwaarts op tegen de Vergaderkamer van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, de nieuwe uytlegginge van de Franse Kerk, en voorts tegen de vertrek-Kamers van haar Hoog Mog: de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en van de Ed. Mog: Heeren Raden van Staten, gelyk ook van de Generaliteyts Rekenkamer aanziet, en aan het eynde van dien mede tegen het Princelyke Hof by wylen Prins *Maurits van Nassau*, met zoo veele kosten en kostelykheden gebouwt, doch 't welk voor weynig jaren, zo men giff door de onvoorzigtigheyt van een knecht, zo als wy reeds hier vooren aangeroert hebben, in brand geraakt, en jammerlyk afgebrant is, zulks dat daar van niet meer als de romp, of de muyren in het vierkant zyn blyven staan; edoch als nu weder sierlyk herbouwt, en van buyten in staat gebragt is, alhoewel niet geloofft wert, dat het oyt die sierlykheyt en kostelykheyt van binnen zal bekomen die het te voren gehad heeft.

Logement
vande Stad
Dordrecht

En aan de noordzyde is de zelve Vyverberg langs heen mede met zeer voortreffelyke Huisen bebouwt, op welkers hoek aan de oostkant de Stadt *Dordrecht* een Logement heeft

heeft, waar inne de Heeren Gedeputeerden van de zelve Stadt als zy ter Dagvaart, of ter Vergaderinge van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* komen, hun intrede nemen, voor welk Logement het wapen der voorfz Stadt *Dordrecht* in een fteen uytgehouden ftaet, en waarinne de zelve Stadt oock doorgaans een Conchergie of huylhouder onderhoud.

Wyders hebben vyf Steden van *Noordholland*, namentlyk *Hoorn*, *Edam*, *Munnikkendam*, *Medenblik*, en *Purmurende*, te zamen voor de Gedeputeerden van haare Steden die ter zelve Dagvaart komen, op de zelve Vyverberg mede een Logement, daar zy gezamentlyk mede een Conchergie in houden; en verftrekken voorts d'andere Huizen daar op ftaande, daar het Huis van den Heere Prince van *Naffau*, Stadhouder van *Vriesland*, oock geen van de minfte is tot cieraat van de voorfz Vyverberg.

Wy kunnen niet voorbygaan den Lezer alhier te vermelden, dat men in oude Brieven vind, dat de voorfz Vyverberg van outs met een fteene muyr, van 't huis 't welk de voorgenoemde Graven van *Egmond* ouwlinks toebehoort heeft, af zuydwaarts op tot de Vyver toe van de Plaats is afgeflooten geweest, in welke muyr een poort met een deure was, daar men door in en uytging, dog hoe, en wanneer die muyr weg-geraakt is zou men niet pertinent kunnen zeggen.

Aan de ooftzyde van de voorfz Vyverberg, leyt de zogenaamde korte Vyverberg, de welke langs heen zo verre die ftrekt, met Huifen als paleyfen gebouwt is, dewelke alle van vooren haar gezigt op de voornoemde Vyver hebben, waar van de voorgemelte nieuwe Doele by Prins *Frederik Hendrik van Orange* hoogloffelyker memorie gebouwt, het hoekhuys is, en die voorts zig tot het Huis van de Heer van *Oudyk* uytftrekken, ftaande langs de fteene-kade, die aldaar tegen de flagh van het water van de voorfz Vyver gemaakt is, oock een rye *Lindebomen* regulierlyk geplant.

Het Pleyn 't welk aan de ooftzyde van het Hof leyt, en

De Vyverberg is eertyts met een muyr van de Plaats afgefcheyden geweest.

Korte Vyverberg

Het Pleyn

't welk gezegt wort voorhenen den Tuyn van het zelve Hof geweest te zyn , is mede een van de aangenaamste wandelplaatsen vanden *Hage* , zynde in des zelfs vierkant rondom , en van binnen mede met veel Lindeboomen beplant ; het gemelte Pleyn is op zyn vierhoeken van d'eene hoek tot d'ander kruyswyse met een breede straat doorfeden , dewelke geplaveyt is , en in de midden van het kruys met vier steene zitplaatsen bezet , om daar op te kunnen zitten rusten ; op het zelve Pleyn vergaderen onder de Boomen alle naarmiddag tegen de klokke drie uyren , de Soldaten die op de wagt moeten trekken , zoo als ook de geen die afgeloft zijn , aldaar weder moeten komen om van een te scheidten.

Logement
van de Stadt
Amster-
dam.

Aan de oostzyde van het zelve Pleyn , heeft de Stadt *Amsterdam* een Logement staan, waar inne der zelve Heeren Gedeputeerden die ter Dagvaart , of ter Vergaderinge van welgemelte Ed. Groot Mog: Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* komen , t' elkens haar intrede en verblyf nemen en houden , in de voorgevel van het zelve Logement boven de deur , staat het Wapen der voorz Stadt *Amsterdam* in steen uytgehouden , waar in de zelve Stadt mede gestadig een Huishouder heeft ; naast aan het zelve Logement aan de noordzyde heeft de zelve Stadt noch een Huis staan , waar inne de Gecommitteerde van de voorz Stadt in het Collegie van de Ed. Mo. Heeren Gecommitteerde Raden die alhier ordinaris resideert, zyn woonplaats heeft.

Logement
der Stadt
Rotterdam

Aan de zuydzyde van 't zelve Pleyn heeft de Stadt *Rotterdam* insgelyks een Huizinge of Logement , waar inne de Heeren Gedeputeerden van die Stadt , geduyrende of staande de respectie Vergaderinge van meer-welgemelte haar Ed. Gr. Mog. de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* , mede hun verblyf houden , en in welkers voorgevel boven de deur ook het Wapen van de zelve Stad in steen uytgehouden staat , en mede gestadigh een Conchergie onderhouden word.

Voorts is het zelve Pleyn in 't vierkant met zoodanige
Huizen

Huizen omzet en bebouwt, de welke in aanzienelykheit en deftigheit voor geen Gebouwen in de vermaartfte Steden van *Europa* behoeven te wyken, en van welke ook verscheyde naar Princelyke Paleysen gelyken; als daar zyn de Huizinge by wylen den voorheen gemelten Heer van Nieukoop aldaar op den hoek tegen over het voorheen gemelte Paleys van den Heere Prince *Maurits van Nassau* hoogloffelyker memoriegebouwt, welke Huizinge althans aan de Familie van wylen den Heere van *Oudyck* behoort, en die van den Heere van *Suylichem*, aan de westzyde van het voorz Pleyn staande, om van geen meer andere vermeldinge te doen.

Andere
voornamen
Huizen.

De groote Houtstraat die tegen over het Voorhout zyn begin neemt, en op het voorgemelde Pleyn uytkomt, zynde een ruyme en breede straat, (gelyk wel te wenschen was, dat alle de straten in den *Hage* de zelve breette en ruymte hadden), is aan wederzyden mede met groote en aanzienelyke Huizen bezet, en waar inne geen een Huis van neringe te vinden is; staande onder anderen in de zelve straat ook twee Logementen, als eerstelyk, dat voor de Heeren Gedeputeerden der Stadt *Haarlem*, om hun verblyf in te houden, zo lange de Vergadering van haar Ed. Groot Mog. de Heeren Staten van *Holland en West-Vriesland* geduyrt, voor het welke mede het Wapen der voorz Stad *Haarlem* in de voorgevel in steen uytgehouden staat.

Groote
Houtstraat

Logement
van de
Stadt
Haarlem.

En daar nevens of naast aan staat het Logement voor de Heeren Gedeputeerden der Steden *Gouda en Briele*, insgelyks met de Wapens van beyde de Steden voor in de gevel; hebbende de Heeren Regenten van de Stadt *Delft*, om de nabyheit van hun Stadt, konnen resolveren haar aanpart in het zelve Logement, weynig jaren geleden, af te staan, en geen Logement voor hunne Afgevaardigde ter Dagvaart meer in den *Hage* te houden, als alleen eenige kamers in huyre.

Van
Gouda.
en den
Briel.

De kleyne of korte Houtstraat behelst mede eenige aanzienlyke Gebouwen, onder de welke sommige voor Loge-

Korte
Houtstraat

Logementen of Ordinariſſen verſtrekken voor groote Heeren en Vorſtelyke Perſonagien, die voor eenige tyd haar verblyf in den *Hage* komen houden, maar zyn d'andere huizen daar van meeft huizen van neeringe en voor Ambachtſlieden.

Lange en
korte Pooten.

De zo genaamde lange en korte Pooten, die neffens de bovengemelte korte Houtſtraat mede op het voorchreve Pleyn uytkomen, zyn inſgelyks ſtraaten van neeringe, en over zulks ten wederzyden met Borger huizen bebouwt, dog waar onder eenige al vry aanzienlyk zyn, en wel voor Renteniens of Officianten huizen zouden kunnen paſſeren; behalven dat op 't eynde van de korte Pooten aan de zyde van 't Pleyn het huys ſtaat, 't welk aan de Familie van de d'Heeren van *Noordwyk* toebehoort, 't geen lange jaren en dikmaals voor een Hotel aan verſcheyde Ambaffadeurs gedient en verſtrekt heeft, en noch verſtrekt.

De Heere
Gragt.

De Heere Gragt ten eynde de lange Pooten ooftwaard aan gelegen, is alhoewel ze van geen groote lengte is, aan d'eene zyde met zeer ſchoone huizen bezet, waar onder eenige wel by Palleyſen zouden kunnen vergeleken worden, als namentlyk die van de Vrouwe van *Warmenhuizen* en van den Heer van *Hogendorp*, Ontfanger van de Generaliteyt, en is de voorſz Gragt aan deſſelfs kaden ten wederzyden met een rye Lindeboomen beplant.

De Prin-
ceſſe Gragt.

De Princeſſe Gragt daar nevens aan, entegens over de meergemelte Diergarde, de Koekamp genaamt, gelegen, is voor 't meefte gedeelte ook met huizen als Paleyſen bebouwt, onder welke voornamentlyk de Gebouwen van wylen d'Heer van *Beverwaard*, waar van als nu den Heer Graaf van *Albemarle* bezitter is, en van den Griffier *Buysero*, althans den Heere Secretaris *Slingeland* toebehoorende, heel aanzienelyk uytmunten, de zelve is een breede en ruyme Gragt, en hebben de huizen die daar op ſtaan, van vooren een zeer vermakelyk gezigt op de gemelte Diergarde of zo genaamde Koekamp.

Het

Het nieuwe Voorhout 't welk tegen het Bosch aanlegt, alzoo genaamt om de Lindebomen die in 't midden van dien geplant zyn, en onder welkers schaduw men Boschwaarts in en uyt ryden en wandelen kan, is aan weder zyde ook met zeer aanzienelyke huizen bebouwt, aan de zuydzyde van 't welke onder andere ook staat, dat by wylen den *Admiraal Maarten Harpertsz Tromp* gebouwt, doch 't welk althans aan de familie van *Suasso* toebehoort.

Het nieuwe Voorhout.

Wy kunnen alhier niet onvermelt laten, dat de Heeren Raden en Meesters van de Reekenkamer van haar Ed: Groot Mogende Domeynen, t'zedert het jaar 1706, hebben goetgevonden een nieuwe uytlegginge in 't Bosch, ter zyde het voorsz nieuwe Voorhout, naar de kant van het noorden te ordineren, en te doen maken, om met Huizen bebouwt te werden, waar van de eene zyde ten westen tegen den *Haag* aanzienende, reeds al vry aanzienelyk bebouwt, en met Huyzen bezet is, voor welkers stoepen aan de kade van de Gragt, langs heen een rye lindeboomen staat, die de voorsz huizen geen onaangenaam gezigt toebrengen, onder welkers lommerte men ook een bequame wandeling kan hebben.

Nieuwe Uitlegginge in 't Bosch.

In de zelve nieuwe Uitlegginge, staat nu het Geschuthuis van den Staat, daar wy hier vooren van vermelt hebben, 't welk te vooren buyten de Gragten van den *Hage* geplaatst was, dog nu binnen de zelve, als hebbende de gemelte Heeren van de Reekenkamer, de voorschreve Uitlegginge met een nieuwe buiten-Gragt laten omschieten, en een Valbrugge over de zelve doen maken, gelyk mede twee à drie binnen-Bruggen, om uyt de straten van den *Hage*, die op de zelve nieuwe Uitlegginge rooyen, naar en in de zelve te kunnen ryden en gaan; zullende de buyten-Gragt van de zelve Uitlegginge, de naam van de nieuwe *Princessegragt* dragen, als waar van de huizen mede met haar front tegen het Bosch aan zullen staan, en ook haar gezigt op 't zelve Bosch zullen hebben, en met de voorgemelte *Princessegragt* regulier zullen staan, op de zelve heeft men

Is met een buyten-Gragt om graven, en met nieuwe bruggen voorzien.

reets twee à drie capitale huizen beginnen te bouwen , zynde alle de zelve Erven met die conditie en dat beding verkogt , dat die zelfs binnen den tyd van acht jaren naar den dag van de verkoping moeten bebouwt wezen , op zekere poene by de Kopers als dan te verbeuren.

Vergrotinge van den Hage in 't Westen voor 50. jaren.

Den *Haag* is voor ruym vyftig jaren aan zuydwestzyde, zeer merkelyk en veel meer als naar het oosten vergroot en uytgeleyt , in welke Uitlegginge als doen de Princegragt met eenige ruyme en lange straaten die op de zelve uitkomen , of haar begin nemen , voornamentlyk de Bouckhorstraat , de Breesstraat, de Brouwersgragt en andere meer , zyn gemaakt , die nu ter tyd aan weerzyden genoegzaam met deftige huizen bezet en volbouwt zyn.

De Princegragt en des zelfs sierlyke bebouwing.

De gezeyde Princegragt , is een zeer vermakelyke rechtlynige , en vry lange Gragt , aan wederzyde langs de kaden met een ryen lindeboomen beplant , ook aan wederzyden tot aan het voorgemelte Spinhuis toe , met heel deftige huizen bebouwt , en was te wenschen , dat de zelve geheelyk , en tot het eynde toe met zodanige huizen bebouwt was , want dan zoude de zelve voor een van de sierlykste Gragten , waar van geen weergade , of ten minsten geen beter in de deftigste Steden van *Europa* te vinden zoude zyn , kunnen geroemt worden.

Waar op het Tugt- of Spinhuis staat.

Op de zelve Princegragt hebben de Heeren Burgemeesteren van den Hage , in den jaare 1658 het meergemelte Tugt- of Spinhuis doen bouwen , waar inne de criminele Geëxecuteerdens aan den lyve , dikmaals veele jaaren lang , zommige meer , zommige min , gecondemneert worden te moeten arbeyden , en haar kost te verdienen ; het welke haar ook voor een Stads-Gevangenhuis verstrekt , waar inne het Gerecht alle Delinquanten , zo wel die over capitale , als andere delicten gevangen worden gezet , doet opfluyten.

Het Hofje van Nieukoop heeft daar op ook zyn ingang.

By naar aan 't eynde van de zelve Gragt , heeft ook dat Gestigt van vier-en-seftig Huisjes voor oude Luiden , by wylen den Heere van *Nieukoop* gedaan bouwen , 't welk

wy

wy hier vooren in 't breede beschreven hebben, zyn ingang met een aanzienelyke poort van witte hartsteen in de voorgevel.

De Heeren Burgemeesteren van den *Hage* zagen gaarne, dat de zelve Prince Gragt aan de noordzyde van het gemelte Tugthuys af, tot aan het gezeyde Hofje van Nieukoop toe, ook volbouwt mogt worden, ten welken eynde de zelve voor weynig jaren een stuk warmoeslant, 't welk tusschen de voornoemde twee Gestigten inlegt, expres ingekoft, in Erven verdeylt, en openbaarlyk opgeveylt hebben, om met huizen bebouwt te worden; maar vermits in deze swaare Oorlogstyden weynig menschen lust hebben, om zulke kostelyke huizen te bouwen; (en aan het Bosch ook eene notabele Uitlegginge is gedaan) zo hebben gemelte Heeren Burgemeesteren daar ontrent ook niet wel tot haar oogmerk kunnen geraken. Een Liefhebber niettemin, heeft daar van een begin gemaakt, en neffens den ingang van het gemelte Tugthuys, een nieuwe aanzienelyke huizinge op de grond van de zelve Erven gebouwt en laten timmeren, en is nu bezig aan een tweede.

De Koornmarkt van den *Hage*, is aan de noordzyde van de zelve Princegragt, onder altemaal op steene pylaren staande, en boven de zelve met kamers en vertrekken bebouwt, alwaar de Broederschap van de Schilders en andere Konstenaars die vry talryk is, haar gewoone Vergaderkamer hebben, welke kamer boven tegen de zoldering in vier verdeelingen van vier voorname Meesters zeer schoon beschildert is, wel waardig zynde om gezien te worden.

Aan 't begin van de zelve Gragt by de Groenmarktsbrugge staat de Waag, waar inne alle de Botervaatjes en andere Waren, die aldaar des Maandags en Vrydags, 't welk de ordinaris weekelyke marktdagen van den *Hage* zyn, ter markt gebragt en verkogt worden, gewogen worden, en het Boterhuis staat neffens aan de zelve Waag, alleenlyk door een naauw straatje daar van afgescheyden

Voorh
ben van
Burgeme
steren va
den Hag
om de ze
ve Gragt
ten eynd
roete do
bebouwe

Koorn
markt op
de zelve
plaatst.

Als me
de Waag
en het B
terhuis.

zynde, boven welk Boterhuis het Apothekers Gilde in den Hage haar Gildekamer hebben.

Groenmarkt op des zelfs voorste begin.

De voorste Brugge van de gemelte Princegragt die voor een Groenmarkt verstrekt, en ook alzoo genaamt word, en al waar de gemelte ordinaire weekelyke marktdagen, veelvuldige Boeren uyt het Westland met haare Schuytjes vol groente, en met fruyten, als het de tyd daar van is, geladen in de voorz Princegragt aankomen, haare Waren op de voorz brugge te koop stellen, is voor eenige jaren door den aangroey van Marktluyden, wel ruym een derde vergroot geworden.

Gestalte van de Bouckhorstraat.

De Bouckhorstraat, de welke op de voorschreve Groenmarkt en Princegragt uitkomt, is, gelyk wy hier voren in 't korte vermeld hebben, een lange ruyme straat, die zig tot de zuydcingel van den Hage uytstrekt, en met de gemelte Princegragt eerst zyn begin heeft genomen, en althans ten uyteynde toe, gansch en geheelyk bebouwt is, heeft ten wederzyde tot het eynde toe, al vry aanzienelyke huizen, en voornamentlyk naar de zyde van de voorz Princegragt de aanzienelykste, en dient tot een voornaam cieraat aan die straat, het schoon gezigt op den toorn.

Van de Breesstraat.

De Breesstraat die mede op de Princegragt uitkomt, en ter zelve tyd mede aangelegt, en zo lang als de Bouckhorstraat is, heeft insgelyks naar de zyde van de voorz Princegragt, voor aan ten wederzyden zyn volle bebouwing, met heel fatzoenelyke en aanzienelyke huizen, dog verder naar het zuyden, is zeten eynde toe noch niet t'eenemaal bebouwt, en op 't eynde van de zelve naar de zuydcingel toe met vry wat kleyne Huisjes bezet, dog welke zo als men vertrouwt en verhope wil, metter tyd in grooter en frayer huizen door herbouwing veranderen zullen.

Van de Brouwersgragt.

De Brouwersgragt, alzo genaamt na de Brouwery van de roode Leeuw daar op staande, en insgelyks op de Princegragt uytkomende, dog die wel twee derden korter als de bovengemelte twee straten is, heeft aan wederzyde mede zeer fraye en aanzienelyke huizen, en is aan de beyde zyden

van des zelfs kaden met een rye lindeboomen bezet.

De oude Varkenmarkt, de Afferdelftstraat, de Laan, en korte Breefstraat, van de noordzyde mede op de Princegragt uitkomende en daaraan grenfende, zyn alle mede met aanzienelyke huizen bebouwt en bezet.

De Schoolstraat aan welkers begin tegen over de groote Kerk de zee-Vifchmarkt staat, en de Vlamefstraat, die alle beyde mede aan de Groenmarkt het begin van de Princegragt uitkomen, zyn ftraaten van neeringe; dog waar inne hier en daar ook verfcheide aanzienelyke huizen staan.

De Burgwal die aan 't begin van de zelve Princegragt aan de zuydzyde zyn begin heeft, en door de wandeling de Burgwal van de Luyterfe Kerk genaamt word, om dat de Luyterfe Kerk daar op mede een ingang heeft, en welke Burgwal zig tot aan de zuydingel van den *Hage* toe uitftrekt, is doorgaans en voornamentlyk voor aan mede met heel aanzienelyke huizen bebouwt, waar van der ook veele voor woonhuizen van Beampten en Hofbedienden verftrekken, de zelve Burgwal is ook aan des zelfs kade langs heen ten uiteinde toe, met een rye lindeboomen beplant.

Op de zelve Burgwal, eindigen aan de ooftzyde de Bierkade, de Veerkade, en de St. Anthonis Burgwal, die alle infgelyks aanzienelyk zyn, door haare deftige huizingen daar op fttaande; en door haare Gragten welkers kaden ook langs heen met lindeboomen beplant staan.

De Raamstraat is ook geen van de minfte ftraaten van den *Hage*, door de aanzienelyke huizen die daar inne aan weerzyden staan, alhoewel ze voor aan daar de zelve op het engfte is, met eenige huizingen van neeringe is bezet.

Gelyk mede de St. Anthonis Burgwal doorgaans en langs heen tot de Wagenstraat toe, niet anders (als aan het begin en einde voor aan, alwaar maar weinige huizen van neeringe staan) met deftige huizen bebouwt is, de

De Afferdelftstraat, de Laan, en korte Breefstraat, De Schoolstraat en Vlamefstraat.

De Burgwal.

Daar de Bierkade, de Veerkade, en de St. Anthonis Burgwal op uytkomen.

De Raamstraat.

St. Anthonis Burgwal.

welke inſgelyks voor woonhuizen van Beampſten en Hofbedienden, &c. verſtrekken.

De Wageſtraat. De reeds gemelte Wageſtraat is een breede ruime ſtraat, zyn begin nemende van de zuid-Valbrugge van den *Hage*, waar over men met wagens en karoffen van de Stadt *Delft*, die maar een myle daar van aflegt, in den *Hage* komt; 't is zeer apparent, dat de zelve ſtraat haar naam bekomen heeft van de meenigte der wagens, die van de zuider Lantkant geſtadig binnen, en in deze plaats komen ryden, want van het ryden van wagens, chaiſes, en karoffen, is de zelve niet een oogenblik op den dag ledig; door de zelve ſtraat worden ook van buiten den *Hage*, alle Ambaffadeurs zo ordinaire als extraordinaire, die van alle Koningen, Staaten, en Potentaten aan de Ho: Mog: Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* afgezonden worden, ingehaalt. De zelve is wel een ſtraat van neeringe aan die kant daar men eerſt van buiten in de zelve komt; een ſtuk weegs lang, maar wat dieper in, ook met deſtige en aanzienelyke huizen aan wederzyden bebouwt, onder welke ook het Logement is, 't welk de Steden *Gornichem*, *Schiedam*, en *Schoonhoven*, voor der zelve Afgevaardigden ter Dagvaart in den *Hage* houden.

Hoedanig doorſneden. De voorchreve Wageſtraat word met de bovengemelte Veerkade, gelyk ook met de St. Anthonis Burgwal doorſneden, over welkers Gragten mitsdien ſteene bruggen zyn gemaakt, zo breed als de zelve ſtraat is, en aan de zuidzyde, ofte aan het inkomen van den *Hage*, word ze doorſneden van de groote en kleine Bierkaden, die aan de voorchreve zuidzyde daar voorby ſtrekken.

Het Speuy. Wy kunnen niet voorby gaan onder de voorname Gragten en ſtraten van den *Hage* ook te gewagen, van die Gragt welke het Speuy genaamt word, die haar begin neemt van d'eerſte brugge, als men met de Trekschuiten van *Delft* den *Hage* inkomt, en ſtrekkende tot aan de zogenaamde Capelsbrugge toe, zynde een breede aanzienelyke

lyke Gragt, in welke veel zeil-Schepen, die op de Veen varen, als andere die met haare Waren in den *Hage* handel komen dryven, dagelyks doorvaren en aan de kaayen vastleggen, welke Gragt aan wederzyden met voorname Winkeliers, en ook met eenige Renteniers huizen tusschen beiden bezet en betimmert is, hebbende een heel levendige passagie, door alle de Reizigers die in den *Hage* dagelyks in menigte aankomen, en weder daar uit vertrekken, en aldaar passeren, werdende het gemelte Speuy door verscheide andere Gragten doorsneden, en is aan wederzyden op de kanten van de kaden met lindeboomen beplant.

De Speuystraat en Vlamestraat zyn straten van neering, en met woonhuizen voor Winkeliers en Ambachtsluiden bebouwt; maar de Nieuwstraat die tegen over het Stadhuis van den *Hage* uitkomt, voerende dien naam niet, om dat ze een nieuwe straat is, want zy is een van de outsten in den *Hage*, heeft meer huizen voor aanzienelyke luiden, als voor Winkeliers of Handwerksluiden.

De Speuy
straat, Vla-
mestraat,
en Nieuw-
straat.

De Veenestraat en Hoogstraat zyn insgelyks straten van neeringe en van Winkeliers, dog meest met deftige huizingen voor de Winkeliers, en voor Koopluiden die geen venster-Waren uitleggen; welke oude maniere van 't uitleggen van venster-Waren, al vry wat uit de mode en fleur schynt te geraken, om dat men daar op gestadig een naauwe toeverzigt dient te houden, voor sielten, en dieven, die veelmalen, als men zyn hoofd maar eens omdraayt, yets van het venster weten af te nemen, en daar mede doorgaan: Weshalven en om de straten ook zoo veel te ruimer te maken, de Heeren Burgemeesteren van den *Hage* zoo nu en dan ordonneren, dat de luiffels in de Neeringstraaten weggenomen zullen worden, waar door dan de doortogt van de karossen en wagens in de zelve zoo veel te gemakkelyker valt.

De Veen-
straat en
Hoog-
straat.

De plaats is tot aan de gevange Poort, en tot aan de De Plaats
Kneu-

Kneuterdyk toe , inſgelyks meeftendeel met deſtige huizen van néeringe bebouwt en bezet , en 't is op de zelve dat voor weinig jaren noch dat outſte en eerſte huis van den *Hage* , daar de zwaan uitgehangen heeft , waar van wy hier voren al eenig gewag gemaakt hebben , geſtaan heeft , 't welk t'zedert tot den gronde toe afgeworpen is , en twee aanzienelyke nieuwe huizen op de zelve grond gebouwt zyn geworden.

HetNoort-
eynde.

Een gedeelte van het zo genaamde Noordeynde , is ook bebouwt met veele huizingen , die door Beampten of Bediendens van 't Hof bewoont worden , ſtaande daar inne onder anderen ook de huizinge van den Heere Ontfanger Generaal van *Holland* en *West-Vrieſlant* , beneffens het Comptoir , waar op alle de Steden dier Provintie , en alle Pachters en Collecteurs der Laſten en Schattingen haar geld brengen , en waar op ook alle betalingen voor de Krygsbenden , die ter beſoldinge van het zuider-Quartier van de Provintie van *Holland* ſtaan , mitſgaders alle de intereſſen van los- en Lyfrentebrieven en Obligatien van het voorſz zuider-Quartier als anders betaalt worden : en daar benevens ook het zoo genaamde oude Hof , op welkers grond eerſt geſtaan heeft , de huizinge van *Willem Gout* , in zyn leven Ontfanger Generaal van *Holland* , by den zelve in den jaare 1533. gedaan bouwen , dog het welke naderhand by wylen Prins *Frederik Hendrik* van *Orangen* hoogloffelyker memorie , tot een Hof is herbouwt geworden , 't welk na het afſterven van Koning *WILLIAM* de III. van glorieuſe memorie , op zyne Koninklyke Majesteit van Pruyſſen gekomen is , en aan de zelve Majesteit althans toebehoort , den Heere Griffier *Fagel* heeft daar inne ook een zeer deſtige en aanzienelyke nieuwgebouwde huizinge ſtaan , de welke mede wel vooreen Paleys doorgaan kon.

Seer Ver-
makelyke
Tuyn.

Het voorchreve Koninklyke huis heeft achter zig een groote en ſchoone Koninklyke Tuyn , zig tot aan de Noord- en Weſtingel van den *Hage* toe uitſtrekkende ,
die

die zeer vermakelyk is , en waar inne zeer veele voornamen Luyden in de zomerse achtermiddagen , of tegen het vallen van de avonden een wandelingetje gaan doen , om een frisse en verkoelende lucht te scheppen.

Het zelve Noordeynde word met een Valbrugge over de buyten Gragt van den *Hage* , aan de zyde van het Noorden besloten , welke door de wandeling de Scheveningse brugge word genaamt , om dat de straatweg naar Schevening aldaar zyn begin neemt , van welke straatweg wy hier naar op zyn plaats breeder spreken zullen.

De Molestraat die in het zelve Noordeynde uytkomt , de oude Molstraat , de Papestraat , de Nobelstraat , en de Toornstraat , kan men wel mede onder de voorname straten van den *Hage* tellen , als waar van de voornaamste en onder andere de Nobelstraat , doorgaans met heel aanzienelyke huizen bebouwt staan , dog onder die in de andere straten noch al eenige huizen van neeringe vermengt zyn.

Om nu verder van alle wydere particuliere straten niet te melden , 't welk dog voor de Lezers van zeer weynig nut zoude zyn , zoo zullen wy alle de kleyne en mindere straten van den *Hage* (die der nochtans heel veel zyn) over slaan , en noch maar alleen van het zoo genaamde Westeynde van den *Hage* een weynig gewagen , waar mede wy meenen den *Hage* van binnen in 't breede genoegzaam beschreven te hebben , en daar mede dan tot de beschryvinge van de Staats - Vergaderingen en Collegien die der in geplaatst zyn , en der zelve byzonderheden overgaan.

Het voorz Westeynde neemt zyn begin van het eynde der Rivier-Vischmarkt af aan , en strekt zig uyt tot aan de Wester-Valbrugge van den *Hage* toe , aan weerzyde van welke Valbrugge vier Koornmolens staan , door de wandeling de vier Westermolens genaamt , het zelve Westeynde heeft doorgaans behalven heel dicht op 't eynde , onder de huizen van neeringe ook al vry veel aanzienelyke

lyke Gebouwen , zoo wel aan d'een als d'andere zyde , en onder andere het Hof van *Spanjen* , voorhenen by de Heeren van Affendelft gebouwt , waar van wy hier voren reeds gewag gemaakt hebben , het Weeshuys , die huizen de welke van het oude huis van de Heeren van *Valkenisse* verbouwt zyn , de huizinge van den geweze Griffier *Kinschot* , en van den Heere Secretaris van *Beaumont* naast malkander , voor dezen *Betlebems* Proosdye Convent geweest , de huizinge van wylen de Heer Burgemeester *Rosa* gebouwt , nu van den Heere Raatsheer *Fagel* , het voorheen geweze gout-leer huis , en andere meer.

VI. HOOFSTUK.

Beschryvende de Staats-Vergaderingen , en andere Collegien en Raadkamers van de Provintie van Holland.

Welke en hoedanige de Vergaderingen van de Provintie van Holland in den Hage zyn.

NA dat wy nu al het merkwaardige dat 'er binnen in den *Hage* is , kortelyk beschreven hebben , zo is het nodig , dat wy tot berigt van den Lezer in dit Hoofstuk ook een pertinente beschryvinge opstellen , van alle de Staats-Vergaderingen , hooge Collegien , Gerechts-Hoven en meer andere Kamers van de Provintie van *Holland* , die in den *Hage* geplaatst zyn , en daar in gevonden worden ; welker Vergaderplaatzen wy hier voren in de vermeldinge der gestalte van het binnen-Hof in 't breede hebben beschreven , als ook dat wy de Magistraat en 't Gerecht van den *Hage* beschryven , en om zulks , zo veel ons mogelyk is , in rang en in ordre te doen , zoo zullen wy een aanvang maken met de

VERGADERINGE VAN DE ED. GR. MO. HEEREN STATEN VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND.

Uyt wat voor Le-

Welke Hooge Vergaderinge het bestier van zaken over de

de welgemelte Provintie van *Holland* en *West-Vriesland* heeft, en in negentien Leden, die de zelve uytmaken be-
staat, waar van het eerste Lid in rang is, dat van de
order van de Ridderfchap en van de Edelen dier Provin-
tie, die fomtyds meer, en fomtyds minder in getal,
daar in zitplaatze hebben, en welke met malkander te za-
men in de gemelte Vergaderinge eene stem uytmaken, we-
zende althans daar in beschreven.

den de
Vergade-
ring van
de Ed. G.
Mog. Hee-
ren State
van Holl-
en West-
Vriesland
beftaat.

De Hoog Ed: geboren Heer *Jacob van Waffenaar*, Hee-
re van *Waffenaar*, *Obdam*, *Hensbroek*, *Spierryk*,
Zuydwyk, &c. Ridder van d'Order van den Oli-
phant, Generaal van de Cavallerye dezer Landen,
en Gouverneur van 's Hertogenbosch, en des zelfs
onderhorige Forten.

De Hoog Ed. geboren Heer *Frederik van Reede van Rens-
woude*, Heere van de *Lier* &c. Gedeputeerde ter Ver-
gaderinge van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal
der Vereenigde Provintien.

De Hoog Ed. geboren Heer *Arnout Joost van Keppel*,
Graaf van *Albemarle*, Baron van *Aquoy*, en Ridder
van de Order van de *Kouffebandt*, Generaal van de
Cavallerye ten dienste dezer Landen, en Gouverneur
van *Doornik*, &c.

De Hoog Ed. geboren Heer *Willem van Waffenaar*, Heere
van *Sterrenbergh*, &c. President van 't Collegie van
de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van de
Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*.

De Hoog Ed. geboren Heer *Wigbold vander Does*, Heere
van *Noortwyk*, *Ofhem*, &c. Bailliu en Dykgraaf
van *Rynlandt*, en President van de Kamer ter Au-
ditie van de gemeene Lands-Reekeningen van *Hol-
land*.

De Hoog Ed. geboren Heer *Arent van Waffenaar*, Heere
van *Duvenvoorde*, *Voorschoten*, *Veur*, &c. Ruward

van den Lande van Putten, en Droffard der Stad en Baronne van Breda, mitsgaders van Hulft en Hulsterambacht.

Van wien de Ridderfchap geaffifteert wort.

Wordende de gemelte Leeden van de Ridderfchap in hunne particuliere byeenkomsten doorgaans geaffifteert van den wel Edelen gestrengen Heer *Anthony Heinsius*, Raadpensionaris, Groot-Zegelbewaarder, en Stadhouder van de Leenen van *Holland* en *West-Vrieland*. Ende bestaat welgemelte Vergaderinge.

Wyders noch uyt achtien Steeden die in de zelve Provincie tot de zelve Vergaderinge beschreven worden, namentlyk elf uyt Zuyd-Holland, en zeven uyt Noord-Holland, welke de navolgende zyn: namentlyk,

Uyt het Quartier van Zuyd-Holland.

Dordrecht.

Haarlem.

Delft.

Leyden.

Amsterdam.

Gouda.

Rotterdam.

Gornichem.

Schiedam.

Schoonhoven.

Briel.

Ende uyt Noord-Hollandt.

Alkmaar.

Hoorn.

Enkbuysen.

Edam.

Munnikkendam.

Medenblik.

Purmerende.

Wel-

Welgemelte Vergaderinge komt het gansche jaar door niet altyd te zamen, maar heeft haare gezette tyden van vier ordinaris Vergaderingen in 't jaar, tegen de ordinaris verpachtinge van des gemeene Lands middelen, als anders, en in welke ordinaris Vergaderingen alleen verga- ven worden, alle die Ampten en Bedieningen, die ter collatie van haar Ed. Groot Mog. staan: maar welgemelte haar Ed. Groot Mog. vergaderen ook veelmalen extraordinaarlyk; voornamentlyk, wanneer eenige zaaken van gewichte, 't zy van Oorlog of Vrede in de Provincie te verhandelen en te beraden, of eenige *Consenten* te dragen zyn, na dat de Poincten van Beschryvinge daar toe van der zelve Gecommitteerde Raden, beneffens den Heere Raadpensionaris van Holland en West-Vrieslant aan de respectieve Leeden afgezonden zyn.

Heeft vier ordinaris, behalven de extraordi- naris Ver- gaderingen in 't jaar.

Als wanneer de Steden die stem in welgemelte Staats- Vergaderinge hebben, niet altyd de zelve *Gedeputeerden* uyt haare Magistraaten en Vroetschappen ter Dagvaart zenden, maar veranderen daar in dikmaals, uytgezondert in der zelve Pensionarissen, die altyd mede gaan, om de mont van de Gedeputeerden te zyn, werdende de voorz Vergaderinge doorgaans geassisteert van der zelve Raadpensionaris en Secretaris, zynde althans de voornoemde Heer *Anthony Heinsius*, ende de Heer *Simon van Beaumont*.

Waar op de Steden t'elkens haare Gedeputeerden zenden.

Eer wy nu tot de beschryvinge der andere hooge Vergaderingen en Collegien toe treden, schynt het ons toe, dat de rang der zaken ons als met de hand komt te leyden, om eens te bezien, wat wakkere Mannen t'zedert den aenvang van deze Republyk, of een weinig eer aen 't roer van Staat gezeten, en het Ampt van Raadpensionaris bekleed hebben.

Deze bediening is buyten alle tegenspraak een der aanzienelykste van ons Vaderlant, want hy die met de zelve bekleed is, verschynt in alle Raads-Vergaderingen, en in die der Staten van *Holland* en *West-Vrieslant*, is het

Luyster en aanzienelykheit van het Raadpensionaris Ampt.

door hem , dat alle zaken worden voorgesteld , hy is het die der zelve besluyten beschryft , en altoos wegens de Provintie van *Holland* afgevaardigt is in de Vergaderinge van de Staten Generaal der seven Vereenigde Provintien. De luyfter waar mede dit aanzienelyk Ampt omschenen is , doet genoegzaam kennen , dat het van de hoogste waardigheyt zy ; maar zoo hoogstatelyk als het zelve ook is , zoo veel te meer is het verzelt met gevaren en moeyelykheden , 't welk wy in 't beschouwen der wakkere Mannen die met de luyfter en glans van de zelve bedieninge omschenen zyn geweest , het beste zullen kunnen afnemen , en zo klaar als de Zon op de middag beschouwen.

Mr. Aart vander Goes word Pensionaris anno 1525. Eer dat dezen Staat de Spaanse Dwingmagt ontworstelt was , wierd den Raadpensionaris gekent , met den naam van Advokaat van den Lande. Zo vinden wy dat de Pensionaris der Stad *Delft* *Mr. Aart vander Goes* , in den jaare 1525. Advokaat van den Lande geworden is. Deze dat Ampt 20. jaren bekleed hebbende , quam den eersten November 1545. te overlyden. Wat wederwaardigheden hem ontmoet zyn , vinden wy in die duystere

Mr. Adriaan vander Goes is hem gefucedeert. tydt niet aangeteekent. Noch ook niet van *Mr. Adriaan vander Goes* , den welke zyn Heer Vaders Plaatsvolger geworden zynde , den 5. November 1560. quam te sterven.

Mr. Jacob van den Ende word in den jaare 1562. Pensionaris. *Mr. Jacob van den Ende* Raaden Pensionaris der Stad *Delft* , wierd in den jaare 1562. tot Advokaat van den Lande aangestelt ; dog den Hertog van *Alba* in den jaare 1567. in de Nederlanden komende , moest dezen Heer nevens veele andere een Offerhande zyner wreedheyt verstreken , het was in 't eerste van den jaare 1568. en uyt des Hertogs bevel , dat dien Man onder schyn van vriendschap by den Grave van *Bossu* in den Hage ten eeten genodigt zynde , in verzekering genomen , straks tegens alle Wetten en Voorrechten van den Lande naar *Brussel* gevoert , en aldaar in hegtenisse gezet wierd. In welke

Wordgevangen naar Brussel gevoert, en sterft in de gevangenis.

gevangeniſſe hy meer dan een jaer gezeten hebbende , op den 12. Maart 1569. is komen te overlyden.

Mr. Paulus Buys, wierd des zelfs Succelleur of Amptvolger, het is kennelyk wat rampspoeden die groote Man in 't betrachten van zyn plicht en waarnemen van dat hoogwichtig Ampt heeft moeten uytſtaan. Dog deze dappermoedige Voorſtander der vryheyt, wiens naam in een eeuwige zegening moet blyven, voorziende wat ſtor- men ſtonden op te ryzen, ontſloeg zig in den jaere 1584. van dat hoogwichtig Ampt, om wegens de Provintie van *Utrecht* zitting in den Raad van State te nemen. Dog niet tegenſtaande zyn zoo meenigmaal beproefde trouwe, moest hy vermits den Graaf van *Lyceſter* hem haatte, zonder daar toe eenige reden te hebben gegeven, in de gevangeniſſe gaan, waar uyt hy naar verſcheyde maanden op 't verzoek van de Heeren Staten van *Holland* weder in vryheyt wierd geſtelt.

Mr. Paulus Buys word des zelfs Amptvolger.

Ontſlaat zig van zyn dienſt.

Word ge- vangen ge- zet, doch naar eenige maanden weder vry- gelaten.

Meer dan een jaar had nu dit Ampt open geſtaan, wanneer den zoo beſaamde Heer *Joan van Olden-Barnevelt*, door welgemelte haar Edele Groot Mog. de Heeren Staten van *Holland* tot Advokaat van haar Pro- vintie wierd aangeltelt. Zynde den zelve dier tyds Pen- ſionaris der Stad *Rotterdam*, welke waardigheyt hy tot verſcheyde malen had afgeſlagen, en 't was niet als op het ſterk aanhouden van meergemelte Heeren Staten, dat hy die op den 6 Maart 1586. aannam. Den welke nader- hand onder de bedieninge van dat hoogwichtig Ampt, in 't welke hy alſints voor de vryheyt van dezen Staat vigileerde in de ongunſte geraakt zynde, ten tyde van de Religions Verſchillen, die doenmaals de Fondamen- ten van deze Republyk deden daveren, in zyne afgeſloof- de en by naar uytgeleefde jaren, zyn hoofd voor 't zwaard heeft moeten bukken.

Mr. Joan van Olden- barnevelt word Pen- ſionaris van Holland, anno 1586.

Wy hopen dat het den Lezer niet onaangenaam zal zyn, de geheugeniffe van dien grooten Voorſtander van de vryheyt van dezen Staat een weinig te vernieuwen, en

en in een korte schets zyn levensloop van zyne wiege af, tot zyn dood te verhalen.

Wordan-
no 1576.
tot Pensio-
naris der
Stad Rot-
terdam
verkoren.

Den zelve quam op den 14. September 1547. ter wereld, zyne studien volbragt hebbende, volgde hy de Pleytrol, tot dat in den jaare 1576. Burgemeesteren en Regeerders der Stadt *Rotterdam*, hem tot haaren Raadt en Pensionaris aanstelden, zyne groote bequaamheden schitterden al vroeg uyt, en maakten hem bemint, ook waren zyne diensten, welke hy voor de Stad *Rotterdam* gedaan had, van geen geringe waarde, die wy seer licht zouden kunnen aantonen, indien wy een voornemen hadden van hem alleen te spreken. Wy hebben reeds vermeld, dat hy de waardigheit van *Hollands Raadpensionaris* te wezen, verscheyde malen had afgeslagen, dog liet zig eyndelyk daar toe bewegen; edoch onder deze

En neemt
naderhant
het Raad-
pensionaris
Ampt aan.

Voorwaarden en expres beding: *dat by zoo verre eenige handeling zoude werden voorgenomen, om de Landen van Holland en West-Vriesland weder aan den Koning van Spangien te brengen, by alsdan aanstonds van zyn dienst zoude ontslagen wezen: noch dat by zonder zyne bewilliging buyten Holland en West-Vriesland niet gebruykt zoude worden.*

Wat getui-
genisse vee-
le gekroon-
de Hoof-
den en an-
dere meer
van hem
gegeven
hebben.

Hy in die aakelige tyden wel ziende, dat hy met zynen yver van het Vaderland getrouw te dienen, niet al sints en aan een ieder voldoeninge zoude kunnen geven, verzogt tot verscheyde malen van zyne lastige bediening te ontslagen te mogen worden; niet dat hy den Lande zynen dienst onttrekken wilde, maar om in een hooge ouderdom het overschot zyner dagen in ruste door te brengen, daar hy het echter nooyt toe heeft kunnen brengen, vermits zyne diensten voor den Lande by veele te waardig en te dierbaar geagt wierden, om den Staat daar van te beroven. Wy zullen om kort te zyn niet aanhalen, wat al Legertochten, Ambassaden, en Verschilbeslissingen door hem van tyd tot tyd zyn bygewoont en uytgevoert, noch wat getuygenissen de gekroonde Hoofden

den wegens zyn gadeloze deugden gegeven hebben, de zelve zyn in ieders handen en de Brieven van veele gekroonde Hoofden, als van Koning *Hendrik de IV.* van Koninginne *Elisabeth*, van *Christianus* Koning van *Denemarken*, van *Carel de IX.* Koning van *Sueden*, van *Lodewyk de XIII.* en van Koning *Gustavus Adolphus*, en andere aan hem geschreven, zyn daar van onwraakbare bewyzen. 'T geen ook d'Heer *François van Aarssen* doenmaals Ambassadeur van dezen Staat aan 't Hof van *Vrankryk*, in zyne Brieven van hem heeft moeten getuigen.

Den zelve heeft in sestien jaren, namentlijk van den jare 1592. tot 1608. ses-en-dertig verscheide Veldtochten bygewoont, vyf Koninklijke Gezantschappen bekleedt, by welke de Vereenigde Nederlanden meer als twee hondert en vyftig tonnen gouts bevoordeelt zyn geworden, en verscheide jaren gearbeid om de Oost-Indische Maatschappye op te rechten, en daar naar ook de grond van de West-Indische Maatschappye gelegd, waar door hy de Zeën geopent, en den Koopman middelen aangewezen heeft om schatten uit andere werelden te halen, en meer andere voordeelen den Lande toegebracht, de lyf- en losrenten seer merkelyk vermindert, en de inkomsten des Lands grootelyks vermeerderd heeft, ja zo, dat wel gemelte Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, die in 't begin van zynen dienst maar achtiën tonnen gouts jaarlijks tot het voeren van den Oorlog konden opbrengen, naderhant wel twee-en-veertig tonnen gouts daar toe contributeeren konden; edoch eyndelyk na den Lande drie-en-veertig jaren trouwe dienst gedaan te hebben, op den 13. May des jaars 1619, zoo als wy hier voren reeds vermeld hebben, in den ouderdom van 73. jaren, zyn hoofd openbaarlyk door beuls handen in den *Hage* op het Binnenhof heeft moeten verliezen.

Wanneer d'Heer *Joan van Oldenbarnevelt* in verzekering was genomen, wierd het Raadpensionaris Ampt be-

Verscheide Veldtochten bygewoont vyf Koninklyke Ambassaden bekleedt, en den Lande seer merkelyke voordeelen toegebracht heeft.

Mr. Andries de Wit word

provisio-
neel Raad-
pensionaris.

dient door *Mr. Andries de Wit*, ter dier tyd Pensionaris der Stadt *Dordrecht*; edoch wanneer den zelven op den 8. December 1620. tot Raasdheer in den Hove van *Holland* wierd aangestelt; zo is weder tot Raadpensionaris van den Lande aangestelt geworden

D'Heer
Anthony
Duyk wort
Raadpen-
sionaris.

D'Heer *Anthony Duyk*, den welke ordinaris Raadsheer in den Hogen Rade zynde, op den 22. January 1621. tot die digniteyt van Raadpensionaris wierd gekozen, welk Ampt hy tot den jaare 1629. toe, geruustelyk en met veel lof bedient heeft gehad, als wanneer hy quam te overlyden.

Mr. Adriaan Pauw,
Heere van
Heemstede
komt in sijn
plaats.

Mr. *Adriaan Pauw* Heere van *Heemstede*, wierd des zelfs Navolger, den welke eerst Pensionaris der Stadt *Amsterdam*, en naderhand Raad- en Reekeningmeester der Domeynen van *Holland* geweest zynde, op den 12. April 1631, die last op de schouders wierd geleydt, welke hy trouwhertelyk getorst heeft tot in 't begin van den jaare 1636, wanneer hy op zyn verzoek daar van weder ontflagen is geworden.

Aanstelling
ge van de
Heer Ja-
cob Cats
tot Raad-
pensionaris.

D'Heer *Jacob Cats*, wierd daar op den 4. Juny des jaars 1636. in zyn plaats tot Raadpensionaris aangestelt. Dien Heer den welke zo vernuftig en Taalkundig is geweest, gelyk uyt des zelfs deftige werken by hem in 't licht uytgegeven by ieder een kan afgenomen werden, was tot *Brouwershaven* een Stad in *Zeeland* geboren, welke Stad onder andere ook dien roem heeft, dat die over deftige geleerde Staatsman uyt haar is voortgekomen. Die na dat hy zyn eerste Leeroeffeningen gelukkelyk had doorgebracht, tot *Orleans* in *Vrankryk*, tot Doctor in de Rechten wierd gepromoveert; waar na hy de twee berugte hooge Schoolen van *Cambridge* en *Oxford* in *Engeland* bezogt, en overal blyken van een doorslepen vernuft gegeven hebbende, hem het Professorat in de Rechten van de hooge Schoole tot *Leyden* wierd aangeboden, 't welk hy affloeg; doch het Pensionaris Ampt der Stadt *Middelburg* in *Zeeland* aannam, en met lof bekleede, tot dat

dat *Hollands* outfte en eerfte Stadt, namentlyk *Dordrecht* hem het zelfde Eerampt opdroeg: en naar dat hy eenige jaren 't zelfde met veel reputatie bekleedt hadt, zöo is hy daar op ten dage als wy hier voren aangetekent hebben tot Raadpensionaris van *Holland*, en tot groot Zegelbewaarder en Stadhouder van der zelve Leenen, aangestelt geworden: deed in den jaare 1651. die overdeftige propositie en harangue op de groote Zaal van 't Hof in die groote generale Vergadering, die doenmaals naar het afsterven van Prins *Willem* de tweede, aldaar gehouden wierd, dog om zyne demissie aanhoudende, om buyten bewind van Staatszaken in zyne hooge jaren de rest van zyn levenstyd met ruste door te brengen, heeft hy de zelve na krachtig verzoek op den 27. September 1657. verkregen, en is van de Heeren Staten bedankt; en van zyne bedieninge ontslagen geworden. Edoch is eenige jaren daar naar nevens de Heeren *Schaap* en *vander Perre* noch in een Ambassade naar *Engeland* gezonden geworden, zynde als doen ontrent vier-en-tseventig jaren oud. By na dertig jaren te voren en noch Pensionaris van *Dordrecht* zynde, was hy met d'Heer *Joachimi* in bezending naar *Engeland* geweest, en dies tyds in vergelding zyner diensten van den Koning aldaar met de Ridderordre vereert.

Na dat opgamelte Heer *Cats* zyn ontslaging had bekomen, wierd dat lastige Staats-Ampt voor de tweedemaal op de schouderen van de Heer en Mr. *Adriaan Pauw* Heere van *Heemstede* geleyt, deze had zig eenmaal dien last ontworpen, en zo vermelt is, in den jaare 1636. daar van afstand gedaan. Edoch moest andermaal zig getroosten, die last weder op hem te nemen, hy wierd daar toe den 4. October 1651. verkozen, doch quam op den 21. February 1653. te sterven, tot groote rouwe en droefheit van alle die *Hollands* welvaren eenige zucht toedroegen.

Door de dood van den gemelde Heer *Pauw*, had het

Word eerst
Pensionaris
van de Stad
Middel-
burg in
Zeeland.
Daar na
van de Stad
Dordrecht.

Bekomt
zyn demif-
sie om zyn
overige da-
gen in ruste
te kunnen
doorbren-
gen.

D'Heer
Adriaan
Pauw Hee-
re van
Heemstede
word voor
de tweede
maal tot
Raadpen-
sionaris
aangestelt.
En sterft.

D'Heer en
Meester
Johan de
Wit ,
word
Raadpen-
sionaris in
zyn plaats.

Land meer als ooyt een wakker Stuurman aan het Roer van noden , weshalven de Ed. Groot Mog: Heeren Staten haar oog alomme lieten gaan , om een doorzichtig en vernuftig Staatsman die Eerenstant op te dragen , waar toe zy vermeenden geen bequamer te kunnen uytvinden , als d'Heer en Mr. *Johan de Wit* , ter dier tyd Pensionaris der Stad *Dordrecht* , het zal ons niet verveelen deze voortreffelyke Man , van de wiege af tot het graf toe eens te beschouwen , en aan te toonen , wat al heyl hy het Vaderland heeft toegebracht.

Des zelfs
beruchte
qualitey-
ten.

Hy was de vierde en laatste Zoon van d'Heer *Jacob de Wit* , en Vrouwe *Anna vanden Corput* , wierd geboren den 25. September 1625. volleert ter hooge Schoole , en na veel reyzens door *Vrankryk* , *Engeland* , *Italien* , *Duytsland* , wierd hy anno 1650. tot Pensionaris van zyne geboorte Stadt aengestelt. D'Heer Raadpensionaris *Adriaan Pauw* , als gezeyt is overleden zynde , zo wierd den gemelde Heer *Johan de Wit* om zyn groot verstand en bequaamheden , welke roem zyne Vyanden hem zelfs niet hebben kunnen weygeren , tot Raadpensionaris van *Holland* en *West-Vriesland* , in des zelfs plaatze verkoren , het was in de maant Maart des jaars 1653. dat hy dat Ampt aanvaarde , het welke hy tot groote luyfter van den Staat tot dat fatale jaar van 1672. naarstig en getrouw heeft bedient gehad.

Voor-
naamste
diensten by
den zelve
gedaan.

Hy deed onder zyne Staatsbedieninge in den jare 1655. de los Rentebrieven tot laste van de Provintie van vyftot vier per cent verminderen , hy deed de Krygsmachten tot groote verlichting van den Staat , merkelyk afdanken , gezwegen van alle die uytwerkingen van Tractaten van Vrede en bemiddelingen , als namentlyk tusschen *Sweden* en *Denemarken* , tusschen *Portugaal* en den Staat , en andere meer , waar door hy zig zo befaamt door gantsch *Europa* heeft gemaakt , dat zyne Vyanden zelfs niet hebben kunnen ontgaan , dieswegen zynen roem en lof te vermelden.

Een zaak die heel extraordinair is , en die niemand voor hem geweten heeft gehad , moeten wy hier noch byvoegen , dat is , dat hy in den Oorlog van dezen Staat met de Koning van *Engeland Carel de II.* de ervarenste Lootsen de loef aftak , zelfs in persoon zig naar het Texel en het Vlie begeeft , en de machtige Oorlogs-Vloot van den Staat tegen verwachtinge van alle ervarenen Zeeluyden , door het zo genaamde Spanjaardsgat in Zee brengt , en zullen daar op met de woorden van Aitzema eyndigen , de welke Lib. 48. fol. 582. van dien grooten Man getuigenisse geeft met deze woorden. *Wat zal men de* Lof en roem aan hem gegeven.
veel aanroeren , zy zyn zo groot geweest , en by aldien ik ze onvergelykelyk noemde , zoude ik voorbeelden genoeg vinden , die my zouden verdedigen. Die groote en gadeloze Man ontsloeg zig na dat hy negentien jaren lang aan het Roer van de Regeringe gestaan had , op den 4 Augusti 1672. van dat lastig Ampt , om zitplaatze in den Hogen Raad te nemen , waar in hy niet verschenen is , vermits de Vacantie als doen ingevallen was , en eer de zelve ten eynde was gelopen , wierd hy op den 20. der zelve maand , neffens zyn Broeder d'Heer *Cornelis de Wit* , die Ruwaard van den Lande van *Putten* was , van 't Gemeen op een wreede wyze omgebracht , waar van wy hier naar een weynig breder gewagen zullen , en mitsdien alhier overstappen tot des zelfs plaats Opvolger.

Dat zwaarwichtig Ampt in die bekommerlyke en ake- D'Heer en Mr. Gaspar Fagel succedeert hem als Raadpensionaris.
 lige tyden niet lange konnende onvoorzien blyven ; maar in allerhaast weder een bequaam Man tot Plaatsvuller vereyfschende , zo wierd den Staatkundigen Heer en Meester *Gaspar Fagel* , op den zelve dag wanneer de Heer *Johan de Wit* omgebracht was , tot Raadpensionaris van *Holland* in des zelfs plaatze aangestelt : Eerst was hy in den jare 1664. Pensionaris der Stad *Haarlem* , en in den jaare 1670. Griffier van de Hoog Mog: Heeren de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden geworden , van des

zelfs fyne Staatkunde , zyn in onze dagen zo veele blyken geweest , en leven de zelve noch zo vorsch in de geheugenisse van alle onze Landsgenoten , die maar een weinig hunne gedachten laten gaan over 't geen in ons Vaderland komt voor te vallen , dat niemand daar van onwetende kan zyn ; zyn Brittannische Majesteit Koning *William de III.* van glorieuse Memorie , stelde op hem groot betrouwen , en verloor aan hem een gewigtig en voorzigtig Raadgever , wanneer hy op den 15. December 1688 , na dat hy zig in de zaken van Staat had afgeslooft , quam te overlyden.

Vertrouwen dat Koning *William* op hen stelde.

Sterft.

D'Heer en Meester *Michiel ten Hove* , bekleed het Ampt van Raadpensionaris provifio-neel , dog sterft kort daar aan.

D'Heer en *Mr. Anthony Heinsius* word Raadpensionaris van Holland.

Die het zelve Ampt met veel lof als noch bekleedt.

D'Heer en Meester *Michiel ten Hoven* , zynde ter dier tyd Pensionaris der Stadt Haarlem , wierd na het afsterven van gemelde Heer *Fagel* op den 22. December 1688. aangestelt , omme de zaken van de Regeeringe *pro interim* waar te nemen , dog hy een Man zynde die het ongeluk had van heel zwaar met steen en graveel bezogt en onderhavig te zyn , heeft maar weynig maanden in de zelve bedieninge gecontinueert gehad , als zynde op den 24. Maart 1689. daar aan komen te overlyden.

De opene breuke van dat gewichtig Staats-Ampt , wierd daar op weder gestopt , wanneer de Heer en *Mr. Anthony Heinsius* , doen ter tyd Pensionaris der Stadt *Delft* , aan wien het zelve wierd aangepresenteert , na eenige tyd beradens daar op genomen te hebben , het zelve aannam , die het nu al over de twintigh jaren met veel reputatie en lof bekleed hebbende , als noch met veel yver en assidueyteit , tot genoegen van alle goede Patriotten , daar in continueert , zulks een ieder welmenende groote reden heeft om Godt te bidden , dat hy de mate zyner dagen gelieve te verdubbelen , omme noch langen tyd voor het beste , en voor de welstant onzes Vaderlands te waken en zorge te dragen , gelyk zyn wel Edt. tot noch toe gedaan heeft gehad.

Na dat wy nu deze kleyne digressie gemaakt hebben , die wy hopen dat den Lezer niet onaangenaam zal zyn ge-

geweest, zoo zullen wy weder met de Beschryvinge van de verdere hooge Vergaderingen en Collegien voortgaan, en alhier beschryven het.

COLLEGIE VAN DE ED: MOG: HEEREN
GECOMMITTEERDE RADEN VAN DE
ED: GROOT MOG: HEEREN STATEN
VAN HOLLAND EN WEST-
VRIESLANT.

WY hebben hier voren vermelt, dat de Vergaderinge van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland niet altyd of niet het geheele jaar door tezamen komt; maar alleenelyk wanneer de Poincten van beschryvinge daar toe van der zelve Gecommitteerde Raden, beneffens den Heere Raadpensionaris van Holland en West-Vriesland, aan de zelve afgezonden worden; dog moeten wy den Lezer alhier daar benevens ook vermelden, dat de Leden van welgemelte Vergaderinge nietemin in den *Hage* gestadelyk Gecommitteerden houden, de welke in d'afwezentheyt van de gemelte Vergaderinge, en ook staande de zelve het geheele jaar door des voormiddags vergaderen, en tezamen komen; dog d'eenne dag in meerder getal als d'ander, om dat veelmalen zommige van de zelve of in Commissie verreyft, of wel een keer na hun Stad gaan doen zyn; welk Collegie, 't gunt de naam van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland draagt, bestaat uyt een President die een Lid van de Ridderfchap en Edelen van *Holland* is, en uyt acht Leden die uyt de Steden *Dordrecht, Haarlem, Delft, Leyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, en Gornichem*, daar in gecommiteert worden, en welke Leeden, behalven de President, van drie tot drie jaren veranderen, en voorts uyt een Gecommitteerde, de welke de Steden *Schiedam, Schoonhoven, en Briel*, by

Collegie van de Gecommitteerde Raden, uyt wat Leden het zelve bestaat.

Tour-

80 B E S C H R Y V I N G E V A N

Tourbeurten van twee tot twee jaren daar in zenden.

Wezende den 17. January 1590. by haar Ed: Groot Mog. vastgesteld, dat dit Collegie gestadelyk in den *Hage* zoude resideren, en te zamen komen.

Waar inne voor althans of in dit lopende jaar 1711. Sessie hebben.

De Hoog Ed. Heer *Willem van Waffenaar*, Heere van Sterrenbergh, &c. als President.

De Heer *Herman van den Honaart*, wegens de Stadt Dordrecht.

De Heer *Abraham Gulderwagen* wegens de Stadt Haarlem.

De Heer *Engelbert Graswinkel* wegens de Stadt Delft.

De Heer *Coenraad Ruysch* wegens de Stadt Leyden.

De Heer *Gerbrand Pancras Michielsz* wegens de Stad Amsterdam.

De Heer *Dirk vander Burgh* wegens de Stad Gouda.

De Heer *Adriaen Roofmale* wegens de Stad Rotterdam.

De Heer *Simon Deym* wegens de Stad Gornichem.

De Heer *Cornelis Woel* wegens de Stad Schoonhoven.

Van wien het Collegie van de G. R. geassisteert word.

Wordende het zelve Collegie dagelyks in alle des zelfs byeenkomsten en deliberatien geassisteert van de Heer *Simon van Beaumont*, Secretaris van welgemelte Ed. Groot Mog: Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, en hoog Heemraad van Delfland.

Des zelfs verrichtinge en Rechtsgebied.

Dit Collegie 't welk in den *Hage* zyn Vergaderinge houdt; want de Steden van het Noorderquartier hebben hun Collegie van Gecommitteerde Raden tot *Hoorn* apart, zend ordinaris de Poincten van beschryvinge aan de Leeden en Steden tot de Vergaderinge van welgemelte haar Ed. Groot Mog:; decideert alle twistzaken van de gemeene Landsmiddelen, ook muyterye en verraderye by preventie; heeft het bestel en de directie over de Finantie van het Zuyder-Quartier, en depescheert de Ordonnantien tot betalinge der Militie, en alle andere, van wat

wat natuyre die ook zyn , tot lafte van het Comptoir van den Heere Ontfanger Generaal van Holland en West-Vrieland , 't welk in den *Hage* gehouden word. Voor het welgemelte Collegie zyn twaalf ordinaire Procureurs, die in alle foorten van litigieuze zaken, de welke aldaar komen voor te vallen occuperen ; hebbende het zelve Collegie neffens de Vergaderinge van de welgemelte haar Ed. Gr. Mog. twee ordinaire Kamerbewaarders.

Daar zyn in den *Hage* ook twee Hoven van Justitie , Hoven van Justitie. waar van 't eene genaamt word den Hogen Raad , zyn- de het opperste Hof van Justitie , en het ander het Hof van Holland, in welke beyde Recht-Hoven Raatsluiden van d'een en d'ander Provintie aangestelt worden , en daar inne zitplaatze hebben , en welke te famen ook alle Processen of Twiftzaken die van de Steden in beyde de gemelte Provintien in appel daar aangebragt werden , decideren.

HOOGEN RAAD OF HOOGHE HOF VAN JUSTITIE IN HOLLAND.

ALzo voormaals den Grooten Raad tot *Mechelen*, het Hoedanig den Hogen Raad in Holland is aangestelt geworden. opperste Hof van Justitie voor de Hollanders was geweest , zo hebben de Heeren Staten van deze Provincie , De Heer- schappye, beneffens den Stadhouder van *Holland* en *Zeeland* Prins *Willem* van *Orange* de I. hoogloffelyker memorie , na dat de Koningh van *Spanien* in den jare 1581, by de Geunieerde Provincien verklaart was vervallen te zyn van de Regeeringe dezer Landen , in den jaare 1582. als by de opene Brieven en instructie van welgemelte Heere Prince van *Orange*,gegeven binnen *Antwerpen* op den laatsten Mey des voorfz jaars 1582. is blykende , den Hogen Raad in den *Hage* aangestelt , om recht in 't hoogste Refort uyt te wyzen ; waar by hun de Ed. Mog. Heeren Staten van *Zeeland* in den jare 1587. gevoegt hebben , uytwyzens het Traktaat en Verdrag tusschen *Hollanden* *Zeeland* gemaakt , in dato

den 6. October des voorfz jaars 1587. 't welk doenmaals maar alleen voor drie jaren vastgeftelt wierd, doch het welke naderhand by eenige opgevolgde Accoorden, tuffchen de voorfz twee Provintien van *Holland* en *Zeeland*, namentlyk by die van den 20 September 1596, van den 7 Maert 1607, den 6 Augufti 1643, den 7 Juny 1669, en 11 Juny 1674, geconfirmeert en vastgeftelt is geworden, in welken Hoogen Raad tot Eerfte Prefident uyt de drie perfonen die by de gemelte Heeren Staten van de meer-gemelte twee Provintien genomineert en voorgestelt waren, by den Stadhouder dier Provintien, of den opgemelten Heere Prince van *Orange*, is ge-eligeert en aangestelt geweest, Heer *Fan van Treslongh*, te voren Præsident van 't Hof van *Holland*, en vervolgens t'elkens andere fucceffivelyk by de refpective Stadhouders dier Provintien geeligeert en aangestelt geweest zyn; maar naderhand het Stadhouderschap voor altoos geabrogeert zynde geworden, zoo is by voorfz nader Accoord van den jare 1669. tuffchen *Holland* en *Zeeland* geconvenieert, dat den zelve Prefident by de voorfz twee Provintien te zamen by meerderheyt van Stemmen verkoren zoude worden, doch in den jare 1672. *Willem de derde*, glorieufer memorie, weder tot Stadhouder over de zelve Provintien aangestelt zynde, is by het 35. Artikul van 't voorfz nader provisioneel Accoord van den jare 1674. die zake in quaestie aan den gemelte Stadhouder gecompromitteert geworden.

By wien en op wat wyze den Prefident daar van gekozen en aangestelt wort.

Uyt wat Leden den Raad wyder beftaat.

Bestaande dien Hogen Raad of Hooge Hof van Justitie, waar aan alle zaken en Proceffen die by 't Hof van *Holland* uytgewezen zyn, in appel devolveren, uyt een Prefident en negen Raadsheeren, namentlyk ses wegens *Holland*, en drie wegens *Zeeland*, een Griffier en een Substituyt-Griffier, wiens functie principalyk daar in beftaat, om de Pleyt-Rolle te affifteren.

Welke althans de navolgende zyn.

De Heer en Meester *Hubert Roosenboom*, Heere van 's Namen der
Grevelsrecht, &c. President. ordinaire

De Heer en Meester *Willem vanden Broek*, Heere van Raden.
Vryhoeven wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Simon Admiraal*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Rutger Verbrugge*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Feltrum de Vries*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Willem Sluyske*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Reynier Schaap*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Niclaas Ketelaar*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Cornelis Binkershoek*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Pompejus de Rovere*, wegens *Holland*.

Wyders een Griffier, wezende althans de Heer en Meester *Johan vander Haar*.

Een Substituut-Griffier, zynde de Heer en Meester *Gerard Vallenfis*.

Een Rentmeester van de Exploicten, zynde de Heer en Meester *Johan Meynard*.

En twee eerste Deurwaarders of Kamerbewaarders.

HET HOF VAN JUSTITIE IN HOLLAND.

DIt Hof van Justitie 't welk over gansch *Holland* Jurisdictie zoude hebben, is na het gevoelen van sommige in den jare 1482. van Hertog *Philips van Burgundien* aangestelt, alhoewel andere beweeren, dat het zelve van *Willem de XVIII*. Graaf van *Holland* in den jare 1250. aldaar al zoude geplaatst zyn geweest, wat van de eygentlyke waarheyt van dien is, daar toe willen wy ons niet inlaten. 'T is zeker dat *Karel de Stoute* het zelve Hof een Instructie op den 4. September 1462. heeft gegeven, en daar na op den 17. July anno 1510. heeft het noch een jonger Instructie van Keyzer *Maximilianus* ontfangen, Aanstellinge van 't Hof van Justitie in den Hage.

doch die beyde Instructien worden zelden gebruykt , maar word althans t'eenemaal de Instructie van Keyzer *Karel de V.* van den 20. Augusti 1531. gevolgt , daar noch by gekomen is der zelve ampliatio van den 21. December 1579. de nader ampliatio genaamt , waar by noch gevoegt zyn de Traktaten tusschen de Provintien van *Holland* en *Zeeland*, nopende de Justitie over die beyde Provintien gemaakt , het eerste van dato den 7. Maart 1607. het *Provisioneel Accoord* genaamt , en het ander van den eersten Juny 1674. het nader *Provisioneel Accoord* genaamt.

Waarin
het Hof
van Justi-
tie bestaat.

Het Hof van Justitie in Holland , bestaat uyt den President en elf Raatsheeren , namentlyk acht wegens *Holland*, en drie wegens *Zeeland*, en nopende de Provintie van *Holland*, zitten daar in ordinaarlyk voor Raatsluyden ses uyt de Steden , en twee wegen de Ridderfchap en Heeren Edelen van *Holland* en *West-Vriesland*, de welke neffens de Raadsluyden uyt de Provintie van *Zeeland* daar in gecommitteert , recht spreekken over alle civile en criminele zaken de Inwoonders van die twee Provintien betreffende zonder onderscheyd.

Zynde althans door het overlyden van wylen de Heer en Meester *Frederik Sluyske* als President , het zelve Presidents Ampt nu ter tyd noch onvergeven , maar de Raadsheeren zyn de volgende : namentlyk ,

Namen des
Raads-
luyden.

De Heer en Meester *Johan Munter*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *François Ketelaar*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Jacob Vallensis*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Charles Philips van Dorp*, wegens de Ridderfchap en Edelen van *Holland*.

De Heer en Meester *Anthony Slicher*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Frederik Roosenboom*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Adriaan Pieter Hiniosa*, wegens de Ridderfchap en Edelen van *Holland*.

De Heer en Meester *Cornelis Gerrit Fagel* wegens *Holland*.

De

De Heer en Meester *Pieter de Vos*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Gillis Clement*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Hierbert van Beaumont*, wegens *Holland*.

De Fiscaals, of anders Procureurs-Generaals die alle crimineele en civile zaken niet alleen voor 't Hof, maar ook voor den gemelten Hoogen Raad, als mede voor het welgemelte Collegie van de Ed: Mog. Heeren Gecommitteerde Raden traacteren, zyn althans.

De Heer en Meester *Wolfert Nobeling*,

De Heer en Meester *Mattheus de Hertoghe*.

Wyders heeft het gemelte Hof een Griffier zynde d'Heer en Meester *Johan Thiery*.

En een Substituyt-Griffier, wezende de Heer en Meester *Hieronimus Slicher*, die de Pleytrolle assisteert.

Ende wyders ses Secretarissen, namentlyk vier van *Holland* en twee van *Zeeland*, wezende althans,

De Heer en Meester *Daniel Pompejus van Assendelft*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Meynard van Buyren*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Frederik Spanbeym*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *David Tilenus*, wegens *Zeeland*.

De Heer en Meester *Johan Ravens*, wegens *Holland*.

De Heer en Meester *Adriaan van Vredenburg*, wegens *Holland*.

Hebbende het gemelte Hof verder een Droffard tot het apprehenderen van alle Delinquanten, en tot het assisteren van de executie van alle criminele Sententien.

Een Rentmeester van de Exploicten, een Penningmeester van de Griffie, en twee eerste Deurwaarders, die alle Arresten en Exploicten in den Hage doen.

Het welgemelte Hof van Justitie heeft tot een Gevangenpoort voor alle crimineele Misdadigers een van de Poorten, de welke ouwlings het Hof van de Graven van *Holland* aan de zyde van 't Noorden quam af te sluyten,

Van de
verdere
Suppoos-
ten.

Deffelfs
Gevangen-
poort en
Executie-
plaats.

en waar door men als nu na de Plaats en de Vyverbergh gaat; op de zelve Plaats en voor de gemelte Vyverberg heeft het gemelte Hof ook des zelfs eyge en byzondere executie Plaats of Schavot staan, door de wandeling het groene Zootje genaamt, waar op het zelve alle lyf- en doodstraffen aan alle misdadigers laat executeren.

Alzoo wy hier van de Plaats van de executie en doodstraffen gewagen, kan ik niet voorby gaan alhier aan te tekenen, 't geen de Historischryver *Bor Christiaanse* in zyn 5. boek pag. 312. ons in zyne Historien heeft naargelaten; dat namentlyk in den jare 1567. als wanneer de vervolging en veroordeeling der menschen om des Geloofs wille, grootelyks in zwang ging, vier Pastoren en Priesters in den Hage gevangen wierden gebragt, met namen *Arent Dirks-zoon* Pastoor in de *Liere* by Delft, out 70. jaren, *Sybrand Fanss-zoon*, Pastoor tot *Schagen*, *Adriaan Fanss-zoon*, Pastoor tot *Yselmonde*, en *Wouter Symons-zoon*, Pastoor tot *Monster*, ter zake van dat zy beschuldigt waren van ketterye, en dat zy de Roomsche Kerk verlaten en de Gereformeerde aangehangen hadden. Deze wierde den 10. May anno 1570. onderzocht van haren Gelove, en alzo zy stantvastelyk by haare meeninge verbleven, zo zyn zy den 12. voor Apostaten en Kettters veroordeelt by de Inquisiteuren en Geestelyke Rechters, en alzo zy Geestelyk waren, zoo mochten zy niet gedood worden, voor dat ze ontwydt waren, 't welk geschiede den 27. Mey, en is aldus toegegaan: Ten voorisz dage wierden zyluyden uyt haare gevankennisse in een kamer gebragt, alwaar men henluyden aangetogen heeft alle het Misgewaad, en zyn alzo gebragt in een ander kamer in jegenwoordigheyt van den Bisschop van 's *Hertogenbosch*, staande tusschen twee Abten; den Bisschop heeft ten eersten een weynig hairs van haar hoofden gesneden, en haar kruinen en vingeren geschrapt met een zilver mesje, doch zonder wee doen, daar naar

, heeft

Veroordeeling en ombrenging van vier Pastoren en Priesters om hun Geloof.

Der-zelver voorgaande ontwyking.

heeft hy haar de Misklederen uytgetogen , en tot een ieder gezeyt in de latynse Tale : *Exuo tibi vestem , Justitiæ , quam volens abjecisti* : dat is , ik trekke u uyt dat kleed des gerechtigheys , 't welk gy willens hebt verworpen. Waar op de Pastoor uyt de Liere in 't latyn antwoorde : *Imo vestem Injustitiæ* : dat is , ja het kleed der ongerechtigheyt , en na dat de Bisschop zyn werk volbragt hadde , heeft hy hem gekeert tot de Raadsheeren die daar jegenwoordig waren , en heeft ze de zelve overgelevert , biddende dat zy ze wilden genadelyk handelen , daar na wierden zy wederom in de gevanknisse gebragt , en den 30. Mey als zyluyden op 't Hof haare Sententie hadden gehoord en ontfangen , zyn de zelve daar naar zeer vrymoedelyk ter dood gegaan , het Volk vermanende en haar zelve in de handen Gods bevelende , en zyn d'een voor d'ander naar eerst geworpt aan een paal , en daar naar voorts verbrand , tot een groot ongenoegen van veel Volks die het aanzagen , zig over haar vrymoedige volstandigheyt verwonderende ; ook was niet weynig te verwonderen , dat de Vader van *Adriaan Jansz-zoon* , Pastoor van *Yselmonde* , gekomen is by zynen Zoone , ('t welk een zeer manierlyk Jongman was) als hy van de Gevangespoort gebragt wierd , zeggende myn lieve Zoon stryd nu vromelyk , want de kroone des eeuwigen levens is u nu bereyd , en willende noch meer zeggen , is 't hem van de Dienaren verboden : maar terstont daar naar is zyn Suster gekomen , en heeft van gelyken tot hem gezeyt , dat hy vromelyk stryden zoude , ten zoude niet lange duyren , en heeft hem alzoo getroost : Alzo zyn deze vier Pastooren , na dat ze by na drie jaren gevangen waren geweest , omgebragt geworden.

Tusschen de voorsz Gevangespoort en het Schavot , 't Ombren-
 zyn in den jare 1672. op den 20 der maand Augusty op ^{gen van}
 een zeer ongehoorde wyze van 't Gemeen omgebragt ge- ^{twee Broe-}
 worden , twee Gebroeders *Johan* en *Cornelis de Wit* , ^{ders Joan}
 en ^{en Cornelis}
 waar

de Wit , in
den jaare
1672. waar van d'eerfte tot doen toe geweest was Raadpenfionaris van *Holland*, en d'ander Ruwart van den Lande van *Putten*, en Borgemeester der Stad *Dordrecht*, de welke na dat zy alle beyde dood gefchoten waren, van 't grauwnaar het voorfz Schavot gefleept, de klederen van 't lyf gefcheurt, en moeder naakt met de beenen om hoog aan een wip, die doenmaals op 't zelve Schavot ftont, gehangen, en der zelve lichamen voorts met affnyden van duymen en vingeren van haar handen, en teenen van haar voeten, zeer mishandelt en hunne herten uyt het lyf zyn gehaalt geworden, en te duchten zoude zyn geweest, dat zoo door het begunftigen vande Burgerwagt, de voorfz mishandelde lichamen tegen middernagt niet van het gemelte Schavot waren gehaalt geweest, dat des anderen daags ftuk noch ftol daar van zoude hebben gevonden zyn geworden, zoo groot was de woede van het graauw tegen haare perfonen, waar van onzer erachtens niet nodig is een breder befchryvinge te doen, alzo dat door verfcheyde andere Schryvers omftandig genoeg gefchied is.

Vertrek
van 't zel-
ve naar
Utrecht.

'T zelve Hof is voormaals vermits de Spaanfche Troebelen in den jare 1572. beneffens de Rekenkamer door fchrik en vreze uyt den *Hage* naar *Utrecht* vertrokken geweest, hebbende *Willem de I.* Prins van *Orangien* binnen de Stadt *Delft* weder tot Raatsluyden in 't zelve Hof aangefteft.

De Heer en Meester *Nicolaas van Valckenfteyn.*

De Heer en Meester *Pieter vander Meeren.*

De Heer en Meester *Dirk vander Nieuburgh.*

De Heer en Meester *Gerard van Wyngaarden.*

De Heer en Meester *Cornelis van Bronkhorft.*

Zynde de Heer en Meester *Adriaan vander Houf* alleen van de oude Raadsheeren overgebleven, en heeft het gemelte Hof doenmaals tot *Delft*, om dat de *Spanjaarden* voor *Haarlem* waren, doen houden.

Voor

Voor het gemelte Hof moeten ook d'Opdrachten geschieden van alle de Huyzen en Erven die op het binnen-Hof, het buyten-Hof en de Cingel, mitsgaders van alle andere Huyzen en Erven die binnen de Poorten en Grachten van 't zelve Hof en binnen de Beek staan, zonder dat de zelve Opdrachten voor den *Hage* behoeven gedaan te worden.

Van outs plagten de Suppoosten van den zelve Hove maar te bestaan, behalven de Dienaren, Officieren en Huysgefin van den Grave in dertyd, in den Heere Stadhouder, Raden, ordinaris en extraordinaris van Holland, den Procureur, Advokaat, Kerkelyke en Geestelyke luyden, Doctoren, Licentiaten, ses Procureurs postulerende in de Kamere van *Holland*, ses Deurwaarders of Exploicteurs ordinaris, Contrerolleur, Officieren ordinaris van den Rade, den Rentmeester van Noord-Hollant, vier Booden, als blykt by de Brieven van Mandamenten van *Maximiliaan* en *Maria* Grave en Gravinne van Holland verleent, in dato den 11. Maart 1481. Dog waar van het getal ter dezer tyd vry grooter is, welke Suppoosten alle vry en exemt van Stadsdiensten en Excyfen zyn.

DE REEKENKAMER VAN DE GRAAFFELYKHEYTS DOMEYNEN IN HOLLANT.

Daar is ook een Kamer van Reekeninge, de welke regeert en administreert alle de Goederen en Domeynen die aan de Graven van *Holland* van outs hebben toebehoort, en alle Ampten en Bedieningen, de welke tot de zelve Domeynen behooren, vergeeft.

De zelve Kamer bestaat uyt vier Leeden, de welke daarinne *ad vitam* worden gecommitteert, wezende jegenwoordig daarinne gecommitteert als eerste presideerende Raadt en Rekenmeester.

90 B E S C H R Y V I N G E V A N

De Heer en Meester *Gerard Bikker van Swieten*, Heere van Swieten, &c. wyders

De Heer en Meester *Wouter van Landschot*.

De Heer en Meester *Anthony vander Heim*.

De Heer *Aalbrecht Nicolaas van Schagen*, Heere van Goudriaan, &c.

Des zelfs
Suppoo-
sten.

De zelve Kamer heeft tot haare Suppooften een Fiscaal, een Rentmeester, twee Auditeurs, en een Griffier, zynde ter dezer tyd deze volgende,

De Heer en Meester *Mattheus de Hertoge*, Advocaat-Fiscaal.

De Heer en Meester *Johan Meerman*, Raad en Rentmeester.

De Heer en Meester *Johan Hop*, Auditeur.

De Heer en Meester *Johan Bernard de la Fallie*, Auditeur.

Tot de zelve Kamer gehören en daar onder reforteren ook noch een Rentmeester van de Espargnes, als mede een Griffier van het Leenhof van Holland en West-Vriesland, wezende althans.

De Heer *Pieter Fannius*, Heere van Out-Haarlem, Rentmeester van de Espargnes.

De Heer *Anthony vander Heym*, Griffier van 't Leenhof.

De Leen-
kamer van
Holland.

Den gemelte Griffier van het Leenhof bestaat zyn functie specialyk daarin, dat hy op de Leenkamer doet depescheren alle de Brieven van verheffinge en verley van alle verstorve of verkofte Leenen in de Provintie van *Holland en West-Vriesland*, de welke alsdan voor den Heere Stadhouder en twee Leenmannen worden verleden, waar van althans Stadhouder en Leenmannen zyn.

De Heer en Meester *Anthony Heinsius*, Raadpensionaris van *Holland* en *West-Vriesland*, als Stadhouder.

De Heer en Meester *Cornelis Bosch*, als Leenman.

De Heer *François Laurentius*, als Leenman en Commis van de Leenkamer.

DE KAMER TER AUDITIE VAN DE GEMEENE LANDS-REEKENINGE IN HOLLAND.

Wyders heeft de Provintie van Holland ook een Kamer van Rekeninge, de welke alle de gemeene Lands-Reekeningen van de zelve Provintie, of van alle de Ontfangers van des zelfs gemeene middelen examineert, ap-
 postilleert, opneemt, en sluyt; waar inne wegens de Ridderfchap dier Provintie ordinaris een Lid als President *ad vitam* word gecommitteert, nevens twee Gedepu-
 teerden uyt de Steden, de welke alle drie jaren veranderen: en word geassisteert van twee Secretarissen en twee Commisen, welke tegenwoordig zyn de navolgende,

De Kamer
 ter Auditie
 van de
 gemeene
 Lands-
 Reeken-
 gen van
 Holland

De Heer *Wigbold vander Does*, Heere vander Does, beschreven in de Order van de Ridderfchap van *Holland* en *West-Vriesland*, President.

De Heer . . . *Hogeveen*, wegens *Dordrecht*.

De Heer *Willem Keyzer*, wegens *Gornichem*.

De Heeren Meester *Franco Pauw*, Secretaris.

De Heer en Meester *Hugo van Bleyswyk*, Secretaris.

De Heer *Ottho van Campen*, Commis.

De Heer *Jacob vander Meer*, Commis.

HOUTVESTER EN MEESTERS KNAPEN VAN HOLLAND EN WEST-VRIESLAND.

Ook heeft de gemelte Provintie van *Holland* en *West-Vriesland* in den *Hage* een Collegie van Houtvester en Meesters Knapen, het welke Jurisdictie heeft over

Collegie
 van Hout-
 vester en
 Meesters
 Knapen.

d'Excessen, welke ontrent de Jagt worden gepleegt; doch waar van het Ampt van Houtvester, 't welk ordinaris een Lid van de Ridderfchap is, t'zedert het overlyden van den Heere Grave van *Portland*; vermits eenige tufchen gekomene bedenkingen onvergeven is gebleven, en als noch vacant is.

Zynde de Meesters Knapen daar van ter dezer tyd,

Den Hoog Ed. Heer *Jacob*, Heere van ende tot *Wassenaar, Obdam, Hensbroek, Spierdyk, Zuydwyk, &c.*
Lid van d'Order van de Ridderfchap en Edelen van *Holland en West-Vriesland.*

De Heer *Gerard Bikker van Swieten*, Heere van *Swieten*, &c.

Des zelfs
Suppoo-
sten.

Wordende geassisteert van d'Heer *Johan Meerman*, als Rentmeester van de *Wildernisse*, en van de Heer en Meester *Mattheus de Hertoge*, als Advokaat van de *Houtvesterye*, mitsgaders van de Heer en Meester *Frederik Cunes*, als Secretaris van de *Wildernisse*.

RAAD VAN WYLEN ZYNE KONINLLYKE MAJESTEYT VAN GROOT BRITTANNIEN.

Raad van
zyne Ko-
ninklyke
Majesteyt
van Eng-
landr.

SYne overlede Koninklyke Majesteyt van Groot Brit-
tannien, Koning *William de III.* van glorieuse me-
morie, en des zelfs hoogloffelyke Heeren Voorvaders,
de successive Princen van *Orangen*, hebben in den *Hage*
ook altyd een Raad gehad, de welke daar als noch is,
die niet alleen alle de Reekeningen van de Domeynen van
den Huyze van *Orangen* komt op te nemen en te sluyten;
maar ook alle zaaken die van de Steden en Landen van
den zelve Huyze van *Orangen* daar aan in appel devol-
veren, decideert en afdoed, en voorts het verder bestier
van zaken, zo wel in 't polityke als judiciele heeft, be-
staande althans uyt vier Raden, een Griffier, een Tresor-
rier, en twee Auditeurs, wezende de navolgende,

De

De Heer en Meester *Jan Jacob Wierts*.

De Heer en Meester *Marinus van Vrybergen*.

De Heer *Johan van Essen*.

De Heer en Meester *Johan van Schuylenburgh*, Raad
en Griffier,

De Heer en Meester *Willem van Assendelft*, Treforier.

De Heer en Meester *Jacob de Swart*, Auditeur.

De Heeren Meester *Jacob Pesters*, Auditeur.

COLLEGIE VAN DE SOCIETEYT IN DEN HAGE.

DIt Collegie zynde vierleedig, bestaat ordinaarlyk uyt Hoedanig het Collegie van de Societeyt geconstitueert is. twee Leeden, die van den Hoogen Raad, twee die uyt het Hof, twee die uyt de Graaffelykheys Reekeningkamer, en drie die uyt de Magistraat van den *Hage* daarin gecommitteert worden, welke Societeyt op den 28. April 1587. by zeeker geval is ingestelt geworden, en oeffenen de Gedeputeerden uyt de drie eerste Collegien in den naam van de gemeene Suppooften, en die uyt de Magistraat van den *Hage*, in den naam van de Burgers, eenige soort van Jurisdictie.

Zynde de zelve hunne Jurisdictie buyten twyffel gereguleert by de uytspake van wylen d'Heer *Johan van Oldenbarnevelt*, en d'andere Arbiters, waar aan de gemeene Leeden hunne Verschillen gecompromitteert hadden, zynde van dat den 15. October 1603.

Het zelve Collegie is wel van een geringh beginzel Verandert in diverse jaren van Leeden. opgekomen, edoch het heeft allengskens zyne krachten verder uytgebreyd, zulks dat het ter dezer tyd daar voor werd gehouden, dat het al een vry ryke Finantie bezit, en een eyge Ontfanger daar toe aanstelt: de Leeden in het zelve veranderen in diverse jaren na de Constitutie der Collegien, waar uit de zelve gecommitteert worden, en zyn voor dit jaar 1711. daarinne gecommitteert.

94   B E S C H R Y V I N G E   V A N
U Y T   D E N   H O O G E N   R A A D .

De Heer en Meester *Willem Sluyske*.
De Heer en Meester *Reynier Schaap*.

U Y T   H E T   H O F   V A N   H O L L A N D .

De Heer en Meester *Charles Philips van Dorp*.
De Heer en Meester *Cornelis Gerrit Fagel*.

U Y T   D E   G R A A F F E L Y K H E Y T S
R E E K E N K A M E R .

De Heer en Meester *Gerard Bikker van Swieten*, Heere
van Swieten, &c.

De Heer en Meester *Wouter van Lantschot*.

U Y T   D E   M A G I S T R A A T   V A N   D E N   H A G E .

De Heer en Meester *Johan Dedel*, als Burgemeester.

De Heer en Meester *Ewoud Brand* als Schepen.

De Heer *Everhard Schimmelpenning*, als Vroetschap.

Hebbende het welgemelte Collegie tot een Secretaris,
de Heer en Meester *Paulus van Assendelft*.

Den Ontfanger van het gemelte Collegie is althans d'Heer
Johan Stenis.

D E   M A G I S T R A A T   V A N   ' S   G R A V E N H A G E .

Magistraat
van den
Hage.

Bailliuw en
Burgemeesters.

WAt de Magisttaat van den Hage aanbelangt, de zelve bestaat uyt een Bailliuw, drie Burgemeesters en ses Schepenen, daar noch een Schepen wegens het Dorp van *Scheveninge* bykomt, twee Secretarissen, en verdere Beambten daar toe behoorende, welke althans deze volgende zyn.

De Heer en Meester *Pieter Dierquens*, Bailliuw.

De Heer en Meester *Johan Dedel*, Burgemeester.

De

De Heer en Meester *Paulus van Assendelft*, Burgemeester
De Heer en Meester *Adriaan van Spieringsboek*, Bur-
gemeester.

Zynde de Heer en Meester *Michiel ten Hove*, Secretaris
van Burgemeesters Kamer.

De Heeren Schepenen zyn althans,

De Heer en Meester *Ewoud Brand*, oud-Burgemeester.
De Heer *Francois Louis vander Wiele*, oud-Burgemeester.
De Heer en Meester *Gysbert van Kinschot*, oud-Bur-
gemeester.

Schepenen
en verdere
Beampten.

De Heer en Meester *Willem Comans*.

De Heer en Meester *Willem van Assendelft*.

De Heer en Meester *Johan Quarles*.

Klaas Maartense de Wit, is Schepen wegens het
Dorp van Scheveninge.

De Heer en Meester *Anthony de Veer*, is Secretaris van
den Hage.

De Heer en Meester *Nicolaas Dierquens*, is Treforier.

Den *Hage* heeft daar-en-boven noch twaalf Vroedschap-
pen, wezende althans de navolgende, Vroed-
schappen.

De Heer *Philips de Milly*.

De Heer *Cornelis van Schuylenburgh*.

De Heer *Cornelis van Neck*.

De Heer *Laurens vander Straten*.

De Heer *Everhard Schimmelpenningh*.

De Heer *Hendrik van Heteren*.

De Heer *Leonard Scheltus*.

De Heer *Francois Laurentius*.

De Heer *Willem Middelbeek*.

De Heer *Heerman van de Moesel*.

De Heer *Johan Hoornbeek*.

De Heer *Adam vander Smalingh*.

Mits-

Weesmeesteren.

Mitsgaders vier Weesmeesteren , zynde de navolgende ,

De Heer *Herbert Comans*.

De Heer *Johan Emants*.

De Heer *Pieter van Wouw*.

De Heer *Nicolaas vander Beek*.

De Secretaris van de voorz. Weeskamer is ter dezer tyd.

De Heer en Meester *Pieter Brand*.

Den Ontfanger van de 100. en 200. Penningen van den Hage is ,

De Heer *Johan Stenis*.

Uyt het volgende Privilegie zal den Lezer kunnen afnemen , binnen wat Limiten Hertog *Aalbrecht van Beyerren* , als Grave van *Holland den Hage* van ouds bepaalt , en wat Privilegie hy aan de Inwoonders van dien gegeven heeft , den Text daar van luyd als volgt ,

Privilegie
van Hertog
Aalbrecht van
Beyerren,
aan den
Hage ge-
geven.

„ **A** *Albreght* , &c. by Gods genade &c. doen kond al-
 „ len luyden , dat wy aangezien hebben meenigen
 „ trouwen dienst , die onse goede Luyden van den Dorpe
 „ van den Hage gedaan hebben , en noch altoos doen
 „ zullen , ende alle dagen doen , ende om nutschap ende
 „ oirbaar ons Dorp daar mede te verbeteren , zo hebben
 „ wy hen die gratie gedaan , alle den geenen die woonach-
 „ tigh zyn nu ter tyd en namaals wonen zullen binnen
 „ deze Marcken die hier na verklaardt staan , dat is te
 „ verstaane vander uytterste grafte van den Hove , daar
 „ dat oude Duyfhuys staat , voorts streekende schoutwys
 „ twee roeden buyten Martyn genaamt , diers Soens werf
 „ Suytwaart , ende alzoo voort Westwaart , gaande tot
 „ Wouter Louwen Werf , twee roeden Zuytwaart , en
 „ van

„ van danen voort aan die Zuytzyde van die Boomgaard
„ de daar altyd van den Dagter plagh te woonen in het
„ Zuydeynde ende voort van daane streckende schout-
„ wys aan de wegh die Westwaart van Jan Bouwen
„ Huyse leyt daar hy plagh te woonen, van daane voort
„ strekkende door die Hofftede daar Claas Gerrit Doenden
„ Zoon plagh te woonen aan die Ooftzyde van 's Pa-
„ penhout, ende van daar schoutwys ofte gaande aan 't
„ Zuydeynde van den Lande daar Gerrit Reynouts
„ Zoon plagh te wezen, dat in 't Noordeynde gelegen
„ is, als men te Scheveninge gaat, ende alzo voort
„ overstreckende Zuydoost totter Land toe die Ooft
„ gaat by des Heeren Hove vander aanezien, ende van
„ dane dwers over strekkende tot den Oosteynde van
„ onzen Vyver daar 't eerst begint, gegeven hebben en
„ geven zulken vryheyt, als hier na geschreven staat; in
„ den eersten dat men alle die geene die binnen deze
„ voorz Marcken woonachtig zyn, of namaals woonen
„ zullen, dat men dien niet inwinnen en mogen ner-
„ gens in onzen Lande binnen dezen Marcken noch buy-
„ ten, in Borchtogten van Dootslagen noch van Leempten,
„ voort zoo wie vight of parlement maakt in onze Dor-
„ pe voorz, die zal inleggen gelykerwys als men doet
„ binnen onzer Stede van Leyden, ende op zulke boe-
„ ten als daar iemant over doen woude of uytgaan, zon-
„ der oorlof ons Schouten ofte ons Gerechts aldaar, uyt-
„ gezeyt als wy onse Gessellinne of onze Nakomelin-
„ gen daar zelve jegenwoorde waren in onzer Dorpe, mit
„ onzer Herbergen dan, zoo en zullen zy ze niet be-
„ winden, voort alle die geene die van buyten inkomen
„ zullen woonen binnen deze voorz Marcken, deze
„ gratie ende vryheyt te genieten, die zullen daar bly-
„ ven mitter woon vyf jaren langh, ende gelden nietten
„ Burenschot, ende lot als men gewoon is te doen in
„ onzen Dorpe voorz onzen dienst mede te doene, ende
„ waar dat zaake dat zy binnen de vyf jaren voorz we-

„ der uytvaren wouden , die zoude ons geven vyf pondt
 „ ende onzen voorfz Dorpe vyf pondt , en dit zal duy-
 „ ren tot onzen wederzeggen, behoudelyk ons altoos ons
 „ Recht , Datum canoit in Sexta Bartholomei anno der-
 „ tien hondert feventigh , onderftont accordeert met ge-
 „ gelyke Copie Extract.

VII. H O O F T S T U K.

*Bebelzende de Vergaderingen en Collegien van de Genera-
 liteyt of van de zeven Vereenigde Nederlanden ,
 de welke in den Hage haar t'zamen-
 komfte hebben.*

Generali-
teyts Col-
legien.

NA dat wy nu de Provinciale hooge Vergaderingen en Collegien die in den *Hage* haare byeenkomsten houden afgehandelt en beschreven hebben, de Magiftraat van den Hage zelfs daar onder begrepen , zo zullen wy den Lezer als nu overbrengen en doen beschouwen , wat voor hooge en aanzienelyke Vergaderingen en Collegien van de Unie , of van de vereenigde zeven Provincien ook daarinne hunne dagelyke byeenkomsten hebben, wat der zelve Jurifdictie en verhandeling is, en uyt wat Leeden en Corpora de zelve bestaat.

VERGADERINGE VAN DE HOOGH MOOG: HEEREN STAATEN GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Vergade-
ringen van
de Hoog
Mog: Hee-
ren Staten
Generaal.

D'Eerste en voornaamfte Vergaderinge is, die van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , de zelve illustre Vergadering komt

komt alle dagen te zamen, zonder zelfs, wanneer het den drang der zaken, die van tyd tot tyd inkomen vereyft, de Sondagen uyt te zonderen, gelyk dan dikmaal (alhoewel niet altyd) gebeurt, dat de Leeden van de zelve Vergaderinge geciteert werden, om na geeyndigde voormiddags Predikatie boven te komen.

De zelve illustre Vergaderinge heeft het bestel en bestier van de zaken van Vreede en Oorlog van deze Republyke, maakt ende ratificeert alle Traktaten, niet alleenlyk van Vreede maar ook van Commercie en van en alle andere nature met alle andere Mogentheden, Keyzeren, Koningen, en andere Potentaten van *Europa*, formeert en beveelt de afkondiging van alle Plakkaten, Ordonnantien en Reglementen, die in de zelve Vergaderinge tot welstant van de gemeene Ingezetenen van de zeven Vereenigde Provintien geformeert en gearresteert worden, zend alle Ambassadeurs en Afgezanten, zo ordinare als extraordinaire, Residenten, en andere Commissionarissen, naar en aan de Hoven van alle nabuyrige Vorsten, Potentaten, en Mogentheden, en Ontfangt en geeft ook audientie aan alle ordinaris en extraordinaris Afgezanten die van nabuyrige Vorsten Potentaten en Mogentheden aan deze Republyk afgevaardigt worden.

De zelve is in den jare 1579. den 23. January by de Unie tot Utrecht eerst aangestelt, om in dringende nootzakelykheden extraordinaarlyk beroepen te worden, dog is de naar de nootdwang der zaken zulk vereyffschende, tot een ordinaris Vergaderinge, die alle dagen zoude byeenkomen, vastgesteld geworden.

Der zelve eerste aarstellinge.

Welke illustre Vergaderinge altyd gecomposeert word uyt Leeden en Gedeputeerden, die uyt de respectieve seiven Provintien daarinne s' jaarlijks afgevaardigt worden, en die by Provintien en niet by Hoofden daar in stem hebben. En waarinne voor dit lopende jaar 1711. sitplaatse hebben, de navolgende Leeden, als namentlyk.

WEGENS DE PROVINTIE VAN
GELDERLAND.

Namen van
de Leeden
die daar
inne Sessie
hebben.

De Heer *Jacob van Rantwyk*, Heere van *Rossum*, &c.

De Heer *Johan van Welderen*,

De Heer . . . *Haasten*, Heere van *Ophemert*.

De Heer Baron van *Gent*, Heere van *Alderson*.

De Heer *Thomas Pels*.

De Heer *Gerard Schull*.

De Heer *N. Nuessenburgh*.

De Heer Baron van *Lintelo*, Heere van de *Eze*.

De Heer *Johan van Essen*.

De Heer *Wilt Jan van Broekhuysen*, Heere van
Latmer.

De Heer *Godert van Reede*, Heere van *Harrevelt*,

De Heer . . . *Dedem*.

De Heer *Johan Ham*.

De Heer *Jacob Schrasser*.

De Heer *Diderik van Eck van Pantaleon*, Heere
van *Gent*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN HOLLAND.

De Heer *Frederik van Reede van Renswoude*, Heere
van de *Lier*, &c.

De Heer *Hugo Repelaar*.

De Heer *Dirck van Groenewegen vander Made*

De Heer *Nicolaas de Vicq*.

De Heer *Allard Meerens*.

De Heer *Anthony Heyusius*, Raadpensionaris van
Holland, &c.

WEGENS DE PROVINTIE VAN ZEELAND.

De Heer *Joan Pieter van den Brande*, Ridder Ba-
ronnet, Heere van *Cleverskerke*, &c.

De

De Heer *Pieter Kemp*, Heere van Moermont, &c.

De Heer *Cornelis van Gheel*, Heere van Spanbroek,
Bolckestejn, &c.

De Heer *Pieter van Hecke*, is voor weynig tyd over-
leden.

De Heer *Marinus van Vrybergen*, althans Envoyé in
Engelandt.

De Heer *Samuel Koningh*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN UTRECHT.

De Heer *Johan van Weede*.

De Heer *Frederik Adriaan van Reede*, Vryheer van
Renswoude en Emickhuysen, &c.

De Heer *Adriaan Ploos van Amstel*, Heer van *Scho-
nauwen*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN VRIESLAND.

De Heer *Sicco van Goslinga*.

De Heer *Eppo van Aylua*.

De Heer *Allard van Burum*.

De Heer *Adam Ernst van Haren*.

De Heer *Baron du Tour*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN OVERYSSEL.

De Heer *Joan Godfrid Baron van Uytterwyk*, Hee-
re tot *Allerdinch*, &c.

De Heer *Johan Sloet tot Warmelo*,

De Heer van *Iffelmuyde*.

De Heer *Everhard Roese*.

De Heer *Johan B. Steenbergen*

De Heer *Hendrick Mensinck*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN
GROENINGEN EN OMMELANDEN.De Heer *Hugo van Nieveen*.De Heer *Scato Ludolph Gockinga*.De Heer *Afinga van Manueel van Holtbuysen*.De Heer. . . . *Aldringa*.De Heer C. T. Baron van *Kniphuyzen* tot Ulrum.De Heer *B. V. Lintelo* tot *Stedum*.

Griffier,
Commis,
Agent, en
Hofmee-
ster.

De Griffier die alle dagen in welgemelte haar Hoog Mog: Vergaderinge assisteert is,
De Heer en Meester *François Fagel*.

En des zelfs Commis is zyn Broeder,

De Heer en Meester *Hendrick Fagel*.

Den Agent van haar Hoog Mog: , is

De Heer en Meester *Carel Roosenboom*.

En den Hofmeester van haar Hoog Mog: , is

De Heer *Johan Hessel van Dinter*.

Provincia-
le en ande-
re Commis-
sen ter
Griffie van
haar Hoog
Mog.

Behalven de twee Commisen die ter Griffie van haar Hoog Mog: boven een groot aantal van ordinaris Clerken, die dagelyks de depesches van haar Ho: Mog: waarnemen zyn, heeft ieder Provintie noch ter zelve Griffie een eyge Commis, zommige ook wel twee, beneffens eenige Clerquen, om alle depesches aldaar verwallende elk voor zyn Provintie waar te nemen en af te handigen. Hebbende welgemelte Vergaderinge van haar Hoog Mog: ook twee ordinaris Kamerbewaarders.

DEN RAAD VAN STATE DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Raad van
State
neemt ken-
nisse van de
Militie.

D'Instellinge van dit Collegie is daarom geschied, op dat het zelve de Staaten Generaal in hunne raadslagen behulpelyk zoude kunnen zyn, en heeft in den jaare

re 1588. eerst des zelfs forme van instructie bekomen, dog is de zelve Raad in den jaare 1651, in veele poincten verandert en gereguleert geworden, nemende het zelve Collegie boven al kennisse van de Militie. Het doet de verpachtinge van alle de gemeene Middelen, Landen, Tien-den, over de geconquesteerde Plaatzten, van de Heeren Staten Generaal, en die onder het reffort van de Generaliteyt gehoren.

Het zelve heeft wyders het bestel van de Finantie van de Generaliteyt, en depescheert alle de Ordonnantien tot lasten van het Comptoir zoo van den Heere Ontfanger Generaal van de Unie, als de particuliere Ontfangers onder het reffort van de Generaliteyt, het formeert alle jare den Staat van Oorlog van het *Vereenigt Nederland*, de welke dan vervolgens ter Vergadering van de Heeren Staten Generaal overgebracht word; en devolveren aan het zelve in appel, alle de Litigieuse zaken over de fraudes van de gemeene Landsmiddelen van de Generaliteyt, en in de geconquesteerde Steden, als mede de Processen die by den Hoogen Krygs-Raad van 't Vereenigt Nederland in de zaken van de Militie uytgewezen sijn.

Heeft het bestel van de Finantie van de Generaliteyt.

Des zelfs Rechts-gebied.

Van des zelfs Sententien kanniet geappelleert worden.

Van de Sententien van dit Collegie kan niet geappelleert, maar alleenelyk daar van Revisie van de Hoog Mog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden verzogt worden. Waarinne althans Sessie hebben.

WEGENS DE PROVINTIE VAN GELDERLAND.

De Heer *Steenbuyzen*, Heere van Huemen.

Namen van de Leeden die de zelve composeren.

WEGENS DE PROVINTIE VAN HOLLAND.

De Heer Baron *van Wassenaar*, &c.
De Heer *Bartbold van Slingelandt*.
De Heer *Geelvink*, Heer van Castricum.

W E-

WEGENS DE PROVINTIE VAN ZEELAND.

De Heer *Adriaan van Borsselen van der Hoge*, Heere
van Geldermalsen.

De Heer *N. van Sonsbeek*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN UTRECHT.

De Heer van *Lankere*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN VRIESLAND.

De Heer van *Burmania*

De Heer *N. Coehoorn*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN OVERYSSEL.

De Heer *Boldewyn Sloet*, tot *Linderborst*.

WEGENS DE PROVINTIE VAN GROENINGEN EN D'OMMELANDEN.

De Heer *E. Tamminga*.

De Heer *W. Alberda van Dyxterhuys*.

Wydere
Beampten
van den
zelve
Raad.

Den voorz Raad heeft een Tresorier-Generaal, een Ontfanger-Generaal en een Secretaris, die dagelyks in haare Raads-Vergaderingen assisteert, wyders twee Officie-Fiscaals, en vier Commisen van de Finantie, en een van de Secretarye, en twee Kamersbewaarders, zyn-
de althans.

De Heer *Jacob Hop*, Tresorier-Generaal.

De Heer *Gysbert van Hogendorp*, Ontfanger Generaal.

De Heer *Simon van Slingeland* Secretaris.

Den

Den gemelten Raadt heeft ook twee Officie-Fiscaals zynde d'een ,

De Heer en Meester *Pieter Schaap* ,
en d'ander ,

De Heer en Meester *Cornelis la Porte*.

Ende wyders vier Commisen van de Finantie , zynde althans

De Heer *Hendrik van Heteren*.

De Heer *Meynard Meerens*.

De Heer *Florens de Lange*.

De Heer *Philippus vander Goes*.

Ende noch twee Commisen van de Secretarye , zynde

De Heer *Carel de Basscour*.

De Heer *Michiel Iffak*.

Hebbende den gemelten Raad van State ook twee ordinaris Kamerbewaarders , en occuperen voor de zelve een getal van tien Procureurs , om alle zaken en verschillen , tusschen of wegens de militaire Officiers , als wegens de fraudes van de gemeene middelen , en andere meer, *pro en contra*, te bedienen en waar te nemen.

DE GENERALITEYTS REEKENKAMER.

IN dit Collegie worden alle de Ordonnantien van de Reekenkamer van de Generaliteyt niet alleen geregistreert , maar wyders de Reekeningen van den Heere Ontfanger Generaal , en van alle andere Ontfangers , als ook alle Reekeningen die tot laste van den Lande moeten komen , opgenomen , geappostilleert en gesloten , ende in het zelve bewaart. Waar inne wegens de Geuniceerde Provintien althans ge-committeert zyn.

WEGENS DE PROVINTIE VAN
GELDERLAND.De Heer *Johan Sloop*.De Heer *Wilt Gerrit Jan van Broekhuizen*.

Namen
van de
Leeden die
daar inne
Sessie heb-
ben.

WEGENS DE PROVINTIE VAN
HOLLAND.De Heer *Hendrik vander Staal*.De Heer *Dirck de Zee*.WEGENS DE PROVINTIE VAN
ZEELAND.De Heer *Franchois Leydekker*.De Heer *Willem Perponcher*, Heere van *Sirbeyns-
kinderen*.WEGENS DE PROVINTIE VAN
UTRECHT.De Heer van *Driebergen*.De Heer *Isaak Ubink*.WEGENS DE PROVINTIE VAN
VRIESLAND.De Heer *Duco van Burmania*.De Heer *Johan Abraham Schuurman*.WEGENS DE PROVINTIE VAN
OVERYSEL.De Heer *Joan Herdentryk tot Coeverden*, tot *Wegdam*.De Heer *Gerard David Daendels*.

WE-

WEGENS DE PROVINTIE VAN
GROENINGEN EN OMMELANDEN.De Heer *T. Berkhuis*.De Heer *Allard Joost Clant van Eykema*.

De gemelte Reekenkamer heeft twee Secretarissen, die dagelyks in des zelfs Vergaderinge assisteren, een Com-
mis, beneffens een goet aantal Clerquen, en twee Ka-
merbewaarders.

Item van
de verdere
Beampten.

De Secretarissen zyn,

De Heer *Johan de Veer*, Heere in *Calansoogh*.De Heer *Anthony vander Heym*.

GENERALITEYTS MUNTkamer.

De Collegie heeft de toezigt en de zorge over de zaken van de Munte met den aankleven van dien in de Ver-
cenigde Provintien, als mede over de zaaken concerne-
rende den handel van de Juweliers en Silversmeeden,
Essajeurs, Rafineurs, Wisselaars, en diergelyken.

Generali-
teyts
Muntka-
mer, wat
directie die
heeft.

Reguard nemende op de onderhoudinge van de Plac-
caten, Keuren, Instructie, ende Reglementen op 't cas
subject, doende de Overtreders calangeren, en de Bele-
digden vergoeding genieten.

Als mede in cas van Disputen over d'Alloy, Essay,
Gewicht, en wat des meer is, deciderende by arrest &c.

Het voorz Collegie is gecomponeert uyt drie Raa-
den en Meesters Generaal van de Munte, zynde althans de
navolgende Personen.

Namen der
Leeden die
het zelve
Collegie
componen.

De Heer en Meester *Adriaan Pieterfon*.De Heer en Meester *Albert Coenen*.De Heer en Meester *Johan Marin van Wevort van
Offenbergh*.

Tot welke Collegie ook een Effajeur-Generaal behoort,
zynde ter dezer tyd,

De Heer en Meester *Johan Emants*,

En een Secretaris, zynde

De Heer en Meester *Willem Anthony Pieterfon*.

DEN RAAD EN LEENHOF VAN BRABANT.

Raad van
Brabant
wat Jurif-
dictie die
heeft.

ALzo den Staat dezer Landen in de Oorlogen met de Koningen van *Spanjen*, van de zelve eenige Steden in andere Provintien, buyten het Territoir van de Seven Vereenigde, en voornamentlyk ook in de Provintie van *Brabant* gewonnen en geoccupeert had, de welke zy onder haar gebied en heerschappye behouden heeft, zo heeft de zelve daar over ook een Hof van Justitie in den *Hage* aangestelt, waar voor alle zaken van de voorsz gereduceerde Steden in *Brabant* en de Landen van *Overmaze*, welke by Traktaat van verdeylinge van den 18. October des jaars 1662. door den Koning van *Spanien* aan den Staat overgelaten zyn, namentlyk *Daalhem*, *Valckenburg*, en voorts het heele quartier van *Overmaze*, onder het ressort van de Generaliteyt gehorende, in appel devolveren, uytgezondert van de Stadt *Maastricht*, werwaarts jaarlyks twee Heeren Deciseurs van den Staat gecommitteert werden, om nevens de Heeren Gecommitteerden van den Prince en Stad van *Luyck*, alle zaaken wegens welke van de Vierfchare der voorsz Stad *Maastricht* geappelleert is, te decideren en af te doen.

Wanneer
de zelve in
den *Hage*
is aange-
stelt.

Dit Hof van Justitie mitsdien den Raad en Leenhof van *Brabant* genaamt, is den 30 January 1648. door dien als doen reeds verscheyde Steden van *Brabant* van den Staat gelyk gezegt is, geoccupeert waren, in den *Hage* aangestelt geworden, de zelve heeft in den beginne gevolgt de instructie die op den 13. April van den jaare 1604. van den Entz-Hertog *Albertus*, en *Izabella van Oostenryk* aan den Raad van *Brabant* voorgeschreven was,

tot

tot dat dezen Raad zelfs naderhand op den 27 December 1669. een andere geformeert heeft.

De zelve is geconstitueert uyt negen ordinaris en een extraordinaris Raad, waar van den outste of d'eerste presidentende Raad is, heeft wyders een Griffier, een Fiscaal, ende een Procureur-Generaal, mitsgaders twee eerste Deurwaarders, die mede voor Kamerbewaarders van den zelve Raad genomen werden, welkers Leeden tegenwoordig zyn.

Getal van
der zelve
Leeden en
Beampten.

De Heer en Meester *Maurits le Leu Wilhem*, eerste presidentende Raad en Stadhouders van de Leenen.

De Heer en Meester *Quiry van Stryen*.

De Heer en Meester *Willem van Perzyn*.

De Heer en Meester *Johan Troyen*.

De Heer en Meester *Johan Schot*.

De Heer en Meester *Gerard Tierens*.

De Heer en Meester *Jacob Adriaan Cuneus*.

De Heer en Meester *Johan Gaal*.

De Heer en Meester *Johan Vroesen*.

De Heer en Meester *Johan van den Honert*.

De Griffier van den gemelte Raad, is

De Heer en Meester *Bonifacius vander Haer*.

Den Fiscaal en Procureur-Generaal van den zelve Raad, zyn

De Heer en Meester *Dirck Vleugels*.

De Heer *Pieter vander Does*.

Voor den zelve Raad occuperen ordinaris ook een getal van twaalf Procureurs in de litigieuse zaken op de Rolle, welke Rolle behalven in de ordinaris Vacantien alle weeken eens gehouden word.

110   B E S C H R Y V I N G E   V A N
D E N   H O G E N   K R Y G S R A A D   D E R   V E R -
E E N I G D E   N E D E R L A N D E N .

Hooge
Krygsraad
der Veree-
nigde Ne-
derlanden.

IN den Hage heeft ook onder de vorige Stadhouders altyd geresideert een Hooge Krygsraad, de welke buyten eenige Veldtochten, als noch zyn residentie daar inne continueert te hebben; doch welke Krygsraad, voornamentlyk in deze Oorlogstyden, meest in de Legers, judiceert over zaken d'Officiers van de Militie van dezen Staat concernerende; waar van een President, een Fiscaal, en een Griffier, *ad vitam* aengestelt zyn, namentlyk,

Namen van
des zelfs
ordinaris
Leeden.

De Heer *Coenraad van Unckle*, Lieutenant-Generael van de Infanterye van den Staat, en Colonel van de Guardes van zyne Vorstelyke Doorlugtigheit den Heere Prince van *Nassou*, Stadhouder van Vrieland, als President.

De Heer en Meester *Gouvert Bidlo*, als Fiscaal.

De Heer *Thomas du Val*, als Griffier.

Wat Affes-
soren daar
in geassu-
meert wor-
den.

D'assessoren in den zelve Krygsraad, worden door ordre van gemelte Heer President, wanneer hy daar van Vergadering beleggen wil, t'elkens geassumeert uyt zodanige Hooft-Officiers, Ritmeesters, en Capiteynen, de welke haar ter dier tyd in den Hage bevinden.

Voor den zelve Krygsraad occuperen ook een getal van vier à vyf ordinaris Procureurs, en word de zelve Vergaderinge ook bedient van een ordinaris Kamerbewaarder, die te gelyk als Deurwaarder ook de Exploicten van de zelve Krygsraad is doende.

Waar mede wy nu de beschryvinge van de Generaliteyts Collegien en dit Hoofdstuk ge-eyndigt hebbende, zullen wy wyders eens bezien, wat vermakelyke wegen en wandelingen den Hage van buyten heeft, en wat Dorpen en Heeren Huyzen daar ontrent leggen.

VIII. HOOFDSTUK.

Behelzende de Buytenwandelingen en Straatwegen van den Hage naar de by en omgelege Dorpen en Landhuizen.

Hier voren pag: 12. hebben wy van het vermakelyke Lusthuys in het Bosch, en des zelfs schoone Schilder-ryen, Bosch, 't welk aan de Ooftzyde van den Hage leyt, al eenig gewag gemaakt, als mede van het schoone Lusthuys by wylen Prins *Frederik Hendrik* van Orangen hoogloffelyker memorie daar in gedaan bouwen, welk huys waarlyk waardig is, om van ieder een bezigtigt te worden, ten opzigte van des zelfs schoone en kostelyke geschilderde Zale, waar van men al de Historien en afbeeldingen in de grond en geheelyk, niet genoegzaam kan af speculeren, vermits men door de veranderingen, en de veelvuldige andere nevens en omstaande verbeeltenissen, van 't eene op 't ander vervalt, en zo t'elkens nieuwe speculatiën verkrygt. Leggende het zelve huys rondom met des zelfs Vischryke Vyvers omringt, en heeft ook een playfante Tuyn, die wel waardig is om van de Vreemdelingen die het Huys komen bezien, mede bezigtigt te worden.

In dit Bosch leggen menigvuldige voet- en wandelpaden voor de Voetgangers, als ook een groot getal Rywegen voor Koetzen en andere Rytuygen, waarom het zelve by aangenaam weder in de Lente, Zomer en Herftstyden, de Wintertyd zelfs daar van niet t'eenemaal uytgezondert, van veelvuldige menschen bewandelt, en van een meenigte Rytuygen, en voornamentlyk met Karossen bereden word. Veelvuldige wandelpaden in het zelve.

'T HUYS TE PERSYN.

Huys te Perzyn, des zelfs ontheyt.

Leggende aan 't eynde of buyten het zelve Bosch, onder *Wassenaar* aan de Ryweg, tusschen den *Hage* en *Leyden*, is waarschynelyk wel voor twee eeuwen of daar ontrent gebouwt geweest van een Mans oir, uyt het out adelyk Geslagt van Perzyn gesproten; en is daar naar gekomen op Mr. Hippolitus Perzyn, Raad in den Hove van Holland, en daar naar President tot *Leeuwaarden* en *Utrecht*, alwaar hy anno 1568 is overleden, en is daar naar gekomen op Jonkheer *Jan Perzyn*, te Wyve hebbende Juffrou *Jenne van Bekestein* zyn Nichte, en werd noch tegenwoordig by die van den Huyze van *Bekestein* bezeten, van wat Geslachte de Perzyns van outs in *Holland* geweest zyn, kan in de oude *Hollandse Historien* gelezen worden, en kan den Lezer daar van een kort verhaal vinden in *Batavia illustrata* pag: 1262.

'T HUYS TE DUYVENVOORDE.

't Huys van Duyvenvoirde.

Verscheyde andere Lufthuyzen meer, leggen buyten het voorsz Bosch in den gemelte Banne of onder den Ambachte van *Wassenaar*, tusschen den *Hage* en *Leyden*, die onnut zouden zyn, dat hier alle opgetelt wierden, also wy maar voorgenomen hebben de aloude vermaarde adelyke Huyzen aldaar, alhoewel wat verder afgelegen, te beschryven, waar van wel het voornaamste is het Huys te *Duyvenvoirde*, zynde een out Ridderlyk Stamhuys, jegenwoordig bezeten wordende by Hr. *Arent Baron van Wassenaar*, Heer van *Duyvenvoirde*, *Voorshotsen*, *Veur*, &c. Ruwaart van den Lande van *Putten*, en Drossard der Stad *Breda*.

'T HUYS RAAPHORST.

DAar legt ook het oude Kasteel of Lusthuys *Raaphorst* ^{'T Huys te Raaphorst.} genaamt, 't welk buyten twyfel van het oud Ridderlyk geslagt *Raaphorst*, 't welk veele beroemde Ridderen heeft gehad, der zelve Stamhuys zal zyn geweest, waar van den eersten in de Chronyken van *Holland* bekende Heer geweest is, *Christiaan van Raaphorst*, die leefde in 't jaar 1238. de laatste daar van is geweest, *Albregt van Raaphorst*, Zoone van *Hendrik van Raaphorst*, die te Wyve hadde *Catharina van Cats*, Dochter van *Theophilus van Cats*, Heere van *Heilo*, *Colster &c.* en van *Deliana van Brederode*, hy hadde by zyn Huysvrouwe geen Kinderen, en stierf voor zyn Vader *Hendrik van Raaphorst*, welke dienvolgens de laatste van dit Geslachte geweest, en tot *Wassenaar* begraven is, alwaar de Wapenen met hem in 't Graf gelegd zyn geworden, dit huys behoort althans aan de Familie van de *Boetzelaars* en *Asperen*.

'T HUYS ZUYDWYK.

Onder *Wassenaar* legt wyders het zeer oude huys, ^{'T Huys Zuydwyk:} 't welk al over een meenigte van jaren aan den huize en Geslachte van *Wassenaar* toebehoort heeft, *Zuyd- of Zuydwyk* genaamt, waar van de Heerlykheit *Zuydwyk* ongetwyfelt haar naam bekomen heeft, althans bezeten wordende of toekomende aan *Jacob* Baron van *Wassenaar*, Heere van *Obdam*, *Hensbroek*, *Spierdyk*, &c. Ridder van de Order van den Oliphant, Generael van de Cavallerye der Vereenigde Nederlanden, ende Gouverneur der Stad 's *Hertogenbosch*.

Van outs hebben de Heeren van *Wassenaar* ook een ^{'t Oude Huys van Wassenaar.} Kasteel of Stamhuys gehad, gestaan hebbende ontrent een boogshoot Westwaards van de *Wassenaarsche Weg*, waar het daar zig een groote heuvel of berg in het Land vertoont, ^{gestaan heeft,}

tegenwoordig den groenen berg genaamt , dog waar van nu niet meer te vinden of te zien is.

'T HUYSTER WEER.

Huys ter
Weer.

Onder *Wassenaar* legt ook het oude huys ter Weer , 't welk laatst by de Vrouwe Douariere van wylen den Colonel *Sandeland* was bezeten , en naderhand by wylen de Heer en Meester *Benjamin Fagel* , Raadsheer in den Hove van *Holland* is gekocht , in wiens Familie het als noch is.

'T HUYSTER NOOT.

'T Huys
ter Noot.

Ten Zuyden het voorgemelte Bosch dichte by den Hage , legt het Huys *ter Noot* , zynde gebouwt by d'Heer *Carel vander Noot* , Heere van *Hoogwoude* , en *Aartswoude* , in zyn leven Gouverneur der Stede *Sluys* in *Vlaanderen* , en bevorens Capiteyn van de Garde van zyn Excellentie Prins *Maurits van Orangen* , den zelve is in den jaare 1614. gestorven , nalatende een Zoon insgelyks *Carel vander Noot* , Heere van *Hoogwoude* , &c. genaamt , het zelve Huys legt in zyn Grachten , en heeft zyn ophalende Brugge by forme van een Slot of Kasteel.

KLINGENDAAL.

Klingen-
daal.

Het Huys *Klingendaal* genaamt , gehorende in de Familie ofte nu aan de Weduwe Douariere van wylen d'Heer *Philips Doublet* , Heere van *St. Annelandt* , &c. leggende aan de Noordzyde van het zelve Bosch aan de Duynkant , kunnen wy , schoon het geen heel out gebouw is , niet nalaten ten opzigt van des zelfs *playsance* , alhier mede te vermelden , en 't welk ook by veele Vreemdelingen onder andere bezienswaardige dingen ontrent den *Hage* veelvuldig bezichtig word.

'T

'T HUYS DEN BINCHORST.

An de Zuydzyde van den *Hage* strekt zig een Vliet of Vaart uyt, waar in de Trekschuyten zo naar *Delft* als *Leyden* alle dagen op haar gezette uyren afvaren, en ook weder aan komen, aan de Ooostzyde van de zelve Vliet onder Voorburg, ontrent een quartier uys van den *Hage*, legt een out Huys den *Binchorst* genaamt, zo veel gezeyt als *Buytenhorst*, na de Landstreeken daar het in legt, d'eene de *Hogerhorst* en d'ander de *Lagerhorst* genaamt, 't welk zyn naam heeft van een zeer out Geslagt van den *Binchorst* genaamt geweest, van welk Geslagt d'Heer *Evert van den Binchorst*, Ridder in den jaare 1076. in 't beleg van *Ysselmonde* verslagen is, doch welk Geslagte al voor lange jaren is verstorven, wezende het zelve Huys in den jare 1359. by die van *Delft* verdestruuert, en nadehand weder opgebouwt, zynde een Leen van den Graaffelyke Huyze van *Holland*, 't welk ook zelfs *Achterleenen* heeft; 't welk althans aan een Frans Heer *Lavallée* genaamt toebehoort, of onlangs toebehoort heeft.

Den Binc-
horst.

'T HUYS TE WERVE.

Wat meer Oostwaard op, dichte by het Dorp *Voorburg* legt het Huys *te Werve* zynde een out Ridderlyk Stamhuys, onderscheyden van een ander Huys *te Werve*, gelegen in den Ambachte van *Ryswyk*, 't welk wy hier onder breder beschryven zullen, zynde al van den jaare 1262. bekend geweest, op den naam van Jonkheer *Jacob van de Werve*, Ridder, het zelve heeft Recht van een Tol op de doorrydende Wagens en andere Rytuygen, mitsgaders doorgaande personen, by Oetroy van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van *Holland* en *Westvriesland* bekomen, vermits zekere groote Laan by d'Heer van 't zelve huys, aan wiens Zoon het als noch toebehoort, gedaan planten, de welke by het Bosch van

'T Huys
te Werve.

den *Hage* uytkomt , door de wandeling de Laan van nieuw Oostindien genaamt , na een Herberg die recht tegen over des zelfs ingang aan de zyde van het *Haagsche* Bosch legt, wezende de zelve Laan aan wederzyden met twee ryen Essenbomen beplant.

'T H U Y S D E L O O .

T Huysde
Loo.

DIt Huys legt infgelyks onder den Ambachte van *Voorburg*, doch wat meer oostwaards op, van het welk een edel Geslagt in *Holland* zyn naam plag te hebben, het was eertyds een Leen nu Alodiaal, en heeft verscheyde Erfpagt-renten op Huyzen en Landen in het Ambacht van *Voorburg*, precis te betalen op St. Laurens dag, doch met last van aan de deelgenoten kost en drank te verschaffen, is dikmaals van Heer en Eygenaar verandert geweest, en is laatst by de Weduwe wyle d'Heer Duyvens, in zyn leven Gedeputeerde ter Vergaderinge van haar Ho: Mo:, die 't zelve onlangs heeft verkoft, aan de Heer Hertog van Wolfenbuttel bezeten, 't zelve Huys is in den jaare 1664. voor het meerendeel vernieuwt met een sierlyke Tuyn en Warande, het heeft ook een Boomgaard vol van ongemeene Vruchten; als ook een eygen Laan van de Voorburgse Heer of Ryweg af, tot aan het Huys, en van daar weder door de Haagse Polder of 's Gravenveen, tot aan de Bezuydenhoudse Weg, by het Haagsche Bosch, die van den *Hage* naar *Leyden* strekt.

H E T D O R P V O O R B U R G .

Outheyt
van het
Dorp
Voorburg.

WY zouden hier noch van meer andere Lusthuyzen gewagen, die ontrent of niet verre van den *Hage* afleggen, en die zo wel als de oude, waar van wy reeds gewag gemaakt hebben, een beschryvinge of ten minsten een vermeldinge zouden verdienen, maar dewyle de zelve zo veelvuldig zyn, en wy niet gaarne jaloufye, in van d'eenete vermelden aan andere die verby gegaan zouden mogen werden, zouden geven, zo zullen wy het by de beschryvinge, die wy van de voorgemelte oude Stam en Lusthuyzen ge-

gedaan hebben, laten blyven, en den Lezer naar het Dorp Voorburg leyden, 't welk behalven dat het een schoon Dorp en wel waardig is om bezien te worden, ook een van de outste, zo niet het alderoutste Dorp van Holland is, waar van de Heeren Regenten der Stadt Delft Ambagts Heeren zyn, zynde een uyr gaans van den *Hage* en ruym-zo verre van de voornoemde Stadt Delft gelegen.

Digte by het bovengemelte Dorp heeft van outs aan de Deiffe Vliet, tusschen den ouden Tol en de Haagfche Vaart, (welke Vliet met veel waarschynelykheyt gehouden werd voor de Rechte *fossa Corbulonis*, die ten tyde van Reyzer *Nero* gegraven is) den grooten Burg gelegen (waar by of voornamaals het gemelte Dorp *Voorburg* genaamt, als of men zeyde het *Voorgeburgt*, aangeleydt is) dezen Burg zegt men dat tot een Koornhuys gehouden is geweest, en in zyn Graffen wel tien Mergen Lands beslagen heeft, en om zyn grootheys halven alleen met den naam van Burg is benoemt geweest, zonder eenig bynaam, dog zouden wy het daar voor houden, dat de zelve op de Roomsche wyze mede naar den Stichter is gebynaamt geweest, dog welke bynaam door den ouderdom en verloop van tyden vergeten is. Men heeft uyt de penningen die aldaar in menigte gevonden zyn geweest, gegift gehadt, dat de Stichters van voorsz Burg geweest zyn; *Ælius Hadrianus*, ofte de twee Gebroeders *Lucius Aurelius verus*, en *Marcus Aurelius Antoninus*, welkers gebied tusschen de hondert en sestig jaren naar de geboorte CHRISTI bepaalt word, uyt welkers half leesbare namen, zommige de naam van *Arundulus* of *Elinus*, anders Ezels-oor gesmeed hebben; door dien ook, om dat op zommige van die penningen een Beeltenis, gelyk als met Ezels ooren gezien werd, het welke uyt andere penningen van die zelfde soort, daar nauwkeuriglyk op naar gezien en bespeculeert zynde, bevonden werd, de twee opperste blaadjens van de Laurierkrans van het hoofd van de Beeltenis te zyn, de welke

Van den Burg die daar dichte by gelegen heeft, word in veele Schryvers gewag gemaakt.

op d'andere, als door d'ouderdom versleten of vergaanzende, niet volmaaktelyk konden gezien worden.

Silvere penningen en andere antiquiteyten in 't opgraven van des zelfs fondamenten gevonden.

De Fondamenten van den zelve Burg ontrent den jare 1626. uytgegraven werdende, om den Duyft of Trasteen, daar die fundamenten van gelegd waren, daar uyt te halen, is doenmaals aldaar onder andere antiquiteyten een groote aarde pot gevonden, in de welke ontrent een water emmer vol zilvere penningen waren, by verscheyde Roomsche Keyfers gedaen muntten. Als men van *Leyden* naar dezen Burg quam, moest men het Voorgeburgt, nu het Dorp of Ambacht van *Voorburgh* passeren, en een weynig te voren door het *Sacrum Nemus*, althans Schakenbosch genaamt, leggende tusschen het voornoemde Dorp *Voorburgh* en den *Leydsendam*, onder het Ambacht van *Veur*.

Gevoelen van M. S. Boxhornius van de outheyt van Voorburgh.

Marcus Suerius Boxhornius, in zyn Tonneel van *Holland*, wil dat het gemelte Dorp *Forum Hadriani* zoude zyn genoemt geweest, naar uytwyzen van een oude Reyskaart, die voor eenige jaren tot *Augsburgh* gevonden, en by *Johan Moerenter* tot *Antwerpen* met den druk gemeen gemaakt is, zulks men nu niet meer twyfelt, of dit Dorp is het outste van geheel *Holland*; en dat in zyne tyden ontrent het zelve, (waarschynelyk doen de fundamenten van gemelte Burgh opgedolven wierden) zoo groote meenigte van zeer oude penningen aldaar uyt de aarde zyn gedolven geworden, dat men zoude mogen vermoeden, dat het voorz huys van *Saturnus*, of van de drie overste Bevelhebberen over de Roomsche Munte gebouwt moeste geweest zyn; en den geleerde *P. Schriverius* getuygt in zyne Beschryvinge van out *Batavia*, dat 'er gevonden zyn, die met het aanzicht en opschrift te kennen geven, dat zy van *Nero*, *Antoninus Pius*, en *Aurelianus* geslagen en gemunt zyn; van welke laatst genoemde Keyzer en kloeke Vorst *Aurelianus*, *Wilhelmus Beda* zegt, dezen Burgh gesticht, en van de *Deenen* en *Normannen* namaals verbrand en ter aarde geworpen te

te zyn , met meer andere heerlyke , en kostelyke Slooten en Roomfche Timmeragien ontrent den jare 856. Dit Slot of dezen Burgh is voor dezen by eenige verkeerdelyk *Arundula* , en by sommige *Arundulum* , van *Ritzardus* Koning der *Vriesen* , Alias *Arundulius* genoemd , die een Zoon hadde met name *Elinus* , alias *Eselinus* ; waar van de fabul van Koning Efeloor zekerlyk zal voortgekomen zyn.

Ook zyn aldaar Steenen gevonden , op welke met Steenen aldaar gevonden, en der zelve in scriptien. klaare , en duydelyke Letters gelezen konde worden , dat de *Bataviers* , (verstaat daar door de Inwoonders van het Vereenigt Nederland) Broeders en Vrienden van het Roomfche Ryk genoemd zyn geworden , waar van wy der maar twee hier zullen aantekenen , op een van welke deze Letters staan.

AUG: F. T. P: SEPTIMI.
GETÆ NOBILISS. CÆS.
CIVI BATAVI
FRATRES ET AMICI P. R.
V. S. L. M.

Ende op d'ander ,

GENS
BATAVORUM
AMICI ET FRATRES
ROM: IMP:

Voort zynder noch verscheyde andere Vreemdigheden Andere vreemdigheden en antiquiteyten meer. en heerlyke antiquiteyten met Romeynsche Opschriften by de Landluyden met spitten en delven , als ook in het omploegen der Ackers , als andersints gevonden , de welke by den voorgemelten Boxhornius in zyn Tonneel van

van *Holland* beschreven en uytgelegd worden, die wy om kortheyts wille alhier zullen verby gaan, en by de Liefhebbers van antiquiteyten aldaar nagelezen kunnen werden, zo als ook by den grooten Onderzoeker der *Hollandfche* outheyt, gemelte *Petrus Scriverius* kan gedaan worden; zulks het altyd zeker is, dat aldaar een out gebouw gestaan heeft, waar uyt dit Dorp zyn oorsprong schynt genomen te hebben. De penningen, zo goude, zilvere, als kopere, en d'oude gedenk-tekenen aldaar gevonden, beruften in meenigte, en konden noch altyd gezien worden by verscheyde *Antiquarii*, en Liefhebbers van zulke outheden.

H E T D O R P R Y S W Y K.

Het Dorp Ryswys, en des zelfs plaaisierige situatie.

An de Zuyd-Westzyde van den *Hage* legt het Dorp *Ryswyk*, een half uyre daar van daan, waarhenen men langs een bestraatte of geplaveyde weg, aan wederzyden met Ypen, en voor een gedeelte ook met Eyken bomen beplant, zeer vermakelyk te voet kan gaan wandelen, en welke Straatweg alle dagen van een meenigte van Voetgangers, Karossen, Wagens, Chaises, en andere Rytuuygen begaan en bereden werd. De Heeren van de Magistraat van den *Hage*, hebben over eenige jaren dit Dorp van den laast overleden Heer van *Ryswyk*, uyt het Geslachte van *vander Duyn*, die zonder Lyfs-Erven gestorven is, gekogt en zyn mitsdien tegenwoordig daar Ambachts Heeren van.

Twee schoone Lusthuysen aan den ingaug.

Voor aan eermen uyt den *Hage* komende, het zelve Dorp intreed, leggen aan wederzyden twee schoone Lusthuysen, waar van het eene althans aan d'Heer van *Ellemeet*, geweze Ontfanger-Generaal van de Unie, en het ander aan d'Erfgenenamen van d'Heer *Graswinkel*, geweze Secretaris van den *Hage* toebehoort.

Outheyt van het zelve Dorp.

Het Dorp *Ryswyk* staat al van oude tyden in de Chronyken bekend, *Adrianus Junius* meent, dat hier de *Hessen* haar Vryplaats en Wyck gehad hebben, en dat haar

deze

deze Landstreek te bebouwen is gegeven, doch wy zouden het waarschynelyk houden, dat het zelve Dorp zyn naam bekomen heeft, van *Rys* of *Rysbosch*, als in het *Kreupelbosch*, of ter zyde het *Bosch* afgelegen, doch wanneer het gebouwt of gesticht is, kunnen wy eygentlyk niet zeggen, men vind, gelyk ik gezegt hebbe, in de oude Chronyken wel van een Dorp *Ryswyk* genaamt, gewag gemaakt, maar alzo in *Holland* noch een ander Dorp *Ryswyk* geheten in 't Land van *Altena* by *Woudrichem* legt, gelyk ook noch een Dorp in de Nederbetuwe aan de Rivier de *Leck*, tusschen *Ravesway* en *Maurik*, zo kunnen wy de uytzonderinge daar van niet wel maken.

Als men naar het Westen buyten dit Dorp treed, legt aan de rechter hand het Huys *Blotinge*, behoorende aan den Heer van *Kerkwerve*, 't welk als leggende in zyn Grachten en ophalende Bruggen, ver-^{Veelerley}toont al een vry out gebouw te zyn, en 't geen tegen-^{Lusthuy-}woordig al vry begint te vervallen, en voorts de weg^{sen ontrent} langs naar het Westen tot het Dorp *Wateringe* toe, staan^{het zelve.} noch veel meer andere zo oude als nieuwe Lust of Landhuyzen, welke alle alhier te benamen, geen nuttigheyt tot deze beschryvinge zoude kunnen toebrengen.

'T HUYS BELVEDERE.

An de linker zyde van de Ryweg ontrent een quartier uys van 't zelve Dorp Westwaards op legt, dat kostelyke huis *Nieuwborg* genaamt, by wylen Prins *Frderik Hendrik* van *Orangen*, hoogloffelyker memorie in den jaare 1634. aldaar gedaan bouwen, welk Huys of Liever-Hof gezegt, in den jaare 1697. om des zelfs bequame Vertrekken tot de Vredehandeling, tusschen dezen Staat en des zelfs Hooge Geallieerden met den Koning van *Vrankryk* verstrekt heeft, waar van daan de Tractaten van Vrede aldaar gemaakt en gesloten, ook de Tractaten van *Ryswyk* genaamt worden; maar het is te

beklagen, dat het zelve Hof door dien die doorluchtige Stam van *Orangen*, door de dood van Koning WILLIAM de III. Koning van *Groot Brittannien* glorieuſer memorie, zonder Nazaten verſtorven is, weder tot zyn ruine zal geraken, waar van men reeds de beginzelen al begint te zien, ten ware dat zyne Koninklyke Majesteit van *Pruyſſen*, die daar van tegenwoordig Poſſeffeur is, daar aan ernſtig de hand geliefde te houden.

'T HUYS TE WERVE.

HEt huys *te Werve* legt wat verder Westwaard op daar van daan, zynde een vry ouder Stamhuys als dat, 't welk wy hier voren onder den Ambachte van *Voorburg* beſchreven hebben, het zelve is afkomſtig van de oude Heeren *van de Werve*, die by een mannelijke linie afkomſtig zyn van de Heeren van *Weena*, voormaals Fondateurs van de Stad *Rotterdam*, uyt een tweede Zoon der Burghgraven van *Leyden*, ontrent den jaare 1010. men vind van het zelve huys en des zelfs Bezitters, een breed verhaal van d'Heer *Simon van Leeuwen*, in zyne beſchryvinge van out *Batavien*, waar toe wy den Lezer om kortheyts wille, heen wyzen.

'T Huys te Werve en des zelfs outheyt.

Playfante Straatweg naar Loosduynen.

Van het Zuyden zullen wy ons nu naar het Westen van den *Hage* wenden. Den uytgang van den Haag aan des zelfs Westzyde van zyne Valbruggen af, tot het Dorp *Loosduynen* toe, is met een playfante Straatweg die ten wederzyden met ſchoone Ipenboomen is beplant voorzien, welke Weg zo vermakelyk is om begaan of bereiden te worden, alſeenig Weg in *Holland* wezen kan, of wel in eenig Land kan gevonden worden.

'T HUYS TE WESTERBEEK

't Huys te Westerbeek en des zelfs outheyt.

AAn de zelve Ryweg ontrent een kleyn quartier uys van den *Hage* aan de Zuydzyde legt het huys te *Wester-*

Westerbeek, zynde een out adelyk huys afkomstig en gebouwt by de Heeren van *Westerbeek*, waar van men de beschryving in de Chronyk van *Gouthoven*, als mede in *Batavia Illustrata* breder vinden kan, en waar van althans Possesseur is, d'Heer en Meester *Anthony Slicher*, Raad ordinaris in den Hove van Holland.

'T HUYS WESTESCAMP.

MEer andere, ik mag wel zeggen een goede quantiteyt van voorname Hofsteden leggen aan wederzyden van de voorz Straatweg, tusschen den *Hage* en *Loosduynen*, onder welke voornamentlyk uytmunt het huys *Westescamp* genaamt, zynde wel vaneentamelyke oude stichting, maar 't welk vooreenige jaren doen wylen d'Heer *Willem van Schuylenburg*, in zyn leven Raadt en Griffier van den Raad der Domeynen van wylen meergemelte zyne Koninklyke Majesteit van *Groot Brittannien*, daarvan Koper en Possesseur was geworden, zeer vergroot en verbeterd is, en die het zelve door afzanding van de Geesten, daar het bevorens aan den achterweg naar het Dorp van *Loosduynen* lag, tot voor aan de gemelte Straatweg toe geëxtendeert, en heel cierlyk opgetoyt en beplant heeft. En welk huys zo als wy dit schryven, by des zelfs Zoon, insgelyks Raadt en Griffier van den Raad der Domeynen van wylen hoogstgemelte zyne Koninklyke Majesteit van *Groot Brittannien*, verder tot een princelyk Lusthuys vertimmert en opgetoyt word.

't Huys te Westescamp en des zelfs cierlykheyd.

L O O S D U Y N E N.

HET Dorp *Loosduynen* is zoo bekend en vermaart, ten opzichte van het pretense mirakel van de drie hondert vyf en sestig Kinderen, waar van de Gravinne van *Hennenbergh* t'eender dragt bevallen, en de welke alle in de Kerk van *Loosduynen*, van *Ottho. Bisschop van Utrecht*

Het Dorp Loosduynen, en het pretense mirakel dat aldaar gebeurt zoude zyn.

zouden gedoopt zyn, en de Knechtjens *Johannes*, en de Meyskens *Elisabeth* genaamt zouden zyn geweest, doch de welke kort naar dat zy haar Doopzel hadden ontfangen, te zamen met haar Moeder zouden gestorven, en te gelyk in een Graf in de Kerk des Kloosters begraven zyn, waar van de pretense Doopbekkens noch aldaar in de Kerk tot een gedachtenis hangen, en waar van het Geschrift of de Historie in de Kerk tot *Loosduynen* op een houten Berde of Tafereel te zien, in het Latyn aldus is luydende.

*En tibi monstrosum nimis & memorabile factum,
Quale nec a mundi conditione datum
Hæc lege, mox animo stupefactus Lector abibis.*

Inscript
tot Loos-
duynen op
het Berd in
de Kerk in
Latyn.

Margareta Hermannii Comitis Hennenbergiae Uxor, quarti Florentii Comitis Hollandiae & Zelandiae Filia, Guilhelmi Regis Romanorum, ac postea Caesaris seu Gubernatoris Imperii, atque Alithea Comitis Hannoniae soror, cujus Patruus Episcopus Trajectensis, Avunculi autem Filius Dux Brabantiae & Comes Thuringae; Hæc autem illustrissima Comitissa annos quadraginta duos circiter nata, ipso die parasceves nonam circiter horam, anno millesimo ducentesimo, septuagesimo sexto, trecentos sexaginta quinque enixa est pueros, qui prius a Guidone suffraganeo Trajectensi, omnes in duobus ex ære pelvibus baptisati sunt: quorum masculi quotquot erant Joannes, puella autem omnes Elisabethæ vocatæ sunt, qui simul omnes cum matre uno eademque die fatis concesserunt, atque in hoc Lausdunensi Templo sepulti jacent. Quod quidem accidit ob Pauperulam quandam fœminam, quæ ex uno partu Gemellos in ulnis gestabat pueros, quam rem ipsa Comitissa admirata dicebat. Id per unum virum fieri non posse, ipsamque contumeliose rejecit. Unde hæc Pauperula animo perturbata ac percussa, mox tantum Prolium numerum ac multitudinem ex uno partu ipsi imprecabatur, quot vel totius anni dies numerarentur, quot quidem præter naturæ

cur-

cursum obstupenda quadam ratione ita factum est; sicuti hic in perpetuam hujus rei memoriam ex vetustis, tam manuscriptis quam typis excusis Chronicis, breviter positum & enarratum est. Deus ille ter maximus hac de re suspiciendus, honorandus ac laudibus extollendus, in sempiterna secula. Amen.

Dat is,

Margareta de Huysvrouw van Herman, Graaf van Hennenbergh, Dochter van Floris de vierde, Graaf van Holland en Zeeland, Zuster van Willem Roomsche Koningh, en daar naar Keyzer of Regeerder van 't Keyserryk, en van Aleyd Gravinne van Henegouwe, wiens Oom van Vaders wegen was Bisschop van Utrecht, haar Ooms Zoon van haar Moeders wegen was Hertog van Brabant, en Grave van Thuringen. Deze hoog-geboorne Gravinne ontrent twee en veertig jaren out zynde, heeft op goeden Vrydag ontrent negen wyren, in den jare duysend twee hondert ses en t'seventig, drie hondert vyf en t'sestig Kinderen gebaart, die alle te zamen in twee kopere Bekkens van Guido den Vicaris van den Bisschop van Utrecht gedoopt zyn; van welke de Knechtjens zo veete als 'er waren, alle Joannes; en de Meyskens alle Elifabeth genaamt zyn, welke al te zamen ten zelve dage met de Moeder zyn gestorven, en hier te Loosduynen in de Kerke begraven geworden; welke zaak gebeurt is, om zeeke-re arme Vrouwe, de welke twee Kinderen van eender dracht op haar armen droeg, en waar over de Gravinne verwondert zynde, zeyde dat zulks by een Man niet konde geschieden, en haar versmadelyk weg gewezen heeft. Weswege die arme Vrouw in haar gemoedt ontroert en onstelt zynde, haar als doen zo veel Kinderen t'eender dragt toewenste, als 'er dagen in 't jaar komen, of getelt worden, 't welk tegen de loop van de nature tot verbazinge van elk een geschied is; gelyk als zulks alhier, tot een eeuwige

Byschrift
in 't Ne-
derduyts.

gedachtenisse van die zaak, uyt de oude zo met de hand geschrevene als gedrukte Chronyken, in 't korte ter neder gestelt en verhaalt is geworden. De aldergrootste God, moet om dezer zaake wille, gevreesst, ge-eert, en geprezen worden tot in alle eeuwigheden. Amen.

Wat giffinge men uyt het Gedenkchrift in 't zelve Bord te lezen, maken kan.

Men kan uyt de fluytreden van het voorschreve verhaal afnemen, dat het voorfz Geschrift in 't zelve Bord te lezen, naderhand gemaakt en opgesteld is geworden, also men zegt dat zulks alles uyt de oude geschreve en gedrukte Chronyken getrokken is, op dat men den Kyker of Kykers, die op het gerucht van het pretense mirakel aldaar komen, ietwes daar van te lezen en te verstaan zoude geven. Ook vind men in een oude geschreve en noch ongedrukte Vriesche Chronyk van een religieus tot *Tabor*, Broeder *Pieter* genaamt, die ontrent voor twee hondert jaren geschreven is, aangetekent, dat boven het graf van de wonderbaarlyke Moeder, in zyn tyd dit Nederduytsche Rymdigt aldaar gelezen wierd.

Out Rymgedicht daar op gemaakt.

*Don spreekelyke Godes kracht
Mag men meenigsins wel merken,
Want eens een Frouken voortbracht
Twee Kinder te samen in den werken,
Dat verwonderde heur Vrouw Margriet Hertogyn
Van Heynenbergh, zy meenden reyn
Dat een Wyf by eens Mans beleydt
Mocht dragen Kynder niet meer dan eyn,
Daer nae liet Godt geschyen
Wonder groot, want sy wan
Vierdehalf hondert Kynderen en XIII. tot eenre dracht
by eenre Man:
De Kynder Kerstede Bisschop Gy in een Bekken klaar.
Daer waren Hooge geboren Peeten, als Princen, Vorsten,
Vrouwen, dat 's waer*

Dat

Der Fruchten sterf sy, ende was Germana van Alman-
nien Willems Konink van Holland Grave, alson-
der wane.

Dit was een wonderlyk dinck, doe sy bleef
Men jaren duysent 200. ende 76. schreef;
Op ten goeden Vrydag ten negen uren.
Haer Siel moet in eeuwigheyt duren.

A M E N.

Wy vinden by *Hadrianus Junius* noch een ander La-
tyns opschrift, 't welk wy den Lezer alhier noch gene-
gen zyn mede te deyen, om den zelve bescheydelyk te
doen zien, dat deze oude opschriften vergaan of bedor-
ven wezende, de zelve naderhand verandert en vernieuwt
zyn geworden, dit opschrift luyde als volgt.

Margareta Hermannii Comitis Hennenbergiae Uxor, il-
lustris Domini Florentii, Comitis Hollandiae Filia, cujus Latyns op-
Mater fuit Mathildis Filia Henrici Ducis Brabantiae, Fra- schrift van
trem quoque habuit Guilielmum Alemanniae Regem: Haec Hadrianus
Præfata Domina Margareta, anno MCCLXXVI, ætatis Junius na-
sue anno quadragesimo secundo, ipso die Parasceves, hora gelaten.
nona ante meridiem, peperit infantes vivos promiscui sexus
numero trecentos sexaginta quatuor: qui postquam per vene-
rabilem Episcopum Dominum Guidonem Suffraganeum, præ-
sentibus nonnullis Proceribus & Magnatibus, in pelvigna-
dam Baptismi Sacramentum percepissent, & masculis Joan-
nes, fœmellis vero nomen Helisabeth impositum fuisset, ip-
sorum omnium, simul cum Matris animæ ad Deum æternali-
ter victuræ redierunt. Corpora autem sub hoc Saxo re-
quiescunt.

Dat is,

„ *Margriet* Huysvrouwe van *Herman*, Graaf van
„ *Hennenberg*, Dochter van den Doorlugtige *Floris* Graaf
van

Vertalinge
van het
voorz op-
schrift.

„ van *Holland*, welkers Moeder was *Mathildis*, Doch-
 „ ter van *Hendrik*, Hertog van *Brabant*, heeft tot een
 „ Broeder gehadt *Willem* Koning van *Duytland*: welke
 „ voorfz *Vrouwe Margriet*, anno *MCCLXXVI*. op
 „ haar twee-en-veertigfte jaar, op goede *Vrydag*, des mor-
 „ gens ten negen uyren, drie honderd vier-en-veftig leven-
 „ de Kinderen van beyde de *Sexen* heeft gebaart: de wel-
 „ ke naar dat ze door den eerwaardigen *Biffchop d'Heer*
 „ *Gwyn Suffragaan*, in de tegenwoordigheyt van eenige
 „ *Regenten* en *Magnaten*; in zeeker *Bekken* het *Sacra-*
 „ *ment* des *Doopsels* ontfangen hadden, en de *Knecht-*
 „ *gens Joannes*, ende *Meyskens Elisabeth* genaamt wa-
 „ ren de zelve alle te zamen, beneffens de *Moeder* met
 „ haare zielen tot *God* ten eeuwigen leven henen gekeert
 „ zyn, rustende der zelve lichamen onder dezen *Sark*.

Wat Rey-
 nerus
 Snoyus
 daar van
 vermeld.

Reynier Snoy tekent aan, dat tot een eeuwige gedachte-
 niffe van deze zaak, op den *Oever* van de *Keviere* de
Maze, aan gene zyde de *Waal*, in de *Bommelerweerd*
 een *Slot* of *Kasteel*, 't welk by quade *derivatie* heden-
 daags met de naam van *Poudreyen* genaamt word, *quasi*
Arx puerorum, zoude gebouwt zyn, 't welk drie hondert
 vyf-en-veftig vensters zoude gehad hebben, wat van de
 waarheyt dier *Historie* wezen mag, laten wy het onder-
 zoek van den *Lezer* aanbevolen, alhoewel verfcheyde
Schryvers de zelve van onwaarheyt *beschuldigen*, ten
 welken eynde wy alhier tot deze *beschryvinge* noch zul-
 len byvoegen 't geeneen *vermaart* *Hollands Poët*, daar
 van in *Nederduytze Rymme* mede gedeelt heeft; 't *Ge-*
dicht daar van luyd aldus.

Gedicht
 van den
 vermaar-
 den *Poët*
Oudaan
 op 't zelve.

Wie hier niet wayt in 't oog het zand der Loofe Duynen
Ga vry naar Okkenburg, om Brandwyks ryke Tuynen,
Te sien in haaren bloey; doch eer by derwaards raak
Hoort keurigh jaa en neen, en spraak en wederspraak,
En ruste met gemak naar so veel gaan en rekkens,
Op 't bankje in de Kerk, daar Tafereel en Bekkens

En

*En Zerk de Zeegels zyn. Daar of gelov' iet niet?
 Het Kersten Doopsel in de Bekkens die gy ziet
 Gegeven wierd , waar voor de vale Non te danken is ,
 Die dat eerwaardig paar , de schendige gevankenis
 Van Lommert of Oumert onthaalt heeft binnen Delft.
 Hoe Kyker , twyffelje , nu meer dan aan de helft?
 Een geen te ryken Geus , die niet zyn hand te schenden
 Aan 't heylig goed ontzag , in d'algemeyn ellenden
 (Die een Diogenes gewentelt op zyn rug
 En weder op den buyk , en weder Dofferulug
 Doen worden had , alwaar hy op zyn buyk begraven)
 Kan niet onaardig hier verrykt zyn met dees Haven :
 En lieven Heers goed , heb het dus (het quam zoo 't
 voer*

*Schoon Ot of Gwy noch eens noch tweemaal Grietemoer
 In zulken hoogen nood , (om Bekkens waar verlegen)
 Vertuyft , vertuureluurt , verwisselt by de weegen
 En waarom niet zoo wel dan eygen ziel ? om geld :
 Dit zeg ik niet : maar 't heeft voor waarheyd zo verteld
 Het eertyds Nonneken , dat namaals was de Mater
 En Moeder inder daad , toen Meursius de Pater :
 Ey krankgelovige unvitje of dit paar
 Het rechte paar wel is . En of het niet en waar ,
 't Zyn Bekkens als te voor , en Bekkens die wat Lyken ,
 Of 't waar voor 't hoofd gebolt , die namaals quam bekyken
 't Geen hy te vooren zag , weg al de spartel schyn ,
 Dank heb d'onthoudenis der kundige Bagyn
 Naar 't voorschrift uyt haar mond , schoon weer en weer
 verloren ,*

*Het eerst , wierd keurig wel een tweede paar geboren :
 't Geen grooter heyl'gen kled of beenders viel te beur
 Verdient op Bekkenklank geen al te nauwen keur
 Dien 't Bekkenspel verveelt op zo veel hol gerotels
 Ga heen , hy word verwacht op Brandwyks volle Schotels .*

J. OUDAAN.

R

Den

Den gemelte Heer van *Brandwyk* verhaalt onder andere, in zyne gedichten van de bygelovigheyt der menschen, 't geen verwonderens waardig is ; „ dat veele Vrouwen „ die te Loosduynen de Bekkens komen zien , die boven het Tafereel hangen , en van haar niet kunnen bereykt worden , haar handschoen of neusdoek daar naar toe werpen , en d'opinie hebben , dat zy zullen vruchtbaar zyn , zo die aan de Bekkens geraakt hebben.

Woorden van Erasmus , wegens het zelve mirakel geciteert.

Tot een besluyt zullen wy ons gedragen aan de woorden van *Erasmus* , die ons Schriverius in zyn Toetsteen over Gouts Chronyk opgesteld heeft, de welke verduyft zynde , aldus luyden : „ in de Hollandsche Jaarboeken „ ende Gedenkschriften by leedige menschen ingestelt , „ vind men dat een Vrouw t'eenner dracht , drie hondert „ en vyf en t'festig levendige Kinderen ter wereld heeft „ gebragt , en dat zy alle gedoopt geweest zyn : de „ Jaarboeken zyn voorhanden , de Tafel met het Opschrift van haar naam is voorhanden , de Schilderye is „ voorhanden , men toont ook den heuvel , naast aan het „ Klooster , waar in zy begraven is , daar haar Paleys gestaan heeft : maar wy verwonderen ons , hoe door „ eenige Listigaarts zulke sporeloose dingen de onbedre- „ ve wereld wysgemaakt zyn : toen het eenvoudige Volk „ in een ruwe eeuw , zodanige fabulen geloof gaf : al- „ hoewel hier in geen groot verderf gelegen is : andere „ dingen heeft men door diergelyke bedriegeryen den „ Luyden diets gemaakt , waar door CHRISTUS ons „ t'eenemaal benomen word.

Aan wie het zelve Dorp gehoort.

Hier mede zullen wy nu van dit pretense mirakel afscheyden , en den Lezer wegens het Dorp *Loosduynen* met een woord alleen zeggen , dat een gedeelte daar van onder het gebied van den *Hage* , en onder Haag Ambacht gelegen , en het verder gedeelte van dien , onder *Monster-Ambacht* reforteert , en dat de Inwoonders van 't zelve Dorp , zommige in den *Hage* en de rest tot *Monster* hunne Rechtsgedingen moeten houden.

'T HUYS TE HONSHOLREDYK.

NU moeten wy den Lezer een weynig verder heen leyden, en hem 't huys te *Honsholredyk* eens beschryven en afmalen: Dit huys is by meergemelte Prince *Frederik Hendrik van Orangen* hoogloffelyker memorie gedaan bouwen op de plaats daar het overoude Kasteel *Hunfel*, daar de Heeren van dien naam wel eer opwoonden, gestaan heeft gehad, zynde een seer heerlyk gebouw, en wel waardig om bezien te worden, gelyk het ook om des zelfs kostelykheyt, en de Tuynen en Bosch daar toe gehorende, ook gestadigh en bykans van alle Vreemdelingen die in den *Hage* komen bezigtigt word; het zelve huys is althans aan zyne Koninklyke Majesteyt van *Pruyssen*, uyt de nalatenschap van Koning *WILLIAM de III. van groot Brittannien* glorieuser memorie, provisionelyk uyt de Fideicommissaire Goederen ingeruymt, die daar van ter dezer tyd als wy dit schryven effectivelyk het bezit hebbende, 't zelve voornamentlyk aan vensters en glasen noch cierlyker als te voren doet maken.

'T Huys te
Honshol-
redyk.

OCKENBURGH.

TErwyle wy met de beschryvinge van 't huys te *Honsholredyk*, den Lezer wat verder als *Loosduynen* heen geleyt hebben, zo kunnen wy niet verby zyn, om ook aan de andere zyde, even buyten *Loosduynen* naar de duynkant, het huys *Ockenburg* genaamt, eens te bezien, niet om dat het zelve tegen het voorgemelte Koninklyke Huys kan evenaren, maar om dat het by den Heer van *Brandwyk* een van de grootste Poëten van ons Land is bezeten en bewoont geweest, waar van andere voorname Poëten overvloedige stoffe gehad en genomen hebben, om het zelve met loffelyke vaarzen te

'T Huys
Ocken-
burgh.

verheerlyken , en den Heere *Constantyn Huygens* , Ridder Heere van *Suylichem* dit Ockenburgh met zyn gedichten onder andere zo hooglyk geroemt en verheven , en den gemelte Heer van *Brandwyk* zelfs ook het in zyne Rymwerken zo ampel beschreven heeft , tot welke wy den Lezer heen wyzen. Dit huys is na de dood van den gemelten Heer van *Brandwyk* by koop in een andere Familie geraakt , en word ter dezer uyren by d'Heer *Franco Pauw* , Secretaris van de Hollandse Reekenkamer bezeten.

Veelheyt van Lusthuyzen in 't Westland.

Noch een goet getal Lusthuyzen meer leggen in 't Westland buyten en niet verre van den *Hage* , vermits de aangenaamheyt van de zelve Landstreke , om welke alle alhier pertinentelyk te beschryven , wy ons niet konnen inlaten , en boven dien ook buyten ons bestek zoude wezen , alzo wy maar voorgenomen hebben gehad , den *Hage* in des zelfs buytenwegen en wandelingen tot aan de naaft aangelege Dorpen toe te beschryven.

H E T D O R P S C H E V E N I N G E .

Het Dorp en Straatweg van Schevening.

NU is ons noch overig , dat wy het naar de Noordzyde van den *Hage* , en des zelfs buyten wandeling en Straatweg , naar het Dorp *Schevening* en de Zeestrand wenden ; deze Straatweg is by den bovengemelte Heer *Constantyn Huygens* , in zyn leven Ridder Heere van *Suylichem* , zo aardig in rym beschreven , en zo vermakelyk om te lezen , dat den Drukker van deze Beschryvinge heeft konnen goetvinden , de zelve hier by te voegen , gelyk den Lezer hier achter zelve zien kan.

Wanneer die Straatweg gemaakt is.

De zelve Straatweg is in den jaare 1666. tot verwondering van de menschen door de hooge duynen met overgrootte kosten gelegd , en gegraven geworden , waar om de Heeren Reekenmeesters van de Graaffelykheys Domeynen , en de Heeren Borgemeesters van den *Hage* , als doen van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van *Holland* en *West-Krieland* Octroy hebben verkregen , om op de
zelve

zelve Straatweg een Tolhek te mogen zetten , en van ieder mensch die de zelve , het zy te voet of met wagen of te paard passeren zoude , een oortje of twee duyten heen en weder te ontfangen , en van ieder paard en elk Rytuig een halve stuyver , nevens welk Hek de zelve ook een Huyzinge hebben doen bouwen , waar inne den Pachter van de zelve Tol is woonende.

'T HUYS VAN DE PRINS VAN HESSEN.

E Ven voor het gemelte Tolhek , aan de linker zyde van de zelve Straatweg , legt een Lusthuys , 't welk by den Heere Prince van *Hessen* , Broeder van den Heere Landgrave van *Hessen-Cassel* , althans wort bewoont , en bezeten ; en 't welk by welgemelte Prince , als wy dit schryven , noch betimmert , en tot een recht Princelyk Hof gemaakt en opgetoyt word , hebbende het zelve zyne Tuynen , Grotten , Vyvers , &c. met een Basscour die met een sierlyk yzer heck gesloten is , voor aan de zelve Straatweg staande.

Lusthuys
van den
Prins van
Hessen.

'T HUYS ZORGVLIET.

E En weynig verder leyt met zyn ingang , aan de zelve zyde van de voorfz Straatweg , doch het Huys wat meer duynwaards in , het zo vermaarde en zyn beziens wel waardig *Zorgvliet* , by wylen den befaamde Heer *Jacob Cats* , in zyn leven Raadpensionaris van *Holland en West-Vriesland* , aldaar eerst in 't gulle schraale zand aangelegt , gebouwt en beplant ; doch welk Huys naar des zelfs dood by wylen den Heere Grave van *Portland* , van de Erfgenamen van gemelte Heere Raadpensionaris *Cats* gekogt zynde , zeer merkelyk vergroot en verbeterd is geworden , zynde althans zo een vermakelyk Lusthuys , als by na ergens kan gezien worden , als hebbende zyne Vyvers , Waterspringen , Grotten , Tuynen , Orangerie , Boom-

't Huys
Zorgvliet
en des zelfs
vermake-
lykheyt.

gaarden, Terrassen en Plantagien, zo binnen als buyten het zelve: edog de Fondamenten van het zelve Huys, 't geen vry wat laag van verdieping is, niet suffisant genoeg zynde, om een hooger of zwaarder gebouw op te stichten, zo is den welgemelte Heere Grave van Portland mitsdien verhindert geweest (gelyk anders zyn voornemen was, als hebbende daar toe de zelve Fondamenten laten bezichtigen en examineren) een aanzienelyker gebouw daar op te timmeren, en heeft derhalven zyn goet voornemen moeten staaken.

Gasthuys Het Dorp *Scheveninge*, alhoewel het maar een Visschers Dorp is, en aan de woefte Zee legt, is in zig zelve al een heel fray Dorp, daar men veele fraye Herbergen en Pleyfterplaatzen in vind; in het welke ook een vry wel begiftigt Gasthuys voor oude Vrouwen en Mannen in staat, in 't welke eenige haar levens-onderhoud uyt de inkomste van 't zelve Gasthuys hebben; edog andere daar inne voor haar leven lang haar kost kopen, en daar voor een redelyke somme gelds aan de Regenten van 't zelve Gasthuys uytfschieten en betalen.

Des zelfs Dit Dorp is het vermaak en de verlustiging voor alle **vermake-lykheyt:** Vreemdelingen die in den *Hage* komen, want het zoude al een groot wonder zyn, dat iemand die voor d'eerste maal van zyn leven het zy een ingeboren van de Republyk der Vereenigde Nederlanden, of een Vreemdeling of Reyziger die in den *Hage* quam, het voorfz Dorp niet eens ging bezien en een Zeelugje halen: by na alzo vreemd, als men zegt, dat iemand die te *Romen* quam den Paus niet eens zoude zien.

Word geoordeelt al vry out te zyn. Hoe out het zelve Dorp wel is, kan ik alhier niet precis vermelden; maar 't is zeker dat het al heel out, of immers alzo out (zo niet ouder) als den *Hage* moet zyn, vermits het zelve eene Jurisdicctie heeft met den *Hage*, waaromme noch ter dezer tyd het zelve Dorp een Schepen in de Vierschare van den *Hage* heeft, die mede staat over alle opdracht, Custingen en Hypothekatie-brieven van

van de Huyzen en Erven in de voorſz Dorpe ſtaande, en de zelve met zyn Zegel bekragtigt.

'T eynde de I oorn van de Kerk van 't zelve Dorp, is by het hooge Heemraadschap van *Delſland* of der zelve Penningmeester, op een hooge duyn die tegen de ſtrand aan legt een Luſthuys gedaan bouwen, waar van men door des zelfs venſters wyd en zyd in Zee en langs de ſtrand ziet, op welk Luſthuis Koningen en Princen dikmaals verzoeken het vermaak te hebben van hun middagmāal te houden, gelyk wylen zyn laaſte overledene Majesteit van Groot Britanniē Koning *William*, veelmalen, en zyne Koninklyke Majesteit van *Pruyſſen* jongſt in den *Hage* zynde gedaan hebben, zynde verwonderlyk en byna ongelooſfelyk, dat op de voorſz duyn het barre zand zodanig geprepareert en toebereyd heeft kunnen worden, dat niet alleen op de kruyn van dien binnen de omheyninge van het zelve Erf, vruchtboomien van appelen peeren en kerſſen en andere Fruyten waſſchen, die heel ſmakelyke vruchten dragen; maar ook moeskruyden als wortelen, ſalade en andere meer, ja zelfs meloēnen geteelt worden, die ſeer ſmakelyk en goed zyn.

Luſthuys
op duyn
aan de
Zeeſtrand.

Wy zullen als nu dit Hoofdstuk beſluyten, met alleenlyk daar by te vermelden, dat dit excellente Vlek den *Hage*, ook niet gemanqueert heeft excellente Mannen voort te brengen, als namentlyk

Voorname
Mannen
die den
Hage
voortge-
bragt
heeft.

Behalven dien Doorluchtigſten Held Koning *William*, de III. glorieuſer memorie: waar van wy hier voren in deze Beſchryvinge reeds gewag hebben gemaakt, en waar op den *Haag* eeuwig roemen zal kunnen, ook noch deze navolgende, als

Johannes Secundus, een voortreffelyk Rechtsgeleerde Orateur en Poët, mitſgaders Schilder en Beelthouwer, die eerſt in Spanje Secretaris van *Joannes Tavera*, Cardinaal en Aarts-Biſſchop van *Toledo*, en daar naar in zyn Vaderland van den Doorluchtigen Heere *Georgius van Egmond*, Kerkvoogt en Primaat van *Utrecht*, is geweest, en naarmaals door Keyſer *Carel de V.* ontboden zynde, om de

*Johannes
Secundus*

136 B E S C H R Y V I N G E V A N

de zelfde functie by hem te bekleden , in een vroegen ouderdom op zyn vyf-en-twintigste jaar , den 7. October anno 1536. overleden , en tot *Doornik* begraven is , wiens Graffschrift aldaar in de Kerk van *St. Amandus* opgerecht is geworden , luydende in de Latynsche sprake aldus.

Des zelfs
Graff-
schrift.

JOANNI SECUNDO HAGIENSI BATAVO JC^{to}.
ORATORI AC POETÆ CLARISSIMO; FIN-
GENDI QUOQUE AC SCULPENDI LAUDA-
TISSIMO ARTIFICI: QUI PRIMUM IN HIS-
PANIIS JOANNII TAVERÆ , TOLETANO
CARDINALI; DEINDE IN PATRIA ILLUS-
TRI GEORGIO AB EGMONDA , TRAJEC-
TENSIS PRÆSULI , ET HUIUS LOCI PRI-
MATI: POSTREMUM AB CAROLO V. IMP.
AUG. ACCERSITUS , UT EANDEM DEIN-
CEPS APUD SE FUNCTIONEM OBIRET.
IMMATURA MORTE RAPTO , MATER ,
FRATRES AC SORORES TRISTISSIMI DE-
SIDERII MONUMENTUM POSUERUNT.

VIXIT AN: IIII. ET XX. MENS. X. DIES X.
OBIIT ANNO AB RESTITUTA SALUTE
D. XXXVI. VII. KALEND. OCTOB.

Dat is ,

„ Voor *Joannes Secundus* , een Hollander uyt den Hage,
„ zeer vermaart Rechtsgeleerde , Orateur en Poëet; als
„ mede een hoogstgeprezen Konstenaar in 't teykenen
„ en beeldsnyden: den welke eerst in Spanjen Secretaris
„ van *Joannis Tavera* , Cardinaal en Aarts-Bisschop van
„ To-

„ *Toledo* ; en daar na in zyn Vaderland van den door-
 „ luchtigen *George van Egmond* , Bisschop en Primate
 „ van *Utrecht* is geweest : en eyndelyk van Keyser
 „ *Carel de V.* ontboden zynde , om de zelfde functie
 „ vervolgens by hem te bedienen , door een ontydige
 „ doot weg-gerukt zynde , zo hebben zyne Moeder ,
 „ Broeders , en Susters met grooter droeffenisse dit ge-
 „ denkteeken alhier gestelt.

„ Hy heeft XXIV. jaren X. maanden en X. dagen ge-
 „ leeft , en is gestorven in 't jaar onser zaligheid. D. XXXVI.
 „ den VII. van October.

Justus Velsius die zyn Doctoraatschap tot Loven in den ^{*Justus Vel-*}
 „ jare 1542. bekomen hebbende heel veel geschreven heeft, ^{*sius.*}
 „ waar mede hy de Philosophie en medicine merkelyk heeft
 „ opgeheldert.

Guillelmus Gnaphæus alias *Fullonius* , is Raadt van ^{*Guillelmus*}
 „ *Albert* Markgraaf van *Brandenburg* geweest , en heeft ^{*Gnaphæus.*}
 „ Fame en plaats onder de Blyspelschryvers gehad.

Petrus Cornelius Brederode , was een groot Rechtsge- ^{*Petrus Cor-*}
 „ leerde , en met *Dionisius Gothofredus* zo door Maag- ^{*nelius Bre-*}
 „ schap als door Studie zeer familiaar , de gedenktekenen ^{*derode.*}
 „ van zyn doorluchtig verstandt , waar mede hy het Bor-
 „ gerlyk Recht of *Jus Civile* opgeheldert heeft , zyn in
 „ wezen.

B E S L U Y T.

Tot een besluit zullen wy alhier vermelden alle de
 „ Tractaten van Vrede, Treves, en Commercie, die
 „ tusschen gekroonde Hoofden Staaten en Potentaten met
 „ S haar

haar Hoog Mog. t'zedert het begin van de Republyke der *Vereenigde Nederlanden*, van tyd tot tyd in den *Hage* opgerecht en gesloten zyn geworden.

Verdrag over eenige zwaarigheden en twyfelachtigheden, gerefulteert uyt het Traktaat van Treves. Op den 7. January 1619. is in den *Hage* gesloten het Verdrag tusschen de Gecommitteerden van haare Hoogheden de Ertz-Hertogen van *Oostenryk*, &c. en van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, op eenige zwaarigheden en twyfelachtigheden aan d'een en d'ander zyde, gerefulteert uyt het Traktaat van *Treves*. Op den 9. April 1609. binnen de Stad *Antwerpen* gesloten, en waar van de publicatie op den 18. April 1609. voor het Stadhuis van den *Hage* was gedaan.

Traktaat van het 10. jarig bestand.

Den 12. Juny 1641. is in den *Hage* gemaakt en gesloten tusschen d'Heer *Tristao de Mendoca Furtado*, Ambassadeur en Raadt van den doorluchtigsten Grootmachtigsten *Don Jan de Vierde* van dien naam, Koning van *Portugaal*, *Algarves*, &c. Ende de Heeren Gedeputeerden van de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlantsche Provintien*, het Traktaat van bestandt, en ophouding van alle Acten van Vyantschap, mitsgaders van Trafycq, Commercie en Secours tusschen Hoog-gemelte Koning van *Portugaal* en den Staat der *Vereenigde Nederlanden* voor den tyd van tien jaren.

Provisioeneel en particulier Traktaat aangaande de Jurisdic tie en van 't Fort Galle.

Ende op den 27. Maart 1645. is in den *Hage* tusschen den Heer *Francisco de Zousa Continbo*, Raadt en Ambassadeur van Hoogstgemelte Koninklyke Majesteit van *Portugaal*, en de Heeren Gedeputeerden van welgemelte Heeren Staten Generaal gesloten het provisioneel en particulier Traktaat, aangaande de controversie over de Jurisdic tie en Territorie van het Fort *Galle* in *Oostindien*.

Den

Den 17. December 1650. is in den *Hage* gesloten het Traktaat van Marine , tusschen den Heere *Antoine van Ma- Brun* , Ambassadeur extraordinaris van zyne Koninkly- rine tuf- schen Spanjen en dezen Staat. ke Majesteit van *Spanjen* ter eenre , ende de Heeren Ge- deputeerden van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , ter andere zyde.

Den 15. April 1658. is aldaar mede gesloten tusschen Traktaat d'Heer *Rosenwinde* extraordinaris Gedeputeerde van zyne van hermeten Koninklyke Majesteit van *Denemarken* , ter eenre , ende der Sche- de Heeren Gedeputeerden van de Hoog Mog: Heeren Sta- pen uyt ten Generaal der Vereenigde Nederlanden , ter andere deze Lan- zyde , het Traktaat op het hermeten van de Schepen uyt den naar deze Landen naar *Noorwegen* varende. Noorwe- gen varen- de.

Op den 6. Augusty 1661. is aldaar gesloten het Traktaat Traktaat van Vrede , tusschen den Doorluchtigsten Koning van van Vrede *Portugaal* , en de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal met de Kroon van der *Vereenigde Provintien* , en het welke op den 14. Maart Portugaal. 1663. aldaar is gepubliceert geworden.

Aldaar is op den 26. December 1661. mede gesloten Accoord tusschen *Don Estevan de Gamarra* , Ambassadeur van van ac- zyne Koninklyke Majesteit van *Spanjen* , ende Gedeput- commodement we- teerden van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal , het gens de accoord van accommodement der differenten over de Landen de ver- van Over- deelinghe der Landen van *Valkenburgh* , *Daalhem* , en maze. 's *Hertogenrade* over Maze.

Op den 29. Juny 1684. is aldaar gesloten het Traktaat Traktaat van Conventie over den Treves , tusschen den Heere van Con- Grave van *Avaux* , Ambassadeur van zyne Koninklyke ventie over den Tre- Majesteit van *Vrankryk* , ter eenre ; ende de Heeren Gede- ves. puteerden van de Hoog Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , ter andere zyde.

Traktaat
van Vrede
met den
Koning
van Frank-
ryk.

Het Tractaat van Vrede tusschen de Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van Syne Alderchristelykste Majesteit den Koning van *Vrankryk* ter eenre, ende die van dezen Staat op den 20. September 1697. tot Ryswyk gesloten, kunnen wy gevoegelyk mede onder de Traktaten die in den *Hage* gesloten zyn stellen, vermits den *Haag* tot de handelplaats van de zelve Traktaten verkoren was, en de zelve alleen op het Huys tot *Ryswyk*, om des zelfs bequaamheyt tot een Handelplaats getekent zyn geworden.

E Y N D E.

R E-

R E G I S T E R.

A.

- A** *Anzienelyke* oude Gebouwen, die ouwlings in den Hage hebben gestaan. pag: 14
- Adel* van *Holland* heeft den *Hage* eerst voor 't meerdergedeelte bevolkt gehad. 17
- Admiraal* *Obdam* is met een *Tombe* in de groote *Kerk* vereert geworden. 27
- Albert van Beyerens*, (*Hertog*) heeft als *Graaf* van *Holland* de groote *Kerk* in den *Hage* gebouwt. 26
- Alcmaar* (*Stad*) heeft een *Logement* in den *Hage*. 19
- Amsterdam* (*Stad*) heeft een eyge *Logement* in den *Hage*. 54
- Affendelft* ('t *Hof* van) in het *Westeynde* in den *Hage* staande, is van een heel out gebouw. 16

B.

- B** *Ekkens* (*kopere*) tot *Loosduynen* in de *Kerk* te zien. 123.
- Waar in gezegt worden 365. *Kindereh* van eender dragt gedoopt te zyn. 124
- Belvedere* een *Lusthuys* van den laatst overleden *Koning* van *Engeland* in den *Ambachte* van *Ryswyk*. 121
- Beschryvinge* van 't *Hof* in den *Hage* 18. Desselfs buyten *Hof*. *Ibid.*
- Besluit* om het *Bosch* van den *Hage* en de grond van dien te verkoopen. 9

Beweegredenen van den *Prins* van *Orangen* en de *Staten* van *Holland*, om het *Haagfche Bosch* nooyt te laten verkoopen. 12

Binchorst, een out adelyk *Huys* dichte by den *Hage* gelegen. 115.

Bosch van den *Hage* was de *Luft-hof* van *Vrouw Jacoba I I*. Desselfs vermakelykheyt nader beschreven 9. *Besluit* in den jaare 1575. om het zelve te verkoopen en te doen omhouwen, en door wie zulks belet wierd. 9. & seq. *Princen Huys* met desselfs schoon geschilderde *Sale* in 't zelve. 13. *Diergarde* en *Malybaan* daar in. *Ibid.* *Veelvuldige Wandelpaden* in het zelve. 111

Brederode (*Heeren* van) hebben van outs af een *huys* in den *Hage* gehad 16. Van welke men gist dat het *Stadhuys* van den *Hage* ook gebouwt is. *ibid.*

Briele (*Stad*) heeft een gemeen *Logement* met de *Stad Gouda* in den *Hage*. 55

Burgers van den *Hage* wilden die *Vlekke* met geen *muyren* of *Vesten* besloten hebben. 8

Burgerye van den *Hage* is van *Keyzer Carel de V*. met het gulde *Vlies* begiftigt. 46

Buytenwandelingen en *Straatwegen* van den *Hage* naar de omleggende *Dorpen*. 111

R E G I S T E R.

C.

- C**looster Kerk by wien gebouwt en wanneer. 27
- Collegie van de Ed. Mog. Heeren Ge-committcerde Raden van *Holland*, uyt wat Leden het zelve bestaat 79.
- Desselfs verrichtingen en Rechts-gebied. 80
- Collegie van Houtvester en Meesters Knapen van *Holland* en *West-Vrieland*. 91
- Collegie van de Societeyt, en uyt wat Leeden het zelve bestaat. 93
- Collegien van de Seven Geunieerde Provintien. 98

D.

- D**iergarde de Koekamp genaamt in 't Haagfche Bosch. 13
- Doele (St. Joris) behoort aan de Order van de Ridder van St. Joris 42. Heeft onder andere Privilegien ook recht van parate executie 43. Privilegie van Koning *Philippus* de IV. daar aan verleent. *ibid.* Gebruik van desselfs voorpleyn. 46
- Doele (nieuwe) by wien gedaan bouwen 46. Waarin de Schutters van den *Hage* naar de Schyfschieten. *Ib.*
- Dolhuys van den *Hage* is van outs een Capelle geweest. 32
- Dordrecht heeft een eygen Logement in den *Hage*. 52
- Duvenvoirde een out adelyk huys by den *Hage* gelegen. 112

E.

- E**lisabeth Dochter van *Otto*, Hertog van *Brunswyk*, was de Huysvrouwe van *Willem* Graaf van *Holland*, Stichter van den *Hage*. 4
- Enchuyfen (Stad) heeft een Logement in den *Hage*. 19

Erasmus wegens het mirakel van de 365. Kinderen tot *Loosduynen* geciteert 130. Zyn gevoelen wegens het zelve mirakel. *ibid.*

F.

Franse Kerk op het binnen Hof van outs *Marie Capelle* 22. By Hertog *Albrecht* van *Beyeren* met schoone Goederen en met verscheyde Privilegien begiftigt. *Ibid.*

Frederik Hendrik Prince van *Orangen* heeft de nieuwe Doele doen bouwen 46. Waar van Prins *Willem* de II. d'eerste steen heeft gelegd. *Ibid.*

G.

- G**aalderyen op het binnen Hof in den *Hage*. 20
- Geesthofje (zo genaamt) by wien gestigt 40. Is redelyk ryk van inkomen. *Ibid.*
- Generaliteyts Collegien beschreven. 98
- Generaliteyts Reekenkamer 105. Namen van de Leeden die daar inne Sessie hebben 106. De Secretariffen en verdere Beampden van dien. 100
- Gerrit van Velsen* staat in de Chronyken voor de Moordenaar van Graaf *Floris* de V. aangetekent. 4
- Geschut-gieterye van den Staat wanneer gebouwt. 47
- Gevangen Poort in den *Hage*. 19
- Gouda* (Stad) heeft een gemeen Logement met de Stad *Briele* in den *Hage*. 55
- Graaffelykheys Reekenkamer 489. uyt wat Leden die bestaat 90. Desselfs Suppooften. *Ibid.*
- Grach-*

R E G I S T E R.

- Grachten* (voorname) in den *Hage* beschreven. 55. & seq.
- 's *Gravenhage* behoeft voor geen Steden in *Europa* in schoonheyt te wyken. 2. Desselfs verrukkende Standplaats beschreven *ibid.* Het Bosch van den *Hage* was voorhenen *Vrouw Jacobas* Lufthof *ibid.* Desselfs omtrek en straten. *Ibid.* Hoog aanzienelyke Vcrgaderingen en Collegien daar inne geplaatst. 3 18. Is de residentie plaats van alle Ambassadeurs en Afgezanten van Koningen Princen Staaten, &c. 4. Onzekerheyt van desselfs outheyt. *Ibid.* Alhoewel den *Haag* geen bemuyrde Stad is, heeft echter Stads-Privilegien en Voorrechten, en word in alles met de beslotene Steden gelyk gestelt. 7. Daar in is Koning *William* de III. van groot *Brittannien* geboren en Burger geweest. 7. Heeft in zyn eerste beginzelen al verwoestingen van de Spanjaards en andere onderworpen geweest. 8
- 's *Gravesande* plagt van outs het Hof van den Graven van *Holland* te wezen, van waar het naar 's *Gravenhage* is overgebracht. 6
- Guillelmus* Gnapheus, Alias Fullonius, een groot Comedie-Schryver. 137

H.

- H** *Aarlem* (Stad) heeft een eygen Logement in den *Hage*. 55
- Hendrik Steronicis* verhaal van de doot en 't Graft van *William* de II. in *Vriesland*.
- Hennenbergh* by *Loosduynen* heeft van outs een Kasteel op gestaan 126. Wat daar van getuygt word. *Ibid.*
- Hessen* (Prins van) heeft een kostelyk Lufthuys aan de Straatweg van *Scheveninge*. 163
- Hof* in den *Hage* beschreven. 18. Waar desselfs Pleytrolle en Raadkamer is. 24. Desselfs aanstellinge. 83. Uyt wat Leden en Suppooften het zelve bestaat. 84. Desselfs Gevangen-Poort en executie-Plaats. 85.
- Hof* (oude) door Prins *Fredrik Hendrik* gebouwt, behoort als nu aan den Koning van *Pruyssen*. 64.
- Hofje* van *Nieuwkoop* van wien gestigt. 41. Is zo considerabel dat by na geen weergade van in *Nederland* gevonden word. *Ibid.*
- Hofje* van Joffrouw *Cornelia van Wouw* gestigt. 48
- Hofje* van d'Heer van St. *Anneland*. 42. Van d'Heer *Pieter* van *Hogelande*. *Ibid.*
- Honsholredyk* Princelyk huys aldaar gebouwt. 131
- Hogen Raad* in *Holland* wanneer de zelve in den *Hage* is opgerecht. 81. Uyt wat Leden de zelve bestaat. *Ibid.*
- Houtvesters* en Meesters Knapen van *Holland* en *West-Vriesland*. 91. De Leeden die het zelve Collegie composeren. 92
- Huys* van de Graven van *Egmond*, en meer andere oude aanzienelyke Huyzen in den *Hage* 15. Van de Heeren van *Affendelft*, van *Brederoode*,

R E G I S T E R.

rode, &c. 16. 't Huys daar de Swaan uytgehangen heeft word geoordeelt 't eerste en outste huys van den Hage geweest te zyn. 17
'T Huys van Prins Maurits van Nassauw. 20

I.

J *Achthuys* en Stalling van de Stadhouders in den Hage. 19
Johannes Secundus, voortreffelyk Rechtsgeleerde Orateur en Poët was in den Hage geboren 135. Desselfs Grafschrift tot Doornik. 137
Jooden hebben haar Synagogen in den Hage. 31
Justus Velsius heeft de Philosophie en Medicine merkelyk opgeheldert. 137

K.

K *Kerk* (groote) beschreven 26. Behoeft voor weynig Kerken in Nederland te wyken *ibid.* Van wien gebouwt en voor hoe lange tyd. *ibid.*
Kerk (Clooster) beschreven 27. By wien gebouwt en op wat tyd. *ibid.*
Kerk (Nieuwe) beschreven 28. By wie gebouwt, en wanneer *ibid.* Is van een tamelyke groote en heeft geen eenige pylaar *Ibid.* Schoon Orgel in de zelve Kerk. *Ibid.*
Kerk (Franse) beschreven, staande op het binnen Hof. 29
Kerk (Engelsche) beschreven 29. Is van outs een Kapelle geweest. *Ibid.*

Kerk (Luytersche) beschreven. 29
Kerk (Remonstrantsche) beschreven. 30
Kerken (verscheyde) van de Roomsche Catholyken. 30
Klingendaal een Lusthuys dichte by den Hage gelegen. 114
Kneuterdyk is certyds de Tournooybaan van de Graven geweest. 51
Koning van *Pruyssen* heeft een Hof in den Hage 64. Seer vermakelyke Tuyn achter het zelve *ibid.*
Krygsraad (Hooge) der Vereenigde Nederlanden 110. Namen van desselfs ordinaris Leeden *ibid.* Wat *Affessoren* daar in geassumeert worden. *ibid.*

L.

L *Eenkamer* van Holland 91. Benaminge van den Stadhouder, Griffier en Leenmannen. *ibid.*
Leyden (Stad) heeft een eyge Logement in den Hage. 18
Leproos Huys van den Hage, is tot een Proveniers huys gemaakt 31. Welkers Capel als nu de Vergaderplaats van de Regenten is. *ibid.*
Logement (gemeen) van de Steden *Hoorn*, *Edam*, *Munnikkendam*, *Medenblik*, en *Purmerende* in den Hage. 53
Loo een out adelyk huys onder den Ambachte van *Voorburgh* gelegen. 116
Loosduynen een vermaart Dorp een uyr van den Haag gelegen 123. Mirakel van 365. Kinderen die aldaar t'eender dracht zouden zyn geboren 124. Inschrift daar van te lezen

R E G I S T E R

lezen in de Kerk tot Loosduynen
Ibid. Wat andere Schryvers daar
 van getuygen 126. Rymgedichten
 daar op gemaakt. *ibid.*
Lusthuys in het Bosch en desselfs
 schoone beschilderde Zale. 111
Lusthuys op duyn aan de Zeestrand. 135

M.

M *Aarten van Rossun* heeft den
Hage geplundert. 8
Magistraat van den *Hage*, bestaat
 uyt Bailliu, Burgemeesteren, Sche-
 penen en Raaden. 95
Malybaan die in 't *Haagsche* Bosch
 heeft gelegen 13. Was van weynig
 minder lengte als die van Lon-
 den. *Ibid.*
Markten op het Kerkhof van de groo-
 te Kerk. 27
Margareta van Cleef (Vrouwe) Ge-
 malinne van Hertog Albert van
 Beyeren heeft de Klooster Kerk ge-
 daan bouwen. 27
Massacre van de twee Broeders *Johan*
 en *Cornelis de Wit*. 88
Maurits (Prins) van *Nassouw*, Stad-
 houder van *Cleef*, heeft een zeer
 aanzienelyk huys in den *Hage* ge-
 bouwt. 20
Mirakel (pretens) geallegeert 39.
 Waar van den Brief kan gelezen
 worden. *Ibid.*
Mirakel van de 365. Kinderen die ge-
 zegt worden in eener dracht gebo-
 ren te zyn. 124. Inschrift daar van
 in de Kerk tot *Loosduynen* te lezen
ibid. Wat andere Schryvers daar van
 getuygen. 126. & seq.

Monconys Verhaal en Lof van den
Hage in zyne Reysbeschryving. 2
Muntkamer van de Generaliteyt, wat
 directie de zelve heeft 107. Namen
 der Leden die de zelve compose-
 ren. *Ibid.*
Musschen (vergadering van) in een
 grooten Boom op het binnen Hof
 in den *Hage*. 21

N.

N *Nieuwkoop* (Heer van) heeft in
 den *Hage* een Hofje gesticht,
 dat by na geen weergade in Neder-
 land heeft. 41
Noot, een out adelyk huys dichte by
 den *Hage* ter zyde het Bosch ge-
 legen. 114

O.

O *Ockenburgh* een *Lusthuys* by Loos-
 duynen. 131
Opdrachten van huysen die voor 't
 Hof moeten geschieden. 89
Oude Vrouwen en *Kinderhuys* 40.
 By wien het zelve onderhouden
 word. *Ibid.*
Oude aanzienelyke Gebouwen, die
 voorhenen in den *Hage* hebben
 gestaan 14. Van de Graven van
Egmont, van den huyze van *Waf-
 senaar* *ibid.* Van de Heeren van
Duivenvoorde, van *Asperen*, van-
 der *Myle*, &c. 15.
Outheyt van den *Hage* kan niet wel
 bepaalt worden. 4

P.

P *Perzyn* een out adelyk huys even
 buyten het *Haagsche* Bosch ge-
 legen. 112

T

Pe-

R E G I S T E R.

Petrus Cornelius Brederode , groot Rechtsgeleerde. 138
Pleyn is voor dezen den Tuyn van der Graven Hof geweest. 53
Princen Huys in 't Haagfche Bosch, en desselfs schoone geschilderde Zale. 13
Prins van Hessen heeft een schoon Hotel aan de straat van Scheveninge. 133
Privilegie van Hertog *Albrecht van Beyer*en aan den Hage gegeven. 90
Provinciale en andere Commissen ter Griffie van haar Hoog Mog. 102

R.

Raad en Leenhof van *Brabant* en Lande van *Overmaze* 23. Wat Jurisdictie de zelve heeft 108. Wanneer die Raad in den Hage is aangesteld. *ibid.* Getal en namen van der zelve Leeden en Beamp- ten. 109
Raad-Pensjonaris Ampt , is een van de aanzienelykste Ampten van den Staat 69. Wat voor brave Mannen het zelve van tyd tot tyd bekleed hebben 70. & seq. Wie het althans bekleed. 78
Raad van zyne Koninklyke Majesteyt van Groot Brittannien glorieuser memorie 92. Uyt wat Leeden de zelve bestaat. 93
Raad van State der Vereenigde Nederlanden 102. Heeft het bestel van de Finantien van de Genera- liteyt 103. Desselfs Rechtsgebied en Gewysdens *ibid.* Namen van de Leeden die de zelve composeren.

Ibid. & seq. Wydere Ministers en Beamp- ten van dien. 104
Raaphorst een out adelyk huys gelegen onder Waffenaar. 153
Resolutie van den Prins van *Oran- gen* en de Edelen en Steden van *Hol- land* , van het Haagfche Bosch noyt te zullen laten verkopen 10. Redenen die de zelve daar toe be- wogen hebben. 12
Ridderschap van *Holland* uyt wat Le- den die gecomponeert is. 67
Rotterdam (Stad) heeft een eyge Logement in den Hage. 54
Ryswyk een out fraay Dorp by den *Hage* 120. Outheyt van het zelve Dorp. *ibid.*

S.

S*Criverius* wat den zelve van Ko- ning *Willem* de II. getuygt.
Scheveninge een Zeedorp by den Ha- ge gelegen 132. Straatweg van den Hage naar het zelve Dorp. *Ibid.* Desselfs vermakelykheit 134. Gast- huys voor oude Mannen en Vrou- wen aldaar *ibid.* Word geoordeelt vry out te zyn. *Ibid.*
Societeyts Collegie hoedanig het zelve geconstitueert is 93. Verandert in diverse jaren van Leden. *Ibid.*
Spanjaarden hebben den *Hage* in haar eerste beginselen al beginnen te verwoesten. 8
Spinhuys wanneer gebouwt 47. Is ook een Kerker voor alle criminele mis- dadigers. *Ibid.*
Stadhuys van den *Hage* door wien gebouwt 16. Waar het zelve staat.

R E G I S T E R.

<i>Stadhouders</i> Residentieplaats in den Hage.	21
<i>Straaten</i> (voorname) in den Hage pag. 55. & seq.	
<i>Straatweg</i> (plaifante) van den Hage naar Loosduynen.	122
<i>Suppoosten</i> Gasthuys by wien gesticht en begiftigt 33. Wat Privilegien het zelve van outs gehad heeft. 34. & seq.	
<i>Synagogen</i> der Joden.	31
<i>Suppoosten</i> van 't Hof zyn vry van Stadsdiensten en Accysen.	89

T.

T ombe van den Admiraal <i>Obdam</i> in de groote Kerk.	27
--	----

V.

V ergaderkamer van de Staten van <i>Holland</i> en <i>West-Vriesland</i>	21.
Van der zelve Gecommitteerde Raden	22.
Van de Staten Generaal <i>Ibid.</i> Van de Raad van Staten en van de Generaliteyts Reekenkamer	23.
Van de Hoven van Justitie	24.
Van de Reekenkamers en van de Leenkamer van <i>Holland</i>	15.
Van den Koning van <i>Engeland</i> <i>ibid.</i> Muntkamer van de Generaliteyt	26.
Staten Drukkerye en Griffien op het binnen Hof geplaatst.	<i>Ibid.</i>
Vergaderinge van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van <i>Holland</i> en <i>West-Vriesland</i> , uyt wat Leden de zelve bestaat.	66
Vergaderinge van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde <i>Nederlanden</i>	8.
Desselfs eerste	

aanstelling	99.
Namen van de Leden die daar inne Sessie hebben.	100.
Desselfs verdere Ministers en Suppoosten.	102
Veroordeeling en ombrenging van vier Pastoren en Priesters om haar Ge loof.	86
<i>Vleyshal</i> in den Hage is van outs een Capelle van 't Suppoosten Gasthuys geweest.	81
<i>Voorhout</i> , also genaamt, is van de Dominikaner Monnikken in den jaare 1536. geplant	49.
Playsierige wandeling in het zelve <i>Ibid.</i> Is by d'Heer <i>Constantyn Huygens</i> en andere beschreven	50.
Is rondom met zeer aanzienelyke huizen bezet.	51
<i>Voorburgh</i> een schoon en over out Dorp een uyr van den Hage gelegen	116.
Burgh die van outs by het voorz Dorp heeft gelegen, wat daar van geoordeelt word	117
Meenigte van oude Penningen aldaar gevonden	118.
Steenen aldaar gevonden, en der zelve inscriptien	119.
Andere vreemdigheden en antiquiteyten meer.	<i>Ibid.</i>
<i>Vyverberg</i> en desselfs playsance met de daar aangrensede Vyver.	52
<i>Vyverberg</i> (korte) en desselfs destigtige huysen.	53
<i>Uytlegging</i> (Nieuwe) in 't <i>Bosch</i> is met een buytengracht omgraven.	57

W.

W eeshuys van den Hage by wien gesticht.	37
<i>Weesmeesteren</i> van den Hage, welke die zyn.	96

R E G I S T E R.

Weer een out Stamhuys onder Waf-
senaar gelegen. 114

Werve een out adelyk Huys onder
den Ambachte van *Voorburgh* ge-
legen 115. Een ander out adelyk
huys van de zelve naam onder den
Ambachte van *Ryswyk* gelegen.

122

Westerbeek een out adelyk huys diche-
te by den Haag gelegen. 122

Westescamp schoon Lusthuys leggende
by *Loosduynen*. 123

Willem de II. de XV. Of zo sommige
willen de XVIII. Graaf van *Hol-
land* heeft het Hof in den Hage
gebouwt. 4. Zyn Zoon en Nasaat
was Graaf *Floris* de V. die van
Gerrit van Velsen vermoort wierd,
Ibid. Gemelte Graaf *Willem* wierd
op zyn 20. jaar tot Roomsche Kon-
ning verkoren 5. Zyne Tochten
en veroveringen *Ibid.* Is in een
Veldslag tegen de *Vriessen* omge-
komen *Ibid.* Wat *Scriverius* van
hem getuygt 6. Desselvs Stichtin-

gen en Gebouwen in *Holland* 6.
Handvesten en Privilegien by hem
aan de Stad *Middelburgh* in *Zee-
land*, &c. gegeven. *Ibid.* Heeft
het Hof der Graven van *Holland*
van 's *Gravesande* naar den *Hage*
overgebracht. 6

William de III. Koning van Groot
Brittannien heeft den Haag tot zyn
geboorte plaats gehad, en is daar
Burger geweest. 7

Z.

Zaal (groot) van 't Hof be-
schreven 24. Wimpels, Vlag-
gen, Vaanen, Standaards, Ketel-
trommen aldaar te zien. 25

Zorgvliet een Lusthuys van den Gra-
ve van *Portland* by de Straatwegh
van *Scheveninge* 133. Is eerst by
den Raad-Pensionaris *Jacob Cats*
gebouwt. *Ibid.*

Zuydwyk een out adelyk huys gelegen
onder *Wassenaar*. 113

COUSTUMEN

V · A · N

'S GRAVENHAGE.

1911

1912

A A N D E N
L E Z E R.

VErmits de vorenstaande Beschryvinge van 's *Gravenhage* niet zoo verre heeft kunnen uytgebreyd worden, dat daar van een bequaam volume in Quarto konde worden geformeert, en den Drukker van dit Werk onderrecht wierd, dat haar Ed: Achtb: de Heeren Burgemeesteren van den *Hage* eenige oude geschreve Coustumen hadden, die noch noyt gedrukt zyn geweest, en die echter wel verdienden om in druk gebragt en gezien te worden: zo heeft hy om dit Boek tot een bequame Quartyn te konnen doen uytlopen, van wel gemelte haar Ed. Achtbare verzocht de zelve Coustumen by dit Werk te mogen drukken, het geen haar Ed: Achtbare hem dan ook goetgunstiglyk geaccordeert hebben. Behoudelyk dat dit consent geensints impliceert het revivisceren der zelve Coustumen, waar van verscheyde door de polityque Ordonnantien

en andere dispositien van den Souverain zyn gederogeert, maar werden de zelve gelaten in haare Waarde en Onwaarde. Willende den voornoemden Drukker niet twyfelen of den genege Lezer zal deze Beschryvinge met de zelve Coustumen ook gretiglyk en gunstiglyk ontfangen, en daar door aan den zelve betuygen en betonen, dat hy het Gemeen met het zelve Werk onder de Drukkerisse gebracht te hebben, een aangename dienst heeft gedaan, ontfangt dan gunstige Lezer dit Werk met veel genegentheyt, en bedient u daar van zo als gy bevinden zult te behoren. Vale.

COUSTUMEN VAN S GRAVENHAGE.

Nota. Deze Coustumen zyn op 't schryven van myn Heeren den Stadhouder President ende Raden gemplieert, en den zelven en de personen volgens heuren Missiven in dato den 17. October 1569. Actum den 29. Meert anno 1570. na Paasschen.

Verklaringe van de Coustumen, die men useert in den Hage in Holland en by de Regeerders aldaar overgezonden myn Heere den Stadhouder, d'eerste ende d'andere van den Raade des Keyzers, over Holland, Zeeland, en Vriesland, achtervolgende zekere Missive bevel ende Ordonnantie aan den zelven Regeerders overgezonden, van wegen des Keyzers, in dato den 17. Maart anno 1547. na styl van den Hove.

I.

Tem in den eersten staat te attenderen, dat binnen der vryheyt van den Hage meest Recht ende Justitie gedaan ende geadministreert word, daar na hen die Regeerders ende Inwoonders der zelve Plekke reguleren volgende haare Privilegien, Keuren, ende Statuten ofte na beschreven Rechten.

I I.

Dan in crimineele zaaken daar inne eenige Delinquanten gecondemneert worden in haare lichame gecorrigeert te zyn, ofte daar de gecausseerde geabsolveert mogen werden, werd geuseert, dat men geene appellatie en admitteert, ofte de executie van der appellatie surcheert ofte suspendeert.

I I I.

Ende als aangaande die successien, werd geobserveert ende onderhouden, 't Recht dat men noemt, het Schependoms Recht, wezende van zulker natuyre, dat de representatie altoos plaatze heeft, *etiam post quartum & quintum gradum*, ende dit *in stirpes* ende niet in *capita*.

I V.

Ende aangaande die Koopmanschappen ofte andere Contracten werd alhier binnen den Haage geuseert, ende is ook van zo lange tyd tot noch toe geobserveert, dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedacht, zoo wanneer twee drie vier ofte meer hen verbinden voor Schepenen, ofte ander goet authenticq bescheyt, elk een voor al, ende als principaal, dat alsdan die Crediteur optie heeft te mogen roepen den geenen die 't hem beliest, een ofte meer, ofte allegader zoo 't hem best gelegen ende geraden denkt, zonder dat de zelve Crediteur gehouden wert te excuseren den geenen, die men mochte bewyfen tot wiens profijte die geleende penningen mogte gekomen wezen, ende door wiens verzoek dan die de voorsz Obligatie mede gepasseert ende ondergeteykent mogte hebben, ende dit al niet tegenstaande, of die Crediteur een deel van de voorschreve penningen van d'een ofte van meer ontfangen mogte hebben, zulks dat hy tot allen tyden de rest zoude mogen eysschen van den geenen die 't hem believen zoude, die hem zulks als vooren geobligeert zoude hebben.

V.

Item dat alle Huysvrouwen van openbare Kooplieden mogen kopen en verkopen, in rechten compareren, ageren, en diffenderen, ende ook borge worden, ende dat ook alle Vrouwen ende geestelyke personen, als Canonicken ofte andere Priesteren, kopen ende borge mogen worden in alle openbare verkopinge van Sterfhuyfen ofte Boelhuyfen, ende dat men haar luyder daar voren als principale mag doen executeren, te weten, die Vrouwen in haare generale goederen, ende die Priesteren in heure temporeele goederen, zonder dat zy luyden hen mogen behelpen met eenige Privilegie haar luyden na Rechten competerende.

V I.

Item binnen de voorsz Vlekke van den Hage word geuseert, zoo
- wat

'S GRAVENHAGE.

wat Gasten ofte partyen van buyten den Hage malkander haare Goederen alhier in den Hage doen bezetten, ende daar op recht begeeren, dat Schout en Schepenen daar van kennisse nemen, doende partyen recht, dag over dag, Salvo dat hier geen Coustume en is de persoon te mogen doen arresteren, maar wel zyne Goederen.

V I I.

Item wat Contracten binnen den Hage ende in Haag-Ambachte op heylige dagen ofte vierdagen gemaakt werden, de zelfde worden gehouden magteloos ende van geender waarden.

V I I I.

Item es mede een oude Coustume zoo wat huizen alhier by den Schout ende Gerechte van den Hage by Decrete ende oock anders geen, verkocht worden, dat men 't zelfde huys ofte huysen zulks verkocht zynde, wederomme mag naasten binnen den behoorlyken tyt, die daar toe gestelt ende verklaart werd in de Voorwaarden, die daar van ten dage van der verkopinge gemaakt ende gelezen werd, mits hebbende beter Actie, en betalende den eersten Koper dubbelt rantsoen.

I X.

Item es mede een feer oude Coustume, die men als nog dagelyks useert ende onderhout, dat men maar eens op een huys mag renten pachten, het zy van verlopen oude renten ofte van de Kustinge, ende zoo eens rente gepagt hebbende, ende andermaal geen betalinge gekrygende, zoo en mag men nochtans andermaal weder geen renten pachten, maar es al zulken Crediteur schuldig te procederen tot verkopinge van de zelve huizinge.

X.

Maar op Land leggende binnen den bedryve ende Jurisdictie van den Hage, mag men tot drie reyzen toe renten pagten, het zy voor eeuwige onlosbare renten, losrenten, lyfrenten ofte van den erfpenninge, ende zulks drie maal renten gepagt hebbende, mag den Eysscher als dan voorts procederen tot verkopinge van 't zelfde Land.

X I.

Welke voorz Land zo by decreete verkocht zynde, mag men naast en binnen zulker tyt, ende in alder manieren als vooren op de verkopinge van de huizen verklaart staat.

Item

X I I.

Item es mede een oude Coustume in den Hage geobserveert , zoo wat Huyzen ofte Landen by decreete verkocht worden in der maniere als boven, ende iemand daar renten ofte actie op hebbende , 't zy Schepenen, Brieven, ofte andersins, ende de zelve Crediteur hangende 't decreet zyn actie niet en institueert, noch den Gerechte niet te kennen en geeft, dat al zulken Crediteur van zyne Actie en Recht versteeken wordt, ten ware onmondige Kinderen, ofte luyden die buyten 's Lands waren, ende 't zelve bewyzen konden, ende dat onmondige Kinderen niet verbeuren en mogen, dan als zy tot haaren mondigen jaaren gekomen zyn, ende die buyten 's Lands zyn, binnen 's jaars als zy t'huys gekomen zullen wezen.

X I I I.

Item van Land dat d'eene persoon den ander verkoopt, daar van is een Coustume die men over zeer lange jaaren geuseert ende geobserveert heeft, ende noch geobserveert wert, dat die Vrienden eenige Kuyen ofte Land, gelegen gemeender ooir ende gemeender aarden van 't verkofte Land, de zelfde koop mag naasten binnen een jaar ende ses weeken na date vande verkopinge, mits betalende die principale hooftpenningen die voor de koop geloofd zyn, ende intrest van dat de zelve hooftpenningen hebben mogen renten, naar advenant den penning seltien, mitsgaders die kosten daar omme gedaan.

X I V.

Item van actien van possessien, uyt den welken iemand na Rechten geboren mag werden, actie ofte recht van prescriptie, ende den die eenige servituyt ofte vrydom zoude meynen verkregen te hebben, zoo werd in den Plecke van den Hage geuseert, ende is zulks van ouder heerkomen onderhouden, dat zo wie op iemants Erf opgaande heeft eenig venster of ander uytzien, ofte ook zyn water ofte regendrop lopende op zyn nagebuurs erf of grond, ofte andere questie van eenige heyningen, staacketzelen, beschuttingen van planken, horden, ofte anders, ende van zulks te doene in possessie zynde geweest, over de X. XX. XXX. XL. L. jaaren, ende langer, ook excederende alle memorien van menschen, ofte daar van tonende deugdelyk schyn, ofte Tytele, ofte 't zelve proberende met levendige getuygen, zoo werd den zelve zyn pretense possessie toegewezen, ten ware dat het met andere deugdelyke apparenter middelen weder gekeert werde.

Item

X V.

Item zoo wat goeden een Huysheer bevind op zyn grondt, die zyn hem verbonden voor de huyre, alwaart ook zoo dat iemand eenig recht daar op pretendeerde te hebben by condemnatie, bezegeltheyt van Schepenen, of ander bescheyd, hoe deugdelyk ende notoir 't zelve ook wezen mag, zo zoude nochtans alzulken Huysheere hebbende die goeden op zyn grond, voor al geprefereert zyn.

X V I.

Item zo wie eenige renten spreekende heeft op Huysen ofte Land ofte op eenige personen alhier in den Hage, ofte aan iemand ten agteren is ter cause van custinge ofte andere deugdelyke schulden, daar van werden de outste Crediteurs geprefereert, altoos regard nemende op de outste Schepenen kennisse, die geprefereert worden voor alle andere schulden en actien.

X V I I.

Item alle Huwelykse Voorwaarden, Testamenten, Donatien ende andere Contracten die onder den Levenden worden gemaakt, 't zy voor Schepenen ofte Notarissen ende Getuygen, worden van waarden gehouden zo verre die deugdelyk zyn, ende sorteren heur volkome effecter ten waare die kennelyk wederroepen waren, ofte dat die by den Contrahenten vermuteert, vernieuwt of verandert werden.

Alle welke voorz Coustumen die Regeerders van den Hage over doen geven, onvermindert die gene die zy luyden nog namaals zullen mogen bevinden. Gedaan in den Hage den 24. Augusty vyftien hondert agt en veertig.

My Pnt.

Maniere omme Vierschare van den Schout van den Hage te spannen.

Andwoord van d'outste ofte eerste Schepen.

Heer Schout wilt gy horen Vonnisse. Ik zegge dat den dag also geleyt es, ende dat 't Gerecht verfaamt es, dat gy recht moogt doen van Koninklyke Majesteys wegen als Grave van de Lande.

I I. Schepen.

Heer Schout, &c.

Ik segge dat gy u Vierschaar wel gebannen heb als recht es.

De Schout sprekende feyt totten outsten Schepen.

Ik vrage u 't Vonniss, of den dag also geleyt es, ende 't Gerechte verfaamt es, dat ik mag recht doen van Koninklyke Majesteys wegen als Grave van Holland.

De Schout.

Zoo ban ik myn Vierschaar van Koninklyke Majesteys wegen als Grave van den Lande, en van myn zelfs wegen als Schout verbiedende, dat niemand an den heylingen en komme, nog van daan en scheidde dan by oirlof van my, ik verbiede, dat niemant met zyn aglinge uyt en gaa, hy brengtse wederomme in als regt es, ik verbiede dat niemant in des anders woord en sprekkt, hy en compter in als recht is, verbiede dat niemant en sprekkt dan regte dingt alles, verbiede voortz list twist ende al dat den regte deerlyk es ende vrage u 't vonnis, of ik myn Vierschare wel gebannen hebbe als regt es.

III. Schepen.

Heer Schout, &c.

Ik segge en kommen zy niet voort nog niemant van heurent wegen ge-

De Schout.

Allen den geenen die gedaagt met regt ofte wedde bezaakt zyn, eysch ik ander Vierschaar een werf ander

gemagtigt verantwoordende als
regt is datse boetschuldig zyn.

ander werf , derde werf , vierde
werf , over recht , ende zegge en
kommen zy niet voort nog nie-
mant van haren wegen gemagtigt
verantwoorden , als regt es , dat
zy boetschuldig zyn ende vrage u
vonnisse of zy boetschuldig zyn
of niet.

I V. Schepen.

Heer Schout , &c.

Die groote twee en veertig schel-
lingen , en de kleyne twee schel-
lingen.

De Schout.

Of my eenige boeten verschey-
nen, hoe groote of kleyne die we-
zen zullen.

V. Schepen.

Heer Schout &c.

De kleyne Teynden veertien da-
gen , en de groote Teynden ses
weeken , ten waare gy langer toef-
den met gevoege.

De Schout.

Tot wat dagen die verscheneu
zullen wezen , dat ikse inwinnen
zal mogen als regt es.

V I. Schepen.

Heer Schout , &c.

Schout voor en Schepen na.

De Schout.

Wie schuldig is voor gicht te
dragen.

Volgen alhier eenige oude Schabinale

Actens , Vonnissen , en andere meer ,
de welke mede onder de Coustu-
men van den Hage moeten gestelt
worden.

WY Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende cer-
tificeren mits desen , dat op huyden, datum van desen voor
ons in heuren propren personen gekomen ende gecompareert zyn ,
Vincent van Lebesteyn , Bailluw ende Schout van den Hage , oud
omtrent xliij. jaren , Huyg Adriaanse vanden Velde oud lxxvij. ja-
ren

ren, Cornelis van Aecken, oudt omtrent liij jaren, Meester Michiel van den Bergh Claafz, oud omtrent liij. jaren, Jacob Simonse oud omtrent lxij. jaren, ende Anthonis Nicafiusz oud omtrent xxxvij. jaren, alle Schepenen van den Haage, Kors Pieters van der Beek oud omtrent lxxv. jaren, Hillebrand Aelbertse oud omtrent lxix. jaren, Anthonis Arents Zoon Schout tot Monster, oud omtrent liij. jaren, Jan Willemsz van Dorp oud omtrent xl. jaren, ende Adriaan Mathysz onsen Secretaris van den Haage, oud omtrent xxxvj. jaren. alle onse Inwoonders Buurluyden van den Hage, ende certificeren die voorfz Bailluw, Schouten, Schepenen ende Secretaris, by den Eede die fy elcx in 't stuck van heurluyder Offitie gedaan hebben, ende die voornoemden Kors Pieterfz, Jan Willemsz van Dorp, en Hillebrand, Aalbertse by den Eede als Vroetschap den Hage gedaan, ende dit alle by maniere van turbe beleyd ende regtelyk daar toe verdaigt zynde, ter instantie ende verfoek van Meester Jacob van Eynden, ende Jan François van Bodegem op te navolgende Poincten ende Articulen van Coustume. Item of die Coustume van Naastinge niet en cesseert in Lyf- ende Losrenten, Actien, Schulden, Lyftochten, roerende Goeden en ook beleninge als die verkoft worden? zeggen ende verklaren fy Deposanten, dat die Coustume alhier in den Hage ende inde Haag-Ambagte es, dat alleen den geen en Naastinge heeft, die de schulde schuldig es ende uytgereykt, 't zy Losse, Lyfrenten, Actien Penninckbrieven ofte andere Obligatien die verkoft worden in den Ambagte van den Hage, ende niemand anders van diergelyke saken. Item of niet gerequireert en worden veele solemniteyten in der Naastinge, als te komen binnen behoorlyken tyde ende te doene gras en grondroeringe, reele Obligatie, ende by refuys ofte Proces Consignatie van de penningen met Renten den penning festien, ende meer andere, ende versuymende eenige van den selven solemniteyten, of zulck een niet en vervalt in sijn regt van Naastinge? zeggen ende verklaren zy Deposanten, dat de Naastinge geen effect en sorteert, ofte die 't naast moet alle solemniteyten ende Coustumen doen ende agtervolgen na den Regte ende Coustume van den Ambagte. Item of ook naastinge plaats heeft in koop van een geheeleerffenisse, ofte daarinne diverse goeden zyn, eenige naastbaar eenige niet? seggen ende verklaren zy Deposanten dat henluyden niet en gedenkt ofte weten, dat alsulke goeden in dier qualiteyt verkoft, genaast sijn geweest, mer in dien gevalle 't selfde sulcx gebeurde ende tot haarluyder Judicature quame, dat sy de zelve verklaren en wysen souden niet naastbaar te

Naastinge
van roe-
rende
goeden.

Gras en
grondroe-
ringe.

zyn.

zyn. Also heurluyden gedenkt en ook weten, dat 't anderen tyden que-
 ftie gewezen es tuffchen eenige partyen van verkofte Land, dat naaft-
 baar was, maar overmits in de koop van dien nog iets anders meer-
 begrepen was dan namentlyk 't verkofte Land, zo worde mits
 dien verklaart 't felve Land niet naaftbaar te fijn, dat daaromme zoo
 veel te min in een geheelen Boel naaftinge vallen mag. Item of
 Naaftinge niet en ceffeert in giften? feyden en verklaarden, ja. Item
 als men Kerkgeboden van eenig verkofte Land heeft doen gaan, of
 men alsdan fulk Land mag naaften, indien 't felve naaftbaar waar,
 fonder Kerkgeboden? seggen ende verklaren zy Deposanten, dat mits
 doende alfulke folemniteyten als d'Ufantie ende Coustume van den
 Ambagte es, dat daar noyt geene naaftinge en valt, maar ceffeert.
 Item of in den Hage naaftinge plaats heeft in Huyfen Erven ofte
 Meubele Goeden? zeggen ende verklaren neen, en dat 'er geen
 naaftingen van Huyfen ofte Erven in den Ambagte van den Hage
 en valt, dan van Huyfen ende Erven die by den Schout ende Gerech-
 te by Decrete verkofte worden, 't welk na ouder heerkomen expref-
 felyken in de Voorwaarden verklaart word, dat men die mag naaften
 binnen eenen fekeren gefetten tyt, maar in meubile en valt 'er geen
 naaftinge altoos, ende meer nog anders en wiften fy Deposanten
 van den voorfz Coustume niet te verklaren, noch en ftaat hen Depo-
 fanten anders niet voor, dat de zelve Coustumen anders dan voorfz
 es in den Ambachte van den Hage geufeert is geweest ofte ter con-
 trarie gewefen, ende want men van alle zaaken fchuldig es der waar-
 heyt getuygh te geven, als men des verfogt word, zoo hebben wy
 Schepenen voornoemt, 't gemeen Zegel van den Hage hier onder
 opgedrukt op ten feftienden dag van April anno vijftien hondert een
 en vyftig, onderteykend. *A Bennink.*

Onnaaft-
 baare goe-
 den in za-
 ken.

Gegeven
 goet niet
 naaftbaar.

Naaftinge
 van Huy-
 fen en Lan-
 den die by
 den Schout
 en Geregte
 verkofte
 worden.

Wy Schepenen in den Hage, doen kond-ende certificeren mits
 defen, dat op huyden datum van defen voor ons gekomen ende ge-
 compareert zyn, rechtelyken daar toe verdaigt fijnde, tot verfoeke van
 Adriaan van Mathenefe, Meester Jacob de Jonge, Heere van Baart-
 wyk, oud ontrent lxiij. jaren, Meester Vincent Dammize oud ont-
 trent lxxv. jaaren, Meester Heyman van den Ketel oud ontrent xxxix.
 jaaren, Meester Cornelis Barthontfe oud lxxv. jaaren, Meester Jan
 Plumeon oud lix. jaaren, Arent van Duvoorde oud L. jaaren, Jan
 van Wyngaarden oudt xlviij. jaaren, Dirk van Duvoorde oud xxxvj.
 jaaren, Splinter van Arckie Heere van Oosterwyk oud xxxiiij. jaren,

Pic-

Couftu-
men van
Leengoed.

Pieter Heere van Roen oud xliiij. jaren , Dirk Sobel oud L. jaren , Meeſter Reynier Moens Advocaat oud xxvj. jaaren , Meeſter Boude- wyn Advocaat oud xxx. jaaren , ende certificeerden die voorſz Com- paranten by den Eede die ſy elcx als Leenmannen van den Grave van Holland gedaan hebben by maniere van turbe , dat de Couſtume alhier in Holland es , dat zoo wanneer een Vaſal een verly heeft ge- obtineert , dat hy daar mede volſtaat zo lange als hy leeft , zonder gehouden te zyn nieuw verly te verzoeken , hoe wel ſijn Leenheer ſterft daar hy ſijn verly af ontfangen heeft , verklarende dat ſy noyt gehoort nog geweten en hebben dier contrarie gedaan te ſijn , ende want men van allen rechtvaardigen zaaken ſchuldig es der waarheyt getuyg te geven, byſondere des verſogt ſijnde als wy nu ſijn , zo heb- ben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Zegel van den Hage hier op gedrukt op den ſes en twintigſten dag van November anno vijftien hondert negen en veertig , Pnt. Goes ende Aicken.

Inder zaake gerefen voor den Hove van Holland tuſſchen Vincent van Lubbeſteyn Bailliuw van den Hage, Impetrant van Appoincte- mente penaal ter eere, ende Cornelis Janſz als Man en Voogd van ſijne Huyſvrouwe Gedaagde , mitſgaders die Schepenen van den Ha- ge uytten naam van de Vroetſchap metten voorſz Gedaagde gevough- de, ter concernatie van heurluyder Previlegie, ter andere zyden. 't voorſz Hof gehoort die Verklaringe by den voorſz Impetrant ſelver in d'au- dientie preſent ſijnde gedaan , heeft den ſelven Impetrant gecondem- neert ende condemneert mits deſen peremptoirlyken te antwoorden voor die van den Gerechte van den Hage op ten Eyſch van den koſten by den voorſz Gedaagde aldaar op hem gedaan , mitſgaders in de koſten van deſe instantie ter, tauxatie ende moderatie van den voorſz Hove. Gedaan in den Haage den negenſten Decembris anno vijftien hondert vyf en veertig.

Voor Heer Guillam Zegers , Heere van Wassenhoven &c. Ridder, ende Meeſter Willem Snouckaart Raadsluyden als Commiſſariffen ter audientie van der Rolle gecommitteert , in kenniſſe van my onder- teekent. *W. Dam.*

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits deſen , dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende ge- compareert is, rechtelyk daar toe verdaicht zynde, ten verſoeke van Jacob Joosten geſworen Boode van Naaldwyk, Cornelis Pieterſz ge- ſworen Boode van den Hage, ende certificeerde hy Deposant by den
Eede

Eede in 't stuk zynder Officie gedaan, hoe dat waarachtig is, dat de Coustumen ende 't recht van den Hage is, zo wanneer rechtelyken eenige Huysen binnen den Hage ofte Haag-Ambagt verkocht worden, dat hy als dan heeft voor zyn recht voor de Kerk geboden te doen op drie Sonnedagen eens elf grooten. Ende zo wat rantsoen dan op de verkopinge gestelt werd, daar heeft den Boode voor zyn roepgeld of zo veel als Schout en Schepenen elkx hebben, ende niet meer; zeyde voorts, dat men gewoonelyk stelt tot rantsoen op de verkopinge van de Huysen na raminge dat de Huysen mogen gelden, te weten een Huys geldende tusschen de L. ende C. guldens XX. XXV. XXX. ofte XL. stuyvers, min ofte meer, zo dat by den Gerechte geordonneert werd, ende een Huys tusschen de twee en drie hondert gulden, luttel min ofte weynig meer, III. IV. V. ofte VI. gulden, ende van een Huys van meerder pryse grooter rantsoen, te weten op elken gulden een oirt stuyvers, ende want men van alle zaaken schuldig es der waarheyt getuygenisse te geven, byzonder des verfogt zynde, zo hebben wy Schepenen voornoemt, 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten XXVII. Septembris anno vyftien hondert acht en veertig Pnt. Anthonis Arentze ende H: vander Goes.

Regt van den Bode van den Hage van verkopingen van Huysen ende rantsoen vandien.

Wy Schepenen in den den Hage doen kond ende certificeeren mits desen onse certificatie eenen ygelyken dient behoort, ten verfoeke van Pieter Nannez Poorter der Stede van Oudewater, als Man ende Voogt van Marytgen Theems Dochter, zynder Huysvrouwe, hoe dat waarachtig is, dattet Recht, Coustumen, ende usantie van den Hage zulcx es, en dat zo wanneer daar eenige erffenisse ofte besterffenisse binnen den Hage ofte Haag-Ambacht vallen, dat als dan die zelve goeden succederen erven ende gaan na Schependoms recht ende niet na Aafdoms recht, es 't zelve Schependoms recht binnen den Hage, zulcx ende zo langen tydt onderhouden geweest, dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedenkt. Ende want men van alle zaaken schuldig es der waarheyt getuyg te geven, byzonder des verfogt zynde, zo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xxix. dag van October anno vyftien hondert vyf en veertig.

Alle erffenissen en versterffenisse succederen aan Schependoms Regt.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen onse certificatie eenen ygelyken dient behoort, ten verfoeke tydt

van Jan van Dam Griffier 's Hoofs van Holland, hoe dat ons ken- nelyk es, dat zo lāngen tyden ons gedenken mag ende langer, al- tydt geobserveert es geweest, dat alle materien van quāstien vallen- de binnen den Hage, op Erffcheydinge, servituten van ligten te hebben, behouden of die te stoppen, ende diergelyke ter eerste in- stantie voorfz, alwaart ook gewoonelyk tusschen partyen, beyde Sup- poosten van den Hove wesende, zonder dat wy geweten of ooyt ge- hoort hebben diergelyken quāstien voor den voorfz Hove eerst be- gonst zyn. Ende want men &c. Actum den xxvij. July vyftien hon- dert vyf en vyftig.

Dat alle Erffchey- dinge zo wel van vrye als onvrye partyen, ter eer- ster instan- tie beregt word voor den Schout ende Ge- regte bin- nen den Hage.

Verbot van eenig werk.

Wy Schout en Schepenen in den Hage, doen kond ende certifi- ceren voor de gerechte waarheyd, dat die Coustumen van den Ha- ge zulcx es, dat zo wanneer daar eenige questie gevallen es in den Hage ter cause van erffcheydinge van nieuwe ofte oude werken, goo- ten, ligten, droppen, heyningen, glintingen, sloupen ende andere dier- gelyke zaaken van servituten van Huyzen ende Erven, dat d'eerste kennisse daar of altoos gehadt heeft, die Schout ende Gerechte van den Hage ende altoos by hen luyden beregt es, verklaarende voorts dat ook die Coustume ende usantie van den Hage zulcx, es dat zo wannneer yemand den anderen zyn werk doet verbieden by den Boode van den Hage, zo en mag den geenen die zyn werk verboden es niet voort vaaren met zyn werk, ten ware die questie daar uytge- refen by den voorfz Schout ende Gerechte by vonnisse gedeclareert waren, ende dat op de boete van seventien ponden, gelyk den Ver- weerden naa ouder haarkomen, dat by den geswooren Bode van den Hage verboden word, die hem dag en tyde van rechte beteeckent, en- de zo lange 't zelve met rechte niet gesleten is, nog partyen niet ver- accordeert en zyn, zoo en moogen geen van den partyen eenige nieuwe instantie beginnen, maar moeten agtervolgende ende op 't zelfde verbodt van 't werk procederen, ende want &c. Actum den xx. Septembris anno vyftien honderd drie en veertig.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits de- sen, dat op huyden voor ons gekomen ende gecompareert es rechte- lyken daar toe verdaigt zynde, ter instantie van Adriaan Jacobsse de Lanelle, Gerrit Jooften out ontrent xlij. jaaren, ende certificeer- de die voornoemde Deposant by den gestaafden Eede die hy daar toe dede, dat waaragtig is, dat hy Deposant in Junio vyftien honderd vyf en

en vyftig of daar ontrent, zonder dat hy den dag precyfe weet te seg- Roerende
gen als Boode van den Haage tot verfoek van de Weduwe van als voren
wylen Claasz Sobel, regtelyk verboden heeft den zelve Adriaan Ja- verbot van
cobse op te boete van xvij. ponden, met 't werk van die glintingen werken
voor fijn huys niet voort te varen nog te verwen, ter tyt ende wylen van glin-
toe hem dat by den Verweerfter geconsenteert, of anders by Von- tinge, &c.
niffe van Schepenen verklaart soude fijn te behoren, daar op hy
hem tot antwoorde gaf, dat hy obedieerde, ende es die Vrouwe die
de voorfz glintinge ftont en verwde, terftont uyt haar werk gefchey-
den, zonder daar iets meer toe te doene, ende want men, &c.
Actum den xx. September anno vijftien hondert drie en veertig.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits
defen, dat op huyden datum van defen voor ons gekomen ende ge-
compareert fijn regtelijken daar toe verdaigt fijnde, tot verfoeke van
Vechter Cornelis Soon, Jacob Symonz onfen mede Broeder in Wet-
te, Meeftter Jan Plumeon onfen Secretaris van den Hage, ende Ze-
ger Claas Soon onfen Inwoonende Buurman vant Schevelinge, ende
Certificeerden die voornoemden Jacob Simonfz Soon ende Meeftter
Jan Plumeon, by den Eede den Keyferlijken Majesteyt int ftuk van
haarluyder voorfz Offitie gedaan, ende die voorfz Zeger Claas Soon
by den geftaafden Eede die hy daar toe dede, eerst die voornoem-
de Jacob Symonz ende Zeger Claasz Certificeerden by haaren voorfz
Eede, dat waarachtig es, dat in Maart anno vijftien hondert drie
en dertig na het gemeen fchryven, den Schout van Catwyk genaamt
Aerent Wouterfz des voorfz Zegers penningen aldaar tot Catwyk
gearresteert hadde, uyt faak vant regt van den Hoffvisch, 't welk Roerende
hy Seger eyffchende was, die hem de felve Seger onwillig was te de Vry-
betalen, gemerkt die vant Schevelingen noyt Hofvis betaalt en had- domme
den, ende altoos vry geweest fijn. Ende es de felve Seger also ge- van Hof-
komen alhier in den Hage aan den Schout ende Gerechte, gevende Catwyck.
hem luyden 't felve te kennen, omme by hen luyden daar inne voor-
fien ende gedaan te worden alft behooren soude, seyde voorts die
voornoemde Meeftter Jan Plumeon by fynen voorfz Eede, dat waar-
achtig is, dat hy Deposant door lafte ende autoriteyt van den voorfz
Schout ende Gerechte van den Hage, tot verfoek van den voorfz
Zeger Claasz aan den voorfz Aarent Wouterfz Schout van Catwyk
den xxix. Marty anno vijftien hondert drie en dertig naa 't gemeen
fchryven, een besloeten brieve gefchreve ende befegelt metten ge-
C meen

meen Zegel van den Hage gefonden heeft, nopende dat de selve Schout Aarent Wouters Soon des voorfz Claas Soon penningen tercaufe van den Hofvis ontfiaan foude, also men niet bevinden en foude, dat onse Buurluyden vant Scheveninge ooyt Hofvis betaalt hebben gehadt ende ook geen fchuldig en fijn te betalen, gemerkt fy altoos vry geweest fijn, ten ware hy redene hadde ter contrarie daar van fy begeerden fijne fchriftelyke antwoorde, feyden voorts nog die voornoemde Zeger Claas, dat hy Deposant den voorfz beflooten brieve overbrengende aan den voorfz Schout, de selve Schout navolgende den innehouden van den felven befloten brieve obedieerde, ende ontfloeg fijne penningen uyt arrefte, de welke hy Deposant aldaar ontfing vry van allen kosten, fonder eenige Contributie van Excysse van Hofvisch te betalen, ende want men van allen faken fchuldig es. der waarheyt getuygeniffe te geven, des verfogt fijnde, fo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Zegel van den Hage hier onder op gedrukt op ten vyften dag Aprilis anno vijftien hondert ende veertig.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen kond ende Certificeeren mits defen, dat ons kennelijk es, dat binnen den Hage ende voor de Vierschaar aldaar altoos geuseert es, zo lange dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedenkt, een Coustume de **Van Eysch** welke nog daaglijks geobseert ende onderhouden word, dat fo wante **te hoog of neer een Eyscher fijn Eysch te hoog ende te breed maakt, ende meer te breed te eyscht dan hem komt ende daar op aan en gemogt wert, ende die doen.** Verweerder ter contrarie bewyft, dat den Eyscher hem te hoog ende te breed geeyst heeft, dat alsdan den Verweerder geabfolveert word van dier instantie, ende d'Eyscher gecondemneert in de costen ende want men &c. Actum ter presentie van den Bailluw Anthoenis Aerntfz, Michiel Louffez, Anthonis van Elory, ende Jooft Jacobf den xij. July 1552.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits defen eenen iegelijken, hoe dat waarachtig es, dat de Coustume ende ufantie van den Vierschare van den Hage beyde van hooge ende lage, van ouden haarkomen sulcx es, ende noch dagelijks geuseert ende geobserveert word, dat men van eenen faake recht mag fpreken tot drie diverse instantien toe, mits telkens betalende die costen van der eerfter instantie, alwaart ook dat de faake ware in staate van wyfen, ende

Om van een faake drie maal Regt te mogen fpreken.

ende dat alle ontlaginge ofte verdraginge van reghte geschiet altyt, ende es altoos sulks gedaan ende geuseert by den Bode van den Hage ende by anders niemand, ende sijn de selve Coustumen ende usantie binnen den Hage aan den Vierscharen sulcx, ende zo langen tyt, overmits de notorit  gewesen geplegen ende onderhouden geweest, dat geene memorie van menschen ter contrarie en gedenkt, ende want men van allen saken schuldig es der waarheyt getuygh te geven, so hebben wy Schepenen voornoemt onsen gemeenen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xj. dag van May anno vijftien hondert drie en veertigh.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn rechtelijk daar toe verdaigt sijnde, tot versoucke van Andries Pieterfz van Nesch, Vincent van Lebesteyn Bailluw ende Schout van den Hage, out ontrent xxxiiij. jaaren, Nycasius Anthonis van Flory onsen mede Broeder in Raade, wel eer Schout van Monster oud ontrent xlix. jaaren, Anthonis Aarntse jegenwoordig Schout tot Monster oud ontrent xlij. jaaren, Meester Pieter Blauveld Schout tot Enchuysen oud ontrent lv. jaaren, Mathys Wiggerfz Schout van Ouwerkerk oud ontrent xxxvij. jaren, Cornelis Jacobsz Schout van Boograde oud ontrent xlvj. jaren, Meester Jan van Dorp Schout van Texel oud ontrent xl. jaren, en Claas Sybrantfz Schout van Wydenisse in Oisterleek oud ontrent xlv. jaren, Ende Certificeerden die voorsz Deposanten by den Eede de Keyserlyke Mayesteit int stuk van haarluyder voorsz officien gedaan, Eerst de voornoemde Meester Pieter van Blauveld, Certificeert by synen voorsz Eede, dat hy hier voortyts wel eer geweest is Schout van Grootebroek, seyde voorts die voorsz Matys Wiggers, Cornelis Jacosz, ende Claas Zybrantfz, dat de eerste depositie hier voren by den voorsz Meester Pieter verhaalt, sulcx mede in haarluyden Vierschare aldaar sy luyden als Schouten voorsz sitten, geuseert ende geobserveet word, ende noyt geweten hebben van yemande contrarie van dien te procederen; seyden voorts die voornoemde Vincent Lebesteyn, Mr. Jan van Dorp, Nicasius Anthonis van Flory, ende Anthonis Arentze dat waaragtig es, dat soo wanneer eenige partyen, qu stien, jegens den anderen hebben voor Schouten Vierscharen, elk van henluyden in haaren Jurisdic , ende dat de voorsz partyen den Eyscher ofte Verweerder, wantaal, ofte over Vonnissen dingden, ofte

Van over
Vonnisse
te dingen
ofte irre-
verentelyk
te spreken.

irreverente quade manieren, in jegenwoordigheyt van den Schout en Schepenen sittende en gespannen Vierschaar hielden, zoo mag den Schout der selver Plecken, aldaar sy Deposanten Schouten sijn ende geweest hebben, al fulk een van boeten beslaan, ende begeren daar van op staande voet Vonnisse van Schepenen, daar jegens de voorz Partyen gehouden werd t'antwoorden, of Schepenen procederen jegens hem tot absolutie ofte condemnatie, ende want men &c. Actum den een en twintigste April vijftien hondert twee en veertigh.

Protestatie
jegens
eenen te
doen ver-
trekken
uytten
Huysse dat
verkoft
was om te
leveren.

Op huyden den vierden dagh Octobris anno vijftien hondert drie en veertig, soo hebbe ik Adriaan Matthyfz als Substituyt van Mr. Jan Plumeon Secretaris van den Hage, ten versoecke van de Huyfvrouwe van Pieter, Heere van Roen, geweest metten twee Gebuyren hier onder genomineert, tot binnen den Huise daar Meester Floris Zeeman, wylen Advokaat in te woonen plagt, staande int Westeinde alhier in den Hage, alwaar ik met den voornoemden getuigen gevonden hebbe Meester Jan Duik, mede Advokaat met Jonkvrouwe Anna van Steenhoven sijnder Huisvrouwe. Ende hebbe hen van wegen die selve Roen geinthimeert ende geadverteert, dat de voorz Heere van Roen als Cooper van dien Huise ende Erve, hem deede denunchieren, also den dag van Bamisse overstreeken was, tot welken dage men gewoonelijk es te verhuisen, ende hem by Mr. Cornelis Heymensz Procureur Generaal tot Utrecht, be- looft was leveringe te doen, daar naa hy hem gevoegt hadde, ende was al gereet omme met alle sijne Meubile Goederen inne te komen metter woone. Dat hy hem volgende dien terstont ontruyminge soude doen; waar op die voorz Mr. Jan Duik met sijnder voorz Huisvrouwe ter antwoorde gaven, dat sy die voorz Huisinge van de selve Mr. Cornelis of sijne Gecommitteerde als last daar van heb- bende, gehuirt hadden een geheel jaar lang, ingaande Alderheiligen vijftien hondert twee ende veertigh, ende eindigende Alderheili- gen anno drie en veertigh naastkomende, en dat die huur als noch cours en loop hadde, ende begeerden ook daar by te blyven, alsoo sy henluiden daar op niet versien en hadden, waar over ik hen in den name van den selven Roen seyde, dat mijn Heere van Roen voorz, daar van protesteerde, omme in tyden ende wylen des noot sijnde, hem daar mede te behelpen, als 't behooren soude. Aldus gedaan ter presentie van Jacob Janse Wantfnyder, ende Pieter Wil- lemsz

temfz Schouten, Buirluiten alhier in den Hage, Mannen van Gelove daar toe specialijk geroepen ende gebeden. Des t'oirkonde mijn gewoonlijk handteeken hier onder gestelt op ten dag ende jaare als boven, ondertekent, *A. Benninck*, tot verfoek van Pieter Pieterfz.

Wy Vincent van Lebesteyn Bailliuw ende Schout, Huygh Adriaanz vanden Velde, Cornelis van Aicken, Michiel Loefz, Anthonis Nicafius van Flory, ende Cornelis Symonfz Schepenen, ende Adriaan Matthyfz Secretaris van den Hage, *Doen cond* ende certificeren mits desen, dat alhier in den Hage een Recht ende Coustume es, dat een iegelijk mag sijn Huisen optimmeren, staande beneven den andere, als hy d'ander voor sijn drop laat houden seven duim, zo dat aan weersyden ledigh ende onbetimmert blyft veertien duim, welke Coustume alhier in den Hage soo notoir ende kennelijk is, dat hen Depofanten niet en gedenkt ter contrarie gedaan ofte gewesen te sijne. Ende want men &c. Actum den tweeden dag van Junio anno vijftien hondert een en vijftigh.

Dat ymand int timmeren van eenig Huis naast syn Buurman volstaan mag met de selven latende sym seven duym.

Tot verfoeke van Dirk Clementz.

Wy Burgemeesteren en Schepenen in den Hage, *doen cond* ende Certificeren mits desen, ten verfoeke van Adriaan Benning Secretaris van den Hage, dat ons notoir en kennelijk es 't geen voorsz es.

Schepen verklaren dat 't Recht en die Coustume van den Hage sulcx es, soo wanneer iemand alhier in den Hage, ofte Haag-Ambacht, Huis Erve ofte Land verkoopt ende den Kooper daar na bevind, dat de selve goeden meer belast sijn, dan daart hem mede verkoft es, dat als dan den Verkoper schuldich es, die verswogen lasten af te doen, ende voor 't vorder onsecker waarborge te stellen; ende dat den Kooper den Verkoper niet schuldig en is eenige betaalinge te doene voor ende alee tselve by den Verkoper volbrogt es, verklarende voorts tselve sulcx altoos geobserveert te hebben, ende als nog dagelijks observerende, ende by Sententie approberende. Ende alsulcx bevinden voortijts by heur Voorfaten gedaan te hebben in der saaken van Dirck Clementz in den jaare vijftien hondert negen en veertig, ende noch daar na in den jaare twee en sestig, tusschen Cornelis van Wyngaarden ende eenen Willem Evertse ende meer andere, ende want men &c, des ten

Verkoffte-Huysen die meer belast werden gevonden, dan daar sy voor verkoft sijn mag den Kooper waarborge eysschen, en ook geen verdere betaalinge doen.

oirconde tgemeen Segel ter faken hier onder gedaan drucken, ende by ons Schepenen ondergeteykent. Actum den vijftienden January anno negen en veertig na tgemeen schryven, present Cor. V. Aicken en Mr. Aernt vander Goes.

Wy Schepenen in den Hage doen cond ende Certificeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompereert sijn, regtelijcken daar toe verdaigt sijnde, ten verfoecke van Nicasius Anthonis van Flory, Huygh Adriaanse van den Velde, Anthonis Arntse, ende Mr. Michiel Claasse Schepenen, ende Mr. Jan Plumeon Secretaris van den Hage, ende Certificeerden die voornoemde Deposanten, dat de Coustume alhier in den Hage sulcx es, ende dagelijks geuseert werd, dat een Vrouw mag koopē ende verkoopen, Huis ende Erve met haren gecoren Voogts hand, ende dat men van sulke koopen passeert ende maakt Schepenen Brieven, ende daar op recht doet alst versogt word in alder manieren of de selve Brieven by een Manpersoon gepasseert ware, seyden voorts die voorz Huyg Adriaansz, Anthonis Arentse, ende Meester Michiel Claasz, dat sy luiden als Schepenen voornoemt, op gelijke Brieven sulcx hebben helpen wysen Vonnissen ende recht gedaan, ende want men &c. Actum den 21. Aprillis anno vijtien hondert drie en veertigh.

By maniere van turbe. Of ymand verkof Huys ende Erve sonder brieven te verlyden ende dat den Koper daar na faillieert of fugitiff word, dat den Verkoper met den Getuigen mag

Wy Schout ende Schepenen in den Hage, doen kond ende Certificeren voor de geregte waarheit, dat de Coustume ende usantie van den Hage sulcx es voor die thien xx. xxx. xl. jaaren ende meer, ende noch dagelijks geobserveert word, dat soo wanneer alhier iemandt verkoopt eenige Huisen ofte Erven staande binnen die Jurisdicte van den Hage, te betalen op seekere daagen ende termijnen, ende die Verkoper daar van geen Brieven gepasseert hadde van den koop, ende dat ook die Koper geen Brieven gepasseert en hadde van de penningen by hem voor de Coop beloof, ende dat even wel die Verkoper ontruimingē gedaan hadde vant selve huis ende Erve, ende die Coper tselve Huis aangevaart ende synen wille daar mede gedaan hadde, ende daar na den Cooper failleert in syne Goeden ofte Bankroete worden, dat als dan indien daar kennisse of es van twee ofte drie personen die by den Koop geweest sijn, evenwel blyft die Verkoper die de voorz Huisinge en Erve verkogt heeft, die selve Huisinge ende Erve hem verbonden, ende blyft geprefereert

fereert voor alle andere schuldenaars in allen schyn ofte hy Schepene
brieven daar op hadde , ende es tselve altoos alsoo alhier geobserveert
ende onderhouden geweest , dat sulken Verkoper geprefereert blyft
in de penninge van den selven Huisinge ende andere Goeden van
den Cooper , soo lange hy ten vollen van den Coop vant verkofte
Huis betaalt es , aler eenige andere Schuldenaaren daar eenige actie
met regt opt selve Huis mogen verhalen , ten waare datter yeman-
de was die den voorz Verkoper voldede , ende vernoegde van syn ach-
terwefen , daar soude den verkoper moeten mede te vreden wesen , ende
want men &c. Actum den vyf en twintigsten dag February anno
vyftien hondert twee en veertig , na gemeen schryven die getuygen
van dese certificatie staan geschreven , ende sijn als dese navolgen-
de Certificatie inhoudt.

volstaan
die daar
by geweest
sijn ende
word op
syn hypo-
teecq voor
allen ande-
ren gepre-
fereert.

Wy Schepenen in den Hage doen kond allen den geenen die de-
fen onsen jegenwoordigen brieven sullen sien ofte horen lesen , ende
Certificeeren voor de geregte waarheyt , dat soo wanneer eenige Ren-
tiers ofte Crediteurs binnen den Hage Renten ofte andere schulden-
sprekende hebben op Huysen ende Erven , staande binnen den Hage
ofte Haag Ambachte , ende jaarlijk geen betalinge van heure gebre-
ken en kunnen verkrygen , dat sy als dan met een panden ende pag-
ten mogen voor heure gebreken , ende na sy eens gepant ende gepagt
hebben , ende als dan t'siaars daar an weder geen betalinge van heure
Renten ofte schulden en konden verkrygen , soo word tot verlock
van Partyen ofte Crediteurs by den Schout en Geregte van den Hage
voorz , navolgende die keure ende Coustumen van den Hage voorz ,
gemaakt op seker octroy daar van wesende , eenen dag van verkopin-
ge geleyd , behoudelyken , dat men tselve Huys ofte Erve eerst geeft
syne behoorlyke Kerkgeboden , ende word het selve Huys op ten
selven dag na alle die Kerkgeboden ende solemniteyten daar toe ge-
daan , int openbaar metten becken geslagh verkofte den meesten daar
om biedende , ende werden alle Huysen ofte Erven met sulken pro-
ceduren gelijk voorz is verkofte , ende anders niet , ende heefr sulcx
lange in den Hage geobserveert geweest , over de xx. xxx. ofte veer-
tigh jaaren , ende word nog dagelijks sulcx geobserveert ende onder-
houden , ende want men van alle saaken schuldig es der waarheit getuy-
genisse te geven , soo hebben wy Schepenen voornoemt t'gemeen se-
gel van den Hage hier onder gedrukt , prima Juny anno xvc. twee
en dertig.

Noteert
dat men
maar eens
op een
Huys en-
pagt.

By maniere van turbe.

Dat men den principaal Constituant eerst bekoort te executeren eer men op de Borge kan geraken.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen condt ende Certificeren eenen iegelyken, dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn regtelyken daar toe verdaigt zynde, ten verfoeke ende instantie van Huygh Aarntsz, A Nicasius Anthonisz van Flory oud ontrent li. jaaren, Hillebrand Aalbertsz oud ontrent lx jaaren, Anthonis Aarntse oud ontrent l. jaaren, Kors Pieterse van der Beeck oud ontrent lxxvij. jaaren, Huyg Adriaanz van den Velde oud ontrent lx. jaaren, Cornelis Janse van Montfort oud ontrent lx. jaaren, Cornelis Frederiksz oud omtrent lx. jaaren. Mr. Michiel Claasz oud omtrent xliij jaaren, Jan Clementsz oud omtrent xlix. jaaren, Pieter Aartse oud omtrent xliij. Adriaan Dirckse oud omtrent l. jaaren, Gerrit Roelsz oud omtrent lxiiij. jaaren Mr. Jan Plumeon oud omtrent l. jaaren, Ende Certificeerden sy Deposanten by den Eede die sy elcx der Keiserlijke Maifestyt gedaan hebben, dat waaragtig es, dat de Coustumen van den Hage alsulcx es, indien dat een Buyrman van den Hage belast hadde met een pond groot vlaams sjaars, ende een ander Buyrman aldaar verwilligt hadde tot meerder versekertheit van sijn Crediteur, dat die Buyrman ook sijn Huis ende Erve als borge voor tvoorsz pond groot sjaars, jaarlijks wel te betalen tot een onderpand ende hypoteecque gestelt hadde, ende dat den principaal Debiteur ofte Constituant in gebreke viel om die jaarlykse Rente te betalen, soo soude de Crediteur van noden wesen te procederen tot pagtinge, pagtende renten den penning omtrent seven uyt dat jaar verschenen Renten, ende indien die principaal Constituant sjaars daar na echter verschenen renten niet en betaalde, soo soude die Crediteur van noden wesen, also men maar eens uyt eenen Rentenbrief op een Huis pagten en mag, te procederen tot verkopinge vant Huis van den principalen Constituant, ende dat by Decrete van de Wet van den Hage, ende 't Huys voorsz verkost sijnde, bevonden word dat opt selve Huys soo veel ouder deuchdelijke Renten stonden, die eerst betaalt moesten worden van de penninge komende vant voorsz verkofte Huys, dat de voorsz Crediteur nog vant jaar Renten daar hy om gepagt hadde, nog vant jaar Renten daar hy tselve Huis voor hadde laten verkopen, niet betaalt en mogte worden, soo en soude nogtans die voorsz Crediteur sijn voornoemde Borge niet aanspreken, nog voor de gepagte Renten uytten eersten jaar gepagt op de Huisinge van den principaal Constituant, maar soude den voornoemden Borge mogen doen roepen voor den

Ge-

Gerechte van den Hage, ende hem cyschen de twee jaren verlopen renten, te weten, tjaar daar hy voor de gepagte renten verkregen hadde, ende tjaar daar hy het huys van den principaal Constituant om hadde laten verkopen, ende indien de Borge als dan onwilligh ware, als de principaal Constituant bevonden waar insolvent ende geexcuseert, om die voorz twee jaren te betalen, zoo soude de voornoemde Crediteur na dat hy de Borge regtelijk overwonnen hadde, mogen pagtinge hebben op die Huisinge van den Borge voorz voor de voornoemde twee jaren, en indien de Borge sjaars naar de pagtinge als er weder een jaar renten omgekomen en verschenen waar niet en betaalde, zoo soude de Crediteur voorz des Borgs Huis moogen laten verkopen by Decreet voornoemt, gelijkerwys hy den principaal Constituants Huis hadde laten doen verkopen, maar indien die Crediteur voorz nademaal hy den principaal Constituants Huis hadde laten verkopen, ende van hem Constituant geheel regteloos gegaan ware, ende versuimde den voorz Borge terstont met regte te porren, ende liet zulcx ses of seven jaeren verlopen eer hy de Borge met regte porde ofte maande, indien gevalle en soude die Borge niet vorder gehouden wesen na de Coustume van den Haage te betalen, dan een jaar verlopen renten, ende thoofsgeld op te brengen, ofte van die tyt of dat hy gemaant ofte regtelijk geport soude wesen, de renten jaarlijks te betalen, ende want men &c. Actum den xj. February anno vyftien hondert twee en veertig, onderteykent Jan Willemsz, ende Michiel Loefze.

Ende den voorz Constituant eerst geexcuseert zijnde, latende den Borge vij. of vij. jaeren ongemoeys dat den Rentenier van den selven Borge, maar een jaar renten metter thoofsgeld en soude mogen winnen.

Wy Schepenen in den Hage in Holland, doen kond ende certificeren eenen iegelijken mits desen, dat die gewoonte ende usantie der Vierchare van den Hage van ouds geweest is, ende nog altyt staande questie in cas van injurien tusschen Partyen geuseert word, dat in de materie van inlegginge tusschen Partyen, den Schout van den Hage, ende niet die Bailluw van den Hage competent Regter es, ende want men &c. Actum den sesten Aprillis anno vijftien hondert ende veertig.

Dat der Schout en niet den Bailluw van den Hage in materie van inlegginge competent Regter is.

Wy Schepenen in den den Hage doen kond ende certificeren mits desen onse certificatie eenen ygelyken dient behoort, hoe dat waaragtig es, dattet regt Coustume ende usantie van den Haage zulcx es, dat zoo wanneer iemandt binnen den Haage ofte Haag-Ambagt by de Bood, yinders ofte Brootwegers van den Hage, van we-

Dat wie bekeurt worden van Vleys Visch ofte Broot, zy de boeten na de sommatie binnen xxiiij. uren schuldig zyn te namptiseren by provisie op peine van gyseling, en dat hen daar na gegund word, dag van regten.

gen den Schout ende Geregte van den Haage bekeurt worden, aangaande 't Vleys, Visch, ofte Broot, dat indien gevalle de selve die bekeurd word gehouden es, na dat hy by den Bode van den Haage gesommeert es, de selve boeten binnen xxiiij. uren op te leggen, ende te namptiseren by provisie, ofte gyseling te houden, ende na dat hy genamptiseert sal hebben, is den Schout gehouden hem te gunnen ende leggen eenen dag van regte, zo verre hy in rechten begeert ontfangen te wesen, ende is de selve Coustume ende usantie binnen den Haage, zulcx ende zoo lange tyt onderhouden geweest, dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedenkt, ende want men &c. Actum den vijftienden dag February anno vijftien hondert vier en veertig, na 't gemeen schryven.

Aflyinge van Partye van de Consistorie van provisoir ende Deeken, die aldaar geroepen hadde de Capelmeefters op te Geest, om beralinge van geestelyke renten.

Wy Schepenen in den Haage doen kond ende certificeren mits desen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert es, ten verfoeke van de Cappellaans van St. Anthonis Capelle, ende de Schout van den Haage met hen lieden gevoegt, Joost Janse, wel eer geswooren Boode van den Haage, oud ontrent xxxiiij. jaaren, ende certificeerde hy Deposant by den gestaafden Eede die hy daar toe dede, dat waaragtig es, dat hy Deposant naar verfoek van de Cappelmeefters van St. Anthonis Capelle op te Geest, aan myn Heere den Schout van den Haage gedaan, deur last ende bevel van den selven Schout metten voornoemde Capelmeefters, geweest op eenen Regtdag, als den Provisoair ende Deeken van Delfland alhier in den Haage, in heurlieden Consistorie sittende waaren, ende heeft hem luyden van wegen de voornoemde Schout in den name van den Keiserlijke Majesteit ende Capelmeefters gedenunchieert, als dat hy agtervolgende die concordaten ende oude gewoonten, afseyde de selve Capelmeefters van haar luyden Consistorie, toucherende alfulke regtsvorderingen als by eenen Heere Jan Govertsz, Priester uyt saake van een benefitie op heurluyden begonst waare, ende dat zy luyden de selve Capelmeefters kosteloos ende schadeloos souden ontslaan, ende renvoyeren voor heur luyder Competenten Regter, als den voorsz Schout van den Haage, aldaar men heur luyden ter cause van dien kort ende onvertogen regt soude doen, volgende de Coustume van den Haage, inthimerende hem aldaar dag van regte den eersten Regtdage die voor des voorsz Schouten Vierschaar, als doen vallen ende gehouden worden soude, inthimerende voorts de selve Provisoair ende Deeken van wegen de Keyserlyke Majesteit, Partyen.

tyen geen voorder regt t'administreren, op dats deselve myn Heere den Schout van den Hage geen nood en waar hem dies voorder te beclagen, waar op hem deselve Provisor ende Deken voor antwoorde gaven, dat sy des niet en agten nog ook en obedièerden, en dat sy Partyen regt doen souden, en want men van allen saaken schuldig es der waarheit getuygh te geven, des versogt synde, soo hebben wy Schepenen voornoemt t'gemeen segel van den Haage hier onder op gedrukt, op den xxvj. January anno xvc. vier en veertig, na't gemeen schryven, onderteekend, Anthonis Aerntsz, ende Michiel Claafz.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons gekoomen ende gecompereert sijn, regtelyken daar toe verdaigt sijnde, ten verfoeke ende instantie van Floris van Dam, Schout van den Hage, Cornelis van Aicken Schepen, ende eertijts Weefmeester oud lx. jaaren, Willem van Cryep oud lxxiiij. jaaren, Symon van der Does oud xlvj. jaaren, Jacob Vermy oud xxxiiij. jaaren, Pieter van Zoutelande oud omtrent xxix. jaaren, alle Schepenen, Otto van Malfz Secretaris ordinaris oud omtrent lx. jaaren, deselve Willem van Cryep, ende Joost Jacobsz oud veertig jaaren, Weefmeesteren, Meester Michiel Claafz Soon, eertijts Schepen ende Weefmeester, ende nog jegenwoordig Vroetschap oud lvj. jaaren, Cornelis Symonz *ad idem* oud xlvij. jaaren, Daniel Janz Clercq van de Weeskamer oud omtrent l. jaaren, Dirk Joostenz Vroetschap oud xxxvj. jaaren, Louris Croock taalman oud omtrent xlvij jaaren, Jan Wolf taalman oud omtrent lvij. jaaren, ende Adriaan Mathysz Secretaris oud omtrent xxxvij jaaren, Ende certificeerden sy Deposanten by den Eede, elcx in haar luyden officie der Keyserlyke Mayesteit gedaan, dat waaragtig es, dattet regt Coustumen ende usantie is alhier in den Hage; Haag Ambacht, ende daar omtrent, ende nooyt ter contrarie en hebben weten useren, dat scheydende den Boel van Man en Wyf, alle eygen goeden in den Boel wesende gemeen sijn, die men niet en bevind voort Huwelyk in wettige Huwelykse Voorwaarden beschreven ende gespecificeert, ende voor date vant Huwelyk uytte gemeenschap bedongen ende gereserveert te sijn, soo wel de goeden die yemand van beyden aant Huwelyk brengt, als de geene staande Huwelyk verkregen, met Coopmanschap, met officie, met arbeyt, met industrie, ofte cloeckheyt, by besterfte of hoe dattet sy,

Dat alle goeden ten Huwelyke gebrogt en vercregen gemeen sijn.

Man of
Wyf over-
lydende
sonder hare
Kinderen
te bewyfen
dat alle
de Goeden
daar ver-
kregen
worden, ge-
meen zyn.

mede ter plaatsē als vooren Coustume es, dat Man of Wyf die met sijn Kinderen van den overleden in gemeenen Boedel sit, ende den selven Kinderen geen bewysinge of schiftinge nog scheidinge en doen, achtervolgende die Coustume, al ist saake dat sulcken Man of Wyf eenigh gewin of vermeerderinge van goeden aankomt, 't sy met Koopmanschap, met gewin van sijnen arbeyt, industrie ofte anders, hoe dattet sy, dat 't selve mede in gemeenschap komt tusschen den Kinderen van den overleden, ende sulcken Man of Wyf ter tyt ende wylen toe, hy ofte sy deugdelijk bewysinge gedaan ende volkomenlijk gescheyden ende gedeelt zijn, als dan dat sulcken gewin of vermeerderinge mede in bewysinge komt ende gedeelt word, half en half, in allen schyn of de selve vermeerderinge geschiet waare staande Huwelijke, 't welk sulcx geuseert word, sonder dat sy luyden oyt te contrarie hebben weten useren, ende want men &c. Actum den sevensten dag van April anno vijftien hondert vier en vijftig, onder teykend Cornelis van Aicken ende Piet. Zoutelande.

Wy Floris van Dam Schout out omtrent xlvij. jaaren, Cornelis van Aicken oud omtrent lxij. jaaren, Willem van Cryep oud omtrent lxxv. jaaren, Jacob van Dorp oud omtrent xxxvij. jaaren, Symon van Deneves oud omtrent xlviij. jaaren, Jacob Vermey oud omtrent xxxvij. jaaren, Engebregt Joris Zoon oud omtrent xlvi. jaaren, ende Jacob Symonse oud omtrent lxx. jaaren, alle jegenwoordige Schepenen van den Hage, Mr. Michiel Claasz van den Berg, oud omtrent lvij. jaaren, Michiel Louffz oud omtrent lxxij. jaaren, Meester Arent Huygeze oud omtrent lvij. jaaren, Jan Willemsz van Dorp oud omtrent xlv. jaaren, Cornelis Symonsz oud omtrent xlviij. jaaren, eertyts geweest hebbende Schepenen van den Hage, ende jegenwoordig Vroetschappen, Louris Cornelisse, ende Jan Wolf, elcx oud sijnde omtrent xlix. jaaren, ende Dirck Willemsz Schout van Pynakel oud omtrent lix. jaaren, alle voorspraken ofte Taalluyden, regtelijken gedaagt sijnde omme der waarheyt getuygenisse te geven by maniere van turbe op sekere Coustume, ten verfoeke van Anthonis Aerntsz, ende certificeerden wy voorsz. Comparanten, elcx by den Eede int stuck van onsen dienst gedaan, dat waarachtig ende ons kennelijk es, dat een gemeen Coustume es, dat oft gebeurde, datter iemand waare die binnen den Haage ofte Haag-Ambagt, Huys, Land, ofte iet anders kofte ofte in erfhuur genomen hadde, om een jaarlijkse rente, ende dat den Kooper 't selfde Huys ofte Land

Land in erfhuyre genomen ofte gekoft hadde , waare onwillig den Uytgever ofte Verkoper behoorlyke brieven van koop ofte erfhuyre te passeren, ende te verlyden voor Schepenen naa 't recht , ende de coustume van den Hage , dat sulken Verkoper ofte Uytgever, den Koper ofte Aannemer van d'erfhuyre soude mogen doen roepen voor den Schout ende Geregte van den Hage , ende doende Eysch Conclusie te nemen, dat hy hem schuldig soude wesen brieven te verlyden ende te passeeren voor Schepenen van den Hage, van de koop ofte erfhuyre, sulcx die geschiet waare, ofte hondert, twee hondert, drie hondert gulden , min ofte meer, na gelegentheyt van den saake daar voor te geven , en dat voor interest van den verkoop ofte uytgever, behoudens juste moderatie van Schepenen , ende bieden den Koper ofte Aannemer 't wedde van een keninge , op welken Eysch ende Conclusie die voorz Koper ofte Aannemer van erfhuyre schuldig es aan 't wedde te gaane , ofte by gebreken van dien , datten Eyscher den voorz Verweerder verwonnen heeft daar hy om klaagt , verklarende voorts dattet regt ende die Coustumen van den Hage es, dat indien den Eyscher een Verweerder simpelyk voor t'regt eyschte, om hem Brieven ende Voorwaarden te verlyden , en te passeren voor Schepenen van den Hage, ende geen sekere somme van penningen voor voldoeninge van dien en eyschte , dat men alsulken simpelen verwin niet en soude kunnen executeren , dat ook Schepenen van den Hage over niemand brieven van eygdomme ofte belastinge van Huysen , Land ofte schulden van renten , erhuur of anders en mogen besegelen , ten sy dat alsulke brieven eerst by den Kooper ende Verkoper ofte Schuldenaar begeert ende versogt sijn , dat sulke Brieven over hen luyden voor Schepenen verleden ende gepasseert sijnde , ende op hen lieden te besegelen, dan alleenlyk pagtbrieven die uyt wettelijke schulden van erfhuyre ofte renten spruytende sijn , verklaren voorts , dat ook die Coustume van der Vierschaar es, dat soo wanneer den Verweerder met den Eyscher aan 't wedde gaat , ende den Eyscher den Verweerder overtuygen kan , dat hy Huys ofte Land van hem gekoft ofte in erfhuyr genoomen hadde, dat als dan Schepenen den Verweerder souden condemneren den Eyscher behoorlyke brieven te passeren , ofte hem sijn geeyste somme voor schade en intrest op te leggen ende te betalen , behouden altoos juste moderatie van den Geregte , ende op de selve condemnatie doen panden , ende daar na regt maaken , ende leggen negen groot uyt , ende soo verre den Verweerder nog onwillig blyft ,

Soo wie
Huyzen
ofte Land
in erfhuyre
uytgeeft,
den Debi-
teur van de
erfhuyr
schuldig es
te doen
roupen, van
Brieven te
passeren
voor den
Schout en-
de Geregte
van den
Hage.

verfoekt den Eysfcher op den eerstvolgende pagtdag , Vonnisse van Schepenen , omme te hebben pagtinge op den Verweerder volgende sijn verwin condemnatie ofte bekennisse , 't welk den Eysfcher dan by Vonnisse van Schepenen toegewesen word , ende word hem als dan toegepacht sijn gecyste somme voor sijn interest in den manieren als voorz es , welke pachtinge es d'uytterste regt ende executie van Schepenen Vonnisse : seggen en verklaren voorts , datte Coustume van der Vierschare , van den Haage es , dat men uyt saake van erfhuure , erf penning regt ofte renten pagt , op Huys , Land , ofte erfhuure voor een pond groot , 3 schellingen grooten Vlaams voor twintig stuyvers , drie stuyvers voor een pont Hollands , drie schellingen Hollands , ende zoo voor meer ofte mindere somme naar advenant , ende altoos voor de onkosten ses penningen Hollands sjaars , welke gepagte renten men met gelyke hoofsomme wederomme lossen , quytten , ende redimeren mag , mits ook betalende d'onkosten van den pagtinge ende pagtbrieve , ende dat men voor een gemeene clausule in allen pagtbrieven altoos gestelt heeft , zoo lange henlieden gedenken kan , ende nog dagelyks stelt , dat men toegepacht heeft sulken renten sjaars , eeuwig staande geld , daar men Wyn ende Broot omme koopt , ende dat by 't woort eeuwig anders niet verstaan en word , dan om die gepagte renten jaarlijks te betalen , soo lange tot die ofgelost worden , ende staande geld daar men Wyn ende Broot omme koopt , dat daar by verstaan word , gangbaar geld daar den eenen Koopman den anderen mede betaalt , ende dat men soo veel die lopende gepagte renten , als die hoofsommen van dien , daar mede betalen ende oflossen mag , ende dat sy getuygen niet en werten nog nooyt bevonden en hebben , dat men alhier in den Hage anders hooge nog lager renten gepagt heeft dan voorz is , ende want men van allen faken schuldig es der waarheyt getuygenisse te geven , soo hebben wy getuygen voornoemt , versogt aan Kornelis van Aicken als Bewaarder van 't gemeen Zegel van den Hage , dese onse getuygenisse over ons allen te besegelen , ende op Adriaan Benningh , Secretaris van der selver Vlecke , de selve onse depositie voor ons allen te willen onderteykenen , twelk wy Cornelis van Aicken , ende Adriaan voornoemt , sulcx gedaan hebben op ten xxix. dag Juny anno vijftien hondert ses en vijftigh.

Wy Schout en Schepenen in den Hage , doen kond allen ende een ygelijken , ende certificeeren mitsdesen , dat op huyden datum van desen

desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn , Dirk Willemsz Schout van Pynakel , oud omtrent lvij. jaaren , Jan Dirckse Vaender , eertijts Schout tot Soeterwoude , oud omtrent lxij. jaaren , Cornelis Willemsz van Ryn , Schout tot Voorfcoten , oud omtrent lxj. jaaren , Huyg Pieters , oud Schout tot Voorburg , oud omtrent lxxiiij. jaaren , Pieter Claase , Schout tot Outshooren , oud omtrent liij. jaaren , Jan Wouterse wonende tot Alphen , oud omtrent xlij. jaaren , Alewyn Claase , Schout tot Leyderdorp , oud omtrent lxij. jaaren , Jan Dou Claase , oud omtrent liij. jaaren , Cornelis van Aecken ; oud omtrent lxij. jaaren , Jacob Symonse , eertijts Schout tot Catwyk , wonende tot Scheveninge , oud omtrent lxxvj. jaaren , ende Anthonis Aertsz , Schout tot Monster , oud omtrent lvij. jaaren , alle regtelyk gedagvaart ende gearresteert sijnde , omme der waarheit getuygenisse te geven op seckere difficulteyt van Coustume , ende naastinge van Lande , ter instantie ende verfoek van Cornelis Jan Thomisse tot Eykenduynen , ende Hendrik Philipsz , wonende in den Ambagte van Waffenaar , ende Certificeerden die voornoemde Dirk Cornelis , Pieter Alewyn en Anthonis , by den Eede int stuck van haar luyden Officien als Schouten gedaan , die voornoemde Aecken ende Jacob Symensz by den Eede als mede Schepen van den Haage gedaan , Jan Dou Claase by den Eede als voorspraken gedaan , ende Huyg en Jan Wouterse by den gestaafden Eede die sy elck daar toe deden , gevraagt ende geinterrogeert sijnde , of die eerste naaster of Naastinge sijnder van den Lande geprefereert word voor allen anderen , die van Landen. ware naader van bloede soo verre hy na hem komt naasten , ende of daar by verstaan werd , dat als die eerste naaster alleenlijk grondroeringe gedaan heeft , in presentie van Schout ende Schepenen , of dan den tyt nog loopt , tot dat die koop ingebrogt , ende den eersten naaster int land geweest is , dan of genoeg es , datte naastinge gedaan is in presentie van Schout ende Geregte opt Land , ende of sijn regt dan soo sterk geboren es , dat al quam daar naarder van bloede dat die hem niet verdryven en soude mogen ; seyden Certificeerden verclaarden mits desen na collatie metten anderen daar op gehouden hebbende , dat sy hebben weten useren ende nog dagelyks observeren , soo wanneer eenige Landen verkoft worden die naastbaar syn , ende eenige van den Vrienden van den Verkooper deselve Landen begeeren te naasten , doende regtelyk gras ende aarde roeringe , ende doende den eersten Kooper een regtelyke weete hebben , omme Koop in te brengen , en hier na alleer die Reghtdag dienende es ,

es, een naarder van den bloede van den verkoop tselve Land mede is naastende, mit gras ende aantroeringe, doende mede den eersten Kooper een Regtdag leggen, omme die koop in te brengen op ten voorz Regtdag, die den eersten naaster doen leggen heeft, dat in sulken gevalle den naasten van den bloede, niet tegenstaande dat hy nogtans leest oft na den eersten naaster gras ende grontroeringe gedaan heeft, geprefereert word in de naastinge vant selve Land, soo lange tleste Vonnisse van de naastinge niet gewesen en is, inhoudende dat met dese naastinge alle andere naastinge geleyd en geveld fullen wesen, mits dat sulken naaster schuldig es by Eede te verklaren, dat hy die naastinge voor hem selve ende voor niemand anders, sonder daar toe geinduceert ofte gebrogt te syn, de woorden geinduceert ofte gebrogt te syn, is by interpretatie verstaan, geinduceert of gebrogt, omme voor een ander te naasten, waar op ter Kamere van Burgemeesteren den xx. May 1639. present den Schout Aalbert Bosch, Hendrik van Slygtenhorst, en Eeuwoud Brand, Burgemeesteren, Pieter Jans Splinter, Pieter Stalpert, Mr. Jacob Snell, Jan van Wouw, Mr. Hendrik Bath van der Eem, Schepenen van s'Gravenhage den 20. May 1639. ende met syn eygen geld sonder eenige simulatie doet, ende want men van allen saken schuldig is der waarheyte getuygenisse te geven, soo hebben wy schepenen voornoemt tgemeen segel ten saacken van den Haage hier op gedrukt, op ten vi. dag Novembris anno xvc. vier en vyftig.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen, dat op hyden datum van desen, voor ons gekomen ende gecompereert sijn, Cornelis Heyniczse Soon Styerman, oud omtrent festig jaaren, Eeuwoud Bouwensz ook Stierman, oud omtrent festig jaaren, ende Jacob Claas Does Soon, oud omtrent vyftig jaaren, al wonende tot Scheveninge, regtelyken gedaagt synde, omme der waarheyte getuygenisse te geven, ten versoeke van Adriaan Koenen tot Scheveninge, ende hebben by den gestaafden Eede die sy luyden elcx daar toe deden, gecertificeert waaragtig, ende hen luyden wel kenne-
 Zee-Regt. lyk te wesen, dat soo lange sy luyden als Stierluyden van Scheveninge gevaren hebben, dat in den tyt ofte teel van den schelvisch een Pinck of Schuyt aan koomende, ende een Waagen ofte Karre aan boort wesende, ende de visch geladen hebbende, den Stierman met syn Volck gehouden es deselve Wagen ofte Karre boven de volle Zee te helpen, al eer de Koopman daar van yet behoort te betalen, maar
 boven

boven de volle Zee wefende , foudede Koopman gehouden wesen defelve vifch te betalen , alwaart ook fulcx dat den geheelen vifch al gefpilieert werde , ende want men fchuldig es van allen faken der waarheyt getuygenis te geven des verfogt zijnde , foo hebben wy Schepenen voornoemt tgemeen fejel van den Hage hier onder op gedrukt ; den tweeden Aprilis anno xvc. tfeftig ftilo commune , onderteykent J. Wolff.

Wy Schepenen in den Hage , doen kond ende certificeren mits defen , dat op huyden datum van defen voor ons gekomen ende gecompereert fijn , Pieter Aertz oud omtrent lv. jaaren , Gerrit Jacobz oud omtrent lj. jaaren , ende Jan Willemsz Briel oud omtrent vyftig jaaren , regtelyk gedaagt fynde omme der waarheyt getuygenis te geven , ten verfoeke van Cornelis Gerritse , ende Pieter Willemsz Soon Inwoonders van Scheveninge , mitsgaders die gemee- ne Viffchers aldaar , ende hebben by den geftaafden Eede die fy elcx daar toe deden , gecertificeert waarachtig ende hem luyden nog wel kennelijk te fijn ende voor te ftaan , dat in den vafte voorleden geden omtrent feven en twintig jaren , fy luyden als Vennoits van wylen Zoyer Claas Zoon , Stierman op Scheveninge 't Zee gevaaren hebbende , ende landende overmits onweder tot Catwijk als dikwils gebeurt , de felve Zoyer zyn Vifch aldaar op ftrange brogt , omme af te ftaan ende te verkopen , ende dat eenen Willem Harmanz Boode of Dienaar van den Schout van Catwijk , Arent Wouterz die nog levende lyve es , alear hy den felve Vifch offloeg , pooghde daar van te willen nemen Hofvifch , fulcx hy couftumelyk van fyn Geburen van Catwijk was te nemen , ende dat fiende de felve Zoyer feyde tot die felve Willem , neemt gy dat op u goed regt , nemende mitsdien de felve Vifch uit Willemz hand , ende leyde die by fijn andere Vifch omme te doen verkopen , feggende voorts tot ten voorfz Willem , wilt gy ons ofte onfe Buurluyden van Scheveninge onvry maaken , daar wy vry fijn , gebreect u iet maakt regt op te penningen , wy fullen u te regt ftaan , fulcx dat de felve Willem ging tot den Schout , die des voorfz Zoyers penningen dede arrefteren onder den Schryver van Zoyer , naar dat hy den voornoemden Vifch van de voornoemde Zoyer tot fijnen profijte hadde verkoft , op welk arrest die voornoemde Zoyer gereift is aan die van den Gerregte van den Hage , hem luyden te kennen gevende vant voorfz arrest , ende dat hem gemoet was , die hem terftont verleenden beflou-

Roerende
nog tregt
van de
Hofvifch
tot Cat-
wyk.

ten brieven adresserende aan den voorz Schout van Catwijk, die de selve brieven geopend ende gelesen hebbende, heeft hem en sijn gearresteerde penningen terstont ontslagen ende voortaan ongemoeyt gelaten, seyde voorts de voornoemde Pieter Aertsz Zoon, dat hy als stierman in de plaats van de voornoemde Soyer, die te Scheveninge gebleven was, met andere vennoeyts als Jan Briel, ende Gerrit Jacobs Zoon, mede Deposanten alhier des derden daags daar aan weder t'Zee varende, overmits onweder wederom gekomen ende geland es tot Catwijk, begerende aldaar mede sijn Visch te verkopen, ende dat die voorz Schout Aernt Wouterse poochden van gelijken van hem Hofvisch te willen nemen, ende hy dat siende, seyde tot die voorz Willem Harmanz, die van Scheveninge en sijn geen Hofvisch schuldig, want sy sijn vry, ende ik ben hier in de plaats van Soyer Claafz, daar gy mede in questie staat, twelk de selve Willem Hermans Soon verstaande, leide terstont de selve Visch weder neder by den Visch van hem Deposant, ende verkoft die, ende liet hem rustelijk ende vredelijk alle sijn Visch verkopen, en de penningen ontfangen, sonder eenige kortinge ter cause van dien te doene, seyden voorts nog sy Deposanten, dat sy luyden daar nu op diverse stonden ende jaaren tot Catwijk met Visch ten offlage geweest sijn, ende bysonder Jan Briel seyde, dat hy wel negen of tien reisen tot Catwijk geweest es, ende nog leest ontrent vyf jaaren met Jan Duyker, ende heurluyder visch aldaar verkoft, ende haar gelt vry ontfangen hebben sonder eenigen Hofvisch te betalen, ende dat den selven Schout, ende ook sijn Nasaten hem luyden altoos ongemolesteert gelaren hebben vant regt van den voorz Hofvisch, ende dat sy Deposanten ook nooyt gehoort en hebben, dat iemand van den Geburen van Scheveninge voor of na eenig regt van Hofvisch aldaar betaalt hebben gehat, seyden mede Pieter Aartsz oud omtrent lv. jaaren, Gerrit Jacobsz oud omtrent lj. jaaren, Dirk Mattysz oud omtrent lxx. jaaren, Dirk Cornelisz Langeveld oud omtrent lxxiiij. jaaren, Jacob Joris Soon oud omtrent lxxiiij. jaaren, Willem Gyssoen oud omtrent lxxj. jaren, Jan Jansz Druyt oud omtrent lxxiiij. jaren, Eeuwoudt Bouwensz oud lxxv. jaren, Cornelis Heyndrix Soon Boon oud omtrent lxxvj. jaren, Jacob Adriaans Soon Cruys oud omtrent lv. jaren, Jop Cornelis Soon oud omtrent lj. jaren, Jan Mattysz oud omtrent l. jaren, ende Willem Adriaansz Ghysz oud omtrent l. jaaren, dat sy luyden lange ende meenigte jaaren als Stierluiden t'Zee gevaren hebben, ymers elcx van hen luiden van dat sy

eerst

eerst tot mannen gekomen sijn geweest, ende dickwyls ende menigmaal geland sijn geweest uyt saake voorz tot Catwyk, ende hebben aldaar ten aansien van de voorz Aernt Wouterse Schout voorz, ende synen Nakomelingen int selve officie, haren Visch doen verkopen, ende penn: daar van komende, rustelijk en vredelijk ontfangen, sonder dat sy luyden eenig regt van den Hofvisch eenigen Schouten ofte ymand anders van harent wegen betaalt hebben gehat, ofte dat sy ofte heurluyder mede geburen ter cause van dien, sedert of ook voor den voorz tyt van Zoyer Claas Soons questie, oyt gemoeit ofte gemolesteert sijn geweest, seggende voorts dat indien yemant van hen luyden ofte heuren geburen gebeurt hadden, dat sy luyden met regt tselfde souden hebben doen diffenderen, also die van Catwijk op Scheveninge vry sijn, ende hem luyden ook heure vrydom laten genieten, ende niet moeyelijk en sijn, ende dat die gemeen geburen van Scheveninge meer geoorfaakt sijn jegens die van Catwijk, dan die van Catwijk jegens den geburen van Scheveninge, overmits die van Catwijk dagelijks met Schepen, Wagen, Karren op Scheveninge ten offslag komen, daar die van Scheveninge tot Catwijk niet en komen, dan deur oirfaicke van onweer als voorz es, ende doen den Gemeenten van Scheveninge deur dien groote schade, ende want men van allen saaken schuldig es der waarheit getuyg te geven, bysonder des versogt sijnde, soo hebben wy Schepenen voornoemt gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten xix. dag Mey anno duyfent vyf hondert en seftig.

Wy Floris van Dam Schout van den Hage oud omtrent xlviii. jaaren, Cornelis van Aicken oud omtrent lxvii. jaaren, Willem Crip oud omtrent lxvii. jaaren, Symon van der Does oud omtrent xlvii. jaaren, Joost Jacobsz oud omtrent xliii. jaaren, ende Jacob Vermy oud omtrent xxxvij. jaaren, als Schepenen, Adriaan Bennink Secretaris, oud omtren xlij. jaaren, ende Cornelis Pieterse, Boode van den Hage oud omtrent xxxvij. jaren, doen kond ende certificeren mits desen voor de gerchte waarheit, dat wy regtelijk gedaagt sijn omme getuygenisse der waarheit te geven, van sekere Coustumen ter instantie van Heer Willem Snockaart, Ridder ende Raad ordinaris in den Hove van Holland, Certificeren mede dat voor ons gekomen ende gecompareert sijn, Jan Clements Soon oud omtrent lxxj. jaaren, Michiel Loefs Soon oud omtren lxxij. jaaren, Meester Arent Huyges Soon oud omtrent lix. jaaren, Jacob van

Dat de Kinderen representeren de plaats van haar Ouders, zoo wel in linie collateraal als descendente.

Dorp oud omtrent xxxviii. jaaren, ende Meester Pieter Bruynsz oud omtrent xlviii. jaaren, Vroetschappen van den Hage, mede regtelyk verdaigt sijnde omme getuygenisse der waarheit te geven, ten verfoeke als voren, ende verklaren wy Schout, Schepenen, Secretaris, Bode, elx by den Eede int stuk van onse Offitien gedaan, ende d'andere Comparanten by den Eede als Vroetschappen van den Hage gedaan, waaragtig te wesen, dat alhier in den Hage een notoir Coustume es, dat die Kinderen representeren de plaats van haar ouders soo wel in successie van Linie collaterale, als descendente, soo dat in successie van Nigten of Neven, Ooms, of Moeyen, Kinderen succederen, gelijkelyk met heur Ooms ofte Moeyen in allen schyn als haar Vader ofte Moeder gedaan souden hebben, in gevalle sy als nog leefden, ten waare tselve by Huwelijcke Voorwaarden ofte Testamenten anders gemaakt waare, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuygenisse te geven, soo hebben wy Schepenen voornoemt gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten xvij. December anno xvc. seven en vyftig, onderstond geteykend Cornelis van Aicken, ende S. van der Does.

Wy Floris van Dam Schout van den Hage oud omtrent xlviii. jaaren, Cornelis van Aicken oud omtrent lxxviii. jaaren, Willem van Crip oud omtrent lxxviii. jaaren, Symon van der Does oud omtrent xlviii. jaaren, Joost Jacobsz oud omtrent xliiii. jaaren, ende Jacob Vermy oud omtrent xxxvij. jaaren, als Schepenen, Adriaan Bennink Secretaris oud omtrent xli. jaaren, ende Cornelis Pieterfz, Boode van den Hage, oud omtrent xxxvij. jaaren, doen kond ende Certificeren mits desen voor de geregte waarheit, dat wy rechtelyken gedaicht sijn omme seekere Coustumen, ter instantie van Katryn Nanninks, Dochter met haar eenen Kuyen, ende die Kinderen van Pieter Egelsz, als Erfgenamen van Smoeders syde, van Heer Cornelis Dirckx Soon Deym December S. G. Certificeren mede dat voor ons gekomen ende gecompareert sijn, Jan Clements oud omtrent lxxvj. jaaren, Michiel Loefs Soon oud omtrent lxxvij. jaaren, Mr. Arent Huyge Soon oud omtrent lix. jaaren, Jacob van Dorp oud omtrent xxxviii. jaaren, ende Meester Pieter Bruynsz oud omtrent xlviii. jaaren, Vroetschappen van den Hage, mede verdaigt sijnde omme getuygenisse der waarheit te geven, ten verfoeke als vooren, Ende verklaaren wy Schout, Schepenen, Secretaris, Boode, elcx by den Eede int stuk van onser Offitien gedaan, ende d'andere Comparan-

paranten by den Eede als Vroetschappen van den Hage gedaan, waaragtig te wesen, dat alhier in den Hage een notoir Coustume is, in tSchependom alhier in den Hage, die sy Depofanten tot desen dage hebben weten uferen ende observeren, soo ook ymand van hem luyden ter contrarie en weet gedaan te sijn, als ymand in haar Am- Dat soo wie sonder bagt deser werelt overleyd sonder Kinderen of Kintskinderen agter te Kind of Kinderen laten, tot sijnen regten erven om sijn goed te erven, of te par- overlydt datte naaf- ticiperen, dat als dan de naaste vrienden van s'Vaders syde deelen te vrien- d'een helft, ende de naaste Vrienden van s'Moeders syde de andere den van helft, ten waare tselve by Huwelijke Voorwaarden ofte Testamen- beyde sy- te anders gemaakt worde, alwaart ook datter thien xij. of xx. waren den in de van d'een syde, ende niet dan een ij. oft iij. aan d'andere syde, dat goeden die een twee of drie, also veel souden nemen erven ende deelen als succederen alle d'andere x. xij. of xx. Actum den xv. dag Decembris anno xvc. en deelen. seven ende vijftig, onderteykend Cornelis van Aicken ende S. van der Does.

Wy Cornelis van Aiken oud omtrent lxxvij. jaaren, Willem van Cryep oud omtrent lxxvij. jaaren, Symon van der Does oud omtrent l. jaaren, ende Joost Jacobsz oud omtrent xliij. jaaren, Schepenen, ende Adriaan Mattyffe Secretaris van den Hage oud omtrent xlvij. jaaren, doen kond ende certificeren mits desen, regtelijk daar toe verdaigt sijnde, ten versoeke van Cornelis Franse, ende Adriaan Jacob Soon Backer, als Man ende Voogt van sijnder Huysvrouwe, met heurluyder eenen Kuyen, omme der waarheit getuygenisse te geven, Roerende van sekere Coustume van successie van Kinderen, gekomen van twee soo wan- bysondere bedden, na Schependoms Regt, verklaren wy voornoemde neer Man personen, dat alhier in den Hage daar men Schependoms regt useert ende Wyf die Coustume es, dat Man ende Wyf in egte staate vergadert sijn- komen ten de, ende procreërende samen Kind ofte Kinderen, indien de Man tweeden ofte Wyf komt te overlyden, ende de langst levende geraakt weder Huwelyke te Huwelyke, ende wederomme winnende Kind of Kinderen by de ende Kin- tweede gehuwde, dat alsulken Kind ofte Kinderen vant tweede Bed- deren ge- de in de goeden van de Voorkinderen, als die geraken te overlyden krygen de niet dieper nog vorder en moogen erven nog succederen jegens de felve leste andere Susters ende Broeders van de Voorkinderen, dan met een Kinderen halve handt in een halve deel, alsoo die Kinderen vant voorbedde niet dieper haar overleden Moeders ofte Vaders goed te vooren gedeelt hebben dan met gehat, dats te weten indien den Boel groot es hondert guldens, een halve hand in ko- men en moogen.

dat die Voorkinderen daar van eerst behooren te deelen d'een helft, ende dat sy als dan metten Nakinderen deelen egaliken d'ander helft, meerder ofte minder naar advenant, ende want men van allen saaken schuldig es der waarheit getuyg te geven, bysonder des verfogt sijnde, soo hebben wy Schepenen voornoemt 't gemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten vyfden February anno xvc. acht ende vyftig, stilo comuni onderteykent, Cornelis van Aicken ende S. van der Does.

Wy Floris van Dam Schout van den Hage in Holland, oud omtrent xlviii. jaaren, Cornelis van Aicken oud omtrent lxxvj. jaaren, Willem van der Crip oud omtrent lxxv. jaaren, Symon van der Does oud omtrent xlvij. jaaren, Boudewyn van der Boe oud omtrent jaaren, Pieter van Zoutelande oud omtrent xxx. jaaren, ende Jacob Symonse oud omtrent lxxvj. jaaren, alle Schepenen, Adriaan Benning Secretrais oud omtrent xl. jaaren, Lourijs Crook oud omtrent jaaren, Jan Wolf oud mede xlviii. jaaren, Voorfpraken ofte Procureurs van der Vlecke, alle te saamen regtelijk gedaagt sijnde by den geswooren Boode van der selver plaatse, omme der waarheit getuygenisse te geven, ten verfoeke ende instantie van Heeren Nicolaas van Moerkerken, geseyt van Praat, Canonick opt Palais van den Hove van Holland alhier in den Hage voorschreven, ende verklaarden wy vooren genomineerden elcx by den Eede int stuck van onsen dienst gedaan, dat waaragtig es dat de Coustumen ende t'regt alhier in den Hage es, ende ook sulcx hebben moeten uferen, dat soo lange geen memorie van menschen ter contrarie en gedenkt, twelk als nog dagelijks gebruykt ende geobserveert word, dat soo wanneer tusschen Man ende Wyf geen Testament ofte Huwelijcx Voorwaarden gemaakt en es, ende een van haar aflyvig word, dat als dan de langstlevende oftant moet doen van den halve goede jemens de Kinderen ofte naaste Erfgenamen van den overleden, t'ly land, sandt, meubile, ende immobile goeden, na Schependoms regt, ende dat de langstlevende deselve halve goeden mag verkopen, alieren, vervreemden, ende doen daar mede haaren of lijnen vryen wille, als hy ofte sy met anderen haaren goeden vermag te doene, ende want men van allen regtvaardigen saaken schuldig es der waarheit getuygenisse te geven, bysonder als men daar toe verfogt word, soo hebben wy Schepenen voornoemt t'gemeen Segel van den Hage ten saacken hier onder aan gedaan hangen, op ten seven en twintigsten

Roerende
so wanneer
tusschen
Man en
Wyf geen
Testament
noch Hu-
welyxe
Voorwaar-
den ge-
maakt en
es, dat de
langstle-
vende
moet af-
stant doen
van den
halven goe-
de &c.

sten dag Juny in den jaare ons Heeren duyſent vijf hondert vijf en vijftig.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits kenniſſe van deſen, dat voor ons gekomen ende gecompareert ſijn, Cornelis van Aicken oud omtrent lxj. jaaren, Symon van der Does oud omtrent xlvij. jaaren, Jacob Vermy oud omtrent xxxv. jaren, ende Pieter van Zoutelande oud omtrent xxx. jaaren, Schepenen, Anthonis Aerntz Soon Schout tot Monſter, oud omtrent lvij. jaren, Michiel Louffs Soon oud omtrent lxij. jaaren, Cornelis Symonſz oud omtrent xliij. jaaren, ende Anthonis Maſius Soon oud omtrent xl. jaaren, alle eertijts ook Schepenen, en jegenwoordig Vroetſchappen van den Hage, behalven Anthonis Nicaſius Soon, Deurwaarder van den Hove van Holland, Jan Wolf ende Louris Croock Voorſpraken ofte Taalluyden van den Hage, oud omtrent elcx xlvij. jaaren, regtelijk daar toe verdaigt zijnde, omme getuigeniſſe der waarheit te geven, ten verſoeke van Joachim Cornelisz opt Hof alhier, ende Certificeerden ſy Getuygen by den Eede die ſy elcx int ſtuck van heurluiden voorſz dienſt gedaan hadden, dat in den Hage Couſtume ende uſantie is, en werd dagelijks geuſeert, ende es ſoo lange geuſeert, dat geen memorie ter contrarie en es, dat een Eyſſcher ſijn Schuldenaar mag doen dagen voor den Geregte van den Hage, ende eyſſchen den Gedaagde geld of regt, dat es dat die Gedaagde die geeyſte ſchuld ofte Voorwaarde by Eede ſal kennen ofte ontkennen, ende indien die Gedaagde dan preſenteert by Eede te affimeren niet of ſoo veel niet in den Eyſſcher gehouden te weſen als hy geeyſt heeft, ſoo mag die Eyſſcher dien Eedt ophouden, ende den Verweerder niet laten doen ende verdragen hem dies regts, ende ſeggen dat hy tgoed doen ſal met Getuygen of kenniſſe, ende doen hem weder op een nieuw dagen tegen eenen anderen Regtdag voort Gereghte van den Haage, ende ſeggen ſijn voorſz ſake an, om met Getuygen ende kenniſſe ſijn vermeten te bewyſen, ende indien den Eyſſcher als dan ſijn vermeten of ſchuld bewyſt met Getuygen of kenniſſe, ſoo es hy verwynre srechts, niettegenſtaande dat de Gedaagde of Verweerder gepreſenteert heeft by Eede te affimeren, in den Eyſſcher niet gehouden te weſen als voren, maar indien hy den Gedaagde hadde laten ſweeren, ſoo ſoude den Eyſſcher geheel van ſijn regt weſen, ſeyden voorts, dat ook Couſtume es in den Haag ende Haag-Ambagt, dat ſoo wanneer een Vrouwe perſoon eenige brieven

of

Dat een
Vrouw
geen brie-
ven en mag
verlyen
nog passe-
ren, dan
met een
Voochts
hand.

of Contracten wil verlyen ende passeeren, moet sy dat doen met een Voochts hand die sy daar toe kiesen mag die thaar beliest, tly van haaren Vrienden of een vreemden, ende wat sy alsoo verleit ofte passeert, werd gehouden voor deugdelijk, ende gedaan als na Regt ende Coustume van den Hage, ende want men van allen saaken schuldig es getuigenisse der waarheit te geven, bysonder des verlogt sijnde, soo hebben wy Schepenen voornoemt tgemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt op ten xij. January anno vijftien hondert vijf ende vijftig, onderteekend Cornelis van Aicken, ende S. van der Does.

Roerende
dat Kints-
kinderen
represente-
ren en vol-
gen in de
plaats van
heure
Grooteva-
der ende
Moeder
gelyk de
Kinderen
succederen
in plaats
van Vader
en Moeder.

Wy Cornelis van Aicken oud omtrent 65. jaren, Jacob van Dorp oud omtrent 39. jaren, ende Joost Jacobsse oud omtrent 46. jaaren, Schepenen in den Hage in Holland regtelijken daar toe verdaigt zijnde, ten verfoeke van Neeltgen Jans Dochter, wonende ter Heyden, ende certificeerden sy Getuigen by den Eede die sy elcx int stuk van heurluiden Offitien gedaan hebben, als dat in den Haage ende Haag-Ambagt geuseert werd, ende is tregt van Schependom, dat tselve inhoudt ende van dier nature es, als dat die Kintskinderen representeren, ende volgen in plaats van haare Grootevader en Groote-moeder, gelyk de Kinderen succederen in plaats van heurluider Vader ende Moeder, ende dat syluiden Deposanten altoos geweten hebben, tselve sulcx onderhouden te werden, ende want men &c. Actum den elfden July anno vijftien hondert vijf ende tnegentig.

Den XV. dag Juny vijftien hondert
tseftig binnen den Hage.

Cornelis van Aicken oud lxxvj. jaren, Jacob van Dorp oud xxxix. jaaren, Symon vander Does oud omtrent l. jaren, ende Joost Jacobsz Soon oud omtrent xl. jaaren, Schepenen, Meester Aernt Huygez oud omtrent lxj. jaaren Mr. Michiel Claafz oud omtrent lxij. jaaren, Jan Clementz Soon oud omtrent lxix. jaaren, Cornelis Symonz oud omtrent xliij. jaaren, Vroetschappen, Jan Wolf Taalman oud omtrent liij. jaaren, Adriaan Benninck Secretaris oud omtrent xlvij. jaaren, Getuigen, beled, geëet, en geexamineert van wegen Mr. Jacob van Eynden en Jan Francois cum sociis voor Mr. Lieven Everard Raedt ende Cqmmissaris van Mechelen, by forme van turbe

opt

opt inhouden van de lxxv. lxxx. ende lxxxj. articulen van de Schriftu-
 re , ende eerst opt lxxv. articule seggen eendragtelyk deur den mond
 van Cornelis van Aicken , dat men altyt geuseert heeft binnen den
 Haage ende Jurisdicte van dien , in alle Extracten die Vrouwe per- **Dat Vrou-**
 sonen gehuwet ofte ongehuwet , Weduwen ende ook Priesters , voor **wen en**
 Schepenen aldaar passeeren willen , dat sulke Contrahenten kiezen **Geestelyke**
 eenen waarlyken persoon tot heurlieder Voogd , anders dat sy de **personen**
 voornoemde passeringe niet en souden willen doen , nog ook de sel- **in alle Ex-**
 ve besegelen , ten ware ook dat daar inne de selve Voogt by sijnen **tracten**
 name genomineert stonde , ende alle Contracten by de voornoemde **moeten**
 personen gemaakt in andere forme , indien sy by hemluyden gepaf- **hebben een**
 seert waaren , souden houden voor nul en van onwaarden , hoewel **gekoren**
 sy daar nooyt of questie gesien of geweten hebben , overmits dat selve **Voogt.**
 es een generale maniere van doene over allen ouden tyt geuseert ,
 zoo sy seggen , ende aangaande Contracten van de voornoemde per-
 sonen gepasseert , sonder eenen bystaanden Voogd voor Notaris ofte
 ander , sy souden die ook houden voor nul en van onwaarden , in- **Dat de**
 dien daar of questie quame voor de Vierschare van den Hage , over- **goeden die**
 mits dat sy seggen een generale Coustume van den Hage te wesen , **Man en**
 dat geen Vrouwe personen , 't sy gehuude of onghuude , Wedu- **Wyf te sa-**
 we of niet , heur mag belasten of ontgoeden , hoewel dat sy nogtans **men ten**
 daar of nooyt geen questie of exempele gesien en hebben , maar dat **Huwelyke**
 sulcx altyts daar onderhouden is geweest , gevraagt lxxx. ende lxxxj. **brenge en**
 articulen seggen als vooren , dat soo wanneer twee personen in Hu- **staande**
 welyke vergadert sijnde , sonder Testament of Codicille te vooren **Huwelyk**
 gemaakt te hebben , die gemeene Coustume van den Haage ende **verkrygen**
 Haag-Ambagt es , dat alle die goeden die de selve personen in Huwe- **&c. ge-**
 lijke vergadert sijnde , te samen brengen of staande Huwelyk by suc- **meen sijn.**
 cessie krygen , gemeen zyn tusschen Man en Wijf , ende mitsdien dat **Dat een**
 den eenen gegeven of by hem verkregen word , terstont werd ge- **Man es**
 comiceert ende toebehoort den anderen , ende dat na de selve **Admini-**
 Coustume een Man vol Administrateur is van alle de goeden van **strateur van**
 sijnder Huysvrouwe , ende mag de selve verkopen ende alieneren **alle de**
 naar sijn geliefte , ook in absentie van sijnder Huysvrouwe , uytgeseyt **goeden**
 Leenen of Goeden die subject sijn tot restitutie , ende heeft de voor- **van synen**
 noemde Secretaris desen geteckend hebbende uytte naam van alle **Huysvrou-**
 d'andere onderteekend , **we , en die**
 mag ver-
 kopen alie-
 neren, &c.

H. Benninck.

Dat de
Bailliuw
geen regt
van ken-
ningen
voor des
Schouts
Vierschare
aan geld
betaalt
heeft.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren eenen ygelijk mits desen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert zijn, regtelyk daar toe verdaigt sijnde, omme der waarheit getuigenis te geven, ten verfoeke van Gysbert van Wyngaarden Schiltknape, Cornelis van Aicken onsen Medebroeder in wette, oud omtrent lxxj. jaren, ende Dirk Coebel van den Loo oud omtrent lx. jaren, seyde eerst die voorsz Cornelis van Aicken by den Eedt int stuck sijnder Offitie gedaan, dat hy omtrent seekere lange jaaren geleden gedient heeft, zoo voor als na als Schepen by tyde van Meester Aarent Boot als Bailluw, ende Jacob Stalpert als Schout van den Haage, ende dat na by tyde van Vincent van Lebesteyn als Bailliuw, ende den voornoemden Stalpert als Schout, ende nog by tyden van den voornoemden Lebesteyn alleen als Bailliuw ende Schout, ende dat hy nooyt geweten heeft, dat die Bailliuw oyt tregt van kenningen ingeleyd of betaalt heeft, van eenige saaken die de voorgemelte Bailliuw aangeleyd heeft als Eysscher of Verweerder voor des Schouten Vier-schaar, want hy of sijne mede-Confreeren Schepenen daar nooit iet van genoten hebben gehad, ingevalle die voornoemde Bailliuw hadde moeten inleggen, nopende de voorge-noemde kenninge, Meester Michiel Claasz Soon vanden Berg oud omtrent lxij. jaren, verklaart by den Eedt als Vroetschappe van den Hage gedaan, ende seyt, dat hy sedert tjaar xxxix. lestleden, onder den voornoemden Lebesteyn als Bailliuw ende Schout van den Hage, beyde tsamen soo voor als na sekere jaaren als Schepenen van den Haage gedient heeft, dat hy binnen den tijt van sijne deserinture nooit iet ter werelt geparticipeert of genooten heeft, noopende tinleggen van eenige penningen van wegen den Bailliuw of Schout van den Hage, also hy nooit geweeten heeft, dat die voornoemde Bailliuw ofte Schout ooit enig regt van kenninge ingeleid hebben, Loys tSerraets Bailliuw van den Hage oud omtrent xxxij. jaren, seyde by den Eedt int stuck van sijnder Offitie gedaan, dat hy gedurende sijn dienst eenigh regt van kenninge ingeleid of betaalt heeft voor den Schouts Vierschare van eenige saaken, die hy als Bailliuw voor des Schouts Vierschare heeft gehat, Dirk Coebel seyt by den Eede als Heemraad van Delfland gedaan, dat hy Deposant in den jaare xxvij. lestleden gedient heeft als Bailliuw van den Hage, tot omtrent drie jaren lang, geduurende ter welker tijt Pieter Pynsz Schout van den Hage was, ende dat hy Deposant binnen den voornomden tijt nooit

eenig

eenig regt t^{er} cause van den kenningen , die hy als Bailliuw voor des voornoemden Schouten Vierschare gehadt heeft , betaalt of ingeleid heeft gehadt , ende want men van allen saken schuldig is der waarheit getuigenisse te geven , bysonder des versogt sijnde , so hebben wy Schepenen voornoemt t^gemeen segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten vierden Martii anno vijftien hondert tseftig stilo comuni , onderteykend, *S. vander Does, J. Vermy.*

Wy Michiel Louffs Soon oud omtrent lix. jaaren Jacob Willemse Soon van Dorp oud omtrent xxxviii. jaaren , Schepenen , Cornelis Symons Soon oud omtrent l. jaaren , Jan Clements Soon oud omtrent lxxj. jaaren , Meester Arent Huygese oud omtrent lvj. jaaren , certijts Schepenen , Adriaan Bennink Secretaris oud omtrent xli. jaren Dirk Jooftse Soon Tresorier oud omtrent xl. jaren , Cornelis Pieterfz Bode oud omtrent xxxvj. jaaren , ende Meester Daniel Janfz oud omtrent liij. jaren , als regtelijk daar toe verdaigt sijnde , omme getuigenisse der waarheit te geven , ter instantie van Willem Pieterfz van Criep , mede Schepen van den Hage , ende Certificeerden sy Comparanten by den Eede die sy elcx in heur regard daar toe deden , als regt beleid sijnde by maniere van turbe op seekere Coustume , sulcx na volgt , te weten , dat in den Hage een Coustume es , soo wanneer eenige Huisen ende Erven by Decrete van den Hage of andersints verkoft worden ; dat den Koopere van den selven Huysen ende Erven mede volgen , alle 't gunt dat aartvast ende nagelvast daar in is , ten waare dattet in den koope anders ondersproken worde , niet uit nog ingeseyt ofte geconditioneert sijnde , moet den Kooper altijt volgen , 't gunt aart en nagelvast es als voorfz es. Actum den xij. July vijftien hondert seven en vijftig , onderteykent Cornelis van Aicken , ende S. vander Does.

Roerende dat koop van Huys en Erve volgt alle 't gunt aart en nagelvast in een Huys es.

Wy Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeeren eenen ygelijken mits desen , dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn , rechtelijken daar toe verdaigt sijnde , ten verfoeke ende instantie van Adriaan Janse van Perchyn , Anthonis Aerntfz Schout tot Monster oud omtrent lx. jaren , Michiel Louffsz oud omtrent lxiiij. jaaren , Meester Aert Huygefz oud omtrent lvij. jaren , Vroetschappen van den Hage , Anthonis Nicasius van Flory oud omtrent xli. jaaren , jegenwoordigh Deurwaarder

Roerende van een saake te mogen dingen drie kenninge mits telken veranderende den Eysch.

waardet, Jan van Dorp Willemsz oud omtrent xlvj. jaaren, Meeſter Michiel Claas Soon oud omtrent lvij. jaaren, mede Vroetſchappen van den Hage, ende eenige onlangs Schepenen van den Haage geweest hebben, Frans Cock Taalman oud omtrent xxxvj. jaaren, ende certificeeren ſy Comparanten elcx by den Eedt die ſy int ſtuck van haare dienſt gedaan hebben, dat waaragtig ende een notoire Couſtume es voor den Geregte ende Schouten Vierſchare van den Haage, ende van ouds geobſerveert is geweest, ſo lange haar Depoſanten gedenken magh, dat men omme een ſaake mag dingen drie kenningen, zoo ver den Eysch bevonden word gemuteert, ende verandert te weſen, int kleyn ofte groot, verklaarden ſy Getuigen by haarluider voorſz Eede, dat van ſoo lange hen luiden gedenken mag voor en na den tijdt, dat ſyluiden als Schepenen van den Hage gedient hebben, dat men om eene ſaake heeft moogen dingen ende aanleggen drie kenningen, mits dat den Eyscher muteerde of veranderde ſijnen Eysch, omme ſijn Regt te beter te mogen fonderen ende verificeeren, welke Couſtume dagelijks alhier ſulcx nog geuſeert ende geobſerveert word, ſeyde voorts die voorſz Anthonis Aernts, ſoo veel meer, dat int Schout Ambagt van Monſter, als aldaar gebrukende ende hebbende Schependoms regt, als in den Hage gelijke Couſtume dagelijks geuſeert ende geobſerveert werd, ende want men van allen ſaaken ſchuldig es der waarheit getuigeniſſe te geven, byſonder des verſogt ſijnde, ſoo hebben wy Schepenen voornoemt tgemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt op ten vijftienden January vijftien hondert ſes en vijftig onderteekend, W.P. van Crip, ende S. vander Doës.

Wy Schepenen in den Hage in Holland doen kond ende certificeeren mits deſen, dat op huyden datum van deſen, voor ons gekomen ende gecompareert ſijn, regtelijk verdaigt ſijnde ten verſoeke van Claas Pieters Soon den Bont tot Scheveninge, omme der waarheit getuygeniſſe te geven, Cornelis van Aicken oud omtrent lxx. jaaren, Symon vander Does oud omtrent xlvij. jaaren, Joost Jacobsz oud omtrent xlv. jaaren, ende Jacob Vermey oud omtrent xxxix. jaaren, Schepenen, ende Adriaan Bennink Secretaris van den Hage oud omtrent xliij. jaaren, ende certificeerden ſy Comparanten elcx by den Eede int ſtuck van heurluiden dienſt gedaan, dat waarachtig es, dat alhier in den Hage gecouſtumeert en geweſen word, dat

zoo.

zoo wanneer men disponeert op de preferentie van eenige verkofte Huysen, Land, ofte Erven, dat als dan de outste rente ofte Schuldbrief word geprefereert in sijn hooftsomme met den lesten versche-
 nen termyn ofte jaarrenten, ende daar hy volle regt om gemaakt heeft, niet tegenstaande dat een ander hebbende jonger rente ofte schultbrief die proceduren van de verkopinge heeft doen doene, maar word alleen geprefereert van sijn rechtelijke onkosten, ende want men van alle saaken schuldig es getuygenisse der waarheit te geven, bysonder des versogt sijnde, soo hebben wy Schepenen voornoemt tgemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt op ten xij. dag Mey anno vijftien hondert negen en vijftig, onderteekent Cornelis van Aicken, S. vander Does, ende Jooft Jacobsse.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren eenen ygelijken mits desen, dat op huynen datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn, regtelijken daar toe verdaigt sijnde, omme der waarheit getuygenisse te geven, ten verfoeke van Lourys Dircx Soon Rosenburgh, Adriaan Bennink Secretaris oud omtrent xliij jaren, Jan Wolf ende Frans Cock oud omtrent xxxix. jaren, beyde voorspraken van den Hage, ende certificeren sy Getuygen elcx by den Eede int stuck van heurluyden Offitie gedaan, dat die contumacie vander Vierfchare voor die van den Hage es, dat alwaert soo dat eenen partye den anderen verwonnen hadde by contumacie voor die Vierfchare van den Schout van den Hage, dat den gecontumaceerde mag komen op ten pagtdag als sijne partye begeert schattinge of pagtinge te hebben, voor de somme daar hy hem voor verwonnen heeft, ende keren dat met een kenninge, soo verre de gecontumaceerde eenigen middelen sustineert daar by hy bewysen wil, 't voorz verwin met onregt verkregen te hebben, of dat sijn Eysch ondeugdelijken es, ende want men van allen saken schuldig es, der waarheit getuygenisse te geven, bysonder des versogt sijnde, soo hebben wy Schepenen voornoemt tgemeen Segel van den Hage hier onder opgedrukt, op ten thiensten dag February anno vijftien hondert negen ende vijftig stilo comuni, onderteekent J. van Dorp, ende S. vander Does.

Op ten derden dag Septembris anno vijftien hondert vijftig, heeft Augustyn Jacobs Soon Stalpert geklaagt op Heyman Pieterfz, ende seyde hem an, hoe dat hy tot desen dage gebruykt heeft van den

Van uyt-
weg deur
ymands
Land te
wysen.

Eyffcher seekere dertien hond Land, dewelke gelegen sijn in en aan sijne Woninge, concludeert, dat den Verweerder schuldig sal wesen d'Eyffcher sijn uytweg te wysen, of te gehengen ende te gedoogen, dat den Eyffcher sal vaaren over sijn Land op den Heerwegh, den naasten wegh, ende de minste schaade, of duisent gulden daar voor te geven ende boedt twedde.

Waar op Heyman Pieterfz Soon verklaarde, dat hy anders geen uytweg en weet vant Land van den voorfz Augustyn Jacobs Soon, dan vant Land op sijn Werf.

Ende op den eersten dag van Octobris, soo heeft Louis Cornelis als gemachticht van Augustyn Jacobsz Stalpert voorfz geklaagt op te selve Heyman Pieterfz, persifteerde by sijn Eyfch gelijk vooren, biede twedde.

Waar jegens Heyman Pieterfz Soon feyde onschult, hem biedende twedde.

Ende op den xxix. der selver maant Octobris gaven Schepenen Heyman Pieterfz de kenninge gewonnen, ende Louis Cornelis Soon, in den naam soo hy procedeerde verloren.

Ende op den sevenften January daar na volgende, heeft Augustyn Jacobsz Stalpert voorfz wederomme geklaagt op de selve Heyman Pieterfz, hem eyschende, dat hy schuldig sal wesen, hem te wysen een uytpad tot dertien hond Lands, die de selve Heyman van hem gebruykt heeft, ende ingevalle hy onwillig es tselve te doen, soo verfoekt hy Eyffcher aan mijn Heeren van den Geregte alhier, dat hy hem sijn uytpad wil wysen, ende feyt dat die voorfz Heyman gehengen ende gedogen sal, tselve sulcx gedaan te worden of duisent gulden daar voor te geven, makende Eyfch van kosten ende boedt hem twedde.

Waar jegens Heyman Pieterfe feyde onschult, biedende weer twedde.

Ende op den achten February daar na volgende int voldingen van de kenninge, heeft Heyman Pieterfz Soon doen seggen by monde van sijn Taalman, dat hy niet en wilde beletten, dat die Geregten de voorfz Augustyn sijn uytpad sullen wysen.

Op den vierden Marty daar na volgende, gaven Schepenen Augustyn Jacobsz de kenninge gewonnen, ende Heyman Pieterfz verloren.

Ende op den xij. Marty daar na volgende, heeft Augustyn Jacobs Soon geprotesteert, also hy met Schout ende Schepenen geweest es
ten

ten huys van Heyman Pieterfz, omme na voorgaande Vonnis ende tconfent van Heyman Pieterfz, ende aldaar by de Wethouders gewefen te worden, een uytweg, de naaste weg, ende de minste fchade tot an den Heere weg, ende verfogt aldaar van Heyman Pieterfz tLand gewefen te worden, onderftont gefchreven geextraheert by my Hadams, ende daar onder ftont gefchreven, gecollationeert tegens 't origineel Extract, ende accordeert by my, ondergeteykend, Puytwyck.

Op huyden den 18. Marty anno vijftien hondert een en vijftig ftilo communi, foo hebben wy Schepenen van Monfter collegialiter vergaart geweest, regtelyk daar toe verfogt wefende van Augustyn Jacobs Soon Stalpert in den Hage, op een fecker ftuck Lands, gelegen ontrent de Werf van Heyman Pieterfz Soon den voorfz Augustyn toebehorende, 't welk den felven Heyman Pieterfz Soon laaft gebruykt heeft, ende een jaar te blom gelegen hadde, ende heeft die voorfz Augustyn ons daar regtelijken aan gedongen, dat wy fchuldig fouden wesen hem een uytweg te wyfen, daar hy of den Bruykers vant felve Land haren uytweg fouden nemen, omme uyt ende in te mogen varen, omme tselve Land te gebruyken, ende te bouwen met ploegen, paarden, of met andere beesten; foo hem dat believen fal, dat na Regte ende Couftume van den Ambagte. Ende also wy Schepenen bevonden hebben, dat tselve Land in queftie gelegen es opt Noerdeynde, en aan een ander ftuck Lands niet ofgeheyt nog ofgegraven, foo hebben wy Schepenen verklaart met Vonniffe, dat voorfz Land fijn uytweg hebben fal Suyt Ooft op aan den heer weg toe, 't welk ons denkt den naaften weg ende de minste fchade te wesen, altoos onvermindert een iegelijken fijn regt arg ende lift, toircónde hebben wy Schepenen voornoemt onfen gemeene Segele hier onder aan gehangen. Actum den vijftienden Aprilis anno vijftien hondert een en vijftig my present,

Ordonnantie gemaakt opt fchutten van den Beesten in den Hage ende Haag-Ambacht, by den Schout ofte Aecken fijn. Subftituyt de felve

Aecken,

Aecken , Jacob van Dorp ,
ende Jacob Vermy , Sche-
penen , den elfden Auguſty
anno vijftien hondert negen en
vijftig.

Item in den eerſten van een Varken gerinkt ofte ongerinkt ,
tien ſtuyvers.

Van een Paart acht ſtuyvers.

Van een Koe vier ſtuyvers.

Van een tweejarig beeft twee ſtuyvers.

Van een Winterbeeft twee ſtuyvers.

Van een Kalf of Schaap een ſtuyver.

Wy Cornelis van Aicken , Jacob van Dorp , Symon vander Does ,
Jooſt Jacobſz , Adriaan vanden Velde , ende Adriaan van den Aer ,
Schepenen in den Hage in Holland , regtelijk verdaigt ſijnde omme
der waarheyt getuygeniſſe te geven , ten verſoeke van Nicolaas van
den Wyele , van wegen Jacob Gramay Ontfanger van den Staten
tLands van Brabant , ende certificeeren wy Getuygen by den Eede
die wy elcx int accepteren van onſen dienſt gedaan hebben , ge-
vraagt ſijnde op te interrogatorie ons bygeleyd , ende verthoont by
den voornoemden Nicolaas , ſulcx hier volgd , item of daar queſtie
voor hemluyden als Schepenen van den Hage , voortijts gekomen had-
de , ofter als nog quame ſoo wel opt point van den ſecrete Huwelij-
ken , als andere poincten van tPlaccaat by den Keiſerlijke Majestejt
voor Edict ende eeuwige Wet geſtatueert , van dato deu iiij. Octobris
anno vijftien hondert xl. hemluiden verthoont ende voorgeleſen , of
ſyluyden als Schepenen tſelfde Placcaat in allen ſijne poincten ſouden
agtervolgen dan niet , ende byſondere tpoint van de ſecreten Huwe-
lijken , ſeggen ende verklaren wy Getuygen gelijckelijken , na wy
luyden tvoorſz Placcaat wel rypelijk geleſen ende geviſiteert hebben
gehadt , dat wy tſelfde ſouden achtervolgen , ende ons luyden daar
na ſouden reguleren , ende tvoorſz point ofte Articulen van den
ſecreten Huwelijken by Vonniſſe approberen , ende want men &c.

Actum xx. dag Septembris anno vijftien hondert lx. my preſent ,

A. Benninck.

Wy

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen, dat op hyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert es, Dirck Cornelisz Alias ouwe Langeveld, regtelijken gedaigt sijnde omme getuigenisse der waarheit te geven, ten verfoeke van Adriaan Koenen, ende certificeerde hy Getuige by den gestaafden Eede die hy daar toe dede, dat geleden omtrent xl. jaren, hy als Vennoyt met sijn Broeder tZee gevaren heeft, ende dat hy met sijn Broeder mette Pink aan Land komende, getelt heeft uytte Pink op de Waagen staande in Zee an boort met een wassende water de geheele wagen vol Schelvisch, mer of die verkoft was dan niet, seyde hy Deposant vergeten te hebben, ende die waagen soo geladen wesende, ende ofrydende sijn de paarden van de touwen uytte wagen gebroken, sulcx dat die voorz Visch van de wagen spoelde, ende datter boven de hondert Schelvissen van de voorz wagen niet gebergt en worden, also die voorz Visch van de wagen tZeewaart indreef, seyde voorts dat de Coustume van den zyde op See es, als sulcx gebeurt, soo voorz es, ende dat de voorz Visch al schoon verkoft hadde geweest, dat men den koop van sulken weggespoelden Visch niet en eyft, nog daarom en molesteert, nog noyt geweten en heeft dat ooyt sulcx gedaan is geweest, ende want men &c. den xxv. dag van May anno vijftien hondert lx. my present,

A. Benninck.

Wy Burgemeesteren en Schepenen in den Hage, doen kond ende certificeeren mits desen, dat op hyden datum van desen voor ons gekomen en gecompareert sijn, Jacob Vermy Burgemeester, Adriaan Bennink Secretaris, Cornelis van den Heyde geswooren Boode, Louys Croock ende Johan Wolf, Voorspraaken van den Hage, alle rechtelijk &c. ten verfoeke van Louris tSerraarts Bailliuw van den Hage, ende certificeerden &c. by den Eede die sy elk int stuk van heuren dienst gedaan hebben, dat henlyuden kennelijk es, dat die Coustume voor de Vierschare van de Bailliuw van den Hage es, ende altoos sulks hebben gesien ende weten useren; so wanneer den Bailliuw van den Hage, ymand uyt krachte van voorgaande informatie smakende na Cryme gevangen heeft, dat de selve sijne informatie levert in handen van den Schepenen, omme den gevangen daar uyt te examineren, ende indien den gevangen geexamineert, ende ook na voorgaande verklaringe ter tortuyre gebragt sijnde, confescert,

G

ofte

Hoe men
jegens een
Gevangen
fal proce-
deren.

ofte niet confesseert, so leydt den Bailliuw den selven gevangen een dag van rechten, dewelke es den eersten met den laaften, mer des es hy gehouden den selven gevangen xxiv. uyren te vooren sijnen Eysch by geschrifte te seynden by den geswooren Boode van den Hage. Ende word ten dage dienende sommarie tegens den gevangen geprocedeert, ende ook recht gedaan op de precedente informatie by den Bailliuw genomen, ende den Schepenen geexhibeert, sonder eenigh vorder recollement te doen, bysonder als d'informatie voor henluyden gepasseert en gedaan is, niettegenstaande eenige exceptien ofte dilayen, ende sonder term van Proces, ofte datter vier klagten gedaan worden, ten ware Schepenen eenige swarigheden bevonden, daar deur sy genootsaakt souden sijn tVonnisse te steden, seggende voor redene van heurluiden wetenschap, dat syluiden gediend hebben zo voor de Bailliws als Schouten Vierschaaren van den Hage, te weten, den voornoemden Vermey tzedert den jaare liij. of liij. den voornoemden Benninck tzedert den jaare vijftien hondert acht en twintig, noch tzedert den jaare vijftien hondert ses en dertig, Wolf tzedert den jaare vijftien hondert veertig, en Cornelis de Boode tzedert den jaare vijftien hondert twee en veertig, verklaarde voorts de voornoemde Cornelis de Boode, dat hy den eysch van den Bailliuw voornoemt gedaan jegens de Huysvrouwe van Cornelis Cornelisz Pastoor, gedragen heeft xxij. uren te vooren in de gevangen poorte aan de selve Pastoors Wijf, ende heeft haar dag van regte geleid, te regte komende des anderen daags voor den noene ende dat dien dag soude wesen den eersten dagh met den lesten, al volgende die oude Coustume, ende want men van allen saken &c. op ten lesten dag January anno vijftien hondert een en seftig na gemeen schryven.

Roerende
aanvank
van Lan-
den voren
Bailliws
Vierschaar.

Ik Goedschalk Oom van Wingaard Stedehouder's Bailliws vanden Hage, doen kond allen luiden, dat ik op den derden dagh in July int jaar veertien hondert seven ende tnegentig sat in eenre Vierschaare van mijns genadigs Heeren wegene, metten Schepenen vanden Hage, daar voor my quamen an der Vierschaar die heylige Geestmeesters in den Hage, ende Jan Soet Aelbertse, seggende en dingende by monde van haren Taalman, also sy gesamentlijk altijt Jacob Claasz Weduwe by Jooft van Dam's Bailliws Boode ende welgeboren Mannen regtelijken eenen dag hadden doen beteykenen, van een aanvank die sy doen wouden, ten dage die sy haar deden beteykenen

an.

an een morgen Lants luttel min of meer , leggende by Noorden-
houd daar sy haar regts en eygendom an vermat, om aldaar te komen
indient haar liefde , om dat met regt te keren en te wederstaan,
ende want sy ten dage voorz , die haar beteykend was gekomen syn
met Jooft des voorz Bailliuws Boode , met die welgeboren Man-
nen, als Adryaan Bondynsz, Jan van Sperwoude , en Dirk Janz ,
ende hebben mit Bailliuws voornoemt eenen aanvank gedaan an de
voorz Landen , dat die Bailliuw van mijns genadighs Heeren we-
gen schuldig was sijne Boode, en den welgeboren Mannen voorz
voort te eyssen ander Vierschaar, om alsulken anvanc als voor hem
geschiet was te Hoove te brengen, twelk de voorz Bailliuw nagele-
fende tvoorz Vonnisse also dede , daar Jooft van Dam Boode en
Adriaan Boudynsz, Jan van Sperwoude, en Dirk Janz Buyzer voorz,
als Mannen regtelijk daar toe gedaagt voort gekomen sijn ander Vier-
schaar, seggende ende by haaren Eede verklaarden, die sy daar toe
deden, dat die heilige Geestmeesters en Jan Soet Aalberts in haare
jegenwoordigheit met des voorz Boden hand, een aanvank te samen
deden an een mergen Lands leggende by Noorden hout, seggende
dat die grond vant selve Land hen te samen toebehoorde, en wou-
den dat selve Lant houden voor haar eygen Land jegens eenen iege-
lijken die hen regts of eygen daar aan vermeten woude, daar altyt
Jacob Claase Weduwe voornoemt jegenwoordig stont, ende en ver-
weerde haar daar jegens niet met regte, als dat behoort, ende die
Hofaert aldus te Hove gebrogt wesende by den Boode ende Mannen
voorz, soo seyden en dingeden die voornoemde heylige Geestmeesters
en Jan Soet by monde van haren voorz Taalman, also sy eenen aan-
vanc regtelijk gedaan hadden an den morgen Lands voorz, ende
daar niemant en was, die haar handen mit regte ofgeslagen heeft,
dat sy volstandig blyven souden in heuren regte, en geerde daar of
Vonnisse van Schepenen, diehaar Vonnisse weyde, also die Boode be-
kende by sijnen Eede, dat hy altyt Jacob Claase Weduwe voornoemt
uyt vervolge van den heyligen Geestmeesters, en Jan Soet voorz
een regtelijke weet gedaan hadde, en haar eenen dag beteykend had-
de, ende ook dat sy op den voorz dag daar jegenwoordig stont daar
die aanvanc geschiede, ende haar met regte niet en verantwoorde
nog niet en weerden, dat die heylige Geestmeesters voornoemt, en
Jan Soet volstandig blyven souden in haaren regte, ende want het
recht en reden eyft der waarheit getuigenisse te geven, als men des
begeert, ende dit voor my als Bailliuw voorz ende voor den Sché-
penen

penen geschiet es, gelijk voorz staat, soo hebbe ik in Getuige desen Brief uithangende besegeld met mijnen Segel, ende om die meer kennisse, zoo hebben wy Schepenen voorz desen brief mede besegeld met onsen gemeenen Segel, geschreven op ten dag en int jaar voorz.

Gecollationeert jegens d'origineele besegelde brief d'eene besegelt van roode, d'ander van groenen wasse, ende daar mede bevonden t'accordeeren, by my geteekent. *A. Benninck.*

C O P I E.

Nieuwe
Veen.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits desen, dat op huynen date hier onder geschreven voor ons gekomen sijn, Jacob Claase oud omtrent lxxij. jaaren, Jan Claas Boyen oud omtrent lx. jaaren, Jan Lutefz Alias Jan Doys oud omtrent lx. jaaren, Harman Claase oud omtrent liij. jaaren, ende Adriaan Dircksz Secretaris van de nieuwe Veen out omtrent l. jaaren, alle regtelijken verdaigt sijnde, omme getuigenisse der waarheit te geven, ten verfoeke van de gesworens van de nieuwe Veen, van den jare vijftien hondert negen ende vijftig, ende certificeerden sy Getuigen by den gestaafden Eede die sy elcx daar toe deden, dat waarachtig es, dat men voortyds plag in de nieuwe Veen Vierschaar te maaken na den middag te twee uren, ende also de gesworens van de nieuwe Veen hen dies beklagden an den Geregte van den Hage, overmits partyen van buyten daar aan te kort geschieden, dat daar omme by den selven Geregte van den Hage worde geordonneert, dat den Schout van den nieuwen Veen van doen voort aan altoos voor de middagh soude Vierschaar maaken ende regt doen, ende maaken na die Vierschaar van regte terstont daar aan Vierschaar van pagtinge, ende doen terstont na de Vierschaar van regte by den Boode uytroepen de pagtinge sonder den pagtdag langer te verleggen dan by consent van partyen, ende dat tselfde by kerk gebodt sulcx verkondigt, ende tot nu toe onderhouden es geweest, ende want men schuldig es der waarheit getuygenisse te geven des versogt sijnde, so hebben Schepenen voornoemt tgemeen Segel vanden

Ha-

Hage hier onder aangehangen op ten xij. dag van Januario anno vijftien hondert ende festigh na gemeen schryven , ondergeteykend ,
A. Benninck.

Gecollationeert jegens d'originele
besegelde certificatie berustende onder die van de nieuwe Veen , ende
accordeert , by my geteekent ,

A. Benninck.

C O P I E.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende certificeren mits desen , dat op huyden datum van desen , voor ons gekomen en gecompareert sijn , Jan Doeys oud omtrent lxi. jaaren , Adriaan Dirckse Secretaris van de nieuwe Veen oud omtrent lj. jaaren , en Adriaan Cornelisz oud omtrent xxxiiij. jaaren , alle regtelijk gedaigt sijnde omme der waarheit getuygenisse te geven , ten verfoeke van de geswoorens van de nieuwe Veen van den jaare lix. , en hebben de voornoemde Jan Doeys , en Adriaan Cornelisz by den gestaafden Eede die sy luyden daar toe deden , ende de voornoemde Adriaan Dirckse by den Eede als Secretaris gedaan , gecertificeert waaragtig te wesen en haarluyden kennelijk te sijn , ten tyde by Jan Claase Schout de voornoemde geswoorens beklaagt worden , dat sy hem Vonnisse souden geweygert hebben , dattet selve gebeurt es in sulker voegen als hier na volgd , te weten also de Schout houdende sijn ordinaris regtdag sijn klagte gedaan hadde , ende voorts kenningen en anders sulcx ten voorz dage mogte vallen tusschen Partyen , so es hy opgebroken , en heeft sijn maaltijt gehouden , ende maaltijt gedaan sijnde , ende dat t'Volk meest weg was , soo woude hy sijn Vierschaar van den pagtdag spannen , twelk de geswoorens hem weygerden , overmits dattet was tegens de Coustumen , ende ook omme d'absentie van den luyden , verklaren voorts dat de Coustumen sulcx es en lange geweest es , nadien de klagten en kenningen voor den Schout en Vierschare voldongen en gedaan sijn , te blijven sitten , en spannen terstont sijn Vierschare van den pagtdag , en die pagtinge voor den Vierschare te eyschen , al eer men gaat eeten , maar dat de executie van den selven pagtinge wel ge-

gesurcheert word tot na den eeten , als die voor de noene opgeteykend es , ende want men schuldig es van allen saaken der waarheit getuigenisse te geven , des verfogt sijnde , soo hebben wy tgemeen Segel , ten saake vanden Hage hier onder op gedaan drukken , op ten vij. Marty anno vijftien hondert lxj. stilo communi , ondergeteykend , J. J. Wolff.

Gecollationeett jegens d'origineele besegelde certificatie , be-
rustende onder die van de nieu-
we Veen , ende accordeert by
my , geteyckend ,

A. Benninck.

C O P I E.

Op huyden compareerde voor my Cornelis van Naarden , openbaar en by den Hove van Holland geadmitteert Notaris, ter presentie van de nabeschreven Getuigen , Jan Willem Bom Jacobz , oud omtrent xlij. jaren , en heeft ten verfoeke van Jan Claase Schout van Nieuwe Veen , by sijne Manne waarheit in plaats van Eede verklaart, getuigt ende gedeposeert , waarachtig te sijn , en hem wel voor te staan , dat omtrent den jaare xliij. sonder den tijt presis onthouden te hebben , hy Deposant bedient ofte doen bedienen heeft , het Schout Ambagt van Nieuwe Veen , 't welk die Requirant nu ter tijt bediend , en dat een tijt van vijftien jaren lang , en int beginsel als hy die Vierschaar van Maanstal ofte principaal Dingtale opgebrouken hadde , soo ging hy en die geswoorens eeten by malkanderen , en als sy gegeten hadden na twee uren , soo maakten hy met sijn geswoorens Vierschare van pachtinge , welke usantie hy Deposant verklaart wel gehoort te hebben sulcx voor sijn tijt gebruykt en onderhouden te sijn , sulcx hy die ook vonde , en heeft die selfde Ordonnantie van rechtsvorderinge hy Deposant sulcx onderhouden tot omtrent vier of vijf jaaren, sonder den tijt seker te weeten , en daar na heeft hy Deposant als Schout met die Gerechte van de Nieuwe Veen geordonneert , ende Kerkgebodt doen doen , dat men die selfde Vierschaare van pachtinge die men plach te spannen , na twee uren , soude doen terstont an die Vierschaare vant Maanstal als voren ;

en dat voor den eeten ende middagmaal , en dat men naa tmiddagmaal gaan soude schatten , welke Ordonnantie hy Deposant onderhouden heeft , gedurende so lange als hy Deposant als Schout van de voorz Nieuwe Veen gedient heeft , presenterende alle t'selve des verfogt sijnde by Eede te willen verklaren. Aldus gedaan binnen Delft ten huys van my Notario, ter presentie van de eersamen Henrik Pieterz Brouwer en Claas Haddeman , als Getuigen waardig van geloove hier toe geroepen en gebeden , ende want men schuldig es der waarheit getuigenis te geven , bysonder des verfogt sijnde , soo hebbe ik Notario voornoemt , dese Attestatie gedaan als vooren met mijn gewonelyk signatie geconfirmeert. Actum den xvij. Marty anno vijftien hondert en tsestig , stilo communi , en was onder teykent , Corn: van Naarden N. P.

Naar voorgaande Collatie bevonden t'accorderen met sijn origineele , ende geteykend als boven , by my geteekent ,

A. Benninck.

Wy Schout ende gemeene Schepenen in den Hage, doen kont allen luyden , dat voor ons quamen an der Vierschare goede eerbaare Mannen , onse Buurluyden van Scheveninge , als Dirk van Bomen , Aam Aemsz , Cornelis Gerritz , Bartelmees Claasz , Jan van Veen , ende Jan Henriczze , ende tuychden by haaren Eede , lyflik ten heyligen gestaafte Eeds , dat sy daar by ende jegenwoordig waren , als Geryt Burchgants Soon oflyvig geworden was , ende men den doden Lichaame uyt dragen ende ter Kerken voeren soude , dat voortquaamen Pieter Gerytz , Geryt Gerytz , ende Magtelt Gerytz Dogter mit haaren Broeder , ende Voogds hand , ende gengen uyt en scolden quyt fulke erfenisse ende besterfenisse , als hem te samen , ende enig van hem anbestorven mogte wesen van Geryt Burgants haaren Vader saliger gedagten , ende die selve ses Mannen tuychden by den selven Eede , dat die voorz drie Geryt Burchgants Soons Kinder desgelijks quyt scholden die selve erfnisse , ende besterfnisse van haaren Vader opt graf als men hem begraven soude , ende voort soo sijn voor ons gekomen Pieter Gerytz , Gerrit Gerytz , ende Machtelt Geryts Dogter mit haren Broeder , ende Voogts hand an der selver

Roerende
quyt schel-
dinge van
een Boel
of erffe-
nisse.

Vier-

Vierschare, ende hebben quyt gescholden sulke erfnisse ende besternisse, als hen van haren Vader voorz opgekomen en aanbesteren mogte wesen, ende swoeren daar op voor ons gestaefs Eeds lysflick ten heyligen, dat sy van die goeden ende erfnisse niet gereet noch genomen en hebben sonder arg en liste, ende want et regt en reden is der waarheit een getuyg te geven als ment begeert, ende dit voor ons geschiet is gelijk voorz is, soo hebben wy tot eenen waaren oirkonde desen brief uythangende besegelt mit onsen gemenen Segel, geschreven des Dincxdagh dertien dagen in April int jaar ons Heeren duyfent een en vyftig.

Nota desen
Brief be-
rustende in
den Heyl:
geest-
Comptoir
tot Sche-
veninge.

Gecollationeert jegens d'origi-
neelen besegelde brieve, ge-
schreven in Francyn, ende daar
mede bevonden accorderende,
by my, getekent,

A. Benninck.

Schepenen appointereen by consent van partyen, dat Jonkheere Guillame Grant Bailliuw van den Hage, Jan Claase eertijts Schout van de nieuwe Veen, sal accorderen eenen tyt van drie weken, omme sijn Getuygen te doen hooren jegens de articulen, hem by den Bailliuw opgelijdt, die men hem leveren sal tsynen koste op versteeken te wesen van vordere productie, mits dat deselve gevangen gehouden sal wesen den voorz Bailliuw de namen van sijn Getuygen, mitsgaders sijn Articulen, daar hy die sal willen doen horen te leveren xxij. uren te voren by geschrifte, omme sijn contre interrogatorie daar jegens te doen ende over te leggen, ende dat voor drie Schepenen van den Hage, die daar toe sullen werden versogt ende geordonneert, des sullen alle de Getuygen by overdaginge compareren alhier in den Hage voor den voorz Schepenen, by adresse ende assistentie van den voorz Bailliuw, ende dit al onvermindert des gevangens voorgaande appointementen, Aldus gedaan in de voorpoorte van desen Hove by alle de Schepenen, sonder Jongeneel, den ix. September anno xv^c. lxj. my present.

A. Benninck.

Wy

Wy Burgemeesteren &c. dat voor ons gekomen en gecompareert Roerende
 zijn Adriaan Bennink Secretaris, ende Cornelis Pieterfz gefwooren tBoelhuys
 Boode deser Vlecke, regtelijken daar toe verdaigt sijnde ter instantie Regt geex-
 van Pieter Clements, ende certificeerden sy Getuigen by den Eede pedieert
 die sy elcx int stuck van haarluider voorfz Offitien gedaan hadden, by jonge
 dat waarachtig es, dat die Boelhuisen alhier in den Hage altijd van van Wolf.
 ouden haarkomen gehouden ende verkoft zijn geweest, ende dage-
 lijks nog gehouden worden, onder dese of gelijke Voorwaarden hier
 na volgende, te weten, dat N. wil verkopen alle alsulke Goederen,
 als men jegenwoordig vertonende es, ende dag daar an geven van
 betalinge, tot sulken dag toe, als daar verklaart word met Voor-
 waarden, soo wie koopt es gehouden goede suffisante Borge te stel-
 len, daar den Houder van den Cedulle aan vervoegt, welke Borge
 niet vry en es voor dat et al betaalt es, sulcx dat den Houder van
 der Boelcedulle de selve schulde mag innen met Schepenen, van den
 Borge ofte principaal, sulcx hem dat belieft, als verwillekeurde schul-
 de, den derden penning, beter vijf schellingen Hollands, of daar bene-
 ven gereet geld te betalen van den goeden die niet meer gelden en
 moogen, ofte anders met heerlijk ende reale executie SHoofs van
 Holland, volgende welke conditien ende Voorwaarden word alhier
 geuseert, soo wat Man of Vrouw personen in den selven Boelhui-
 sen komen kopen ofte borgen worden, het sy ofte die zijn van bui-
 ten ofte binnen den Hage, of dat ook die Vrouwen kopende ofte
 borgen wordende, tselfde doen by wil ofte weten van haarluider
 Mans, dan niet, blyven de selve Vrouwe personen ende alle haare
 ende haare Mans Goederen verbonden staan voor de selve schulden,
 ter tijt ende wylen toe alle tgunt sy gekoft, ofte daar sy Borge voor
 geworden zijn, al voldaan en betaalt es, ende indien ook eenige als
 Borgen betaalden voor den principalen Koper ofte Koopster, soo
 heeft sulken borge tselfe tregt op ende jegens den principalen Koo-
 per ofte Koopster, ende op allen haarluiden goeden als voorfz is,
 niettegenstaande sy hem absenteren ende buiten de Jurisdic tie van
 den Haage gingen wonen, ende hebben sy Getuigen tselfde weten
 ende sien useren, soo lange sy den Hage gedient hebben, ende
 voor redene van meerder wetenschap hebben, nog onlangs voor de
 Vacantie van den Hove van Holland, daar op weten gaan Sententie
 van een Proces by eenen May Jans Uytdrechster, als Borge voor de
 Huisvrouw van eenen Jan Claafz, Contra desselfs Jan Claafens mede
 Erfgenaam, wonende in de Beverwijk, bedragende meer dan twee

hondert carolus gulden, gefustineert, daar inne de voornoemde Ma-
rytgen heeft getriumpheert met kosten en al, verklarende voorts de
voorz Cornelis Pieters de somme van tien ponden negen schellingen,
van xl. groten tpond, van wylen Ysbrand vander Cruys, als borge
voor eenen Magtelt Colfmaackster, ontfangen te hebben, breder in
sijn quitancie verklaart, in date den xvij. Augusti lesleden, ende
want men &c. Actum den xiiij Septembris anno vijftien hondert een
en tseftig.

Gecollationeert jegens de minute
van de uytgegeven Certificatie, ende
accordeert by my,

A. Benninck.

Roerende : Wy Dirk van Alckemade oud omtrent lx. jaaren, ende Jooft Ja-
van Huys, cobsz oud omtrent l. jaaren, Burgemeesters, Cornelis van Aecken
Erven, &c. oud omtrent lxxj. jaaren, Jacob van Dorp oud omtrent xlj. jaren,
die verkocht worden by Symon vander Does oud omtrent liiij. jaaren, Adriaan van de Velde
willig De- oud omtrent xlvj. jaaren, Adriaan vander Aar oud omtrent xlv. jaren,
creet van Adriaan Grebber oud omtrent xiiij jaaren, Schepenen, Mr. Aernt
den Hage, Huygez oud omtrent lxiiij. jaaren, Meester Michiel Claasz oud om-
of anders trent lxv. jaren, Louris Crook Taalman oud omtrent lvj. jaren, Jan
om waar- Wolf mede Taalman oud omtrent lv. jaaren, ende Adriaan Benninck
borge te stellen, en- Secretaris van den Hage oud omtrent xlix. jaren, alle regtelijken ge-
de daar daigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven, op seekere
vooren die poincten van Coustume, ten verfoeke van Claas van Dam Adriaensz,
penningen ende certificeerden sy Getuigen by den Eede, elcx respectie int stuck
van de van sijnen dienst gedaan, behalven Meester Michiel Claasz, die ver-
koop in klaarde by sijnen solemnelen Eede die hy daar toe dede, eerst gevraagd
te mogen sijnde, of binnen der Vlecke van den Hage niet en werd geuseert,
houden. gehouden, ende geobserveert voor Coustume, soo wanneer ymand
eenig Land, Huys, ofte Erve verkoopt, ende datter by den Ver-
koper uyt nogte inne en werd geseyt ofte bedongen, den Verkoper
gehouden is den Kooper van de selve koop waar borgh te stellen,
alst den kooper begeert ofte verfoekt, ende een Verkoper userende de
vorme van een willig decreet, doende tselve goed by behoorlijke verkun-
dinge ende subhastation, volgende de Coustume van den Hage ver-
kopen by den Wedt van den Hage, ende in de selve Voorwaarden
van.

van den verkopinge uyt nogte in verhalende tselve goed te verwaarborgten, mertselve verfwygende, oft sulken verkoopere in sulken gevalle ook schuldig is waarborge te stellen dan niet, certificeeren ende verklaren sy Getuigen gelykkelijcken ende uit eenen monde, dat de Coustume van den Hage sulcx es, ende ook nooyt anders en hebben sien nog weten useren, dat soo wanneer yemand eenigh Huys, Erve, Landt ofte Zandt verkoopt, het sy by handeling, mondelinge, ofte by willig Decreet, ende niet expresselijck verhaalen ende expresseeren in heure Voorwaarden ende verkopingen, dat sy ongehouden sullen sijn, ingevalle van koope eenige waarborge te stellen ofte waaringe te doene, ofte datter uyt nogte inne geseyt en werd, dat sulken verkopere, het sy mondelinge handeling, ofte by willig Decrete schuldig en gehouden es tot allen tyden daar toe vermaant sijnde, waarborge van den selven verkofte goeden te stellen, ende indien hy kopere ook eenige penningen van den koop, als nog in handen hadde, sijnen handen niet en dorste ydelen voor ende aler hem waarborge gesteld en waare, verklarende die voorz Jooft Burgemeester, ende d'andere Schepenen, Secretaris ende Taalluyden, dat sy uyt saake van dien questie hebben geweten, ende Vonnisse over wysen, dat den Coopers waarborgten toegewesen worden, verklarende voorts, dat hem luiden nog wel indagtigh es, dat eenen Willem Evertsz Cleermakere hebbende verkofte eenen Cornelis van Wyngaarden, seekere Huys ende Erve, staande int Noorteynde alhier in den Hage, hadde bedongen te mogen volstaan, mits sijn verkofte Huys doende geven sijn Kerkgeboden na tregt ende de Coustume van den Hage, ende dat de voorz Wyngaarden vernemende tselve Huys meerder belast te sijn dan daart hem de selve Willem mede verkofte hadde, hadde hem in regten doen roepen, sustinerende also hy by den Verkoper bedrogen was, mits de verfwegen renten, dat de Verkoper schuldig was tselve of te doen ende te lossen, ende hem voorts voort onseker, ende dat hy meer mogten verfwegen hebben waarborge te stellen, al twelk hem Wyngaarden by Vonnisse van Schepenen sulcx toegewesen worde, verklaarden voort sy Getuigen, dat voor een seekere Coustume alhier in den Hage word geobserveert, wat Huysen Erven, ofte Landen, by Decrete van den Hage verkofte worden, daar die Wethouders met regt toegebracht worden omme te verkopen, dat niemand eenige penningen van de selven verkofte goeden by Decrete en mag heffen nog opbeuren, ofte moeten voor heuren ontfangen penningen cautie stellen, om de selve te restitueren

den geenen die namaals fouden mogen komen pretenderen beter regt daar toe te hebben, ende want men van allen faaken ſchuldig es der waarheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſijnde, ſoo hebben wy tgemeen Segel ten faaken hier onder opgedaan drukken, op ten xix. dag Decembris anno vijftien hondert twee en ſeſtigh.

D'originaal vant gemeen beſegelt
 accordeerende mit deſen, by my
 geteykent,

A. Benninck.

Roerende
 dat een
 Boode van
 den Hage,
 den Bail-
 liuw ende
 Schout van
 den Hage
 gehouden
 es te die-
 nen om
 niet.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage, doen kond ende certificeren mits deſen, dat op huyden datum van dezen voor ons gekomen ende gecompareert zijn, Adriaan Benninck Secretaris oud omtrent xlvij. jaren, ende Cornelis Pieterſz vander Heyde, Boode van den Hage oud omtrent xliij. jaaren, regtelijk daar toe verdaigt ſijnde, omme der waarheit getuigenis te geven, ten verſoeke van Jan van Dorp Willemsz Schout van Monſter, ende certificeerden de voornoemde Depoſanten by den Eede die ſy elcx reſpective gedaan hebben, dat hemluiden kennelijk es, ende wel weten, ende ouder haarkomen ook ſulcx altoos geſien ende geweten hebben, dat ſoo wanneer Bailliuw ofte den Schout van den Hage, uyt ſaake van haarluider Offitien yemand doen dagen ofte andere weten doen doene van heurluider ofte des Geregts wegen, dat de Boode voorſz tſelve altoos doet ſonder eenig ſalaris daar van tontfangen, ſulcx hy van Partyen wegen heeft, dan indien de Officiers veele te doene hebben, ſoo ſchenken ſy den Boode eens ſjaars een gratuyteyt, ſulcx heur beleeſtheit dat redelijk dunkt, ende ſeyt de voorſz Adriaan, dat hy over de xxxiiij. jaaren den tijt van vijf ofte ſes jaaren continuelijken met Pouwels de Boode van den Hage gedient heeft, ende tſelfde ſulcx geſien ende geweten heeft te doen tſedert dien tijt tot nu toe, ende de voorſz Cornelis Pieterſz ſeyt, dat hy over xxvj. jaren mede gedient heeft onder Jaſp Cornelisz ſijnen Oom als Subſtituyt, ende voortz gedient heeft als principaal Boode den tijt van xvij. jaren, ende dat hy tſelfde mede ſulcx geſien ende geweten heeft, ende nog dagelijks ſulcx doet, ende want men van allen ſaaken ſchuldig es der waarheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſijnde, ſoo hebben wy tgemeen Segel hier onder op gedaen drukken

ken den xix. January anno vijftien hondert drie en seftig ftilo comuni.

Wy Adriaan vander Aa Schout, Dirk van Alckemade, en Joost Turbe hoe
 Jacobsz Burgemeester, Cornelis van Aicken, Jacob van Dorp, Sy- die goede
 mon vander Does, Adriaan van den Velde, Adriaan Grebber, Ja- na Sche-
 cob Claasz van Dam Adriaanz, ende Adriaan Koenen tot Scheve- pendoms
 ninge Schepenen, ende Adriaan Bennink Secretaris van den Hage, regt van
 alle regtelijken gedaagt, ende Collegialiter vergadert sijnde omme der Vader en
 waarheit getuigenisse te geven, op seekere articulen van Coustumen Moeders
 hier naar verklaart, en dat ten verfoeke van Meester Heynrix van fyde suc-
 Monster, eerst of in Schependom niet Coustume en is, dat die cederen en-
 geene die van beyden syden als van Vader ende Moeder bestorven de erven.
 es, overlydende sonder blyckende blyvende geboorte, sijn Erfgena-
 men roept van beyden syden van alle sijn achterblyvende goeden, te
 weten, voor d'een helft d'Erfgenamen van sVaders syde, ende voor
 d'ander helft d'Erfgenamen van sMoeders syde, sonder reguard te
 nemen van waar ofte wat syde den overleden de selvé sijne goeden
 aangekomen mogen sijn, seggen, certificeeren, ende verklaren sy
 Getuigen gelijkelijken, elcx by den Eede respectie int stuck van
 heuren dienst gedaan, dat de Coustume van Schependom alhier in
 den Hage es, ende nog dagelijks geuseert word, dat die geene die
 van beyde syden als van Vader ende Moeder bestorven es, overly-
 dende sonder blyckende blyvende geboorte, sijn Erfgenamen roupt
 van beyden syden, van alle sijn agterblyvende goeden, te weeten,
 voor d'eene helft d'Erfgenamen van sVaders syde, ende voor d'an-
 der helft d'Erfgenamen van sMoeders syde, sonder reguard te ne-
 men van waar ofte wat syden den overleden de selve sijne goeden
 aangekomen mogen sijn, voorts gevraagt sijnde in gevalle den over-
 leden alleen van eene syde, tsy Vader ofte Moeder bestorven es, of
 als dan erven ende succederen de goeden alle in de linie van daar sy
 gekomen sijn, seggen ende verklaren sy Getuigen, dat alwaart soo,
 dat Man en Wijf te samen in echte staate vergaderende, den eenen
 an d'andere geen goed ter werelt altoos in Huwelijk gebrogt en had-
 de, dat nogtans d'een of d'andere stervende sonder blyvende blyken-
 de geboorte achter te laten, so werden die achtergelaten goeden ge-
 deelt half en half, so an de Man als ant Wijfs syde, noch gevraagt
 sijnde, soo wanneer een Vrouwe deser werelt overlyt sonder bly-
 kende blyvende geboorte achter te laten, ende achterlatende voor haar

Erfgenamen een Broeder van den vollen bedde , ende noch andere Broeders of Broeders Kinderen van den halven bedde, of niet na Coustume van Schependoms recht des overleden goeden ervenende besterven , eerst d'een helft an den Broeders van den vollen bedde , ende voort d'ander helft an den selven Broeder met d'andere halve Broeders ofte Broeders Kinderen , in de plaatse van heur Vader , seggen en verklaren sy Getuygen als voren , dat Schependoms recht sulcx es, soo hier voren geinterrogeert es, in der voegen soo verre den gehelen Boul groot bevonden werde hondert caroli guldens, dat den Broeder van den vollen bedde soude , eerst d'een helft van de selve somme van hondert caroli guldens meer ofte minder naar advenant naar hem trekken , ende als dan d'andere helft delen jegens den Broeder ofte Broeders Kinderen in den plaatse van heuren Vaders , als gecomen sijnde van een half bedde, ende dat by egale portie , voorts noch gevraagt sijnde, of men cenig respect ofte anschou soude nemen , van waar ofte wat syde heur de selve goeden aangekomen mogte wesen , seggen neen , dan ten waare dat bevonden werde , dat de selfde ofte eenige van den goeden subject restitutie ofte anders verbonden waare by Testamente , Huwelijcke Voorwaarden ofte anders , ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuygenisse te geven , des verfogt sijnde . soo hebben wy tgemeen Segel ten saaken hier onder op gedaan drukken , op ten derden dag January anno vijftien hondert vier en t'festig na gemeen schryven ,

Na voorgaande Collatie bevonden , accordeerende , by my geteykent ,

A. Benninck.

Turbe op
re van erf-
scheydinge
en verbo-
den werk.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen , dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompereert sijn , regtelijken daar toe gedaigt sijnde , omme der waarheit getuygenisse te geven , by maniere van turbe , ten verfoeke van Mr. Jan van Tresslonge Advocaat in den Hove van Holland Cumz: soo hy procedeert , Meester Aernt Huygesz oud omtrent lxxvj. jaren , Claas Pr. Goudsmit oud omtrent xlvj. jaren , Cornelis Coenraats Messing oud omtrent xlvij. jaaren , Jan Dircksz Wynverlater oud omtrent l. jaren , Michiel Willemsz oud omtrent lv. jaaren , Joost Claasz

Claafz oud omtrent 1. jaren , alle Vroetschappen , Louris Croock oud omtrent lvij. jaren , Jan Wolf oud omtrent lvj. jaaren , Taalluyden alhier in den Hage , Frans Jacobsz Cuyper oud omtrent lv. jaaren , Cornelis Pieters Boode oud omtrent jaren , ende Adriaan Beninck Secretaris van den Hage oud omtrent 1. jaren , ende Certificeerden die voornoemde Vroetschappen , Taalluyden , Boode , en Secretaris by den Eede , die fylieden respectie int stuck van heuren dienste gedaan hebben , ende Frans Jacobsz Cuyper by den Eede die hy daar toe dede , dat alhier in den Hage een seer oude Coustume es , dat soo wie sijn werk by den Boode van den Hage rechtelijken verboden werd , dat de voorfz persoon mit tselve begonste werk niet voortgaan en mag , op verbeurte van xvij. sHeeren ponden , maar moet daar mede supercederen , ende verfoeken aan Schout ende Schepenen om opt selve werk te komen , Partyen aan wederfyden horen ende visiteren , 't gund yegelijk tsiinen goeden rechte begeert te produceren , ende als dan daar op disponeren ende regt doen naar gelegenheit van den saake , ende soo lange Schout ende Schepenen opt voorfz werk niet geweest , ende Vonnisse daar van gegeven hebben , so en mag den geenen die tverbot gedaan is metten selven sijn begonste werk niet voortgaan , maar moet ophouden van vordere te werken ofte doen werken , al twelk sy Getuygen verklaren sulcx te hebben sien useren , ende observeeren van soo lange hem luyden gedenken mag tot desen dage toe , ende voor redenen van wetenschappe verklaarden de voorfz Mr. Aernt , dat hem sulcx gebeurt es over de xxx. jaren geleden , jegens Mr. Gerard Renvoy , ende daar na jegens den Gedaagdens van de gemeen Verweerders , Claas Pieterfz , dattet hem gebeurt es jegens wylen Jan Clementfz , stootende die muyre daar questie om was jegens den anderen an stukken , Cornelis Messinge van gelyken omtrent de xx. jaren geleden jegens Seger Lambertfz Vleyshouder , Jan Dirckse , op ende jegens Cornelis Symonsz Tingieter , en Jan Meester tegens St. Joris , Joost seyt dat hy eer-tyts Schepen geweest es tot Geervliet , en heeft tselve mede aldaar sulcx sien ende weeten useren , Frans Jacobsse , dat hem van gelyken gebeurt is jegens sijn Geburen , wylen Heer Jan Govertfz , ende van Heer Pieter Wolbrantfz Canonick , die voorfz Taalluyden , Boode en Secretaris verklaren , dat de voorfz Coustume soo notoir es , dat van soo lange syluyden gedient hebben , ende op ontellicke diverse erffcheydingen geweest sijn , nooyt contrarie en hebben weten noch sien

fien doene , ende want men &c. op ten xxix. dag Septembris anno vijftien hondert vier en tseftig.

A. Benninck.

Turbe
Dat de
Schout van
Schevenin-
ge word
gestelt by
den Bail-
liuw van
den Hage,
ende dat
de Schout
als dan
heeft de
penningen
van alle be-
keuringe
op ter
strange en
binnen
Scheve-
ninge.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage &c. dat voor ons gekomen ende gecompareert sijn , Ysbrand Broersz oud omtrent lxiiij. jaren , Jan Janse Druyt oud omtrent lxiiij. jaren , Lievert Willemsz oud omtrent l. jaren , Willeboort Jacobsz oud omtrent lv. jaren , Cent Jansz out omtrent lvij. jaren , Jan Adriaanz , Alias Jan Mattysz oud omtrent liij. jaren , Dirck Cornelis Soon Langeveld oud omtrent lxxvj. jaren , Claas Thomsz oud omtrent xlviij. jaren , Cornelis Heynricxsz Boon oud omtrent lxxvj. jaren , Adriaan Jansz Coninck Stierman oud omtrent xxxix. jaren , Adriaan Jansz Waart op Scheveninge oud xxx. jaren , Adriaan Gerytsz Cock oud omtrent l. jaren , ende Jacob Claasz Doecz oud omtrent l. jaren , alle rechten lyken gedaigt sijnde omme der waarheit getuigenisse te geven , ten verfoeke van Guillame Grant Bailliuw van den Hage , ende certificeeren sy Getuygen by den gestaafden Eede die sy elcx daar toe deden , eerst gevraagt sijnde , of syluyden ooyt geweten ofte gesien hebben , twee Officiers ofte Substituyten tot Scheveninge , die aldaar gediend hebben , d'een van wegen den Bailliuw , ende d'ander van den Schout van den Hage , seggen sy Getuygen by den gestaafden Eede die sy daar toe deden , voor rede van heurluyder wetenschap , te weten , Dirck Cornelis Langeveld , Cornelis Heynricxsz Boon , Jan Janse Druyt , Sybrant Broers , ende Adriaan Gerytse Cock , Deposanten , dat sy luyden wel gekent hebben , wylen Claas Pieterfz , gelijk sy luyden Deposanten voorfz , ende alle andere Deposanten ook wel gekent hebben Jan Wiggerse , Janne Jan Ysbrand Michielsz , Coman Heyn , Cornelis Schoemaker , Huyg Jansz Varckeslager , Spierinxhoek , daar na weder Coman Heyn , die alle overleden sijn , ende nog Joost van Moerbeek , Floor Conck , ende Louris Michielsz tegenwoordig Schout , die nog int leven sijn , alle welke personen syluyden Deposanten allegader , behalven de voorfz Langeveld seyden , dat altoos by den Bailliuw in den tyt geordonneert en gestelt sijn geweest als Schouten ofte haarluyder Substituten op Scheveninge ende niet by eenige Schouten van den Hage , ende dat waarachtig is , dat de Substituyt van den Bailliuw op Scheveninge altijt genaamt is geweest Schout van Scheveninge , de welke op Scheveninge altoos

toe-

toefigt heeft gehad van Vechteles keuren, boeten, breucken, ende Ordonnantien, vallende soo wel op te strange als in den Dorpe, sonder dat ooyt andere Subtituyt in de selve bekeuringe es geweest, dan de voorfz Schout op Scheveninge, gefelt by den Bailliuw van den Hage, verklaarde mede de voorfz Cornelis Heynricxs Boon alleen dikwyls daar toe gerequireert geweest te fijn, omme over Damgen te gaan van boeten ende breuken, gevallen by tyden van Huyg Janfz, Jooft van Moerbeek ende Coman Heyn, als Schouten op Scheveninge, ende want men &c. Actum den xxvij. dag Decembris anno vijftien hondert een en festig.

Na collatie gedaan jegens d'originale bevonden accorderende, by my, geteykent,

A. Benninck.

Wy Burgemeesteren Schepenen ende Raden der Stede van den Briel, doen kond ende certificeeren eenen ygelijken, dat op huyden datum van defen voor ons gekomen en gecompareert fijn in perfone, Jacob Leunifz oud omtrent l. jaren, Lenert Oelen oud omtrent lj. jaren, Dirck Thomifz oud omtrent xlv. jaren, Jacob Dirckfz Coning oud omtrent xliij. jaren, Gerrit Cornelifz oud omtrent xxxvij. jaren, ende Dirck Reynfz oud omtrent xxiiij. jaren, alle Stierluyden binnen den Briele, regtelijk daar toe verdaigt fijnde omme der waarheit getuygeniffe te geven, ter instantie ende verfoeke van Jacob Heynefz Backer tot Delfshaven, ende hebben die voornoemde Deposanten by heurluyder Eede getuigt, gedeposeert, ende an Godt Almachtig geaffirmeert, hoe dat waarachtig es, dat in den Zeevaart gecoufumeert wert, dat soo wanneer eenige maarnootfchap gemaakt werd tuffen twee Stierluyden ofte meer, ende het gebeurt dat een Stierman fijn Schip verseylt, ofte by snoode avonture in der Zee verliest, dat die andere maarnoots niet vorder gehouden en fijn te betalen dan de helft, dat fyluyden tuffen twee Anckers verliesen, ende tgene boven dien tot een Horensche gulden waardig es, sonder eenige kosten van Schipbreekinge ofte Schipverlies te betalen, mer een yegelijk moet fijn eygen Schip betalen, ten waare daar eenig fecker Contract gemaakt waare, dat anders vermelde, seggende voorts de voornoemde Lenert Oelen, ende Jacob Dirckse Koning,

ning, dat fy luyden elcx heurluyder Schip in See verloren hebben, sonder eenige recompensie ofte verset voort Schip van heurluyder Maarnots gehadt te hebben, ende anders en wisten fy Deposanten diesaangaande niet meer te deposeren, soo waarlyken moeste hemluyden Godt Almachtig helpen, ende want men schuldig es van allen saaken der waarheit getuigenisse te geven, sonderling des verfogt sijnde (als wy nu sijn) soo hebben wy Burgemeesters, Schepenen, ende Raden voorz, tSignet onser voorz Stede ten saken beneden opt spatium van desen doen drukken, op ten xj. Decembris anno vijftien hondert vier ende sestig, in kennisse van my onderteykend, Serdsteyn.

Naar collatie gedaan jegens den
 originaal, bevonden accordee-
 rende by my, geteekent,

A. Benninck.

C O P I E.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage, doen kond
 ende certificeren mits desen, dat op huyden date ondergeschreve, voor
 See Coustume op het maarnoot- fchap langs de strange. Adriaan vanden Velde, ende Jan van Ouwen, Schepenen in den
 Hage, op ten Dorpe van Scheveninge, gekomen ende gecompareert
 sijn, Dirk Cornelisse Langeveld oud omtrent lxxx. jaeren Stierman,
 Vincent Jansz out omtrent lxij. jaeren Stierman, Jacob Adriaanz
 Cruyf oud omtrent lxiiij. jaren Stierman, Claas Louriszoen ook oud
 boven de lx. jaren Stierman, Ysbrand Broersz oud omtrent lviiij. ja-
 ren Stierman, Lenert Bouwensz oud omtrent lxiiij. jaeren Stier-
 man, Jan Mattysz oud omtrent lviiij. jaeren Stierman, Thys Gerritse
 oud omtrent lvij. jaeren Stierman, Willem Adriaan Gyffe oud om-
 trent lv. jaeren Stierman, Thomes Gerbrantsz t'Hooft oud omtrent
 l. jaren Cock, Theus Jansz oud omtrent xliij. jaren, ende Maarten
 Cornelisz oud omtrent lvj. jaren, al tsamen wonende op ten Dorpe
 van Scheveninge, alle rechtelijken gedaigt sijnde, omme der waar-
 heyt getuygenisse te geven, ten verfoeke van Cornelisz Eeuwoutz,
 Alias Jonge Langeveld, Stierman op Scheveninge, ende Certificeer-
 den de voornoemde Deposanten elcx by den gestaafden Eede die fy
 daar toe deden, gevraagt sijnde op te navolgende articulen, wat de
 Cou-

Couſtume aldaar es, eerſt of op Scheveninge niet diverſe Maarnootſchappen en ſijn onder Booten, Pincken, Schuyten, ende andere Schepen, ſeggen gelykelijken ja, ende datter wel vijf of ſes derhande Maarnootſchappen ſijn, ſoo dat elk een maakt een Maarnootſchap op hem ſelven, ſulck ſy die accorderen, te weten, Boot by Boot, Pink by Pink, ende Schuyt by Schuyt, onderſcheydende den tijt, dat ſy tSee willen varen, van jaren, weeken, dagen, ende tyden, van winninge ende verlies, ende Zeenwende na de wint cantig of landig is, te weten, is de wint landig ſoo blyven ſy t'Zeewaarts, maarnoots, en is de wint cantig, ſoo iſt maarnootſchap op hem ſelven ende ſoo doet elck ſijn beſt, ofte anders moeten ſy dan malkanderen in See weſende adverteren, hoe ſy tmaarnootſchap ſullen houden, ſeggende ſoo veel meer, dat twee perſonen maarnootſchap gemaakt ofte heurluyder want over den anderen geſchoten hebbende, ende een van hen beyden achterblyft, dat de geen die geſalveert word, is ſchuldig den achtergeblevene half te betalen, de ſchade van anckers tou, taeckel, ſeylen, want, rymen, aes, en diergelijken, ſonder te weten, dat indien tSchip achterbleef, dat de geſalveerde de helft vant achtergebleven Schip ſchuldig ſoude weſen dan te moeten betalen, dan niet, dan hebben wel geweten, datter meer ſijn geweest die niet betaalt, dan betaalt hebben, overmits hemluyden niet geeyt en is geweest, dat ook nog een maarnootſchap onder de Pinken ende Schuyten es, dat ſy malkanderen de Schepen van ſtrange in See helpen brengen, ofte ook vander See op ſtrange helpen ſteeken, voorts gevraagt ſijnde of mede niet waarchtig en es, dat in den Seevaart gecouſtumeert word, dat ſoo wanneer eenige maarnootſchap word gemaakt tuſſchen twee Stierluyden ofte meer, ende dat gebeurt dat een Stierman ſijn Schip verſeylt, of by ſnode avontuur in See verliest, of die andere maarnoots niet vorder gehouden en ſijn te betalen dan de eene helft, vant gunt ſy tuſſen twee anckers verlieſen, en dat boven een Hoorns gulden waardig es, ſonder eenige andere koſten van Schipbrekinge ofte Schipverlies te betalen, dan ofte een ygelijk moet ſijn eygen Schip betalen, ofte dat ſy eenig ander accord gemaakt hebben, ſeggen ſy Getuigen gelykelyk, dat ſulcx hier langs de ſtrange niet geuſeert en word, mer word gebruykt in den Briel, te Brouwershaven, te Weſtcapelle, ende elders daar alſulke Booten afvaren; nog gevraagt ſijnde, oft gebeurde dat een Stierman ſijn Schip verloren hadde, of hy daar eenig verſet voor ſoude hebben van der maarnoots, dan niet, ende of niet geuſeert en word, dat ſoo wan-

neer ymand eenig maarnootſchap met den anderen gemaakt heeft ; ende ymand van den ſelven maarnoten ſijn Schip verliest , of den ſelven maarnoot of die ſijn Schip agtergelaten heeft , of andere diet aangaat niet gehouden en ſijn , d'andere maarnoots daar van te adverteren , hoe ende in wat maniere ſy metten behouden goeden van tverloren Schip fullen handelen , totten meesten oirbaar ende profijt van den ſelven maarnoots , omme de laſten vant ſelve verloren Schip te helpen dragen , ende dat ſoo wie anders doet maarnootſchap behoort te genieten , dan niet , ſeggen ende tuyghden alle gelijk by monde, Dirck Corneliffe Langeveld , dat ſoo verre ſulck cenden anderen niet en moeyt , dat hy daar aan misbruykt ende verbeurt heeft , maar of hy ganſſelijken ſijn maarnootſchap daar mede verloren heeft dan niet , en weten ſy Getuigen niet ende refereren dat tot diſcretie van den Rechters , gedragende voorts eenige van de voorſz Getuigen deſen aangaande ſich , tot tgunt ſy onlangs , als den xj. Maart getuigt hebben ten verſoeke van Jacob Janſe tot Rotterdamme cum focys , ende want men van allen faken ſchuldig es der warheyt getuygeniſſe te geven , des verſogt ſijnde , ſoo hebben wy tgemeen Segel ten ſaaken van den Hage hier onder an gehangen , den xxxix. dag der ſelven maand anno vijftien hondert vijf en ſestig na gemeen ſchryven , ende was onderteykend , *A. Bennink.*

Naar voorgaande Collatie bevonden t' accorderen mitten origineele , by my geteekent ,

A. Benninck.

Roerende
het maar-
nootſchap
als voren
met ver-
anderinge
van eenige
poincten.

Wy Burgemeesteren en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits deſen , dat op huyden datum van deſen , voor Adriaan van den Velde ende Jan van Ouwen , Schepenen van den Hage op ten Dorpe van Scheveninge , gekomen ende gecompareert ſijn de navolgende perſonen , regtelijk verdaigt ſijnde omme getuygeniſſe der waarheit te geven , ten verſoeke van Jacob Janſe Poorter der Stede van Rotterdamme , als mede Reeder van Jan Claafz Bol Stierman op ſeekere agtergebleven Boot van Jan Claafz Bol voorſz , ende certificeerden ſy Getuigen elcx by den Eede daar toe gedaan als tbehoort en hier na volgt , opt recollement van de Depositie by hem luyden gedaan voor Dirk Janſz Verburg , Notaris ende ſeekere Getuigen ,

tuigen, 't gunt hier mede na volgt, eerst Cornelis Cornelisz, Alias Jongeneel, Vroetschap van den Hage, oud omtrent xlvij. jaren, verklaart by den Eede int stuck van synen dienst gedaan, ende Willem Adriaan Ghyssz oud omtrent lv. jaren, by den gestaafden Eede die hy daar toe dede, dat sy Depofanten omtrent Pinxter lestleden sonder den presifen dag onthouden te hebben, geseten hebben op den Dorpe van Scheveninge, ten huysse van E. Mr. Hendrik Taalmet, Jan Claase Bol voorschreven, Cornelis Eeuwouts Langeveld, en meer ander gefelschap, ende hoorden doort vragen van Jacob Jansz van Rotterdam Requirant alhier, dat de voorz Langeveld seyde en bekende, dat hy mette voorz Jan Claasz Bol maarnootschap gemaakt hadde, omme met heurluyder Booten ofte Schepen te See varende neringe te doene, al twelk de voorz Jacob Janse hoorende leyde dat in kennisse van hem Getuigen, verklaren mede wel te weten, dat de Boot van Jan Claase Bol achtergebleven is in de selve reyse, verklaren voorts die voorz Cornelis Cornelisz Jongeneel by sijnen Eedt, ende Cornelis Hendericxsz Boon oud omtrent lxx. jaren, Jan Jansz Druyt mede oud omtrent lxx. jaren, Pieter Willemsz oud omtrent lj. jaren, Willem Adriaan Gysz oud lv. jaren, Daniel Adriaanz oud omtrent xlij. jaren, Cornelis Gerritz Nauwerroock oud omtrent xxxvj. jaren, Bastiaan Maartensz oud omtrent xxxvj. jaren, Adriaan Jansz Coninck, Alias tJoetgen oud omtrent xlij. jaren, Jonge Willeboort oud omtrent xxxvj. jaren, ende Hendrik Jans Soon oud omtrent l. jaren, elk by den gestaafden Eede die sy daar toe deden, dat de Coustume op den Dorpe van Scheveninge es, ende van zoo lange sy aldaar gewoont, verkeert, ende de See varende neringe gedaan hebben, sien useren ende gebruyken hebben, ende nog dagelijks onder hen luiden gebruykt en onderhouden word, dat twee Stierluiden mitten anderen afvarende, ter See maarnootschap ofte mackerschap met den anderen belooft ofte gemaakt hebben, ende alhier afvarende met twee Schuyten, Pincken, ofte andere Schepen, ende een van beyden schade leyd, tsy van masten, rymen, seylen, of dat tSchip of de Schuyt met goed achter blyft, dat als dan de Schip of de Schuyt die behoude overkomt, schuldig is uyt saake van de selve beloften van maarnootschap, te dragen de helft vant verlies datter soude mogen wesen, ten waare daar andere Contract ofte Accoord ter contrarie gemaakt hadde geweest, seyde voorts nog de selve Pieter Willemsz, dat omtrent vijf jaren geleden, op ten dag dat eenen Ment Huybertse Pinck achterbleef, dat hy Getuige met Jan

Claase als maarnoots de schade van de selve achtergebleven Pink hebben moeten helpen betalen, seyde ende tuygden voorts de voorz Cornelis Gerritz Nauweroock, ende Pieter Willemsz by heure voorz Eede, dat sy geleden omtrent de voorz vijf jaaren, Sondaags tegens den avond voor Sint Anthonis dag, sonder anders den dag onthouden te hebben, tSee gevaren zijn met een Pinck toebehorende Cornelis Eeuwoutz Langeveld, ende sijn met eenen Anthonis Janz afgevaaren, ende gereet wesende by den anderen, hebben heurluyder want over den anderen geschooten, ende alsoo daar een onweder opstak in See, sijn sy luiden deur tquaad weer van den anderen gescheyden, sulcx dat de voorz Anthonis God betert met Schip en goet achtergebleven es, verklaren voorts, dat hoewel syluyden geen maarnootschap ofte maatschap metten selven Anthonis gemaakt en hadden int afvaren, ofte in See wesende, syluyden nochtans naar Coustume vant See Regt, des voorz Anthonis Weduwe, ende mede Reders vant achtergebleven Schip ende goed, hebben moeten helpen betalen de schade die sy geleden hadden, ende dat overmits sy heurluyden want over den anderen geschoten hadden, ende an den anderen gemaarnoot waren, sonder nogtans eenig mondeling Contract ofte Accoord gemaakt te hebben, ende dat by tuffen spreken van Cornelis Hendricxsz Boon, ende Jan Druyt, als Segsluyden ende Stierluyden op Scheveninge, die tselve verklaarden ook sulcx waaragtig wesen, verklarende soo veel meer, dat sy luyden in de selve reys gevangen hadde drie hondert schelvissen, die sy ter Heyden verkoften voor xxvij. L. Hollands, dat syluyden die Weduwe ende Reeders van Anthonis voorz (afgetogen den onkosten) daar van hebben moeten betalen die eene helft, mitsgaders de helft vant verlies vant want, seyden en tuyghden mede Reyer Franse oud omtrent xliij. jaren, ende Fredrik Cornelisz oud omtrent xxx. jaren, by den gestaafden Eede daar toe gedaan als-regt es, dat waarachtig es, dat sy maats van Maarten Jacobz Liefkind geweest sijn omtrent negen of tien jaren geleden, sonder den perfecten dag ofte tyt onthouden te hebben, ende dat Maarten voorz eenen Cornelisz Eeuwoutz, Alias Jonge Langeveld, alleenlijk toegeseyt hebben, slechtelijken te steden sonder eenige Seevarende neringe gedaan te hebben, door nootfak van weer samen thuis gekomen sijn, ende dat de voorz Langeveld overmits de groote tempeest achter liet ses of seven riemen, van welke riemen sy getuygen de voorz Langeveld, die een helft hebben moeten helpen betalen, door toefeggen vant Seen ofte maarnootschap, ende dattet de voorz

Langeveld ook wilde hebben, dat syt souden betalen, als sy Depofanten ook gedaan hebben, ende want men van allen faaken fchuldig es der waarheit getuigenisse te geven, des verfogt sijnde, soo hebben wy tgemeen Segel ten faaken hier onder aan gedaan hangen, den elfden dag van Maart anno vijftien hondert vijf en tseftig na gemeen fchryven, was onderteekend. *A. Bennink.*

Naar Collatie jegens d'origineele bevonden accordeerend als voren, by my, geteyckend,
A. Benninck.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage, doen kond allen luyden, *Conftume:* certificerende mits desen voor de gerechte waarheit, dat binnen den *van tregt* felven Dorpe van den Hage geobferveert, ende onderhouden word *van huys-* voor een regt ende ufantie, dat alfulke meubele goeden, als by *huyre.* eenig perfoon gehuurt hebbende een huys, ftande in den Hage, binnen tselve gehuurt huys gebrogt fijn, ten eerften dat hy int huys komt met sijne goeden, terftont en soo geringe fy daar inne gefteeld fijn, verbonden ende verobligeert ftaan voor de huyre van den felven huysfe, also dat den Huysheer of Eygenaar vant selve verhuurde huys van fijn verfchene half jaar huur betaalt, ende van een half jaar onverfchene huur fijn betalinge verfekert moet wesen, aleeer hy fchuldig is te gedogen, dat eenige andere Crediteurs van den felven Huurman haar Crediten die fy t'achteren moogen wesen, daar aan mogen verhalen ofte doen executeren, alwaart ook soo, dat de selve meubele goeden den felven anderen Crediteurs daar te voren by brieven verbonden mogten wesen, mer es de Huysheer ofte Eygenaar van den huysfe van fijn huysuur daar aan geprefereert voor alle andere, ende mag fulcx hem laten toepachten van de selve goeden tot de waarde van de verfchene onbetaalde huur voornoemt, ende tsuperplus van de selve goeden in arrefte doen houden, tot verfekertheit van betalinge van de toekomende voorfz verfchynende huure, welke voorfz recht ende ufantie over twintig veertig ende vijftig jaren, ende soo lange ons geheugt altyt onderhouden es geweest binnen den Hage, ende als nog dagelijcx onderhouden word, ende es tselve regt ende ufantie den Inwoonders soo kennelijk ende notoir, dat niemant queftie daar jegens en moveert, certificeeren voorts, dat

voor

voor ons gecompareert sijn, Heynrick Symonſz, Pouwels Dirckſz ende Cornelis Jacobſe Taalmans, of voorſpraaken voor de Vierschare van den Hage, regtelycken daar toe verdaigt sijnde, ten verſoekke van Jan Plumcon, ende naar wy hemluyden tregt ende uſantie van den Hage voornoemt geſchreven geleſen hadden, hebben by heuren Eede geſeyt ende verklaart, dat ſo lange ſyluyden gefrequentceert hebben die Vierschare van den Hage, twelk ſommige van henlieden wel gedaan hebben over de dertig jaren ende andere meer, dan tien of twaalf jaren, tvoornoemde regt ende uſantie, ſoo als dat by ons getuygt word, altyt hebben geſien en weten onderhouden, tot deſe dage toe, welk regt ende uſantie die Deposanten ſeyden hem te weſen ſoo notoir, dat ſy nooit daar jegens hebben gedongen, maar willende doen pagtinge ofte executie aan eenige meuble goeden, indien die Heer of Eygenaar van den huylſe, daar ſulke meuble goeden ingebrogt ſijn, ten agteren is eenige verſchienen huur, ende van den onverſchienen huur niet verſekert, ende willende betaalt ende verſekert weſen, hebben den ſelven Eygenaar altoos laten hebben voorpagtinge ofte executie aan de voornoemde goeden, totter ſomme toe hem verſchienen, ende nog te verſchynen als voren, ende hebben ſelve ſien en weten plegen ende uſeren tuffen die Crediteurs van wylen Pouwels van den Bocxſtel, ende Jacob Copper, ook tuffen die Crediteurs van Claas Thymanſz ende Neel Lyndrayers, ende nog tuffen de Crediteurs van Frans de Slootemaker tegens Matte Biermans, welke voornoemde Crediteurs hebbende ſpecial Ypoteeke of verband op de goeden van de voornoemde perſonen, ende uyt dien willende doen Executie aan de meubele goeden van de voornoemde heure Schuldenaars, ſyn nogtans die Huylsheeren van de huylſen, daar die ſelve Schuldenaars inne woonachtig waren, voren genoemt, geprefereert geweest aan de ſelve goeden, tot een jaar huur toe, navolgende tregt ende uſantie voornoemt gealligeert, ende hebben ſy Deposanten ſelve tuffen meer andere Partyen weten uſeren, mer mits verloop van den tijt, ende ſonder als nu int particulier geen meer weten te noemen, ook om des willen, dattet ſelden gebeurt, datter queſtie op valt, overmits die notorite vant ſelve regt ende uſantie, ende want men van allen ſaaken ſchuldig es der waarheit getuyg te geven, ſoo hebben wy Maarten Adriaanſz, ende Jan Cornelisſz Cannemaker, Schepenen van den Hage, deſe certificatie onderteykend, ende tgemeen Segel van den Hage hier onder aan gehangen op den xij. dag van Januario anno vijftien hondert drie

drie ende dertig na 't schryven des Bisdoms van Utrecht, ende was onderteyckent, M. Adriaanz, ende J. Cannemaker.

Gecollationeert jegens d'originele
ende daar mede bevonden accorde-
rende, by my, geteyckent,

A. Benninck.

Wy Burgemeesters ende Schepenen in den Hage doen kond en Coustume certificeeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons van in te gekomen ende gecompareert sijn, Pieter Pieterz Wielmaker oud leggende omtrent lxij. jaren, Cornelis Jansz Ryckdom oud omtrent lxj. jaaren, Geburen Pieter Florisse Cammaker oud omtrent lxij. jaaren, Jan Jansz van jegens mal- Meekere oud omtrent lj. jaren, Claas van den Bos oud omtrent xliij. kanderen, jaaren, en Dirck van Sterveld Joesterz oud omtrent xliij. jaaren, in den Hage. regtelijken gedaigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven, ten verfoeke van Gerrit Jansz Paepe Kistemaker, ende hebben alle de voornoemde Getuigen by den gestaafden Eede die syluyden elcx daar toe deden, en de voornoemde Dirk Jooften by den Eede als Vroetschappe van den Hage gedaan, verklaart waarachtig te sijn, dat soo wanneer ymand hier binnen den Hage ofte Haag-Ambagt geinjurieert word, dat die den geenen die hem die injurie aan doet, mag doen inleggen by den Bode van den Hage, den tijt van xiiij. dagen, ende dat den geenen die dan ingeleyt word als dan binnen de xiiij. dagen niet buyren mag aansenden, omme tselve te vereenigen ofte veracorderen, ende dat met buuren of andere goede Mannen, mer indien tselve niet vereenigt nog geaccordeert en word, dat den geenen die d'inlegginge gedaan heeft, gehouden es xxiiij. uren na de xiiij. dagen, een Schepen Soen aan den Schout ende Geregte in te brengen, ten eynde de selfde inlegginge gesoent mag worden by Schepenen, ende dat den Schout van den Hage als dan den dag prefigeerd, ende tselve by den Secretaris geteykend word, ende dat de partie schuldig es na tvoorsz. Consent van den Schout ende Geregte, ende opteykeninge van den Secretaris, ende gehouden word by den Boode te gaan, omme partye adverse den selven beteyckenende dag te insinueren, ende dit al binnen de voorsz. xxiiij. uren, welverstaande, dat daar altijd een Sondag tussen beyden moet sijn, die den Schout ende Geregte partyen leggen tot eenen Schepenen Zoene, ende dat

tot dien eynde , dat de partyen de selfde injurien nog mogen by Buiren ter neder leggen , ende Zoenen voor den Sondag te Vesper tijt , ende indien hem den selfden dag terflont ofte ten minsten binnen sdaechs sonneschyn , na dat hem den dagh geprefigeert es , d'insinuatie niet gedaan es by den voorz Bode , dat fulke inlegginge geagt werd illusoir ende van onwaarden , ende dat de geene die d'inlegginge gedaan heeft , die selfde wederomme van nyenlincks behoort te doen , ende dat het selfde fulcx geobserveert es , soo lange dat geen menschen ter contrarie en gedencken , ende tot meerder kennisse van desen verklaren sy Deposanten , dat sy luiden dickmaal en tot diverse stonden over Soenen ende inleggingen gegaan hebben , ende selver fulcx hebben weten doen , ende tot meerder wetenschap seggen Dirk Joosten , ende Claas van den Bosch , dat hem luiden wel kennelijk is , dat Dirk Joosten voorz gebeurt is , dat hy Dirk sekere inlegginge gehadt heeft jegens eenen Claas Maarts Zoon , daar van mede een dag geprefigeert ende beteyckend was , ende dat partyen opt Stadthuis vergadert waren , omme den Schepen Zoen te doen uyttien , dat doen den Schout van den Hage seyde , dat Dirk Joosten te laat op was , ende den Schepen Zoen niet binnen behoorlijken tyde ingebrogt hadde , dat daaromme Dirk Joosten by den Schout ende Schepenen in den Vierschare gelaft werde , weder van Nieuwelincks te procedeeren , ende want men schuldig es van alle saaken der waarheit getuigenisse te geven , des versogt sijnde , soo hebben wy tegemeen Segel ten sake van den Hage hier onder op gedaan drukken , den xvj. dag July anno vijftien hondert lxj. onderteykend , J. Wolf.

Na Collatie gedaan jegens d'originale bevonden , accordeerende , by my , geteykent ,

A. Benninck.

Stont nog ondergeschreve aldus , gecollationeert jegens d'originale besegelde Certificatie , ende accordeert by my onderteykend ,

A. Benninck.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits desen , dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn , Symon vander Does Schout oud omtrent lix. jaren , Cornelis van Aicken oud omtrent lxxiiij. jaren , Meester Arent Huygez oud omtrent lxxvij. jaaren , Meester Michiel Claafz oud omtrent lxxvij. jaren , Jan Willemsz van Dorp Schout van Monster oud omtrent lvj. jaaren , Jan Claafz Burghard Taalman oud omtrent lxx. jaren , Frans Bollick oud omtrent xlviij. jaren , Cornelis Maartensz Drenkwaart oud omtrent xliij. jaaren , Adriaan Aartsz wener oud omtrent xlv. jaren , Gerrit Jansz Paap oud omtrent xxxvj. jaren , Cornelis Pieterz Bode oud omtrent xlvj. jaren , ende Adriaan Bennink Secretaris oud omtrent lj. jaren , regtelijk gedaigt sijnde omme der waarheit getuigenisse te geven , ten verfoeke van Joost van Barlaar Burger van den Hage , ende Certificeerden de voornoemde Getuigen gesamentliken by den Eede die sy respectivelyken daar toe deden , ende dat by maniere van turbe op te Coustume ende styl van de Vierschaar van d'een Burger den anderen te injurieeren alhier in den Hage , dat soo wanneer men een Burger van den Hage wil aanspreken met regt. , ter cause dat hy hem geinjurieert soude hebben , dat alfulken geinjurieerden moet syn partie doen bevreden , ende doen inleggen den tijt van veertien dagen , en soo verre sy tegen malkanderen begeren uyt te gaan mogen tselfde doen , behoudelijk een ygelijks regt , mits hebbende Consent van den Schout ende ten minsten van twee Schepenen , ende sijn gehouden binnen veertien dagen malkanderen aan te seynden by gebuyren , om d'een den anderen te horen spreken , ende te besien of men heurluyden soude mogen accorderen , ende indien sy luyden met Buyren niet en kunnen over een komen , so word daar van een Schepen Soen ingebragt , ende moeten partijen , *hinc inde* , inleggen elk drie ponden Hollands , ende soo word dan de saake ten principaal bedongen , ende by Schepenen gesoent , verklarende voorts , dat tselve alhier sulcx de Coustume ende style es , ende dat sy niet en weten , dat in cas van injurien alhier in den Hage anders geprocedeert es geweest , nog nooyt anders hebben hooren nog weten useren , ende niet by citatie ofte daginge , seyde de voorz. Cornelis van Aicken voor redene van wetenschap , dat hy Schepen van den Hage geweest es over de xxx. jaren , ende altijt sulcx heeft gesien ende weten plegen , ende anders niet , ende want men van allen saaken schuldig es , der waarheit getuigenisse te geven , des verfogt sijnde , soo hebben wy tge-

meen Segel ter sake van den Hage hier onder op gedaan drukken op ten vijfden Decembris anno vijftien hondert vijf ende tseftig, ondergeteykend ,

A. Benninck.

C O P I E.

Turbe wat Goeden, Landen, ofte Huysen die men int openbaar voorpoorten ofte kerken deuren te koop stelt men daar van den Officier aldaar die staan ende gelesen zijn schuldig is te betalen pondt gelt.

Wy Joost van Ouwelandt Bailliuw van Delfland, Allert Cornelisz, Vrank Gerritsz, Claas Vrankesz, Cornelis Jorisse, Adriaan Ysbrandtz ende Heyn Cors welboore Mannen van Delfland, oirconden ende certificeren voor de geregte waarheit, hoe dat voor ons gekomen ende gecompareert sijn in haren propren personen Frans Duyft Dirckse van Voorhout, wylen Bailliuw van Delfland oud omtrent liiij. jaren, Gerrit den Harst Dircksz Schout vant Hof van Delft oud omtrent lviiij. jaren, Anthonis Jansz Brasser Schout in Maastrand oud omtrent lxxv. jaren, Dirck Willemsz Schout tot Pynaker oud omtrent lviiij. jaren, Adriaan Claasz Schout tot Nootdorp oud omtrent lxix. jaren, Claas Willems Schout van Ste. Maartens regt oud omtrent xlvij. jaren, Joost Hillebrandsz Schout van Byeslandt oud omtrent lxiiiij. jaren, Cornelis Cornelis Schout tot Berckel oud omtrent xlix. jaren, Jan Claasz Schout van Hogeveen oud omtrent xxviiij. jaren, Cors Jorisz Schout van den Vryen Ban oud lv. jaren, Claas Ariaensz Schout ten Dorp oud xxxvij. jaren, ende Jan Willem Jacobsz Schout van de nieuwe Veen oud xlij. jaren, ende hebben eendragtelyken elcx nogtans apart gehoort sijnde, by maniere van turbe verklaart, getuygt, ende gedeposeert by den Eede die sy luyden elcx gedaan hebben int stuck van haarluyder Offitie, ende den voornoemden Frans Duyft by den Eede als Vroetschappe der Stede van Delft gedaan, ten verfoeke van Anthonis Jacobsz Bailliuw ende Schout van den Liere, ende Souteveen, hoe dat waarachtig es, ende een Coustume, soo wanneer eenige Landen, Huysen, ofte andere Goeden, gestelt worden voor den Poorten ofte Kerkdeuren omme te verkopen, ende die selve Landen, Huysen, ofte andere goeden, publick int openbaar voor eenen ygelijken verkoft worden, ende men mit die selve voorsz goeden staat te loof ende te boode, dat alsdan den Coper vant voorsz goed schuldig es te betalen den Officier van der Plecke binnen wyens Jurisdicctie de selve Landen of andere goeden gelegen, sijn pond geld daar of te geven, niet tegenstaande dat nogtans die selve Landen ofte Huysen of andere goeden verkoft worden buyten die

die Jurisdictie , tſy binnen Steden of Dorpen , dan daar die ſelve goeden of Landen gelegen mogen weſen , anders en wiſten ſyluyden Affirmanten niet te getuygen , ſoo waarlyk moſt hem God helpen , ende alle ſijn Heyligen , toirconde van deſen ſoo heeft Gerrit Dirckſz den Harſt van wegen Jooſt van Ouweland Bailliuw voornoemt , deſe Certificatie open beſegeld gedaan , den xxij. dag van den maand van December anno vijftien hondert ende vijf ende vijftig , my jegenwoordigh , ondergeteyckend , W. van Wyk , ende onder op het ſpantium beſegeld met een rooden waſſen Segele.

Gecollationeert jegens d'originale
ende accordeert , by my , getey-
kent ,

A. Benninck.

C O P I E.

Wy ondergeſchreve perſonen alle Inwoonders van Rynlandt , doen te weten , dat wy ten verſoeke van Bouwen Janſz Schout van Waſfenaar verklaart hebben , als ons wel kennelijk ſijnde , en bereyd ſijn tot allen tyden vorder daar toe verſogt ſijnde , tſelve by ons Eedt te affirmeren , tgund hier na volgt , dat ſo lange als menſchen memorie gedenken kan , altoos in Rynland geuſeert ende geobſerveert es geweſt , dat ſoo wanneer eenig Land of Sant , Boelhuuſen , Erfhuuſen , of eenig ander goed , tſy groot of kleyn , int openbaar voor de Kerk geſtelt of te koop gehoden word , ende daar dag mede geleyt word , om tſelve goed te verkopen den Heer ſijn pondgeld van ſulcx verkoft goed verſcheneſen es , twelk ontfangen word by den Schout ofte Boode van den Dorpe daar tſelfde goed leggende es , ende es van elk pond een oortgen , ende dit al tot laſte van den Coper , des toirconde ſoo hebben wy ondergeſchreve onſe hantteycken hier onder geſteld, den Decembris anno vijftien hondert agt ende vyftigh, onderſtont, geſchreven aldus Gerrit Andrieſz, Cornelis Willemsz , G. Gyklyſz de Crimpen , Cornelis Bruyneſz , Cornelis Luytenſz , J. Wouterſz , Ik Adriaan Symonſz , Matheus van Berendregt , by my Mobryn Wouterſz , Louris N. Willemsz tot Voorſchoten , Onderſchout van Stompwyk , by my Cornelis Willemsz van Ryn Theodoricus , weſende Schouten en welgeboren Mannen in Rynland , ſoo

de Schout van Voorburg Pieter Evertsz, by my Secretaris ondergeschreven verklaart heeft, desen een en twintigsten Augustus anno vijftien hondert ses en sestig.

Naar voorgaande Collatie bevonden, accordeerende, by my, geteyckend,

A. Benninck.

C O P I E.

Sententie
beroeren-
de rpond-
geld van
verkoft
goeden by
den Ge-
regte.

Inder saake hangende voor den Hove van Holland tusschen Jacob Willemsz van Leyden, Impetrant in Reformatie aan d'een zyde, ende Anthonis Paats Schout tot Soeterwoude, Gedaagde in d'ander, alligerende d'impetrant, dat hoewel hy niet gehouden en was in den Gedaagde in geenre manieren, hadde nogtans de selve Gedaagde hem in regten betrokken voor Schout ende Buyren van Soeterwoude, contendeerende also hy van een Floris Dircksz met sijnen consorten seekeren tijt geleden, voor die Kerke ter rente ofte after de kanne openbaarlijken gekoft hadde seekere Wooninge met haaren toebehooren, dat hy gecondemneert soude sijn den Gedaagde te betalen den sestigsten penning van den Coop, die hy seyde hem als Schout te competeren, daar jegens de voornoemde Impetrant gesustineert ende geseyt hadde, dat of de voorsz Woning en Landen ter rente gestelt was geweest dan niet, dat hem tselve niet en touceerde, want hy die sulcx opgeveild sijnde, niet gekoft en hadde, mer wel een half jaar daar naa, ende dat ingevalle de selve Impetrant op hem niet ontfankelijk en was, nemende mitsdien conclusie tot absolutie van den voorsz eysch, buyren partyen gehoort, hadden den Impetrant de keninge gewonnen, ende den Gedaagde verloren gegeven, welk Vonnisse den Gedaagde betogen hadde voor Bailliuw ende Mannen van Rynland, aldaar partijen wederomme dingplegtig gevallen, ende eyntelijk aan een Hoffaart geknugt waaren, al waft dat Mannen behoort hadden tvoorschreve Vonnisse te approberen, ofte den Gedaagde verklaart te hebben niet ontfankelijk op den Impetrant, hadden nogtans hem selven abuserende den Impetrant den Hoffaart verloren, ende den Gedaagde gewonnen gegeven, condemneerende mitsdien den Impetrant in de boeten van den Hoffaart ende eysch van den Gedaagde,

de, ende also den Impetrant daar by bevoelde seer beswaart te sijn, hadde tselve betogen in reformatie voor desen Hove, ende den Gedaagde doen dagvaarden, concluderende ten dage dienende ofte andere onderhouden, tot nullite ofte correctie van de voorz Vonnisse in questie sijnde, ende doende dat Mannen van Rynland behoorden gedaan te hebben, die Gedaagde verklaart soude werden by den voorz Vonnisse van Buyren van Soeterwoude te wesen niet beswaart, ende dat tselve goet ende deugdelijke geapprobeert soude sijn, ende die Gedaagde gecomdemneert den Impetrant te restitueeren, alle tgeene wes hy uyt saake vant voorz Vonnisse contentum soude moeten betalen, soo wel principaal als die boetten van den Hoffaart, makende eysch van kosten, ofte tot anderen fine en conclusie den Impetrant oirbaarlykste wesende, waar jegens de Gedaagde dede antwoorden ende seggen, dat in den Ambagte van Soeterwoude een regt ende Coustume was, dat soo wanneer eenige roerende ofte onroerende goed daar wesende staande of leggende, tly Land ofte Huysen by Kerkgeboden ofte andersints openbaarlyk te coope in den selven Ambagte geboden worden, ofte dat men daar mede voor de kanne fate in den selven Ambagte omme te verkopen, dat alsdan de Schout van den selven Ambagte toebehoorde ende verschenen was, tpondgeld van den selven opgeveylde goeden, soo verre die binnen tjaar ende ses weeken van date van de geboden, ofte van date dat men daar mede voor de kanne geseten hadde, verkocht worde, twaar of men een ofte meer sitdagen daar op hielde, twaar ook oft selve goed verkocht werde buyten den Ambagte van Soeterwoude voorz, of daar binnen, belopende tselve pondgeld van elk pond Holland, dat tverkoft goed geld een oort stuyvers, ende was de selve Coustume sulcx ten heusten van de Inwoonders van den Ambagte van Soeterwoude onderhouden dese naaste, x, xx, xxx, xl, l, lx. jaren, ende soo lange dat geen memorie ter contrarie en was, nu was t'foo, dat in den jaare vijftien hondert een en dertig de voorz Floris Gerritsz met syn consorten, opgeveylt hadden binnen den voorz Ambagte van Soeterwoude seker Land en Woninge met haren toebehoren, gelegen in den selven Ambagte te verkopen, ende dat by Kerkgeboden, ende openbaarlyk, ende was daar mede voor de kanne geseten, welk Land en Woninge de Impetrant gekogt hadde lange binnen sjaars van date van de Kerkgeboden van de opveylinge int openbaar, ende dat men daar mede voor de kanne geseten hadde, ende daar vooren geloof te betalen een groote somme van penningen, hadde ook geloof tpondgeld te be-

betalen, sulcx hadde d'Impetrant bekend, tselve den Gedaagde schuldig te wesen, ende hoewel dien agtervolgende d'Impetrant schuldig hadde geweest tpondgeld betaalt te hebben, was daar van onwillig gebleven, soo dat de Gedaagde hem te dier cause geroepen hadde voor Azinck ende Buyren van Soeterwoude, aldaar syluyden aan een keninge gegaan waren, ende hadde die Gedaagde aldaar de kenninge verloren, ende want hy hem daar by bevoelde beswaart, hadde tselve Vonnisse betogen voor Bailliuw ende Mannen van Rynland, ende naar dat pertien aldaar int lange behoort waren, hadden Mannen verklaart, dat Azinck ende Buyren voorz qualyk gewesen, ende den Gedaagde wel beroepen ende gepand hadde, ende dat hy blyven soude int regt van sijn pandinge, ende mogen procederen tot executie van dien, ende gaven voorts den Impetrant den Hoffaart verloren, welk Vonnisse was goet en deugdelyk, nogtans hadde den Impetrant hem daar van beklaagt in reformatie van desen Hove, mits welk ontkennde de feyten by den Impetrant geallegeert, hem prejudicerende, concluderde de voorz Gedaagde ten fine van niet ontfankelyk, ende by ordine tot approbatie van den voorz Vonnisse, makende eysch van kosten ofte tot anderen finen ende conclusien den Gedaagde oirbaarlicxste wesende, tegens welke antwoorde is by den Impetrant gerepliceert geweest, ende by den Gedaagde geduplicateert, mit meer reden en middelen by elcx van de voorz pertien geallegeert, waar van sy geordonneert sijn geweest, Acten te maken, ende opt feyt ofte feyten daar inne begrepen productie te doen, in welke saake *es hinc inde encqueste* gedaan, diverse munimenten geproduceert, gerenunchieert van meer te produceren, gereprocheert, geemployeert by den Impetrant salvatien van regt, ende de Gedaagde heeft gedient van salvatien, hebben voorts *hinc inde* geconcludeert in regt, ende regt begeert, tvoorz Hof met rype deliberatie van Raade deurgesien ende overgewegen hebbende, alle tgunt dat ter materie dienende is, bevind, dat men tproces termyneren mag sonder encqueste te doen op de feyten, begrepen in de reprochien, in de salvatien, ende doene Regt opt selve proces, in den name ende van wegen des Keyfers van den Romeynen, Coning van Germanien, van Castilien, Grave van Holland, Zeeland, en Vriessland, verklaart den voorz Impetrant by den Vonnisse in questie te sijn niet beswaart, ende condemneert hem in de kosten van desen processe, ter taxatie ende moderatie van den voorz Hove, Gedaan in den Hage by Heeren Gerryt van Assendelft Ridder, eerste Raad presiderende

rende, Jan van Duenvoerde ook Ridder, Meeſter Abel van Colſter, Jooft Sasboud, Harman van Suyderhuysen, Nicolaas Nicolay, Willem Pynſſen, Cornelis van Mierop, en Cornelis Suys, Raatslyuden van Holland, ende gepronuncieert den xxiiij. February anno vijftien hondert vijf ende dertig ſtilo Curia, toirconde t' Segel van Juſtitie hier aan gehangen, in kenniſſe van my, onderſtont geſchreven by den Secretaris Boyemer, onderſtont nog geſchreven, gecollationeert jegens t'principaal op ten xviiij. dag in Januario anno vijftien hondert twee en veertig, en accordeert van woorde tot woorde, by my onderteykend Andries Cek Notaris Publyck by den Hove van Holland geadmitteert,

Ten verfoeke van den Bailliuw
van den Hage.

Adriaan Bennink Secretaris van den Hage oud omtrent liij. jaren, ſtuycht hy Depofant, dat van ſoo lang hem gedenken kan, weſende in den dienſten van wylen P. Soutvels de Boode, ende na van Meeſter Jan Plumeon Secretaris van den Hage, by tyden van wylen Aernt Boot, Dirk Cobel van den Loo, Vincent van Lebeſteyn, Gysbert van Wyngaarden, ende Jonker Loys t'Seraets, weſende in heuren tyden Bailliuwen van den Hage, geſien ende geweten heeft, dat die Ingelanden van de nieuwe Veen, weſende Onderſaten van den ſelven Officieren als Bailliuwen van den Hage, ende Haag-Ambagt, altoos alleer ſyluyden eenige turf mogten ſlaan ofte delven, moſten oorlof daar toe komen halen van den voorſz Bailliuwen, ende doen haarlyuder namen opteykenen, betalende voor de kenniſſe ende tregt van dien twee ſtuyvers, verklarende tſelve opſchryven ende tregt van dien, by tyden van den ſelven Officieren dikwils gedaan en ontfangen te hebben, ende ſo wie tſelve ſlachturven ofte delven deden, ſonder eerſt conſent als voren verkregen te hebben, dat die voorſz Officieren ſulk een cauſeerden, ende deden roepen voor heurluyder hooge Vierschaare, ende eyſten ſulk een de boete van tien pond verbeurt te hebben, verklarende ſo veel meer voor redenen van wetenſchap, dat hy weſende gecomiteert Subſtituyt van Gysbert van Wyngaarden Bailliuw van den Hage, alſulke perſonen ſelver heeft gecauſeert, ende doen roepen hebbende voor de hooge Vierschaar van den ſelven Bailliuw, datter eenige ſijn verwonnen, ende datter ook veel hebben gecompoſeerd, als blyken ſal by de rekeninge by hem den ſelven Wyngaarden daar van gedaan, ende geſloten op

Dat die van nieu Veen ver- lof moeten vragen an den Bail- liuw van den Hage eer ſy turf mogen delven en haar na- men op laten tey- kenen.

ten 20. Octobris lix. Schepenen ondergeschreve getoont. Añum vj.
December xvc. lxxvj. present,

Dorp, van Onwen.

C O P I E .

Van Huys-
huys.

Wy Schout ende Schepenen in den Hage doen kond alle luyden ,
certificerende mits desen voor de geregte waarheit , dat binnen den
selven Dorpe van den Hage geobserveert ende onderhouden word
voor een regt ende usantie , dat alsulcken meublen goeden , als by
eenig persoon gehuurt hebbende een huys staande in den Hage, bin-
nen selve gehuyrt huys gebrogt sijn , ten eersten , dat hy int huys
komt mit sijnen goeden , terstont ende soo geringe sy daar in ge-
stelt sijn , verbonden ende verobligeert staan voor de huys van den sel-
ven huysse , also dat de Huysheer of Eygenaar vant selve verhuyrde
huys van sijn voorsz halt jaar huur betaalt , ende van een half jaar
onverschenen huur sijn betalinge verskert moet wesen alleer hy
schuldig es te gedogen , dat eenige andere Crediteurs van den sel-
ven Huurman haar Crediten die sy tachteren mogen wesen , daar aan
mogen verhalen of doen executeeren , alwaart ook dat die selve meub-
bele goeden den selven anderen Crediteurs daar te voren by brieven
verbonden mogten wesen , mer es de Huysheer of Eygenaar van
den huysse van sijn huur daar aan geprefereert voor alle anderen , ende
mag sulcx hem laten toepagten van de selve goeden totte waarde van
de verschenen onbetaalde huur voornoemt , ende tsurplus van de selve
goeden in arreste doen houden , tot verskertheit van betalinge van
de toekomende voorsz verschynende huur , welk voorsz regt ende
usantie over twintig veertig ende vijftig jaren , ende soo lange ons
gheugtraltijt onderhouden es geweest binnen den Hage , en als nog
dagelijks onderhouden word , ende es selve regt ende usantie den
Inwoonders soo kennelijk ende notoir , dat niemand questie daar je-
gens en moveert , certificeren voorts , dat voor ons gecompareert sijn
Heyndrick Symonsz , Pouwels Dircksz , en Cornelis Jacobsse Taal-
mans , of voorspraken voor de Vierschaar van den Hage , regtelijk
daar toe verdaigt sijnde , ten verfoeke van Jan Plumeon , ende naar
wy hem luyden tregt ende usantie van den Hage voornoemt geschre-
ven gelesen hadden , hebben by heuren Eede geseyt ende verklaart ,
dat so lange sy luyden gefrequeenteert hebben die Vierschaar van den
Hage , twelk sommigen van hem luiden wel gedaan hebben over de
der-

dertig jaaren , ende d'andere meer dan tien of twalef jaaren , tvor-
noemde regt ende ufantie , zoo als dat by ons getuygt word , altijt
hebben gefien , ende weten onderhouden tot defen dage toe , welk
regt ende ufantie die Deposanten feyden hem te wesen foo notoir ,
dat fy noyt daar jegens hebben gedongen , maar willende doen pag-
tinge ofte executie aan eenige meuble goeden , indien die Heer
ofte Eygenaar van dien huysfe daar fulke meuble goeden inne gebrogt
fijn , ten achteren is eenige verſchenen huur , en van den onver-
ſchenen huur niet verſekert , ende willende betaalt ende verſekert
weſen , hebben den ſelven Eygenaar altoos laten hebben voor pagtin-
ge ofte executie aan den voornoemden goeden , totter ſomme toe
hem verſchenen , en nog te verſchynen als voornoemt , ende heb-
ben ſelve ſien en weten plegen ende uſeren , tuſſchen die Crediteurs
van wylen Pouwels vander Bockſtel ende Jacob Coppier , ook tuſ-
ſchen die Crediteurs van Claas Thymanſz , ende Neel Lyndrayers ,
ende nog tuſſchen de Crediteurs van Frans de Slootmaker , tegens
Matte Biermans , welke voornoemde Crediteurs hebbende ſpecialyke
ypoteecke of verband op de goeden van de voornoemde perſonen ,
ende uyt dien willende doen executie aan de meuble goeden van de
voornoemde heure Schuldenaars , ſijn nogtans die Huysheeren van de
huysinge daar die ſelve Schuldenaars inne woonachtig waren , voor-
noemt genoemt , geprefereert geweest aan de ſelve goeden tot een
jaar huur toe , navolgende tregt ende ufantie voornoemt geallegeert , en
hebben ſy Deposanten ſelve tuſſchen meer andere partyen weten uſe-
ren , mer mits tverloop van den tijt , ende ſonder als nu int particu-
lier geen meer weten te noemen , ook om dies willen dattet ſelden
gebeurt datter queſtie op vald , overmits die notorite vant ſelve regt
ende ufantie , ende want men van allen faken ſchuldig es der waar-
heyt getuygh te geven , ſoo hebben wy Maarten Adriaanſz , ende
Jan Cornelis Cammaker Schepenen van den Hage , deſe Certificatie
onderteykend , ende tgemeen Segel van den Hage hier onder aan ge-
hangen op ten xij. dag van Januario anno xvc. drie ende dertig , na 't
ſchryven des Biſdoms van Utrecht , ondergeteykend M. Adriaanſz , J.
Cammaker ,

Gecollationeert jegens ſijn principale uythan-
gende , beſegeld mit een groenen waffen
Segele , in een enckelen ſteerte , en accordeert
by my , geteykend , *A. Bennink.*

C O P I E.

Inlegginge. Wy Burgemeesteren en Schepenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen , dat op hyden datum van desen , voor ons gekomen ende gecompareert sijn , Pieter Pieterfz Wielmaker oud omtrent lxij. jaren , Cornelis Jansz Rykdom oud omtrent lxj. jaaren , Pieter Florisse Cammaker oud omtrent lxij. jaren , Jan Jansz van Meekeren oud omtrent lj. jaren , Claas van den Bos oud omtrent xliij. jaren , ende Dirk van Streneland Jooftesz oud omtrent xliij. jaren , regtelyk verdaigt sijnde omme getuigenisse der waarheit te geven , ten verfoeke van Gerrit Jansé Pape Kistemaker , ende hebben alle de voornoemde Getuygen by den gestaafden Eede die sy luyden elcx daar deden , en de voornoemde Dirk Jooften by den Eede als Vroetschappe van den Hage gedaan , verklaart waarachtig te sijn , dat so wanneer ymand hier binnen den Hage ofte Haag-Ambagt geinjureert word , dat die den geenen die hem die injurie aandoet , mag doen inleggen by den Bode van den Hage den tyt van xiiij. dagen met Buyren , mag aansenden omme tselve te vereenigen ofte veraccorderen , ende dat met Buyren ofte andere goede Mannen , mer indien tselve niet vereenigt nog geaccordeert en word , dat dan den geenen die d'inlegginge gedaan heeft , gehouden es xxiiij. uren na de xiiij. dagen , een Schepen Zoen aan den Schout ende Geregte in te brengen , ten eynde de selfde inlegginge gesoent mag werden by Schepenen , ende dat den Schout van den Hage , als dan den dag prefigeert ende tselve by den Secretaris geteykend werd , ende dat de partye schuldig es na tvoorsz Consent van den Schout ende Geregte , ende opteykeninge van den Secretaris , gehouden werd by den Bode te gaan , omme partye adverse den selven beteyckenden dag te infinuieren , ende dit al binnen de voorsz xxiiij. uren , wel verstaande , dat daar altijs een Sondag tusschen beyden moet sijn , die den Schout ende Geregte partyen leggen tot een Schepenen-Zuene , ende dat tot dien eynde , dat de partyen de selfde injurie noch mogen by Buyren ter neder leggen ende Zoenen voor den Sondag te Vespertyt , ende indien hem den selfden dag terstont ofte ten minsten binnen sdaechs sonneschyn , na dat hem een dag geprefigeert es , d'insinuatie niet gedaan en es by den voorsz Bode , dat sulke inlegginge gesacht word illufoir ende van onwaarden , ende dat die geene d'inlegginge gedaan heeft , de selfde wederomme van nyenlix behoort te doen ,

doen; ende dat het selfde fulcx geobserveert es, soo lange dat geen menschen ter contrarie ende gedenken, ende tot meerder kennisse van desen, verklaren sy Deposanten, dat sy luyden dickmaals, en tot diverse stonden over Zuenen ende inleggingen gedaan hebben, ende selver fulcx hebben weten doen, ende tot meerder wetenschap seggen Dirk Joosten, ende Claas van den Bosch, dat hem luyden wel kennelijk es, dat Dirk Joosten voorz gebeurt es, dat hy Dirk seekere inlegginge gehad heeft jegens eenen Claas Maertsz, daar van mede een dag geprefigeert en beteykend was, ende dat partyen opt Stadhuys vergadert waren, omme den Schepen Zoen te doen uytten, dat doen den Schout van den Hage seyde, dat Dirk Joosten te laat op was, ende den Schepen Zoen niet binnen behoorlijken tyde ingebrogt hadde, dat daaromme Dirk Joosten by den Schout ende Schepenen in de Vierschaar gelast werde van nieus te procederen, ende want men schuldig es van allen saken de waarheit getuigenisse te geven des verfogt sijnde, soo hebben wy tgemeen Segel ten saaken van den Hage hier onder op gedaan drukken, den xvj. dag July anno xvc. lxj. onderteykend, J. Wolff.

Gecollationeert jegens d'originale besegelde Certificatie, en accordeert, by my, geteykent,

A. Benninck.

Wy Vrank van Mojalen Schout van den Hage in Holland, oud omtrent xxxvj. jaren, Meester Michiel vanden Berg oud omtrent lxix. jaren, ende Cloris van Dam out omtrent l. jaren, Burgemeesters, Jacob van Dorp oud omtrent xlvij. jaren, Adriaan van de Velde oud omtrent lij. jaren, Jan van Ouwen oud omtrent lxxv. jaren, Pieter de Vries oud omtrent lvj. jaren, Cornelis Messing oud omtrent lij. jaren, Adriaan vander Lind oud omtrent xxxiiij. jaren, ende Jonge Neel Cornelisz van Scheveninge oud omtrent l. jaren, Schepenen, Dirk van Alckemade oud omtrent lxxiiij. jaren, Joost Jacobsse oud omtrent lij. jaren, oude Burgemeesters, ende Meester Arent Huygesz oud omtrent lxix. jaren, Vroetschappe, Lourys Croock Taalman, oud omtrent lxx. jaren, Cornelis Pieterfz Boode oud omtrent xlvij. jaren, ende Adriaan Benninck Secretaris van den Hage. oud omtrent

Couftume
op te naa-
ftinge van
de verkof-
te Huysen
ende Er-
ven by den
Geregte
van den
Hage.

trent liij. jaren , alle regtelijken daar toe gedaigt zijnde , omme der waarheyt getuygeniffe te geven , ten verfocke van Jonkheer François de Cock van Opynen , op feekere interrogatorie van de Couftume ende naaftinge van de huysen ende erven alhier , die by den Geregte van den Hage verkoft worden , ende verklarende fy Getuygen elcx by den Eede , die fy luyden respectie int ftuk van heuren dienst gedaan hadden , eerft op te vrage , dat fo wanneer in den Hage eenige Huysen of Erven verkoft worden by Decrete vant Geregt aldaar , of daar by niet bevoorwaart ende ondersproken werd , dat die geexecuteerde die koop fal mogen naaften ofte aan hem nemen binnen ses weken eerftkomende , mits opleggende die penningen met dubbelt rantsoen , verklaren ende tuygen fy Deposanten gelykelyken , dat in de verkopingen den geexecuteerden geen naaftinge toegeseft en werd , mer fo verre hy binnen den gefetten tyt der naaftinge de penningen daar vooren de verkopinge gefchiet opbrengt , ende alsulken Coper betaalt fijn dubbeld rantsoen , werd by sulken gevalle als meeste geintrefseerde allen anderen geprefereert : opt ij. Article vermellende , fo wanneer dat niet bevoorwaart en word , dat men selve sulcx in alle Decreten van den Hage onderhout ende geobferveert heeft van allen tyden , tuygen de voorz. Deposanten , dat geen verkopingen van Huysen en Erven by den voorz. Geregte gedaan en worden , ofte daar word geconditioneert ende bevoorwaart als opt iij. Artykel hier na gefchreven staat , ende opt voorz. iij. Artykele daar by gevraagd word , soo wanneer die Geexecuteerde die magt niet en heeft , die penningen met dubbeld rantsoen binnen ses weken op te brengen , ende binnen die tyt de koop te naaften , of alsdan die meeste Crediteur die meeste geintrefseert ofte aan hem ten agteren es , daar toe van allen ouden tyden niet en plagt geadmitteert te worden , ende sulcx altoos hebben weten uferen , ende dien conform sien wyfen by tGeregte van den Hage , tuygen ende deposeren fy Deposanten , dat indien daar iemand is die eygendom , speciale ypoteke ofte onderpant heeft , wettelijk voor Schepenen van den Hage gepasseert , op te voorz. verkofte goeden , die word fo verre hy dat begeert geprefereert allen anderen allcenelijk actie personeel hebbende , alwaar ook haar achterwefen ongelijk groter dan den geenem die hypoteecq. ofte onderpant heeft , alle welke Couftume fy Deposanten verklaren , dat sulcx in den Hage nog dagelijks geuseft ende geobferveert werd , en altoos alsulcx ende ook anders niet hebben weten uferen , van soo lange fy luyden in den Hage gewoont en gefrequiteert hebben de

Justi.

Justitie ende Vierfchare aldaar, ende want men van allen &c. Actum den vijfden dag Januario anno 1568. na gemeen fchryven, ondergeteykend, J. de Dorp, H. Huygefz, Schepenen van den Hage, my present,

M. Benninck.

Wy Vrank van Moyalen Schout oud omtrent xxxvj. jaren, Meester Michiel Claafz van den Berg oud omtrent lxxix. jaren, Claas van Dam oud omtrent l. jaren, Burgemeesters, Jacob van Dorp oud omtrent xlvij. jaren, Adriaan van de Velde oud omtrent lij. jaren, Jan van Ouwen oud omtrent lxxv. jaren, Pieter de Vries oud omtrent lvj. jaren, Cornelis Messing oud omtrent lij. jaren, Adriaan vander Lind oud omtrent xxxiiij. jaren, Jonge Neel Cornelisz oud omtrent l. jaren, Schepenen, Adriaan Benninck Secretaris oud omtrent liij. jaren, Cornelis Pieterfz Bode oud omtrent xlvij. jaren, ende Laurens Croock Taalman van den Hage oud omtrent lxx. jaren, Dirk van Alckemade oud omtrent lxxiiij. jaren, Joost Jacobsz oud omtrent jaren, Burgermeesters, ende Mr. Arent Huygefz oud omtrent lxxix. jaren, Vroetschappe, tuygen al te famen eendragtelyken, dat in den Hage een Coustume es, ende word nog dagelijks fulcx geobserveert ende onderhouden, dat soo wanneer by Decrete van den Geregte van den Hage verkoft werd eenige Huyfinge ende Erve, staande in den Hage ofte Haag Ambagte, dat in de Voorwaarde ende Conditien altoos werd bevoorwaard ende geconditioneert, dat men de Coop van de selve Huyfinge ende Erve mag naaften binnen sekeren gesetten dag en tijt die in de verkopinge geexpresseert ende geprefigeert word, mits hebbende beter actie ofte regt, ende betalende den eersten Coper dubbelt rantsoen, verklaren voorts, dat indien daar ymand is, die eygendom, speciale ypoteecque ofte onderpand heeft, wettelijk voor Schepenen van den Hage gepasseert op de voorsz verkoftte goeden, die word soo verre hy dat begeert geprefereert allen anderen alleenlijk actie personeel hebbende, alwaar ook heur agterwefen ongelijk groter dan den gene die d'ypoteke ofte onderpand heeft. Actum den v. dag Januario anno vijftien hondert acht en seftig stit: Loci ondergeteykend, J. de Dorp, A. Huygefz, Schepenen van den Hage my present, *M. Benninck.*

Wy Meester Michiel van den Berg, jegenwoordig Burgemeester oud omtrent lxxix. jaren, Jacob van Dorp oud xlvij. jaren, Adriaan van Naastinge van huizen en landen.

van den Velde oud omtrent lij. jaren , Jan van Ouwen oud omtrent lxxv. jaren , Cornelis Messing oud omtrent lij. jaren , Schepenen , Symon vander Does oud omtrent lxxij. jaren , eertijts Schout , Dirck van Alckemade oud omtrent lxxiiij. jaren , Mr. Arent Huygefz oud omtrent lxxix. jaren , Adriaan Grebber oud omtrent l. jaren , ende Lourys Croock Taalman oud omtrent lxxj. jaren , regtelijken gedaigt sijnde omme der waarheit getuygeniffe te geven , ten verfoeke van Andries van den Berg voor intrest van sijne Kinderen , geprocreert by wylen Jonkvrouwe Maria Pieterfz Dogter , ende Certificeren de voorn: Deposanten , te weten , Mr. Michiel vanden Bergh , Jacob van Dorp , Adriaan van den Velde , Jan van Ouwen , Cornelis Messing , Adriaan van de Linde , Dirk van Alckemade , Mr. Arent Huygefz , Adriaan Grebber , en Lourys Croock , by den Eede int stuk van hun Offitien gedaan , ende Symon vander Does by den gestaafden Eede die hy daar toe dede , eerst gevraagt sijnde , of ymand na de notoire Coustume van 's Gravenhage ende Haag-Ambagt mag naaften , ofte by naaftinge verkrygen eenig Land , Sand , Huys , Erve , ofte Hof , waar van hy selfs Eygenaar pretendeert te sijn , of den eygendom selfs seyt te hebben , tuygen ende seggen sy Deposanten , dat niemand van Huys ende Erve naaftinge heeft , dan van Huysen ende Erven , staande binnen den Hage ende Haag-Ambagt , die by Decrete van den Geregte van den Hage verkoft , ende tijt van naaftinge by hen luyden gestelt worden , ende dat van gelyken naaftinge van Landen valt , soo verre die by den Geregte van den Hage verkoft werden als vooren , ende van de Landen die mondeling en by handeling verkoft worden , dat daar naaftinge vald by den naaften van Bloede Lantsgemeen ofte Landsgelegen sijnde , voorts gevraagt sijnde , of ymand uyt kragte van eenige hypoteecque tly speciaal ofte qualyk , gefundeert es eenige naaftinge van Landen , Gronden , Huysen , ofte Erven , binnen 's Gravenhage ofte Haag-Ambagte te doen , seggen ende tuygden , dat indien daar iemand is die eygendom , speciaal ypoteecq ofte onderpand heeft , wettelijk voor Schepenen van den Hage gepasseert op te voorfz verkofte Huysen ofte Landen , die werd soo verre hy dat begeert geprefereert voor allen anderen , alleenlijk actie personeel hebbende , ende of eygendom of ypoteecken , ymand regt van naaften ofte naaftinge geeft , seggen ende tuygen datter naaftinge van Huysingen , Erven , ende Landen valt , als hier voren by hem luyden gedeposeert staat. Aldus gedaan den x. dag January anno xvc. lxxvij. stilo Loci Present De Dorp , A. Huygenfz , Schepenen van den Hage , my jegenwoor- dig ,

M. Benninck.

Vonnisse

Heer Bailliuw wilt gy horen Vonnisse, ik segge dat gy u Vierschare wel gebannen hebt, daar gy met regt mede volstaan meugt.

Vonnisse.

Heer &c. Ik segge en komen sy niet voort binnen staande Vierschaar, ende verantwoordten hennuyden als regt es, datse boetschuldig sijn.

Verklaringe Heer, &c.

De kleyne twee schellingen, en de groote tien pond.

Verklaringe Heer, &c.

De kleyne binnen veertien dagen, en de grote teynde de ses weken, ten ware de Bailliuw langer wilde toefven met gevouge.

Verklaringe Heer, &c.

Soo verre hy die leyt, en doet als regt es.

Vonnisse Heer, &c.

Over veertien dagen als huyden ten ware sy die verlengde, als regt es.

Vonnisse Heer, &c.

Seggen dat hy sijn Vierschaar wel

Myn Heer den Bailliuw van den Hage ende Haag-Ambagt, is gaan sitten van 's Coninx wegen als Grave van den Lande, omme regt te doen van hoog van laage, van crimineel, civyl, ende alle datter op huyden te doen mag wesen, met regt vragende, d'outste Schepen, of de Vierschare gespannen es, daar hy met regt mede volstaan mag.

Alle den geenen die gedaagt, beklaagt met woort ofte wedde, besaakt sijn ofte sullen worden, eyt den Bailliuw ander Vierschare, een werf, an der werf, derde werf, en vierde werf, over regt, ende feyt, en komen sy niet voort binnen staande Vierschare, verantwoordten hem als regt es, datse boetschuldig sijn vragende tVonnisse.

Of den Bailliuw eenige boeten verschynen sullen, hoe groot ofte kleyn die wesen sullen, vragende Vonnisse.

Indien hem eenige boeten verschynen binnen staande Vierschaar wanneer hy inwinnen sal mogen als regt es, vragende Vonnisse.

Of hy den eenen Regtdag mag leggen uytten anderen, daar hy met regt mede volstaan mag.

Hoe hy die schuldig is te verleggen, daar hy mede met regt volstaan mag.

Soo verleyt den Bailliuw sijnen Regtdag van huyden veertien da-

M

gen,

wel gespannen ende verleyt heeft, daar hy met regt mede volstaan mag.

Vonnisse van d'ouste Schepen.

Heer &c. wilt gy horen Vonnisse, ik segge dat den dag alsoo gelegd es, ende tGeregt verfaamt es, dat gy regt moogt doen van Koninklijke wegen als Grave van den Lande.

Heer &c. Ik segge dat gy u Vierschare wel gespannen hebt, als regt es.

Heer &c. Ik segge en komen sy niet voort, nog niemant van harent

gen, dagende daar jegens den Houwer, of den Verweerder, jegens den Clager, ende den Clager jegens den Houwer, ende alle den genen die hier en binnen van synent wegen besaakt sijn, of besaakt sullen worden van sijn gesworen Dienaar, vragende Vonnisse of hy sijn Vierschaar wel ende te regte gespannen ende verleyd heeft, daar hy met regt mede volstaan mag.

Van den Schouten Vierschaar.

Ik vrage ut Vonniss, of den dag alsoo geleyt es, ende tGeregt verfaamt es, dat ik kan regt doen van Koninklijke Majesteys wegen als Grave van den Lande.

Soo ban ik myn Vierschaar van Koninklijke Majesteys wegen als Grave van den Lande, ende van myn selfs wegen als Schout, verbiedende dat niemand an den heyligen en komme, nog van daan en schejde dan by oirlof van my, ik verbiede dat niemand met syn agtinge uyt en ga, hy brengtse wederomme in als regt is, ik verbiede dat niemand in des anders woort en spreekt hy compter in als regt es, ik verbiede dat niemand en spreke dan regte dingtale, list, twist ende alle dat den regte deerlijk es, ende vrage u tVonniss of ik mijn Vierschaar wel gespannen hebbe, als regt es.

Alle de geene die gedaagt beklagt met regt ofte wedde besaekt sijn ofte sullen werden, eysch ik

rent wegen gemagtigt verantwoordende als regt es, datse boetschuldig sijn.

ik ander Vierschaar een werf, ander werf, derde werf, ende vierde werf, over regt, ende segge en komen sy niet voort nog niemand van heurent wegen gemagtigt verantwoordende als regt es, datse boetschuldig sijn, ende vrage u Vonnisse of sy boetschuldig sijn of niet.

Heer &c. die kleyne twee schellingen, ende de grote twee en veertig schellingen.

Of my eenige boeten verschynen hoe groot of kleyn die wesen fullen.

Heer &c. die kleyne binnen veertien dagen, ende de grote teynden ses weken, ten waare gy langer vertoefven wilde met gevouch.

Tot wat dagen de boeten vergouden fullen wesen, dat ik die sal mogen inwinnen als regt is.

Schout voor ende Schepen na.

Wie schuldig is gerigte te dragen.

Wy Schepenen in den Hage doen kond ende Certificeeren mits desen, dat op huynen datum van desen voor ons gekomen ende gecompereert sijn, Dirk van Alckemade, Vroetschap, oud omtrent lxiij. jaren, Meester Arent Huygez oud omtrent lxx. jaren, mede Vroetschap, Meester Michiel van den Berg Burgemeester, oud omtrent mede lxx. jaren, Symon vander Does oud omtrent lxij. jaaren, Leenmannen van Coninklijke Majesteit, Michiel Willemsz oud omtrent lxx. jaren, mede Vroetschap, Jooft Jacobsz mede Vroetschap oud liij. jaren, Claas van Dam mede Burgemeester oud omtrent lj. jaren, Jan van Meekeren Taalman oud omtrent lx. jaren, Willem van Neck oud omtrent xl. jaren, mede Vroetschap, ende Adriaan Bennink oud omtrent liij. jaren, Secretaris binnen den Hage, alle rechtelijken gedaigt en beleyt sijnde by maniere van turbe, omme der waarheit getuigenisse te geven, ten verfoeke van Jan Michielsz, Bode van den Hove van Holland, beroerende tServituyt ende tregt van staande ligten, ende certificeren sy Getuygen by den Eede, die sy elcx respectieve daar toe gedaan hebben, als regt es, hoe dat een oude Coustume alhier in den Hage es, dat een ygelijk in sijn eygen muur, ende sonderling daar hy ancker drop buyten heeft, mag stellen staande ligten, responderende tegens een anders werfve, ende daar instellen yfers, om daar niet door te mogen klimmen, ende dat de selfde die de staande ligten stelt, of doet stellen, geen vynsters nog raamen en mogen hebben, die buyten over een anders werve

Turbe
Roerende
staande
ligten.

opgaan mogen, maar mag die stoppen met staande glazen of met ramen, die van binnen open gaan, ende indien partye dat niet en wil gehengen of niet en wil besien wesen, so mag hy daar een scherm voor doen setten opt syne, en want men &c. Actum den xj. dag July anno 1568. verleden.

Roerende
coop van
Huizen die
meer be-
last bevon-
den wor-
den, dan
daar die
mede ver-
kocht sijn,
waarom-
me den
Coper
mag eyssen
waarbor-
ge, ende
ook geen
vordere
beralinge
doen.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende Certificeren mits desen, ten verfoeke van Adriaan Bennink, Secretaris van den Hage, dat ons notoir ende kennelijk is, dat tregt ende die Coustume van den Hage sulcx es, soo wanneer ymand alhier in den Hage ofte Haag-Ambagt, Huys, Erve, ofte Land verkoopt, ende den cooper daar na bevind, datte selve goeden meer belast sijn, dan daar hem mede verkoft es, die verfwegen lasten of te doen, ende voort verder onseker waarborge te stellen, ende dat den Coper den Verkoper niet schuldig en is eenige betalinge te doen, voor ende aler tselve by den Verkoper volbragt is, verklaren voorts tselve sulcx altoos geuseert te hebben, ende als nog dagelijks observeren, ende by Sententie approberen, ende alsulcx bevinden voortijts heur Voorfaten gedaan te hebben, inder saken van Dirk Clementsz in den jare xvc. xlix. ende nog daar in den jare xvc. lxij. tussen Cornelis van Wyngaarden, ende Willem Evertsz, ende nog meer andere, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuig te geven &c. des toirconde tgemeen Segel ten saken hier op gedaan drukken, ende by ons Schepenen ondergeschreven, onderteykend op ten xv. dag July anno 1568. en was ondergeteykend, J. de Dorp.

Roerende
wat Coop
van Huy-
zen en Er-
ven die in
den Hage
naastbaar
sijn.

Wy Schout ende Schepenen van den Hage doen kond ende certificeren eenen ygelijk voor de geregte waarheit, ten verfoeke van Aernt Janz Smit tot Naaltwijk, hoe dat die usantie ende Coustume van den Hage sulcx es, en so lange geweest es, dat geen memorie van menssen ter contrarie gedenkt, dat so wanneer ymand sijn huis en erve staande in den Hage verkoopt, dat de selve coop blyft in sijn effect en volkomen waarde, sonder datter by ymand eenige naastinge vald, ten waare tselve huys ende Erve verkoft worde by Decrete van den Hage, so mag men de coop vant selve Huys ende Erve alsoo verkoft, naasten binnen den tijt by den Gerechte van den Hage daar toe geordonneert, en dat by den Crediteurs ofte actie hebbende aan tselve huys ende erve, ende by niemand anders, sonder datter eenige andere naastinge van huizen en erven in den Hage valt, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuigenis te geven, als men des verfoegt word, so hebben wy
des

des verfogt sijnde tgemeen Segel van den Hage hier onder op gedrukt, op ten xix. dag in Aprille anno xvc. ende seven en veertig.

Wy Vrank van Mojalen Schout van den Hage oud omtrent jaren, Roerende Jacob van Dorp oud omtrent xlvij. jaren, Adriaan vanden Velde oud inlegginge. omtrent liij jaren, Mr. Jan van Ouwen oud omtrent lxxvij. jaren, Pieter de Vries oud omtrent lvij. jaren, Cornelis Messing oud omtrent liij. jaren, ende Adriaan vander Lint oud omtrent xxxvj. jaren, Schepenen in der tijt, Adriaan Benninck Secretaris oud omtrent lv. jaren, Cornelis Pieterfz vander Heyden Bode aldaar, oud omtrent xlvij. jaren, Gerrit de Paap oud omtrent xl. jaren, Jan van Ryel oud omtrent l. jaren, ende Jan van Meekeren oud omtrent lxxij. jaren, alle Taalluyden mede aldaar, regtelijken gedaigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven op sekere Coustumen hier na volgende, ten verfoeke van Jeroen Willemfz, waard in den gulden Valk, ende certificeerden de voornoemde Deposanten by den Eede die sy elcx int stuck van hun Offitien gedaan hebben, eerst gevraagt sijnde, of de Coustume der Vierschaar van den Hage niet sulcx es, dat niemand en mag excipieren ofte moeten concluderen ten tweën fynen, tuychden sy Deposanten al te samen, ja, ende dattet selfde ook over seer lange jaren gekeurt ende gestatueert, en nog dagelijks sulcx onderhouden word, hem luiden refererende totte keure daar van sijnde, deur welke dese onse Certificatie getransfixeert es, tuygen voorts sy Deposanten al te samen, eerst daar op gevraagt sijnde by Dirk Paeu ende Gregorius van Moerssele, Schepenen, dat waarachtig is, dat op den xxij. dag Octobris anno xvc. lxxvij lefleden voor hem luiden dingplegtig geweest sijn den voorsz Requirant Eysfcher, Eeuwout Jorisz Waart; als Man ende Voogt van Mary Jans Dogter sijn Huysvrouwe, Waardinne in de Herberge van de Kogge alhier Verweerder, ende dat in materie van inlegginge, volgende tregt en die Coustume van den Hage, verklaarden ook alle sy Getuigen een regt ende Coustume deser Vierschaar te sijn, bysonder opt stuck van inlegginge, dat Partyen ten dage dienende als den Verweerder by den Eysfcher voor den dag dient, den eysch by geschrift gefonden ende voorts van als gereet es, ende sijn Getuigen beleyt heeft, dat den Verweerder ten selven dage ook gehouden es gereet te sijn, en dat hy Verweerder als dan te laat op es copie van des Eysfers certificatiën ofte recolementen van getuigenissen te begeren, ten waare hem tselfde williglijcken by den Eysfer geconsenteert werd, op peyne te betalen de kosten op dien dage by den Gerechte, ende partyen gedaan, tuygen voorts de voorsz Schout ende Schepenen daar op gevraagt sijnde, dat de voorsz Requirant

Eyffer, ende de voorfz Eeuwoud, *nomine uxoris* Verweerder, ten felven dage comparerende, ende by den Eyffer eysch gedaan sijnde, ende Conclusie genomen hebbende, dat Louris Croock Taalman van den Verweerder soo hy procedeert, eerst excipieerde schriftelijken, ende de selve overleggende verfogt, dat hemeerst daar op regt gedaan soude worden, alleer hy soude antwoorden, dat daar jegens van wegen den Eyffer wordende gerepliciert, sustineerde mondeling tot rejectie van d'exceptie, ende dat de Verweerder schuldig soude wesen te antwoorden ten principalen, volgende tregt ende Coustume der Vierschare, daar op partyen geworden doen vertrekken uytter Camer, en wederom inkomende, dat den voorfz Lourys by den Schout werde gelast, dat hy onvermindert sijn overgeleyde exceptie soude antwoorden ten principalen, volgende de Coustume van der Vierschare, sulcx dat de selve Louris seyde voor de antwoorde onvermindert sijn exceptie, dat den Requirant sijnen Schepenen Soen niet ingebrogt en hadde als recht es, daar Partyen lange dingtalen opmaakten, so dat den Bode Cornelis Pieterfz als hy Bode alhier mede verklaart, gelast werde sijn Register te openen ende Schepenen te vertonen als gedaan werde, ende de selve Verweerder bevoelende daar in niet gefundeert te sijn, seyde voorts ten principalen (so Schepenen anders geen regt doen en wilden) dat ten tyde als de woorden in questie gesproken waren (twelk hy nochtans van wegen sijn Mr. gansfelijk ontkende) de Verweeders Huisvrouwe daar niet ontrent en was, maar sat met haar gasten aan tafel, seggende voorts, dat of also geschiet hadde geweest (als neen) sijn Meestresse daar toe deur gramschap verwekt hadde geweest by den Eyffer, ende selve uit furie gefeyt hadde, overmits den Eyffer haar eerst geslagen hadde, concludeerde tot niet ontfankelijk, ende dat Eyffer sijnen eysch ende Conclusie ontfeyt, ende gecondemneert soude worden in de kosten, tuychden voorts Gerrit de Paap ende Jan van Mekerem Taalluiden, dat hem luiden wel voorstaat ende indagtig es, dat de dingtalen in der manieren als voorfz es, sulcx gedaan es, sonder nochtans pertinentelijken de selfde onthouden te hebben, mer verklaarden wel te weten, dat de voorfz Verweerder in den naam van sijnder Meestresse, behalven sijn exceptie ten principalen heeft geantwoort, ende datter lange dingtalen opviel, om ten tweenen finen (volgende de voorfz Coustume van der Vierschaar) t'antwoorden, tuychde voorts de voornoemde Jan van Ryel daar op gevraagd sijnde, dat Louris Taalman overleggende d'exceptie van Eeuwoud Jourfz Huisvrouwe, den Secretaris hem Louris de selve exceptie eerst dede teykenen, ende hem Louris by den Schout gevraagd sijnde, wat hy ten principalen wilde antwoorden, seyde dathy ontkende, dat sijn

Meesters Huisvrouwe eenige injurieuſe woorden jeger ofte van den Eyffer geſproken hadde, alſo ſy ten ſelven tyden alſt gebeurt ſoude ſijn binnen haar huife was, ende of ſy eenige injurieuſe woorden mogte geſproken hebben (als neen) dat ſy daar toe by den Requirant verwekt was, deur dien ſy van hem geſlagen werde, begerende ten principalen niet verder te antwoorden, of wilden eerst de Certificatien van den Requirant ofte Eyffer gerecolleert hebben, ende want men van allen ſaken ſchuldig es der waarheit getuigeniſſe te geven, des verſogt ſijnde, ſoo hebben wy Schepenen voorſz tgemeen Segel ten ſaake van den Hage hier onder aan gedaan hangen, op ten iiij. dag January anno 1569. na gemeen ſchryven ondergeteykend, J. De Dorp, A. Huygenſz, J. De Ouwen, P. de Vries, Cornelis Meſſing, A. vander Lind, J. De Paep, D. Pank Janſz, G. Moerſele.

Wy Guillanne Grand Bailliuw oud omtrent xlij. jaren, Jacob van Dorp oud omtrent xlix. jaren, Adriaan vanden Velde oud omtrent liij. jaren, Jan van Ouwen oud omtrent lxxvij. jaren, Pieter de Vries oud omtrent lvij. jaren, Cornelis Meſſing oud omtrent liij. jaren, Adriaan vander Lind oud omtrent xxxvj. jaren, Schepenen, Cornelis Pieterſz oud omtrent xlvij. jaren Bode, Adriaan Bennink oud omtrent liij. jaren Secretaris, Louris Croock Taalman oud omtrent lxxij. jaren, ende Jop Heynricſz oud omtrent lx. jaren, Bode van de Burgemeesters van den Hage, alle regtelijken gedaigt ſijnde, ten verſoeke van Eeuwout Joriſz Waard in de Cogge alhier in den Hage, omme der waarheit getuigeniſſe te geven, op een ſeekere Couſtume hier na verklaart, eerst gevraagt ſijnde, of alhier in den Hage niet een Couſtume en es, dat een perſoon doende neeringe alhier in den Hage, mag om ſchulde gemaakt binnen ſjaars doen panden, makende regt, leggen negen groot uyt ende pachten, ende doen de ſelve ſchulde executeren by den Bode van den Hage, mits ſterkkende ſijn boek, indien hy boek houd ofte geſchrift by den Eede, des verſogt ſijnde, ſeggen ende tuigen gelykelijken ſy Depoſanten by den Eede die ſy elcx reſpective int ſtuck van heuren dienſt gedaan hadden, dat hem luiden kennelijk es, dat de Couſtume van den Hage ſulcx es, ende altoos ook hebben weten uſeren, van ſo langen tijt hem luiden gedenken kan, ende nooit ter contrarie en hebben weten wyſen, dat men om ſchulden gemaakt binnen ſjaars mag doen panden, negen groot uitleggen ende pachten, ende doen de ſelve ſchulde executeren by den Bode van den Hage, mits ſterkkende ſijn ſchrift ofte boek (indien hy eenige hout) by Eede des verſogt ſijnde, ende want men van allen ſaken ſchuldig es, der waarheit getuigeniſſe te geven,

ven, des verfogt sijnde, soo hebben wy tgemeen Segel ten saken van den Hage hier onder op gedaan drukken, op ten xix. dag Novembris anno xvc. acht ende sestig.

Wy Burgemeesters ende Schepenen in den Hage doen kond en certificeeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons gekomen ende gecompareert sijn, Dirck van Alckemade Burgemeester oud omtrent lxxvij. jaren, Claas van Dam oud omtrent lij. jaren, Jacob Willemsz van Dorp oud omtrent xlix. jaren, Meester Aarnt Huygefsz oud omtrent lxxj. jaren, ende Jan van Mekerens oud omtrent lxxij. jaren, regtelijken gedaigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven, ten verfoeke van Pieter van Buyten, als Man ende Voogt van sijn Huisvrouwe, ende Certificeerden de voornoemde Deposanten by den Eede daar toe gedaan, eerst hem luiden daar op gevraagd sijnde, dat waarachtig ende alhier in den Hage een usantie es, soo wanneer twee pertien voor regt komende, ende als den Schout sit in gebannen Vierfchare, ende den Eysler eyscht den Verweerder seekere somme van penningen, stellende tselve aan den Eedt van den Verweerder, en den Verweerder refuserende den Eedt te doen, of niet begerende te sweren, mer stellende tselve aan den Eedt van den Eysler, wykt daar mede sijn regt, twelk voor de Vierfchare van den Hage genoemt wordt een Cusbot, mer den Eysler accepterende den Eedt, hy doetse ofte verdraagtse hem, dat alsdan tbeken word geteykend met den Eedt, ende werd verstaan, dat den Verweerder daar mede consenteert in den Eysch en Conclusie van den Eysler, en dat tselve sulcx dagelijks alhier word geobserveert, ende want men van allen saken schuldig es, der waarheit getuigenisse te geven, des verfogt sijnde, so hebben wy tgemeen Segel ten saken van den Hage hier onder op gedaan drukken, op ten xxvij. dag January anno xvc. ende tseventig na tgemeen schryven, ende was onderteykend, A. Bennink.

Roerende
Cusbot.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in den Hage doen kond ende Certificeren mits desen, dat op huyden datum van desen voor ons gekomen en gecompareert sijn, Meester Arent Huygefsz oud omtrent lxxj. jaren, Louis Crook Taalman oud omtrent lxij. jaren, Cornelis van den Heyde Bode oud omtrent xlix. jaren, en Adriaan Bennink Secretaris van den Hage, oud omtrent lvj. jaren, alle regtelijken gedaigt sijnde, ten verfoeke van Styn van Stapele, om getuigenisse der waarheit te geven, en certificeeren sy Deposanten by den Eede die sy elcx respecti-

ve daar toe deden, dat hen luiden kennelijk es, en altoos hebben gesien en weten coustumeren tot huden date desen dage toe, dat soo wie aan iemand ten achteren es van renten ofte custinge van Coop van Land ofte Huisen, dat sy de weete van dagen ofte panden doen doene aan den geenen, die tLand ofte Huise gebruikt of bewoont, ofte ten minsten ter naaster doerre ofte Lants gelegen, ende dat sy daar mede voor regt op te affirmatie van den gesworen Bode van den Hage mogen volstaan, en dat daar op regtword gedaan, ende want men &c. Actum den xj. dag February anno xvc. en tseventig na gemeen schryven, geteekent, D: Ouwen, Cornelis Messing.

Roerende te mogen volstaan, mits doende de wete aan die d'hypo- teecq besit ofte ter naaster deure.

Ten verfoeke van de jegenwoordige Schepenen, Secretaris en Bode van den Hage, te vragen de navolgende Getuigen, wat wetenschap of kennisse sy elcx hebben vant gunt hier na volcht.

Of niet waarachtig ende een seer oude Coustume es, dat geen memorie van menschen ter contrarie en gedenkt, dat Secretaris ende Bode van den Hage altoos genoten hebben, en nog dagelijks genieten van de Partyen tnaarvolgende recht en salaris, te weten, de Bode van iemand alhier in den Hage te dagen, om schulden ofte civile saken van elke persoon een halve stuiver, en van te panden een oortgen, en van den geenen wonende buiten den Hage tot Scheveninge opt Land, te weten over de Westerbeek of tot Loosduinen buiten de Noortmolen, ende Oostwaarts buiten den Denneweg ter syden tVoorhout, en buiten de Poten, dubbelt regt, ende in criminele saken dubbeld regt, den Secretaris int verlyden van brieven van Boelscheydinge ofte van Certificatien in civile saken, van elke Comparant eene stuiver, ende in Criminele saken dubbeld regt.

Wy Burgemeesters ende Schepenen in den Hage oirconden, dat voor ons gekomen en gecompareert sijn, Dirk Jacobsz oud omtrent xliij. jaren, Leendert Croyel oud omtrent xlv. jaren, Eghel Pietersz oud omtrent xlv. jaren, Cornelis van Aecken oud omtrent xxiiij. jaren, en Jan Eeuwoutz oud omtrent xxxiiij. jaren, alle Burgers in den Hage Coopluiden van Vissche, regtelijken gedaigt sijnde ten verfoeke, waaragtig te wesen, dat die korven daar sy die gedroogde schollen en diergelijke gedroochde Visch in packen, die sy buiten den Lande van Holland ter vente senden, niet groter nog kleynder sijn dan sy waren, over de iij. vij. viij. x. xij. xvj. xx. en xxv. jaren, welke korven alsdoen ende als nog dagelijks gemaakt worden, sonder getal en sonder gewigte, ende want men van allen saken schuldig es, der waarheyt getuygenisse te geven, des verfocht sijnde, so hebben wy tgemeen Segele ten saken van

den Hage hier onder op gedaan drukken, op den xij. Aprillis xvc. ende lxxj. naar gemeen schryven ondergeteykend, P. de Vries, en Adriaan Willemfsz Cryep, Schepenen van den Hage, my present, *A. Bennink*.

Wy Burgemeesters en Schepenen in den Hage, oirconden en certificeren mits desen, dat op huden datum van desen voor ons gekomen en gecompareert sijn, Adriaan vander Lint, Schout oud omtrent xliij. jaren, Dirk van Alckemade oud omtrent lxix. jaren, en Claas van Dam oud omtrent lvj. jaren, Burgemeesters, Adriaan vanden Velde oud mede omtrent lvj. jaren, Dirk Paeuw oud omtrent xxxv. jaren, Adriaan van Cryep oud omtrent liij. jaren, Joseph van Hove oud omtrent xliij. jaren, Cornelis van Ryn oud omtrent xliij. jaren, Barent Janse oud omtrent xxxvij. jaren, Schepenen, Adriaan Bennink Secretaris oud omtrent lvij. jaren, Cornelis Pieterfsz vander Heyde, Bode van den Hage oud lj. jaren, ende Jorys Gerytsz oud omtrent lxij. jaren, alle rechtelijken gedaigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven, by maniere van turbe op te navolgende Artykelen van Coustume, ten verfoeke van David Pieterfsz vander Meer tot Monster, ende certificeerden de voornoemde Deposanten by den Eede die sy elcx daar toe deden, ende eerst gevraagt sijnde, of iemand stervende in Aafdoms regt, sonder wettige Kind ofte Kinderen achter te laten, hebbende goeden leggen, roerende ende onroerende in Schependoms recht, ende ook in Aafdoms recht, of de selfde goeden leggende in Schependom niet en behoren te erven en gedeelt te worden na tselve Schependoms recht, alwaert dat de persoon sterve in Aafdoms recht, ende ter contrarie of iemand stervende in Schependom, en hebbende goeden leggen, sulcx voorfsz es in Aafdoms regt, of de selfde goeden leggende in Aafdoms recht van gelijken niet en behoren te erven, ende gedeelt te worden na Aafdoms recht, seggen gelijkelijken jaa, item noch gevraagt sijnde, of geechte Man ende Wijf geen goeden altoos in Huwelijk gebrogt hebbende, ende d'een of d'andere stervende in Schependoms recht, sonder blykende geboorte achter te laten, of heur luiden goeden dan niet en gaan d'een helft aan d'Erfgenenamen van 's Mans, ende d'andere helft aan des Wijfs zyde, seggen van gelijken jaa, item nog gevraagt sijnde, of iemand achter liet voor Erfgenenamen Broeder ofte Suster, ofte Broeders ofte Susters Kinderen, gekomen wesende van twee sonderlinge bedden, of na Schependoms recht a'Erfgenenamen van den vollen bedde niet en souden succederen, erven, ende besterven, eerst in de helft van den heelen Boel, ende noch in de helft van d'andere helft van den selven heelen Boel, portie porties gelijke met de andere Kinderen vant halve bedde, seggen van gelyken mede ja, ende de Coustume sulcx hier voren als die vrage sijn, soo wel in

Van successie van goeden roerende, ende onroerende in Schependom, ende ook in Aafdom gelegen, hoe ende waar die sullen gaan.

Man ende Wijf stervende, waar haar goeden sullen gaan.

Van Kinderen van twee sonderlinge bedden gekomen.

Sche-

Schependom als Aafdoms recht geuseert ende geobserveert werd, ende nooit contrarie hebben weten wysen, tuygen voorts, dat sy houden voor roerende goeden, losse en Lijfrenten, Obligatiën, Actien, inschulden, crediten, geld, silver, gout, gemunt ende ongemunt, klederen, kleynoden, huysraat, tin, koper, ende yserwerk, bedden, linden, wollen, tilbaar have, paarden, koeyen, en alle ander lewendig goed, de welke volgen den Erfgenamen respectie, te weten, elcx in sijn Ambagts recht van Schependom ofte Aafdom, ten waare te voren by Huwelijcke Voorwaarden, Contracten, ofte Testamenten, anders gedisponeert, ofte dat eenige van de voorz goeden subject restitutie gemaakt waren, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuigenisse te geven, des versogt sijnde, soo hebben wy gemeen Segel ten saken hier onder aan gedaan hangen, op ten xviii. dag Aprillis anno xvc. lxxij. my present, geteykent,

Wat goeden men hout voor roerende goeden.

Adriaan Willemsz Triep, A. Huygensz, Schepenen van den Hage.

C O P I E.

Wy Schepenen in den Hage doen kond allen luiden geestelijke of waarlijke, certificerende met kennisse der waarheit, dat een gemeen usantie es alhier binnen den Hage van ouden tyden alijt onderhouden, en die als nog onderhouden word, dat een Man sijn Wijs goeden verkopen, versetten, belasten, wegnemen, en alieneren mag, gelijk sijn eigen selfs goeden, sonder wederseggen van de selve sijn Huisvrouw of iemand anders, ten ware sake, dat de selve Man van sulken Regiment ware, dat hem tselve by eenige jugen ofte Rechters geinterdiceert ware, welke voorz Coustume wy houden in der waarheit, dat over al in den Lande van Holland geobserveert ende onderhouden word, des toirconde hebben wy Schepenen voornoemt, also men schuldig es getuigenis der waarheit te geven, onsen gemeen Segel van den Hage hier onder aan gehangen, op ten xij. dag in Februario anno xvc. en negentien.

Wy Burgemeesters en Schepenen in den Hage oirconden, dat voor ons gekomen en gecompareert sijn, Jan Jansz Druyt oud omtrent lxxvj. jaren, en Jan Mattysse oud omtrent lxxiiij. jaren, rechtelijken gedaicht sijnde, omme der waarheit &c., ten versoeke van Adriaan Florisse van Catwijk, ende Certificeerden die voornoemde Deposanten by den gestaaften Eede die sy elcx daar toe deden, daar op gevraagt sijnde, dat sy lange tyt van Scheveninge gestiert, ende tSee gevaren hebben, te weten, Jan Jansz over de xl. jaren, ende Jan Mattysse omtrent xxij. of xxiiij. jaren, en dat sy wel weten, dat de maniere ende usantie op Sche-

veninge altoos geweest es , en nog es vant aannemen van den Vennoits aldaar , dat sy hem verbinden , en daar op besteden , wat sy in See verheffen of breken , van want , netten , seylen , ofte anders , en sy luiden wederom levendig aant Land kommen , tselve verheffen en tlamen vergelden.

Arrest en hoe men behoort daar op te procederen.

Wy Burgemeesteren en Schépenen in den Hage doen kond ende certificeeren mits desen , dat op huyden datum van desen , voor ons gekomen ende gecompareert sijn , Joost Jacobsz Burgemeester , oud omtrent lxxij. jaren , Jacob Willemsz van Dorp , Weesmeester van den Hage oud omtrent lvij. jaren , Pieter Willemsz de Vries Vroetschap van den Hage oud omtrent lxvj. jaaren , Symon vander Does mede Vroetschap oud omtrent lxxj. jaren , Adriaan Koenensz eertijts Schépen oud omtrent lxiiij. jaren , Adriaan Bennink oude Secretaris oud omtrent mede lxiiij. jaren , Mathys Bennink jegenwoordige Secretaris oud omtrent xxix. jaren , Gerrit de Paap Taalman , oud omtrent xlix. jaren , Jan van Mekerén mede Taalman oud omtrent lxvij. jaren , Job Heynricksz loopende Bode oud omtrent lxxiiij. jaren , en Adriaan Hontkop oud omtrent lv. jaren , rechtelijken gedaigt sijnde by maniere van turbe , omme getuigenisse der waarheit te geven , ten versoeke van Pieter Sanguyn , ende certificeerden de voornoemde Deposanten by den Eede int stuck van heurluider Offitie gedaan , behalven Adriaan Bennink , ende Adriaan Aertsz by den gestaafden Eede certificerende , die sy luiden elcx daar toe deden , dat waarachtig es , dat de Coustume van den Hage es , en altijs geobserveert is geweest , dat so wie eenige besettinge doet op eenige goeden soo geld ofte anders , de selven gehouden sijn te procederen op te goeden ofte penningen , den eersten regtdag naar de besettinge , en so voorts van regtdag tot regtdag , tot den vierden rechte dag toe , sonder eenige rechte dagen over te laten gaan , ende voor den eersten rechte dag naart beken ofte verwin te doen panden an den Besetter , ofte an den persoon die de goederen ofte penningen toebehoren , ende naar de pandinge den eersten rechte dag overgestreeken sijnde , den rechte dag daar aan volgende negen groten uyt te leggen , ende soo ver de eenen rechte dag overstrykt sonder te klagen , ofte dat de pandinge niet gedaan en werd , terstont naar de vierde klachte voor den eersten rechte dag daar aan volgende , dat alsdan de besettinge van geender waarden en es , ende dat ook van gelijken de 9. groot niet uytgeleyt en worden op den tweden rechte dag naar de pandinge , alsdan mede van geender waarden gehouden en werd , ende alsdan de besettinge of es , ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuigenisse te geven , des versogt sijnde , soo hebben wy tgemeen Segel ten saken van den Hage hier onder op

gedaan drukken, op ten xviii. dag Octobris anno xvc. tseventig ende seven, en was onderteykend, *M. Bennink.*

Wy Cornelis van Aecken oud omtrent lx. jaren, Willem van Cryep ^{Boelschey-} oud omtrent lxiii. jaren, Symon vander Does oud omtrent xlvj. jaren, ^{dinge.} Jacob Vermy oud omtrent xxxiii. jaren, en Pieter van Zoutelande oud omtrent xxix. jaren, jegenwoordig Schepenen van den Hage, en als de meeste deel van dien by absentie van de andere twee onse Medebroeders, in rechte representerende tCollegie van de Schepen Bank van den Hage, ende Mathys Bennink Secretaris van den Hage oud omtrent xxxviii. jaren, Otte van Malfem Secretaris ordinaris van den Hove van Holland oud omtrent xl. jaren, Jooft Jacobsz Goudsmit oud omtrent xl. jaren, beyde jegenwoordig Weesmeesters met de voorz Willem van Cryep, ook Weesmeester, representerende tvolle Collegie van den Weeskamere van den Hage, ende Daniel Jansz Secretaris van de selve Weeskamere in den Hage oud omtrent l. jaren, Meester Michiel Claafz oud omtrent lvj. jaren, ende Cornelis Symonsz oud omtrent xlvij. jaren, beyde eertijts Schepenen ende Weesmeesteren, ende nu jegenwoordige Vroetschappen, Dirk Jooften ook Vroetschappe out omtrent xxxvj. jaren, Louris Creeck oud omtrent xlvij. jaren, ende Jan Wolfoud omtrent ook xlvij. jaren, beyde voorspraken ofte Procureurs voor de Vierschare van den Hage, alle rechtelijken gedaigt sijnde, ten verfoeke van Boudewyn Willemfz Schepenen van den Hage, om iegelijk in sijn qualiteit sulcx als boven by forme van turbe der waarheit getuig te geven op te navolgende Art: te weten, dat notoire Coustume ende usantie es alhier in den Hage ende Haag-Ambagt, ende daar omtrent, dat scheidende den Boul van Man en Wijf alle eygen goeden in den Boel wesende gemeen sijn, die men niet en bevind voor Huwelijke in wettige Huwelykse Voorwaarden beschreven ende gespecificeert, ende voor date vant Huwelyk uytte gemeenschap bedongen en gereserveert te sijn, so wel die goeden die iemand van beyden aant Huwelyk brengt, als de geene staande Huwelijke verkregen met Coopmanschap, met Offitie, met arbeydt, met industrie of Clouckheit, in besterften, of hoe dat sy, dat mede daar ter plaatse voor een Coustume es; dat Man of Wijf die met sijn Kinderen van den overleden in gemenen Boul sit, ende de selve Kinderen geen bewysinge, of schiftinge, nog scheidinge en doen, achtervolgende die Coustume, al ist saake dat sulc een Man of Wijf eenig gewin of vermeerderinge van goeden aankomt, tsy met Coopmanschap, met gewin van sijnen arbeyt, industrie, of anders, hoe dat het sy, dat selve mede in gemeenschap komt, tusschen die Kinderen van den overleden, en sulken Man of Wijf ter tyt en wylen toe, hy of sy deugdelijke bewysinge

gedaan, en volkomentlyk gefcheyden en gedeelt fyn, alsdan dat fulk gewin of vermeerderinge mede in bewyfung komt, ende gedeelt word half en half in allen fchyn, of die felve vermeerderinge gefchiet ware fttaande Huwelyke, verklaren ende certificeren by den Eede die wy luyden elcx int accepteren van onfe State ende Offitie gedaan hebben, dat wy luiden die voorfz Art: wel ende rypelyk overgelefen, ende tſamen daar op gecommuniceert en gelet hebben, en dat die Couſtume in den Hage ende Haag-Ambacht fulcx es, ende nog dagelijks geufeert ende geobſerveert word, ſonder dat wy luiden ooyt ter contrarie hebben weten uſeren, ende want men &c. ſoo hebben wy &c. op ten vij. Aprillis anno xvc. vier en vijftig.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in 's Gravenhage, oirconden en certificeren eenen ygelijk, dat voor ons gekomen ende gecompareert ſijn, Adriaan Schreveliffe oud omtrent lxiij. jaren, Jacob Cornelifz oud omtrent lvij. jaren, Burgemeesteren, Heyman Gillifz oud Burgemeester oud omtrent lxxvij. jaren, Anthonis van Cats oud Burgemeester, ende jegenwoordig Schepen oud omtrent l. jaren, Hendrik Janfz Nobel certijts Schepen oud omtrent lxxiiij. jaren, Adriaan Huygen den ouden oud omtrent lij. jaren, Jacob Stalpart oud omtrent lvij. jaren, jegenwoordig Schepenen, Adrian Bennink Secretaris oud omtrent lvij. jaren, Dammas Goudt oud Burgemeester oud omtrent lvij. jaren, Jan Janfz Cocq Laakenkoper, certijts Schepen ende jegenwoordig Weesmeester oud omtrent xxxvij. jaren, Geurandt Geurynfz oud Burgemeester, ende jegenwoordig Weesmeester, oud omtrent lvij. jaren, en Hendrik Rokuffz Smout Procureur deſer Vierſchare, oud omtrent lvij. jaren, regtelyken gedaigt ſijnde, omme der waarheit getuigeniffe te geven, by maniere van turbe, ten verſoeke van Claas Cornelis Schepen, ende onſen mede-Broeder in wetten alhier, beroerende ſekere poincten van Couſtume oppet ſtuck van waarborge, van verkofte Huiſen, Erven, Landen, ende onroerende Goederen, de Jurifdictie van 's Gravenhage ſubject ſynde geobſerveert, ende eerſt ons voorgelefen ſynde, ende wy geexamineert hebbende ſekere voorgaande Depofitionen ende Verklaringe van Wethouders ende andere Practifyns alhier op ten xix. dag Decembris anno xvc. lxij. gedaan, verklaren eendragtelyken het inhouden der ſelver waarachtig te wesen, ende fulcx voor een generale Couſtume ende uſantie alhier geobſerveert te werden, dan vorder gevraagd ſynde, of de Verkoper ofte Verkopers mogen volftaan, mits by hem ofte hen luiden tot ſecurite van den Coper ofte Copers, ſtellende waarborge onder verband van hun perſonen, ende generalyken haare

Goederen, dan of de Verkoper gehouden es boven dien te stellen sufficante speciaal hypoteecke subject de Jurisdicte der Vierschare, certificeren ende verklaren sy Getuigen gelykelyken, ende uyt eenen monde, de Coustume ende gemeene usantie te wesen, dat de Verkoper boven Waarborge ende verbintenisse van persoon ende generale hypoteeke, gehouden is speciale hypoteecke te stellen subject de Jurisdicte van 's Gravenhage, verklarende voor redenen van wetenschap tselve sulcx altyt gesien onderhouden ende useren te hebben, soo lange syluiden in dienste van 's Gravenhage geweest syn, ende boven dien ende tot meerder corroboratie van de selve Coustume sulcx verstaan te hebben uit monde van oude personen de voorsz Coustume bekennt geweest synde, ende dat sy Deposanten dien volgende diverse Vonnissen hebben weten wysen by Geregte voorsz, ende als nog dagelyks doen, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuygenisse te geven, des versogt synde, soo hebben wy tgemeen Segel ten sake van 's Gravenhage voornoemt hier onder op gedaan drukken, op ten xvj. dag Septembris anno xvj. ende twee.

Wy Schout Burgemeesteren Schepenen ende Weesmeesteren van 's Gravenhage in Holland, oirconden ende certificeren mits desen allen ende eenen ygelyken die desen getoont fullen werden, ten verfoeke van Juffrouw Marion Belsie, centyts Huysvrouwe van Capiteyn Jaques Egger, dat hier in den Hage een oude Coustume ende usantie is, dat als Vader ofte Moeder komen te overlyden, achterlatende eenige Kinderen, tly Sopnen ofte Dogteren, dat de selve Kinderen de gerechte helft van de goeden by hun voorsz Vader ofte Moeder achtergelaten, erven ende delen gelykelyken, elck Kindt met een handt even veel, de Vader ofte Moeder int leven gebleven d'ander helft, sonder dat ymand van de Kinderen, tly Soon ofte Dochteren eenig voordeel trekt, ten ware Leengoederen in den Sterfhuyse bevonden werde, ofte dat by Testamente by de Ouders de Kinderen eenig Legaat werde gemaakt, de welke Leengoederen succederen op ten naasten ende outsten naart regt vant Leen, ende dat tselve sulcx dagelyks onverbreekelyke onderhouden word, ende by memorie van menschen nooit ter contrarie en is gedaan geworden, ende want men van allen saken schuldig es, der waarheit getuygenisse te geven (des versogt synde) soo hebben wy tgemeen Segel ten saken van 's Gravenhage voornoemt hier onder op gedaan drukken, op ten lesten dag der maant July anno sestien hondert twee.

Hoe verre
Haags-
Ambagt
streckt.

Wy Burgemeesteren ende Schepenen in 's Gravenhage, oirconden en certificeren eenen ygelyken mits desen, dat op huyden datum ondergeschreven voor ons gekomen en gecompareert syn, Willem Centen oud omtrent lxxiiij. jaren, Pieter Bartz oud omtrent lxxj. jaren, Jan Willemsz Smit oud omtrent lxxv. jaren, Jan Cornelisz oud omtrent xlv. jaren, ende Floris Lenertz oud omtrent xxxj. jaren, rechtelyken gedaigt sijnde, omme der waarheit getuigenisse te geven, ten verfoeke van Jaecques vander Wyele van de Werve, en certificeerden de voorz Deposanten by den gestaafden Eede die sy daar toe deden, ende eerst gevraagt of hen luyden niet kennelyk en es, tgund men eygentlyke noempt Haag ende Haag-Ambagt, van outs altoos gerekend es te strekken Westwaarts tot de Beecke aan de Westsyde van den Hage, Noort tot de duynen ende seekere afpalinge van dien, ende langs de selve duynen Oostwaarts tot seekere weg genaamt de Lyetweg, ofte Saamweg gelegen aan de Oostsyde van de Wooninge van Sasbout, ende soo voorts lancx seekere wateringe ofte sloot een weynig Zuytwaarts vant wechgen voornoemt, strekkende Oostwaarts op tot de syde toe Suytwaarts tot de scheyn wateringe ofte hooftcaye, verklaren sy Deposanten gelykelyken tselve waarachtig te wesen, ende noch gevraagt ofte Woningen ende Landen binnen de selve Limiten gelegen, van outs haare Contributie soo van Verpondingen als anders niet altoos betaalt hebben, ende als noch betalen aan de particuliere Collecteurs over Haag-Ambagt voorseyt, ende niet aan de Collecteurs van Wassenaar ofte van Eykenduynen metten Polders van Oost ende Westcamp, mitsgaders Segbrouck daar onder sorterende, verklaren sy Deposanten gelykelyken tselve waarachtig ende haar kennelyk te sijn, voor redenen van wetenschap seyt Jan Willemsz ende Floris Lenertz, dat sy selfs de Verpondingen en margen of sluysgeld over de selve Woningen ende Landen hebben gecollecteert ende ontfangen, ende de voorz Willem Centen ende Pieter Bartz, dat sy gediend hebben als Ambagtsbevaarders, ende dat by haar Collecteurs tgunt voorz es over de voorz Woningen ende Landen, es ontfangen ende geinnet, ende want men van allen saken schuldig es der waarheit getuigenisse te geven, des versogt synde, soo hebben wy tgemeen Segel ten saken van 's Gravenhage voorz hier onder op gedaan drukken, op ten 20. February anno seftien hondert ende negen.

Korte inhoud van de voorenstaande Coustumen.

Twee Missiven van den Hove uyt last van den Keyser geschreven aan de Bailliuw van den *Hage*; dat de Coustumen van den *Hage* moesten werden overgesonden, in datis 16. Maart 1547. en 12. November 1551.

De gefonde Coustumen tot voldoeninge van het eerste anschryven, behelsen als volgt in yder Arttykel.

- I. **I**N den *Hage* werd recht gedaan na haare Privilegien, Keuren; en Statuyten, of naar beschreven rechten.
- II. In criminele saken werd geen appellatie geadmitteert.
- III. In successien vigeert het Aaldoms recht, *etiam post quartum & quintum gradum. Vide fol. 37.*
- IV. *In pluribus correis debendi*, procedeert de Crediteur tegen de geen die 't hem gelieft.
- V. Openbare Koopvrouwen ageren selfs in rechten, mogen ook Borgen werden, gelyk mede geestelyke personen sonderlinge op Boelhuyfen.
- VI. Goederen van vreemden zyn in den *Hage* arrestabel maar geen personen, en moeten de selve aldaar te recht staan.
- VII. Contracten op H: dagen of Vierdagen gemaakt sijn van geender waarden.
- VIII. Huyfen by Decreet en ook anders by Schout en Gerechte verkoft, kunnen werden genaast by den geen die beter recht heeft als den Koper, dog moet sulks in de Voorwaarden werden gestelt.
- IX. Men mag maar eens op een Huys Pachter sijn van renten of Custingen, en den Debiteur wederom in gebreke blyvende, moet den Crediteur procederen tot verkopinge van 't Huys.
- X. Op Land binnen de Jurisdicte van den *Hage* gelegen, mag drie-maal werden gepacht eer men procedeert tot verkopinge.
- XI. Landt also by Decrete verkoft is naastbaar als de Huyfen, Arttykel 8.
- XII. Huyfen of Landen die by Decrete verkoft werden, moeten de reële Crediteuren zig bekend maken, op verlies van de schuld.

KORTE INHOUD VAN DE

- XIII. Landen syn naastingh subject zo wel van Vrienden als Vreemden daar mede leggende gemeender rente.
- XIV. Servituten kunnen door prescriptie werden bekomen.
- XV. Een Huysheer heeft recht van preferentie op goederen die hy bevind op syn grondt voor alle anderen. *Vide fol. 92.*
- XVI. De outste Schepen kennisse gaan voor de jongste so in Custingen als alle andere deugdelyke schulden.
- XVII. Huwelyke Voorwaarden, Testamenten, Donatien, en andere Contraecten, sorteren volkomen effect, ten sy de selve wederroepen of verandert werden.

De voorfz Coustumen syn overgegeven den
xxiiij. Augustus 1548. onvermindert die men
namaals sal mogen bevinden.

- pag: 10. Formulier tot het spannen van der Schouts Vierschaare en fol. 11. die van de Bailliuw.
- 12. Lyf- en Losrenten, Actien, en roerende Goederen verkocht werdende, syn geen naastinge subject, als alleen door den Debitour.
- ibid. Die verkocht Land wil naasten, moet alle de solemniteyten observeren in naastinge gerequireert.
- ibid. Wie onder de Naasters gepraesereert werd.
- ibid. Een erffenisse verkocht synde, waarinne roerende en onroerende Goederen werden bevonden, is die koop geen naastinge subject.
- 13. Gegeven goed is niet naastbaar.
Ook niet: welk by Kerkgeboden is geleverd.
- ibid. Huysen in den *Hage* syn niet naastbaar, als alleen die by Decrete verkocht werden als boven.
- ibid. Roerende Goederen syn niet naastbaar.
- 14. Leengoederen behoeven niet te werden verheven by afsterven of veranderen van Leenheer.
- ibid. Den Bailliuw van den *Hage* by den Hove gecondemneert peremptoirlyk voor Schepenen te moeten antwoorden op een Eysch van kosten, en waren Schepenen uyt name van de Vroedschap met den Burger gevoegt.
- 15. Salaris van den Boode op publyque verkopen ende begrotinge van rantsoen.

VOORENSTAANDE COUSTOMEN.

16. Reële questien selfs tusschen Suppooften komen ter eerster instantie voor Schepenen, en is te noteren, dat dese Coustume is belegt ter requisitie van *Jan van Dam* Griffier van den Hove.
- ibid. confirmatie; en eenig werk verboden synde, moet 't selve stil staan, tot dat d'interdictie is afgedaan by *Vonnisse*, op de boete van xvij. ponden.
- ibid. Beëdigt Relas van den Boode wegens de gedane interdictie.
17. Schevelingers syn vry van Hofvisch te leveren.
18. Een Eyscher synen Eysch te hoog of te breed nemende, werd den Gedaagde geabsolveert van de instantie, en den Eyscher gecondemneert in de kosten.
- ibid. Van eene sake mag men drie maal recht spreken, mits t'elckens de kosten der eerster instantie betaalt werdende.
19. Eene van Partyen in een gespanne Vierschaar wantale spreekende over *Vonnissen*, dingen, of irreverentien, mag den Schout die in de boete beslaan, en daar op *Vonnisse* versoeken, waar jegens hy aanslonts moet antwoorden, ende werd *Vonnisse* gewesen.
20. Insinuatie en protestatie door den Secretaris van den Hage gedaan, om iemand te doen verhuysen, ende is te remarqueren, dat de Insinuant was den Heer van Roon, en den Geinsinueerde een Advocaat.
21. Die timmert moet syn Buyrman laten seven duym voor syn drop, en syn derhalven de tusschen Huysingen wydt twee maal seven, dat is xiiij. duymen.
- ibid. Die een Huys verkoopt moet alle lasten daar op staande behoorlyk opgeven, en eenige verfwegen hebbende moet niet alleen ter concurrentie der opgekome lasten, maar ook voor het verdere onsekere waarborge stellen, en is sulks den 15. July 1588. geextendeert tot Landen.
22. Een Vrouw met een gekoren Voogt geassisteert mag Huys en Land verkopen.
- ibid. Huys of Land verkoft synde om op termynen te werden betaalt, en den Koper daar van sonder opdracht possessie hebbende genomen, en daar naar faillerende, behoud den Verkoper syn recht van preferentie, indien hy de koop by twee of drie Getuygen kan bewysen, dogh mag hy 't verkofte niet wederom nemen, indien d'andere Crediteuren hem syn restant betalen.

KORTE INHOUD VAN DE

24. Een principaal en Borg yder syn Huys hebbende verbonden, moet het Huys van den principaal eerst werden verkogt, en het Cap. daar uyt niet konnende werden voldaan, als dan dat van den Borge, dog indien den Crediteur langer als een jaar wacht, is den Borge niet verder gehouden boven het Capitaal.
25. In materie van inlegginge is den Schout competent met den Bailliuw.
- ibid. Iemand door de Vinder bekent zynde over Vleesch, Visch, of Broodt, moet binnen 24. uyren naar sommatie door den Bode de boete namptiseren, of gyselinge houden, doch als hy wil sig verweeren, moet de Schout hem een Rechtdag leggen.
26. Beëdigt Relas van den Bode over een insinuatie gedaen aan den Provifoir en Deeken van Delfland.
27. Goederen by Man en Vrouw ten Huwelyk gebracht syn gemeen, ten zy by Huwelyks Voorwaarden voor het Huwelyk gemaakt, die werden bevonden buyten de gemeenschap te syn gereserveert, gelyk mede gemeen syn de Goederen *quorum modo* staande Huwelyk verkregen.
- ibid. Die in gemeenschap met zyne Kinderen blyft sitten naar affsterven des Echtgenoots sonder uytkoop aan de selve te doen, komen de conquesten mede in gemeenschap tusschen den langst levenden en Kinderen, tot dat deuchdelyk bewys gedaen is, waarinne de vruchten mede komen, in allen schyn als of de vermeerderinge staande Huwelyk was geschied.
28. Een Koper of Erfpachter onwillig synde, behoorlyke Brieven te passeren, moet gedachvaart werden voor Schout en Gerechte, en in zodanige zake concluderen tot het verlyden van dien, of 100, 200, of 300. guldens, min of meer naar gelegenheyt der zake voor het interest, behoudens moderatie van Schepenen, met aanbiedinge van 't wedde van een kenninge, en is den Koper of Erfpachter gehouden aan 't wedde te gaan, of heeft by gebreke van dien den Eysscher den Verweerder verwonnen, daaromme hy klaagt, ende indien den Eysscher den Verweerder simpelyk voor 't recht eyft tot het passeren der Brieven, en geen seekere somme van penningen voor de voldoeninge van dien eyft, soude men sulken simple verwin niet kunnen executeren, en den Verweerder met den Eysscher aan 't wedde gaande, en door den Eysscher werdende overtuygt, word den Verweerder gecondemneert behoorlyke Brieven te passeren, of de

VOORENSTAANDE COUSTOMEN.

de geeyfte somme voor schade behoudens moderatie te betalen, en werd hy op die conditie gepandt, en werd jegens hem recht gemaakt en negen groot uytgelegd, en op verdere onwilligheid verfoekt den Eyscher op den eersten Pachttag Vonnisse van Schepenen, omme te hebben pachinge op den Verweerder volgens syn verwin, 't welk dan den Eyscher by Vonnisse van Schepenen toegewesen word, en werd hen alsdan toegepacht syne geeyfte somme voor syn interest, en is die pachinge t'uyt-terste recht en executie van Schepenen Vonnisse en verdere executie der Pacht.

31. Werd bevonden veranderingen gemaakt te syn den 20. May 1639. in een Coustume over naastinge van Landen.
32. Zeerecht tot Scheveningh.
33. Kinderen representeren haare Ouders in de successien, zo wel in *collaterali* als *descendenti linea*, ende sulks Oomen en Moeyen, Kinderen met de selve Oomen en Moeyen.
37. Iemand *ab intestato* overlydende sonder Kinderen na te laten, werden deffels Goederen gedeelt half en half by de Vrienden van 's Vaders en 's Moeders zyde.
- ibid. Man of Vrouw Kinderen uyt een eerder Huwelyk hebbende, en in een tweede Huwelyk Kinderen winnende, erven de Nakin-deren by overlyden van eene uyt het eerste Huwelyk, maar met een halve handt.
38. Man en Wyf sonder Huwelyxe Voorwaarden vergadert, en sonder Testament een van beyden komende te sterven, moet den langstlevende scheidt van den halven Boedel.
39. Iemand gedaagt synde om onder Eede te kennen of onkennen de geeyfte schuld, en de selve den Eed presenterende, mag den Eyscher den Eed ophouden, en aannemen syn saake te bewyfen.
41. Vrouwen mogen geen Brieven of Contracten passeren sonder gekoren Voogt, ook geen Geestelyke Kintskinderen erven van haar Grootouders by representatie.
- ibid. Gemeenschap van Goederen tusschen Echtgenoten, en mag de Man alles verkopen en veralieneren sonder de Vrouw.
42. Emolumenten tusschen den Bailliuw en Schout van den Hage in dispuyt.
43. Een Huys verkoft zynde volgt aan den Koper 't geen daarinne aart en nagelvalt is.

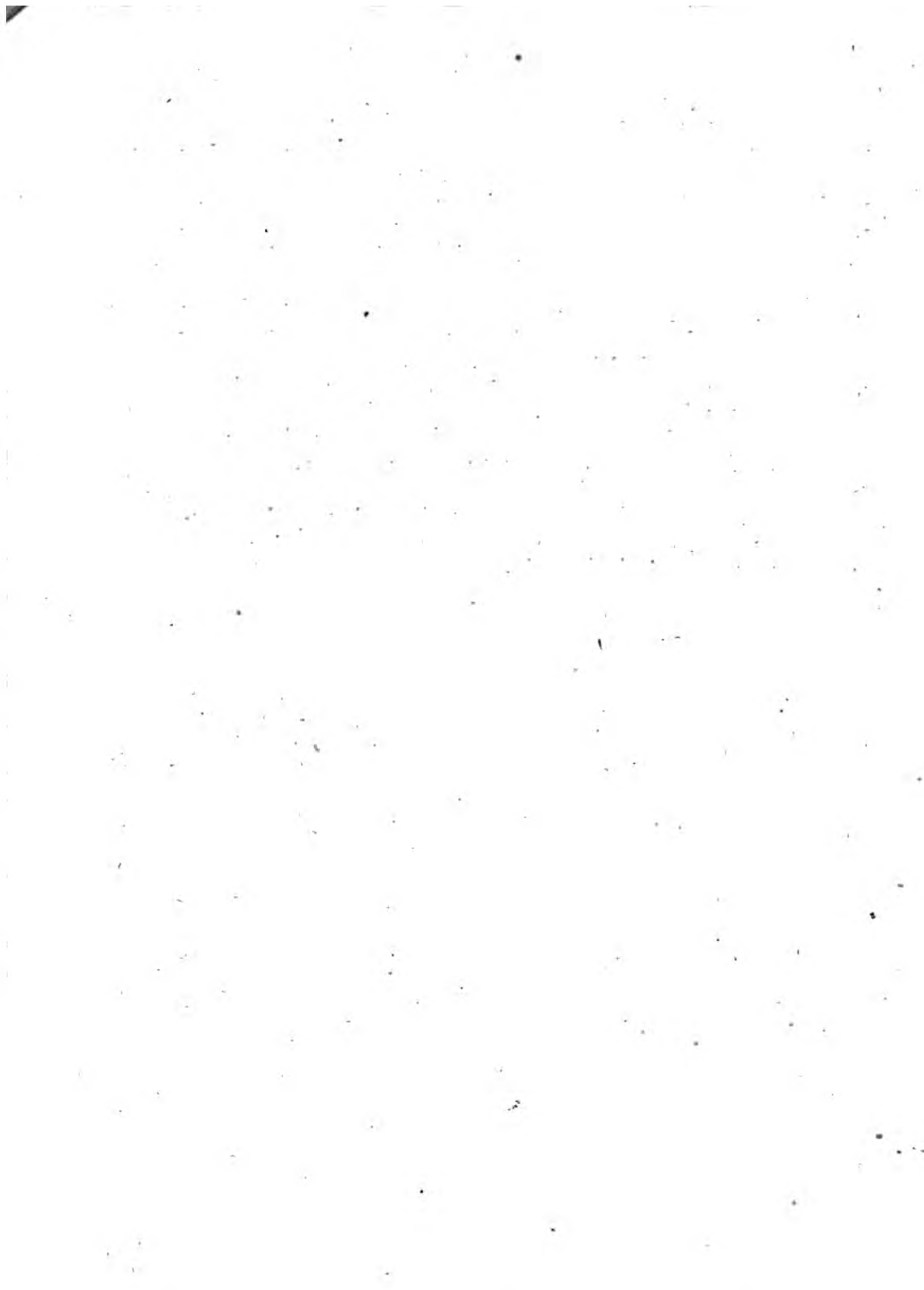

VOORENSTAANDE COUSTOMEN.

44. In eene zake mag men dingen of aanleggen drie kenningen, mits den Eyfcher synen Eysch veranderende.
- ibid. Huys of Land verkoft synde, werd de outfte Schuldbrief in Capitaal, en 't laatste jaar rente geprefereert voor jonger, al hadde die 't selve doen verkopen, maar werden de rechtelyke kosten gepræfereert.
45. Een gecondemneerde by defauten op den Pachttag comparerende mag zig defenderen.
48. Ordonnantie op het schutten van Beesten.
- ibid. Acte van Schepenen dat sy conform het Edict van Keyser Carel souden oordeelen over sekrete Huwelyken.
49. Het dragen van schade gereguleert, wanneer Visch uyt een Pinck op een wagen geladen in See komt weg te spoelen.
50. Maniere van procederen *in criminalibus*.
- ibid. Gedingh over den eygendom van een stuk Land.
52. Rechttag tot Nieuweveen *ad idem*.
55. Repudiatie van Erffnisse.
- ibid. Appointement van Schepenen in een criminele zaake van den Bailliuw.
57. Wegens executie van penningen op Boelhuysen uytgekoft by de principalen en Borgen.
59. Verkopers van Huysen binnen den Hage moeten waarborge stellen.
- ibid. Die penningen lichten van Huysen by Decrete verkoft, moeten Borge stellen.
60. Den Boode dient den Bailliuw en Schout sonder salaris, doch als veel te doen hebben, geven jaarlyks een vereering.
61. Hoe de Goederen van een die van Vader en Moeders zyde bestorven is, naar Schependoms recht versterven.
64. Den Schout tot Scheveling werd gestelt door den Bailliuw, en niet door den Schout van den Hage.
65. Waarnootschap om in gemeenschap ter See te varen vander Steede Briele.
66. Ut supra tot Scheveling.
71. Van 't recht van Huysuyre.
73. Maniere van procederen in cas van injurien.
76. Landen, Huysen, &c. op affixie van Billetten verkoft werdende, schoon niet ten overstaan van Schout en Gerechten waar onder die syn gelegen, maar elders, syn pontgeld schuldig.
78. Geextendeerde Sententie van den Hove van Holland, waar by pontgeld is geadjudiceert aan den Schout van Soeterwoude.

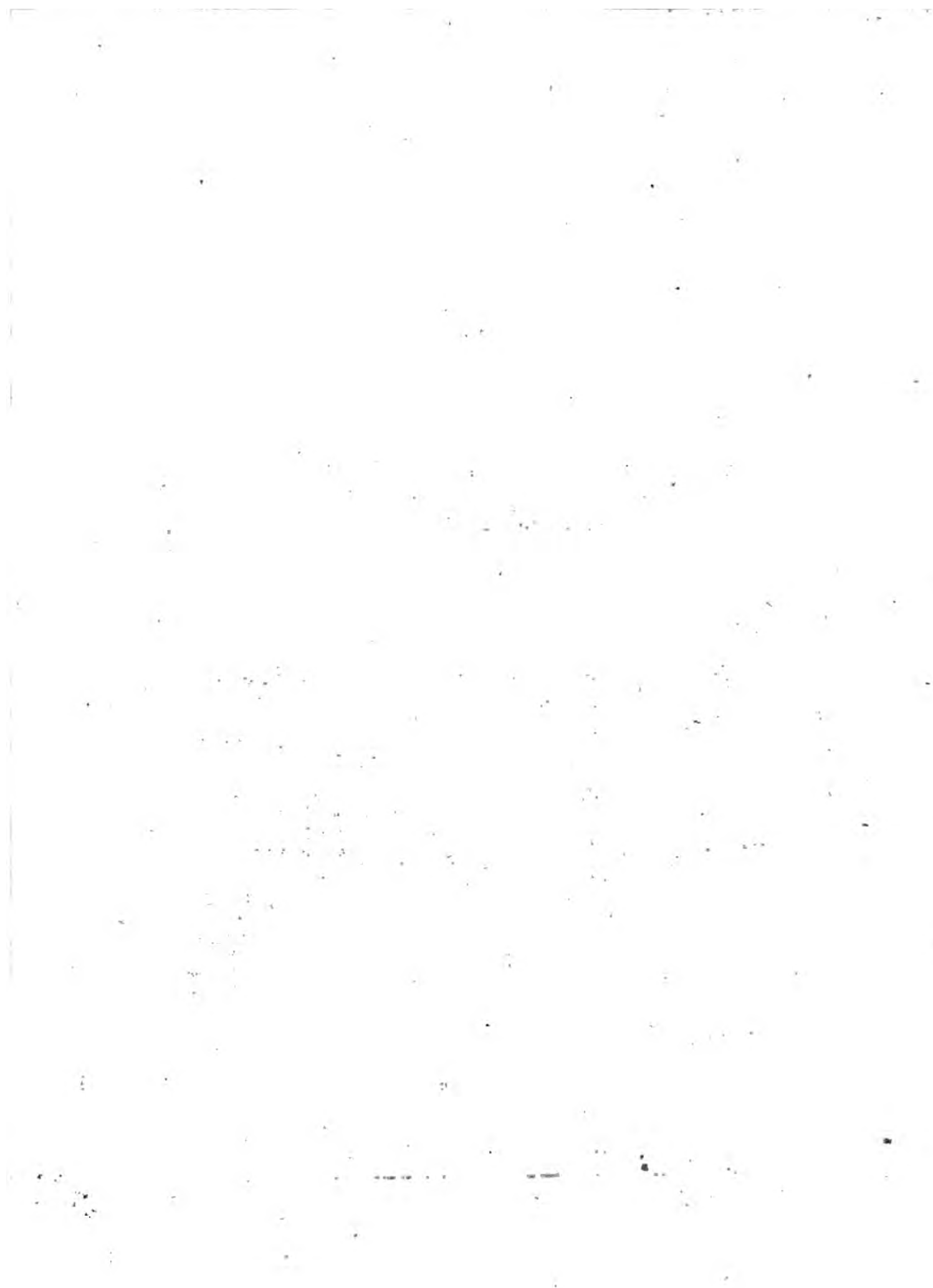
KORTE INHOUD VAN DE

81. Die van Nieuweveen syn schuldig aan den Schout van den Hage te betalen voor Slaghturf.
91. Wegens Servituyt van staande lichten tegen de Buymans Erve.
95. Schulden binnen 's jaars gemaakt, werden gevordert door den Bode by panding sonder Vonnisse, dogh moet indien Bockschuld is met Eede werden gesterkt.
96. Die gehypothequeerde schuld heeft, mag volstaan met insinuatie aan de Bewoonder of Bruyker van 't hypotheecq, of ter naaster deure, of Landt, en kan daar op panden.
97. Certificatie over de grootte der Scholmandens, waar mede die ter vente werden gesonden.
98. Successie *ab intestato* gereguleert naar Schependoms recht, en verklaringe wat onder *mobilia* moet werden gehouden.
100. Maniere van procederen in cas van arrest.
103. Kinderen erven van haar Ouders yder even veel except Leengoederen.
104. Hoe verre Haag-Ambacht strekt.

DE
ZEE-STRAET van 'S GRAVEN-HAGE
OP SCHEVENING.
Door den Heer VAN ZUYLICHEM.

D E
ZEE-STRAET
V A N
^s GRAVEN-HAGE
O P
SCHEVENING.

Door den HEER
VAN ZUYLICHEM.

Te AMSTERDAM,
By JAN TEN HOORN, Boekverkoper, 1711.

(5)
OP DE
Z E E - S T R A E T
VAN DEN
HEERE VAN ZUYLICHEM.

Die in zyn groene jeugd het Haegs V O O R - H O U T beschreef,
Dat koele wandel-rack, die schoone Linden-dreef,
Verdiende door zyn pen een eer-krans van Laurieren:
Nu vond zy stof in 't zand en dese nieuwe Straat,
Waar langs men uyt den Haegh recht nae de zee toe gaet,
Om met geen minder groen zyn graeuwe hoofd te cieren.

Dit wil hy dat men houw voor zynen Swanefangh:
Ick roep'er tegen, neen, en wensch dat hy noch langh
Magh leven eer hy in de boot van Charon treede,
Op dat hy dese pen, die hem zo wel noch voeght
En daar hy my en meer liefhebbers door vernoeght,
Tot diergelycken werck somwylen noch bestede:

Wy leven in een tyd, die dapper vruchtbaar is
Van Dichters, maar die al in de gedachtenis
Der menschen door haar kunst niet eeuwich zullen leven:
Die meenigh vel papiers mee helpen in den int,
Daar zich de kruyenier niet quaelyck by bevindt.
Om dat zy hem veel stofs tot peper-huysjes geven.

Maar zulcke Dichters, als den Heer van Zuylichem,
 Die zyn der dungezaeyt; zyn werck heeft kruym en klem,
 Maer 't wil niet zyn geslickt: men dient het wel te kaeuwen
 En doe, gelyck het schaep, dat graagh in 't gras wel byt
 Maer, als 't verzaedight schijnt, gaet zitten en zyn tyd
 Besteedt om 't geen het swolgh wat kleynder weer te knaeuwen.

Maer ben ick wel beraen dat ick my hooren laet
 Eer dat de Lezer treedt in dees berymde Straet
 Daer smaectt geen wrange vrucht by 't zoet van rype vygen.
 Maer 't goede hert, dat ick den Heere Dichter draegh,
 Had my, eer ick 't bedacht, geworpen over staegh.
 En dwongh my hier zyn lof niet heel en al te swygen.

P R O S O P O P O E A.

A *Clivis & declivis & multo fui
 Molesta sabulo commeantibus via:
 Nunc plana sum platea, saxo coctili
 Constrata nuper; quisquis hac iter facit,
 Eques pedesve, quod queratur non habet;
 Ad littus itur duro & aequo tramite,
 Rhedaque molles, effeda & petorita
 Levesque carri celere transcurrunt rotâ
 Et huc & illuc, arduusque cornipes
 Petulante planos unguâ filices quatit
 Ubi ante bibulâ se fatigabat viâ,*

*Pilenta, matres, filias, novas nurus
 Anhelus & cervice pendulâ trahens;
 Nec execratur nunc arenas, ut solet
 Auriga potus cum per altum pulverem
 Ageret flagello jam labascentes equos.*

*Numero virorum, vilionum & curruum
 Sum facta quod sum: sed quod à multis legor
 Quibus huc venire non vacat nec commodum est
 Et nunc videndi me domi fit copia
 Immunibus, sendentibus, cubantibus,
 Illud Camænis ZUYLECHEMI debeo.*

*Quid huic rependam? Liber ipsi & posteris
 Ultrò citròque semper hac sit transitus.
 Meretur hoc & amplius, qui me suis
 Celebrare Musis voluit & quàm plurimis
 Forsan salivam movit huc excurrere,
 Vectigal unde crescat hic quod penditur.*

J. WESTERBAEN.

(8)

OP DE

ZEE-STRAAAT

VAN DEN

HEERE VAN ZUILICHEM.

De STRAET Spreekt.

^k **W**As eertijds Sand en Duin, nu leg ik vast in steen,
Van Wandelaars besocht, van duifenden betreen,
Voetknechten, Ruiteren, die 'savonds, voor het dalen
Der Son, na hunnen lust, gaan een Zee-luchjen halen.
Noch is my meer gelukt; wat of ik was of wier,
Of Sand, of Steen, 'k ben nu verandert in papier,
Een gang-pad, niet so seer voor Hoeven en voor voeten,
Als wijse herffenen, die my eerbiedigh groeten.
Ik ben nu wel bewaart; Ry, Jonker, dat het klinkt,
Ik leg nu vast, so seer in steen niet als in Inkt,
Inkt duyrfamer als steen: Nu durf ik 't hoeft opsteeken,
Niet min, (dewijl ik ook deselve Afkomst reeken,
En eene Vader, daar ik hooge moet opdraagh,)
Als het gerijmde Hout, en den bespraakten HAAGH:
So langmen Strandwaarts uit de lieve Staten stee gaet,
Heet ik, eeuw in, eeuw uit, de Zuilichem'sche Zee-straat.

S. SIMONIDES.

D E

Z E E - S T R A E T .

DE Werelt gaet haer' gang, fy werret en blyft aan 't
werren,

En 't gaet my in 't gewer als met de meeste Ster-
ren:

My dunckt, en ick geloov' t, daer is een' or-
der in,

Sy hebben elck haer' fwier en haer' verscheyden sin ;
Maer ick ontwerret het niet , en die 't haer onderwinden ,
Ick sie fy roemen 't , maer ick twijffel offy 't vinden.
Soo spaer ick wisse moeyt voor ongewisse Vrucht ?
Ick befigh Son en Maen voor heldere genucht ,
En Sterren voor soo veel haer' glinstering kan strecken ,
En mog'lick van soo verr wat goeds of quaeds verwecken ,
Terwijl het and'ren lust te soecken nacht en dagh
Waer door en wat fy doen , en wat elck wesen magh.
Het Wereldsche beleid van Landen en van Steden
Begaep ick even soo ; ick houdt'er voor , dat Reden
Haer werre garen twernt en ontwernt soo 't behoort ;
Maer hoe dat twernen gaet , daar kom ick niet me' voort ,
Noch tracht het niet te doen : ick kan de moeyte derven ,
En leven sonder sorgh om sonder schroom te sterven
Van qua Gemeentes klap , die blinde slagen slaet ,
En keurt het overlegg der saken , nae 't vergaet.
Het Schip zeilt , en ick mé : maer 't Zee-volck kent Getyen ,
En Wind en Weer ; ick niet : veel min verstaen ick 't glijen

A

Van

Van min en meerder Wandt door Block en door Catroll :
 Is 't slechte Zee , ick smaeck 't als and're ; gaetse holl ,
 Ick draegh 't als andere , geduldigh still in 't midden
 Van 't stormighe gerucht help ick de Maets met bidden
 Dat God haer helper zy , en uyt mijn' arme kist
 Met wat ick beter soo bestede dan verquist
 Doe't mijn'beurt is geweest den Man te roer mijn' handen
 Te leenen , daer hy quam te schepen of te landen ,
 Ded' ick het yverigh , en met deselve trouw
 Die'ck noch het Vaderlandt , als 't zyn most , leenen souw.
 Sijn Kind heb ick gedient soo lang het God liet leven ,
 Het Kinds-kind blijv ick by , soo lang het God will geven ,
 En 't Kind gedoogen sal : de Peerel van sijn' Erf ,
 Staet , seghtmen , eenichsins op myner diensten kerf :
 En staet my niet goed koop ; vier mijner laeste Jaeren ,
 Door Hoven vol gewoel , door Bergen en door Baeren ,
 Door stormen en soet weer zyn even toegebracht
 Om 't kind sijn eigendom te brengen in sijn' macht.
 Of 't menschen niet en de'en , God heeft het willen loonen ,
 God heeft het midden op den middagh willen kroonen.
 Sints ben ick moe gewerrt ; en 't voeght my wel gefeght ,
 Haalt , Heer , in Rust en Vré uw' afgesloofden Knecht ;
 Nu myn de Werelt kan en ick de Werelt derven ,
 Weest met my op mijn End , en na my met mijn' Erven.
 Ick hebber , door uw' gunst , van Kinds been in geplant
 Wat deugd , wat wetenschap de dienst van 't Vaderland
 Van sulcken eischen magh : men achte wat sy weten ,
 Men acht' het niet ; mijn sorgh heeft sich in als gequeten ,
 En 't queecksel heeft sich selfs gequeten soo het most
 En manlijck uytgevoert het gheen ick wel begoft.

Terwyl ik 't seggen gae, en dien slaggh van gedachten
Of wel, of qualick soeck in andere te smachten,
En schudd mijn selven om, en soek in mijn gemoet,
(Dat felden vrolick is als 't niet met all en doet,
En niet altoos gefint tot Stemm' of Snaer, of lesigh)
Waer mé 't bey, wel gefint te maken is, en besigh,
Soo komt ghy meestendeel, mijn uysterste behaegh,
Mijn noyt volpresen, noyt halfuyt gepresen Haegh,
En opent my de Milt; want tegens all' de Wetten,
Natuur, van uw gesagh, die lust en liefde pletten
Als 't op de hoofden sneewt, schynd dese liefde groeyt
Hoe mijn verlopen dagh meer na den avond spoeyt.
'K heb Jong en achteloos, nu menigh Jaer geleden,
Soo 't Kalf tred in de Wey, all daar ick tré getreden,
Maer sonder gae te slaan in wat een Paradijs
Mijn snoer gevallen was. Nu werd ick het soo wijs,
Dat, waar my lust of last gevoert heeft, op mijn' dagen,
(Vraeght jonge Lieden niet) my geenerley behagen
In 't kostelixte mall, in 't wyfste moy, 't gemoet
In 't minst en heeft beroert als mijn' Geboort-stadt doet.
Een jong hert, wel geraeckt van 't schoon van sijn' beminde,
En keurt niet schoon by haer in wat gewest hy 't vinde:
Mijn oud hert, even soo, en werdt niet schoons verthoont
Dat schoon te noemen zy by waer het wierd en woont;
Ick kom van over Zee, van uyt de warme Landen
Die over-bueren zijn van d'Africaensche stranden,
En hebbe daer doorsocht, doorkropen en doortre'en,
Wat heerlijk, aengenaem en lieflijck was, of scheen;
Maer, Oost, West, t'huys was 't best. Ot'huys van hooger waerde,
Kost ick uw' wedergae niet vinden op der Aerde

Doen ick u laest verliet, Waer mede derv ick nu
 Uw' onlangs nieuwen glans verg'lijcken als met u?
 Een' Land-stadt liet ick u, gedolven in uw' Duynen,
 Gedoken in uw Sand: Waer zyn die witte kruynen,
 Waer is die dorre Klift, waar is dat steile droogh,
 Daer geen oogh over moght, me'n stonde Toren-hoogh?
 Kan ick door Bergen sien, en sonder sand in d' oogen?
 En sien ick Schevening, en ben ick niet bedrogen,
 En sien ick door een' Laen ten einde van syn' Straet?
 O edel onderwint, ô eer van Stadt en Staet,
 Waer vind ick woorden uyt om u vol uyt te prijsen?
 'K heb eertydts wat bestaen voor Sotten, wat voor Wijfen,
 En wat voor een Voorhout, een Hofwijck, of een leur,
 Hier weet ick wat noch hoe, hier dwael ick in de keur;
 Der dingen is soo veel die 'k vinde te beschrijven,
 Dat hoe 'k meer onderneem hoe 'k min sie te bedrijven.
 Mijn hand joockt niettemin, mijn' herffenen, mijn hert
 En all wat met de hand in 't werck bewogen werd.
 Maer hert en herffenen zyn mijn' twee scherpste sporen,
 Die thoonen my mijn haer, die brengen my te voren
 Hoe kort het overschot van mijne loop-baen is,
 Hoe naer die uer kan zyn die altoos soo gewis
 En soo onseker is, hoe 'ck stadigh heb te vreesen
 Dat my de laetste Sonn dien morgen is geresen.
 Den Hemel doe daer van wat des geschreven stae,
 Dit Haspeltje; moet af eer ick ontleven gae.

'T EN IS van gift'ren of van heden niet begrepen,
 Dat die den taeyen trè van door den Duyn te slepen
 Soo verr verlichten kost, dat Haegsche Burgery
 Vol adems, koel en droogh geraeckten op de Zy,

Een eeuwigh man fou zyn , diens falighe gedencken
 Den Haegh en Schevening met Roosen fou beschencken :
 Maer 't hiet onmogelijk , als all dat onbeproeft
 Oneindelicken dwang van redenen behoeft.
 Noch houdt geen' reden steeck; men wil 't nieuw sien en voelen :
 Voor dat men 't voelt en fiet , fietm' alle finnen woelen
 Om 't voor sot en verwaent te doemen , en 't Papier
 Daar 't in beworpen staet verdoemen tot schoon vier.
 Wie dorst een stuckjen Stael sijn schip , sijn goet , sijn leven ,
 Sijn' wel en qualijck-vaert , soo te beleiden geven
 Als 't nu gegeven werd? wie docht'er dat een Steen
 Dat Stael begaven fou met oordeel , schier , en re'en ,
 Om altijd even wijs , en stevigh , vol bedaren
 En onbeweeglickheit in alle wedervaren ,
 (Dat menschen niet en doen) sijn oogwitt gae te slaen ,
 En sonder wanckelen recht uyt door Zee te gaen ?
 De Proef most richter zijn ; en nu zijn 't soo veel proeven ,
 Datw'er geen' reden van noch soecken , noch behoeven.
 Wie wist hoe Swavel , Kôol en Steen-sout t' famen swoll
 Eert 't uyt een Monicks Hooft of uyt een Duyvels Hol
 Ter Werelt was gebracht? (waer 't in dat hol gebleven
 Wat foudet duysenden , sints maer dry Jaren , leven ,
 Wat vochtmen mannelick en sonder vuyl getier
 Ten minsten in het diepst van 't Water vry van Vier
 En sonder Blixem-slagh te vreesen als van boven!)
 Nu weetmen 't by de proef , nu derftmen 't soo gelooven ,
 Als die geen' Hell en kent , en keurt de waerheit vals ,
 Tot dat hy 't voel' en hebb' den Duyvel aenden hals.

Wien docht het voor niet lang waerscheijnelick te wesen,
 Dat een man in een' dagh souw leveren te lesen

Daer aen een' menighte sich sat te lesen vond,
 Dat in een' oogeblick een blad vol lett'ren stond,
 Daer op het scherpe Gift van wateren die bijten.
 En 't vinnigste Metael doen splijten en verslijten,
 Geen' bijtens macht en heeft, soo dat de leck're tand
 Van luye Monicken kon leven sonder hand,
 En, met de penn in 't vier, haar lollen en haar lesen
 Voor onbesorgden kost haer swaerste plicht sou wesen,
 En datter nauwelix oud Linnen voor Papier
 Genoeg verslijten sou, om dat onlesbaar vier
 Van Schrijvers te voldoen, die dagen lang en nachten
 Haer selven pijnigen en ons met haer' gedachten,
 Daer nu soo weinigh is te twijffelen aan 't stuck,
 Dat heel de Wer'ld goedkoop geraeckt is inden Druck?

Soud't van geleerde li'en niet zyn geseght, sy rasen,
 Had haerer een belooft met brockeltjens van Glazen
 All' oogen, jong of oud, soo stercken hulp te bien
 Dats' alle verr naerby gedwongen souden sien,
 En Delft en Rotterdam tot voordien Haegh bescheiden,
 En schier geen onderweegh begrijpen tusschen beiden,
 En reisen Hemel-hoog, en seggen inde Maen
 Schier hoe de Menschen zijn die langs de huysen gaen?
 'T is niettemin geluckt, en mog'lijck niet ten ende;
 Wie weet waer Godt begeert dat dat bestaen belende,
 En hoe veel naerder hy sal dooghen ons gesicht
 By, daar wy henen gaen, den oorsprong van het licht?

Had yemand oyt gewacht dat yemant in ons' dagen
 De Son soo na sou gaen, dat eens het eeuwigh klagen
 Van ontrouw Rader-werck ten einde wesen sou,
 En geen' meer twijffeling aen Veer of Wicht en Touw?

Siet, wy besitten 't soo als 't niet en was te hopen ;
 Men houd' het my te goe , derv ick my Groot-vaer doopen
 Van d'allom lieve konst, Hy diese heeft versint
 Is mijn affetteling ; Soo is sy mijn Kinds kind ;
 En s'is noch in haer' groey , en sal wel kloecker werden ,
 Kan 't des versinners draet van Leven noch wat herden ,
 En wil gram Engeland eens luysteren na Vré,
 's Lands liefde voert hem wel tot in de zilte Zee ,
 Om Zeeluy t' ondergaen , en 't voordeel aen te wijfen
 Van 't geen de Lieden nu maer voor wat geestighs prijfen ,
 En stellen haar soo vast (dat noyt en is gehoort)
 Een Oost en Westerpunt als dat van Zuyd en Noord.

'T hiet all onvindelick wat ick dus lang verhale
 En , wat ick preecken moght , men hiel geen' ander tale
 Van Haegh en Zee aen een te knopen met een' wegh ;
 De weerklanck van mijn Wegh en was niet als , wegh wegh.
 En op , Aen een , sloegh Neen , en 't waren siecke droomen :
 Wat mocht ick mijmeren , daer kost geen deegh afkomen.
 Het sand vermeersteren met een' gebacken baen ,
 Waer , om begaen , niet vreemd , maer ydel , om bestaen ;
 Was ick een Hagenaer , en kenden ick ons sand niet ,
 En had ick noyt gelett hoe 't even over 't Land schiet
 Als Ætna met sijn' Asch , van onderen geterght
 Door d'ingeslopen Zee , of 't Napelsche gebergt ?
 Had ick geen' heugnis van onse Winter slagen ?
 'K had heden wat gewrocht ; men sou my merghen vragen ,
 Waer is die harde Wegh , die klare klinckaert heen ?

Met fulcken lossen sand , en well soo lossen re'en
 Viel m'oud en jong op 't Lijf. Ick poogde my te weeren,
 Ick pleitte , Sand was Sand , Sand quam en Sand kost keeren ,
 'T en

'Ten was noch Steen noch Stael, en foo't als Stael of Steen,
 Daer't eens gedreven was gepackt waer over een,
 Dat Haegh en Schevening van over lange jaeren
 Onwedernaeckelick van een gescheiden waeren
 Met spijtiger Geberght en naerder aende Locht
 Dan daer den Africaen sijn' Leger over brocht:
 Dat onse heuvelen best scheenen te gelijcken
 Het dagelixe lot van Armen en van Rijcken,
 Altoos in't ongewis, na't stormen vanden tijd,
 Dan weeldrigh en vol op, dan kael en alles quijt.

Maer pleiten gingh niet aen: men leende my geen' Ooren,
 Daer't finnelixt geweld van Reden in kon booren;
 Onreden stont'er voor, en onmacht, mogelijk,
 Van mijn' te weecke tong, of des' en die gelijk.
 Soo maecte ick meer Zeils, en paste schoot te vieren,
 Om, in Ty, maer voor wind, mijn' haven te bestieren.
 Ick kende mijn' onkund' en mijn' onmondigheit;
 En hoopte dat mijn' hand wat bondigher bescheit
 En meerder nadruck soud en meerder indruck geven,
 Ten minsten het Geschrift den schrijver over leven,
 En, als ick wegh sou zijn, een vroom man mogelijk
 Van herten seggen sou, die brodder had gelijk.

Dat hebbense voor uyt, Papieren; langer leven
 Als die haer't leven gaf, sijn' kind'ren, sijn naneven
 En't uyterste geslacht; wanneer die lang verby
 En rott zijn in haer Graf, soo gaen Papieren vry.
 Danck hebben de goe Lien die s'eerst te voorschijn brachten
 Die Gal, dat Coperoot, dat Linnen en die Schachten,
 Daer door de sterflickheit haer selven overleeft,
 En van't onsterffelick wat voorsmaecks heeft en geeft.

O dooden die foo leeft, en na dit halve sterven,
De gansche Wereld roept om van u goet te erven,
(Want of het goed gerukt, gepluckt, geeigent wordt,
By Dufenden, foo valt den inboel noyt te kort)
O dooden die noch zijt, ô Boecken die ick eere,
En foo gemaklick en foo geern me' verkeere,
Hoe komt ghy my te stae, dien 't ydele gerucht
Van dagelix geklapp noch vreught en geeft noch vrucht?
Waar ick my henen wend', ick vind mijn' arme ooren
Soo veel onlijdelix gedwongen aan te hooren,
Dat ick het schouw en vlucht, en bergh my onder u.
Want, schoon de Werelt eer niet wijfer waar als nu,
(Ick vrees sy was 't nochtans; en sie geen' Sterren lichten
Dien 't voor die van eertijts niet toe en stae te swichten)
Dit weet ick, wat Papier bevolen is geweest,
Was sekerlijck de vrucht van een' bedaarden geest:
Die Schryver fatt'er toe, en waer het in 't vermogen
Van sijn vernuft geweest sijn selven t' overpogen,
En doen meer dan hy deed' en beter dan hy schreef,
Het hadd in 't Witt gestaen: de schael hing recht en scheef,
En wipte menigmaal ter slinker en ter rechter,
Eer hy, sijn eigen Roe, sijn eigen scherpe Rechter,
Het vonnis vellen dorst, en seggen eens op 't lest,
Ick weet het nauwer niet te siften, dit 's myn best.
Hoe anders, Hemelen, sienw' ons de Hoofden breken
By menschen, meestendeel, die metter haast eerst spreken
En dan bedenken! Volck, dat ons by lofs gevall
Haer wilde tael toebraeck't, en woorden by 't getal,
Geen' Reden by 't gewicht met reden en manieren
Will noch weet voor te doen, noch will, noch kan vertieren.

Want kunnen hoeft fijn' tijd, fijn' stae, fijn' overflagh.
 Oock is my onbewuft wat stercker geeft vermagh:
 Mijn swacke werckt soo traegh op wat hy heeft te wercken;
 Verbijstert sich soo licht in watter staet te mercken
 Van 't geen by rappe lien en rapper tongen wordt
 Met beckens, mogelick met emmers, uytgestort,
 Dat, my, dien 't lam gesegh of sluymeren of geewen
 Of walgen doet op 't lest, my brenghet het snelle schreewen
 Van scherpe kakelaers in onmacht van begrip,
 En 't fijnste gae ick quijt, als tuschen Kaey en Schip.
 Is 't vreemt dat my doo Lie'n haer blad'ren best behagen?
 'T zijn bladeren vol fruyt: en doo Lie'n derv' ick vragen,
 En vragen vraegh op vraegh, wie, wat, waerom en hoe,
 En, wat ick vraegh en vraegh, sy werden quaet noch moe.

Mijn Leser is 't hier bey, soo'ck lichtelick vermoede:
 Oock voeld' ick 't komen; maer men houd' het my te goede,
 Daer viel geen houden aen: als, 't hert van onderen
 Aen 't blixemen geraeckt, wil 't boven donderen
 Genegentheit slaet door, en is niet meer te dwingen
 Als in eens Vryers mond het spreecken en het singen
 Van die sijn hert besitt. En, leser, weest vast bly,
 'T sal wel gevochten zijn, geraeckt ghy hier mé vry,

'K heb my ten deel voldaan: om op myn pad te keeren,
 Als ick geen' herten sagh met seggen te bekeeren,
 Bestond ick 't met die Pen, die, als 't my heeft belieft,
 Mijn schrijvens onderwind niet nood en heeft gerieft:
 Ick bracht mijn Leger uyt, en stelde 't in slaghoorden,
 Slaghoorden op Papier van geen' onduytsche woorden,
 En plaetsten yeder een, soo veel en verr my docht,
 Daer 't slaend ofweerende ten besten gelden moght,

'K zei,

'K zei, Scheveninger Straat was een bestaan vol eeren,
En geen soo heerlijk om 's Lands luyfter, te vermeerren,
En dan den luyfter van dien luyfter, onsen Haeg,
Ja mijnen vande Wiegh, daar ick mijn' roem op draagh;
Ick zeide, geen vermaeck van alle de vermaecken
Van in en om den Haagh en soude dit genaken;
Ick zeide, geen gemack en waar soo wel besteedt
Als om arin Schevening te helpen uyt het sweet;
Ick zei, gewisse winst was uyt het werck te malen,
En, quam het opde baen, hoe en waar sou men 't halen?
Myn' armoed, stond 't 'er voor, ick wou de man wel zyn,
Soo geen Bors op en wou, men socht het inde Myn';
Op redelick bespreck, dat niemant sou beswaren,
En doen my schad' ontgaan, en noch wat oversparen.
Maar, om geen' eigen-baat te scheijnen na te gaan,
Ontleedd' ick 't heel geheim van all' mijn overslaan,
En gaf het Stadt en Staat, en wie het waar, te kiezen,
By mogelick gewinn geen mogelyk verliesen:
Al watter tegen viel te dencken, wierp ick neer,
En blies 't gewichtigste daer henen als een' veer.

Ten overvloet verlicheen het scherpst van mijn' Geweeren
Ick socht het ongeloof met Dichten te bekeeren:
Dit wist ick by de proef, dat Rymens soete macht
Veel' Herten, meer als dwang van redenen, verkracht:
'T gedicht is als de wind door een' Trompett gedreven,
De nauwte geeft hem 't scherp, en een veel sneller sweven
Dan of de selve wind vloogh door een' open locht.
Dus had ik alles in een bondelken gebrocht:

„*Waer 't niet als Eerlijck, niet als Voorderlijck alleen,*
 „*Niet als Vermaeckelijck, daer voor hier werdt gestreden,*
 „*Mijn seggen waer gegrondt: Ja kiest van dryen een,*
 „*In een van dryen is voll overwicht van reden.*
 „*Hoe blyfter dan yet goeds, yet doenlijc ongedaen*
 „*Daer Eer, en Voordeel, en Vermaeck te samen gaen?*

Dit roerde sommighe, die 'ck mede schein te slepen:
 Maer daer het gelden most en wierd het niet begrepen.
 Geeft goede drancken in; en blijft des wel gewis,
 Haer werck en doet geen werck eer 't zeer aen 't rijpen is.
 De Kind'ren weten tyd van Knickeren en Koten,
 En, sonder Almanack, en is 't haer noyt ontschoten
 Wanneer 't goed knickeren, wanneert 't goet koten wordt;
 Soo lang schiet alle kracht van redenen te kort:
 Tyd doet, en Tyd doet niet, Tyd geeft, en wil niet geven:
 All wie wat goeds versint mach 't niet altoos beleven.
 Geen dingh en werdt verkracht; daer hoort wat rijpens toe,
 Soo langhe staet men still en loopt sijn selven moe.
 Soo lagh die Mispel daer, en schein te moeten rotten,
 Eers' eetbaar werden sou: het meer en minder spotten
 Van meest onkundighe stond ick geduldigh uyt:
 Ick kostse laten doen, 't en gingh niet door de huyt;
 Daer is geen' gaere spijs voor magen die het woelen
 Van scherpen etens lust van binnen niet en voelen:
 Haer walghen maecte my noch yverloos, noch gram:
 Mijn' Tafel bleef gedeckt, om of haer honger quam.

Door eene twijffeling weet ick my niet te redden;
 Neemt redenloos Gediert; ick weet en derv' het wedden,

Het

Het neemt gewilligh aan wat hem te stade kom;
Stelt het sijn oorboor voor, ten sendt het niet weerom;
Wat lett de menschlickheit? wy, redelicke dieren,
Waer halen wy van daen d'uytsinnighe manieren
Van, wat ons werdt verboôn, te willen met geweld,
En wat ons werdt geboôn, en vriend'lick voorgestelt,
Te haten en te vlien? Ick meen het is te halen
Uyt d'eerste Appel-schuld, die wy soo dier betalen,
Dat elck genegen is 't verboden na te gaan.
Maer waerom tasten wy 't gebodene traegh aan?
Geleerder volck als ick, 'k laet u den knoop bevolen:
Als gh' hem ontbonden hebt, soo vraegh ick noch uw' Scholen,
Hoe komt het ydel Niew by menschen soo bemint,
En tot een dienstigh Niew elck een soo ongefint?
Daer hoeft maer eenen Droom van dertele geburen
Die onse kleederen by dagen en by uren
Aen nieuwe snipp'ren snij, van d' een' aan d' and'ren dagh
En sietmender niet uyt gelijkmen giftren sagh:
Spreeckt van huys-backen Niew, van ingeboren vonden,
Daer hooren jaren toe eers' yemant konnen monden.

En dit 's mijn lot geweest: nae langer jaren tijd
Verloste 't Vaderland sijn selven van 't verwijt
Van all te traghen sucht tot nieuwe nutticheden,
Of nutte nieuwicheit: allengskens wierd het reden
Dat altijd reden was, maar soo niet heeten moght,
Doe 't ongefiene kind ter Wereld wierd gebrocht.
Men socht het inde wiegh daer 't eertyds was geboren;
'T en wasser niet te sien: men wou den Vader hooren;
Hy was veel mijlen verr van 't Noorden om de Zuyd:
Maer met beleeft geweld van Brieven vondm' hem uyt.

Wat sou daer tegen staan? all't vorighe verachten
 Verachten ick soo geern als droomighe gedachten,
 En altijd was 't my lief, altoos quam 't my te pas
 's Lands dienst te voorderen met wat ick wist of was;
 En die sich emmermeer daar in dorst laten soecken,
 Verdiende noyt Rapier te handelen of Boecken.
 Gebrack 'taan sleutelen, Smits haeckwerck quam te baat,
 Om Kassen op te doen daer Scheveninger Straat
 Niet in het sand en lagh, maar in Papier begraven,
 Met all den ommeslag die haar myn' sorgen gaven,
 En 't sprekende Papier wierd soo beleeft onthaalt
 Als vriendelick verschafft; daar was ick me' betaalt.

'T gevolgh was soo wy 't sien: wel zy de wijse Raden,
 Die 't Kind verheerlickten met meer en meer cieraden,
 Sy zyn soo geestigh, soo voorsichtelick besteedt,
 Dat die het niet en looft niet loffelix en weet.
 Men damt Rivieren in met wederzijdsche Dijken,
 Om dollen overvloed van Wateren t'ontwijken;
 Hier werdt den overloop van Beest en onverlaat
 Met Dijken wederzijds gehouden vande Straet.
 Wat is uw ongemack, bedillers, in 't bekrammen
 Van 't uytzicht van eertijts, Wat doen u groene Dammen
 Voor overlast in 't oogh; zigt ghy den dorren Duyn
 Van ouds niet moe gesien, en kan u geene Tuyn'
 Geen enckel wandelpad volkomentlick behagen,
 Soo gh' aan dat wandel pad geen' lijst en vindt van Hagen,
 Van Hagen daar veeltijds geen ander nutt afkom',
 Dan dats' u moeyelick ontduist'ren kruijd en Blom?
 En is het daer soo goed het schoon gesicht te weeren,
 En is het hier soo quaed het leelike t'onbeeren;

Lijdt met beleeft gedult wat hier te lijden is,
Dewijl dit lijdens end niet als verblijden is.
'T zijn gunsten diem' u doet, aanvaerdtse maar ten beste:
Onwijse gaen ondiep, wel-wijse sien op 't leste.
Maer neemt, de wandeling en vall' u niet te soet:
Wy weten, hoeft voor hoeft, dat elck eens sterven moet,
En van dat sterven sprack een' Wijs' in oude dagen,
Is 't sterven niet te swaar, soo kan ick 't licht verdragen;
Soo 't swaer om dragen is, ten minsten is het kort;
En dat's deselve troost die hier gegeven wordt.
Twee vierden van een' uer zijn haastig omgelopen;
Wie sou voor dat verdriet die vreughd niet willen koopen,
Van door d' onlusticheit van een' benauwden Pand
Sijn adem rijckeliek te scheppen op een Strand?
Is 't niet genoegh gesorght voor al wat u kan deeren?
De Son, die boose Son, heeftm' u gesocht te keeren:
En fiet, de schaduw komt van menigh' groenen tack,
Die in geen' lange wyl sal groeijen tot een Dack.
Gebreeckt'er noch meer sorgs, en schrikt gy voor de Winden?
Die sullen oock eer lang haar' krachten in sien binden,
Eer langhe staat die Straet gemantelt op een' Ry
Met drijmael dobblen Elst aan d' een' en d' ander' zy
Meer waar te veel begeert, daar meer niet is te wenschen.

Maer heb ick 't uyt een' droom, arm' Scheveninger menschen,
Of is 't u uyt den mond gevallen, 't weeldrigh woord,
Daer van ick schrickende het galmen heb gehoort?
Is 't wel gelooffelick dat oyt in uw' gedachten
Gedachten zijn gegroeyt van oorspraak en van klachten,
Als of men u, eilaes, groot Leet had aangedaan,
Als gh' over klinckertjens verbonden wierdt te gaan,

En slijten Schoen, of Kous, of kouffeloofse Voeten,
 Die in 't bekende Sand geen' Keyen en ontmoeten,
 En veel min distelen, en Slangen allerminst,
 Soo dat u 't nieuwe pad verlies bood, maer geen' winst?

Zee-buren, arm geslacht, tot Slaverny geboren,
 Was u dat seggen ernst, soo moet ghy ernstich hooren
 Wat ick in ernst verhael en u te hooren staet:

Uw' Voeten hebben my gebracht op dese Straet;
 Uw' Hoofden oock niet min: in tijden en ontijden
 Sach ik haer' drachten aen met deerlick medelijden,
 En my en docht de Son soo klaer niet op den Noen,
 Als dat elck schuldigh was u wat onthefs te doen.

Daer deden 't met haer' Bors, en, mogelick, van desen,
 Als 't pas gegeven heeft, heb ick wel willen wesen:
 Maer uw' noodfaecklickheit te keeren in vermaeck,
 En uwen last in lust, hiel ick een' beter' faeck.

Ey, sluyt uw' herten voor ondanckbare gedachten:
 Ghy waert het, kinderen, daer ickse minst afwachten.

En, over Kous en Schoen en blooten Voet en all,
 Zijt ghy met my t' onvre'en, 't is onverdiende gall:

'T was dobbel wel gemeent, en beter uytgevallen:

Denckt hoe ghy zijt en waert, het moet u wel gevallen:

Scheelt singen uyt de borst, en sténen niet van een,

En dribb'len over Straet van door heet Sand te tre'en?

Gaet dribb'len naer de Merckt en komt al singend' weder:

Valt u den Hemel hard met hart en onsoet weder,

Het hard dat onder light versacht dat boven drijft,

Soo dat het eene hard het andere verdryft:

Het sachte pad viel hard, daar valt geen seggen tegen,

Nu valt het harde sacht: gedenkt eens wat een segen,

Dat u de volle Mand min onder weeghen weegh',
 Dan die ghy door het Sand na Huys droegt licht en leegh.

Wyckt yemand onder u noch voor gevoel noch Reden,
 En noemt hy met geweld sijn oude, liefflick treden,
 Sijn nieu, onlijdelick; hoort, Wijven, 't gaet u aan
 De Duynkant staet u vry, ghy mooght hem wel begaen;
 Gaet douwter door en door, het is een soet vermaecken:
 Maer, waer ick in 't bewindt, men soud u hier bewaecken,
 En, quaemt ghy eens de Straet te roeren met een' voet,
 Men keurde Mand en Vifch den Tollenaer verboett.

Ghy, goede Tollenaer, die fluiten en ontsluiten
 Wel wettelick verkoopt voor Stuyvers en voor Duyten,
 Past op uw eigen recht, tolt alle Wiel en Been,
 Maer onder Been en Wiel laet Schevening met vre'en:
 De wel-bestede gunst en maghmen't niet besnijden.
 Oock fal u noyt gebreck van Wandelen en Ryden,
 Van gins en weder-reis bejegenen, soo lang
 Als 't woeste Noorder Nat fal woelen tegen 't Strang.
 Maer, wilt ghy tusschen ons' vier oogen en vier ooren
 Een' nieuwen overflagh van wat meer voordeels horen?
 Een' onbesproken winst staet alle neering vry?
 Dus trachten ick mijn' Pacht te ber'ren, raecten 't my:
 De Zee geeft wonderen: sy send ons grote Vifsen:
 Elck isser u een' waerd', dat fal u selden missen;
 Sy voert ons Schepen toe, dan heel, dan half vergaen:
 Daer moet den Haegh op uyt; 't en kan u niet ontgaen;
 Sy send ons het geluid van droeve Zee-gevechten;
 Daer wil een yeder heen met Kinderen en Knechten;
 Men haet dat donderen, en langhe zijn wy't moe;
 Noch wilder yeder eens bekommering na toe:

Jae 't kon u lichtelick meer heughen als verveelen
 Wat onse fiere Buert haer' drijvende Casteelen
 U hebben aengevoert voor kijck-geld over hoop,
 (God gunn' u felden kans van fulcken overloop)
 Maer Vloten en Gevecht, en groote Visch en Wracken
 En zijn van geen gevolg, maer feldsam' ongemacken:
 Ick denck op 't dagelix verlichten van uw' Pacht,
 En, soo ick niet en dool, dus hebt ghy 't in uw' macht:
 Het minste nieu gerucht kan ons ten Haegh uyt drijven:
 Saeyt soete tijdingen van nieuwe tijd-verdrijven,
 Doet spreken onder 't Volk van weddingen op Strand,
 Om prijfen aengesteld op allerhanden trant,
 En huert'er loopers-toete Voet, te Paerd, te Wagen:
 'T verschot sal minder zijn' als wat de Toll kan dragen.
 'K heb Londen leegh gesien (arm Londen, nu soo leeg?)
 Om d'ongemeene Maer die 't in sijn' Straten kreegh
 Van diere Weddingen op een' verwaende Deeren,
 Die 't rappe Manne volck sijn roemen af wou leeren,
 En loopen een' verby die vande rapste was:
 Dat haelde Duyfenden uyt Duyfenden haer' Tass,
 En noch meer Duyfenden ontliepen werck en huysen,
 Om 't Wedspel by te zijn. Wat soudt ghy oortjens pluyfen,
 Wat all Tol-dubbeltjens; gaf u den Hemel in
 Somtijds yet voor te slaen van dien of and'ren sin!
 Indien die vreughd verslijt, denckt weer op vreemder vonden
 Die 't volck, of om haer nieuw, of om haer' waerde monden:
 Breght Wagens onder Zeil: daer leef' ter noch wel een,
 Betakelt by Stevin en van sijn' Vorst bere'en:
 Ick ge'v u niet alleen mijn' Haegenaers te wachten,
 Heel Delft, heel Rotterdam sal Rofs en Rad bevrachten,

Om 't oud-nieuw wonderwerck te foecken op het Strand
Daer 't een Zuyd-weste storm doe vliegen over 't Sand

Maer gy, schoon Haegsch gedrogt, gy Danten en gy quanten,
Die niet als om 't Voorhout en weet te lanterfantent,
't Voorhout, die Kalverstraet, daer yeder brengt te Mert
't Jong goed, of 't niet genoeg op stall gefocht en werd.

Werdt ghy niet wervelsieck van dat mall mole malen,
Werdt het u niet van noo den aem eens op te halen,

In plaats van die rond', in een gestrekte Laen,
Die naer het oud Voorhout sijn' eer begint te staen?

Wat foeckt ghy in 't Voorhout? want die u sien en hooren,
Komt dat lang draeyen voor, als waerder wat verlooren
Dat niet te vinden is) wat foeckt ghy? niet met all.

Ey, wendt na Schevening, daer is noch Bergh noch Dal
Dat u gemak verstoer', en uw' Gelafen kassen

En vindend'er noch Asch, noch Slijck, noch Puyn, noch Plaffen;
En light'er sand gestroyt, de klinckertjens te baet,

Soo veel verlicht men u 't gerommel van de Straet:

Daer hoort geen swijgen toe; hebt ghy wat soets te praten,
Ghy hebt het hier noch min als in 't Voorhout te laten,

Danck hebbe d'open' Baen en d'onbedompte lucht,
Noch meerder is 't verschil van des' en die genucht:

Daer ginght ghy nergens heen, waer sult ghy hier belenden?
Op 't heerlicke gesicht van een van 's Werelts enden,

Daer 't ronde vande Locht aen 't platt-rond vande Zee
Soo dicht schijnd aen gewelft, als waren se geen' twee

Vindt ghy de Golven vlack en still en ongeresen,
Slaet alle voorval gae, maer past voor all op desen,

Ghy, Vryers praets gefind, het is uw rechte slaggh,
Verthoont uw Juffertjens hoe lieffelick 't gelach

Van 't soete weder is, hoe grouwelick daertegen
 Het bruyffen vande Zee in baren opgestegen;
 En seght haer, Kinderen, dus gaet het 't uwent me,
 Ghy kunt soo vriend'lyk en soo suer sien als de Zee:
 Maer lett eens op 't verschil van 't een en 't ander wesen,
 Ghy sult ons altoos soet, en nooit bars willen wesen.
 Lacht, lieve scepelen, en neemt uw voordeel waer,
 Wy soecken 't, jae voor ons, maer 't gaet u vry wat na'er.
 Daer staet geen schoon soo vast, 't en kan sich wel ontciere,
 Dat hangt aen meer en min bevallijcke manieren,
 'Ten is geen' schoone Vrouw die suer fiet op een Man,
 'Ten is geen' leelicke die vriend'lijk wesen kan.

Is 't wijser onderhoud dat ghy hebt uyt te houwen
 By vracht van meerder ernst; segt, Mannen, en segt, Vrouwen;
 Siet ghy dat water wel? 't hans fiet ghy 't soo niet meer,
 Voor middagh ging 't te rugg, van avond komt het weer,
 En mergen soo weerom; en dat en sal niet enden
 Voor dat ons Die 't ons schiep het laeste Vier sal senden.
 Wat stellen wy ons hert op voor of tegenspoet?
 In all het Wereltsche gaet even sulcken Vloet,
 En sulcken Ebb te rugg: fiet Menschen, Huysen, Staten
 En Koninghrijcken aen: daer is geen toeverlaten
 Op evenstandicheit; die schael moet op en neer;
 Die nu meent vast te staen valt morgen wel om veer;
 Het Huys dat heden bloeyt zy merghen op sijn hoede
 Voor onvoorsienen slag die 't om stoot' of verwoede:
 Wy hoeven geen bewijs van heel en half gesont,
 Dat yeder lichtelijck door all sijn leven vond,
 De Rijken waggelen, de Koninklijcke Steden,
 En die men gisteren sagh staen, waer zijn sy heden?

Soo drayt der dingen Rad, en die dat stuyten will,
Sat beter op sijn' rust en hiel sijn' handen still.

Als 't lang gekruyt sal zijn, ten Oosten of ten Westen,
Naer 't Sonn' en Windt gedooght, langs des' ons' buyten-vesten,
Daer van men heel die Zee de Grachten heten magh,
Sult ghy noch lichtelick een steertjen van den dagh
Aen beter' oeffening van moe-geleeten leden
(Want alle veel verveelt) met wandelen besteden.
En vreesst hier Slijck noch Stof, jonck volckje, nett geschoeyt,
Of, als ick 't seggen mach, moetwilligh soo geboeyt,
Dat gheen' gevanghene meer lyden in haer' holen,
Het droevighe vernacht van donckere gijolen;
Treedt af; daer light een Vloer van witt' Sand, daer den Haegh
Sijn' beste Kameren me' moy maectt alle Daegh,
En treed gerustigh toe, moy' Meisjes; 't mall vermaken
Daerm' uw' vrouw Moedertjens den Zeekant om de'e laken
Is lang in ongebruyck; daer valt niet meer te doen
Aen Vrouwen-spoelery, spijt nieuwe Kous of Schoen;
De Wereld, seghtmen ons, wordt alle daegh wat booser;
En 't is waerschijnelijck: ten minsten wordt sy looser;
Ten minsten weetmen nu wat beter als men placht,
Dat twee Lien leed te doen, al waer 't maer met gedacht,
Sijn selven en sijn' Vriend, is haperingh van sinnen;
Hoe veel min schickt het sich van Vrienden tot Vriendinnen,
Die m'eertyds handelden als warens' in de pijn;
Die menschen overkomt, van Honden doll Fenijn;
Die doopers soo my dunckt, verdienden self het doopen,
Soo sotten waerdigh zijn haer' sotheit te bekoopen,
En, diese nu sagh doen dat doe soo geestigh stond
Sou seggen, daer's vergift aan 't wercken van een' Hond.

Van 't soete weder is, hoe grouwelick daertegen
 Het bruyffen vande Zee in baren opgestegen;
 En seght haer, Kinderen, dus gaet het 't uwent me,
 Ghy kunt soo vriend'lyk en soo suer sien als de Zee:
 Maer lett eens op 't verschil van 't een en 't ander wesen,
 Ghy sult ons altoos soet, en nooit bars willen wesen.
 Lacht, lieve scepelen, en neemt uw voordeel waer,
 Wy soecken 't, jae voor ons, maer 't gaet u vry wat na'er.
 Daer staet geen schoon soo vast, 't en kan sich wel ontciëren,
 Dat hangt aen meer en min bevallijcke manieren,
 'Ten is geen' schoone Vrouw die suer fiet op een Man,
 'Ten is geen' leelicke die vriend'lijck wesen kan.

Is 't wijser onderhoud dat ghy hebt uyt te houwen
 By vracht van meerder ernst; segt, Mannen, en segt, Vrouwen;
 Siet ghy dat water wel? 't hans fiet ghy 't soo niet meer,
 Voor middagh ging 't te rugg, van avond komt het weer,
 En mergen soo weerom; en dat en sal niet enden
 Voor dat ons Die 't ons schiep het laeste Vier sal senden.
 Wat stellen wy ons hert op voor of tegenspoet?
 In all het Wereltsche gaet even sulcken Vloet,
 En sulcken Ebb te rugg: fiet Menschen, Huysen, Staten
 En Koninghrijcken aen: daer is geen toeverlaten
 Op evenstandicheit; die schael moet op en neer;
 Die nu meent vast te staen valt morgen wel om veer;
 Het Huys dat heden bloeyt zy merghen op sijn hoede
 Voor onvoorsienen slag die 't om stoot' of verwoede:
 Wy hoeven geen bewijs van heel en half gesont,
 Dat yeder lichtelijck door all sijn leven vond,
 De Rijken waggelen, de Koninklijke Steden,
 En die men gisteren sagh staen, waer zijn sy heden?

Soo drayt der dingen Rad, en die dat stuyten will,
Sat beter op sijn' rust en hiel sijn' handen still.

Als 't lang gekruyt sal zijn, ten Oosten of ten Westen,
Naer 't Sonn' en Windt gedooght, langs des' ons' buyten-vesten,
Daer van men heel die Zee de Grachten heren magh,
Sult ghy noch lichtelick een steertjen van den dagh
Aen beter' oeffening van moe-gelesen leden
(Want alle veel verveelt) met wandelen besteden.
En vreeft hier Slijck noch Stof, jonk volckje, nett geschoeyt,
Of, als ick 't seggen mach, moetwilligh soo gebboeyt,
Dat gheen' gevanghene meer lyden in haer' holen,
Het droevighe vernacht van donckere gijolen;
Treedt af; daer light een Vloer van witt' Sand, daer den Haegh
Sijn' beste Kameren me' moy maectt alle Daegh,
En treed geruftigh toe, moy' Meisjes; 't mall vermaken
Daerm' uw' vrouw Moedertjens den Zeekant om de'e laken
Is lang in ongebruyck; daer valt niet meer te doen
Aen Vrouwen-spoelery, spijt nieuwe Kous of Schoen:
De Wereld, seght men ons, wordt alle daegh wat booser;
En 't is waerschijnelijck; ten minsten wordt sy looser;
Ten minsten weet men nu wat beter als men placht,
Dat twee Lien leed te doen, al waer 't maer met gedacht,
Sijn selyen en sijn' Vriend, is haperingh van sinnen;
Hoe veel min schickt het sich van Vrienden tot Vriendinnen,
Die m' eertyds handelden als warens' in de pijn;
Die menschen overkomt, van Honden doll Fenijn;
Die doopers soo my dunckt, verdienden self het doopen,
Soo sotten waerdigh zijn haer' sotheit te bekoopen,
En, diese nu sagh doen dat doe soo geestigh stond
Sou seggen, daer 's vergift aan 't wercken van een' Hond.

Maer beter befigheit kan u den Tijd wegh helpen:
 Raept Schelpen, die het lust: en segt niet, 'T zijn maer Schelpen:
 Neemt eene letter uyt, 't zijn Schepen, en gewis
 Dat yeder Schelp wel eer een Scheepje was voll' Vifs,
 Ja Schell-vifs, die sijn' Schell, dat is sijn Huys, ten lesten,
 Moe levens, heeft geruynt, en gaf het ons ten besten.
 Het meer of minder groot en doet niet tot de waerd';
 Daer swemt gediert in Zee, daer gaet'et over d'Aerd'
 Van ongelijke form: een Walvifch by een Haring
 Maeckt machtigh onderscheit; een' Mier die aen een Haer hing
 En woegh het Haer niet door; wat meent een Oliphant?
 Hy is, gelijk die Mier, een maeckfel van Gods Hand.
 En bey die maeckfelen voll van gelijke wond'ren:
 Geheimen die de Konst heeft onlangs op doen dond'ren,
 Als s' ons onkundicheit, door kleine stuckjens Glas
 Als in een' Werlt gevoert daer niemand oyt en was,
 Heeft Schepfelen ontdeekt, en door en door doen kijken,
 Die voor de machtigste ter Werelt niet en wijcken,
 In onbegrijplickheit van Leden en gewricht;
 Maer in 't verschill alleen van om loop en gewicht;
 Siet wat al wonderwercks wy achteloos vertreden,
 En of al 't menschelick vernuft, met all' de reden
 Daer 't sich op roemen magh een Schelpjen machtigh is,
 Een Schelpen Horentje te bouwen, daer een Vifs
 Sijn leventjen in bergh' voor groote die het jagen:
 Och of wy op 't besteck van dees' gebouwtjens sagen,
 Hoe wisten wy ons self te huysen in 't gemack
 Van geente ruymen en van geen te nauwen Dack!
 Elck Vifsjen past in 't sijn, daer hadden wy te leeren
 De rechte regelen van Huyfing en van Kleeren;

Te ruym en schickt sich niet, te nauw valt fuer en bang,
De middelmaet en geeft noch floddering, noch dwang.

Waer ick een sprekend Beest (’tscheelt weinig, sult gy seggen)
Een sprekend Vissjen maer, ’k wilst veel meer uyt te leggen,
En bet’re lessen veel, dan nu zijn uytgeleit,
Of uyt te leggen zijn: Ick vraeg’ de Knecht of Meit,
Van meer en minder slagh, en Joffertjens en Heertjens,
Werd ghy noyt Spiegel-wijs aen onse Schelpe Kleertjens,
En sult ghy noyt verstaen hoe redelicken ding
’t Standvastigh wesen is by sta’ ghe wankkeling?
Hoe lang mishagen u de Wetten van den Hemel,
En haer schoon Even-eens by ’s Werelts kindsch gewemel?
Hoe lange en derft ghy niet gesien zijn, soete lien,
Soo ghy soo weinig tyds voor desen wierdt gesien?
Hoe lange sult ghy noch uw’ niewite vonden prijfen?
En die van gisteren verfoeyen en verwijfen?
Wy wierden eens gekleedt, en blyven ’t soo altijd;
Ghy brengt u met geweld in eigen spot en spijt:
Van daegh’ versnippert ghy uw goed aen Rock en Mouwen,
Daer strax niet op en volgd als meesterlick berouwen,
Met een neufwijse waen van altoos bet en bet
Te weten hoe het hoort, en dan een nieuwe Wett
In versche Fransche tael arm Holland voorgelesen;
Een’ Staelen Wett? ô Jae, die merghen Stroo sal wesen.
Wat deed de Schepper wel, die ’t schepsel Neus en Mond,
En oog en oogen-paer elck hechtten aen sijn’ grond,
En hiet staen daer sy staen, en blyven soo sy stonden?
Licht saghmen, sonder dat hier Ooghen en daer Monden,
Hier Ooren, daer een’ Neus van daegh uyt sijn gelidt,
En mergen mogelick vergunt sijn oud besitt,

Naer de Parijsche Beurs haer Wiffel-brieven melden,
 Want daer aen hanght uw heil, en die 't soo niet en stelden
 Souw voor een wangeboort verschynen op het pad.
 Denckt huynen, tot een' proef, hoe schoon een' Juffer sat
 Die geen Cometen-staert en sleepte langs de Vloeren,
 En dweildese schoon op: 'k siet eerlicke, 'k siet hoeren,
 'k Siet tot de Kind'ren doen; en, hoe 'cker meer op lett,
 Hoe 'ck min bevroeden kan, wat regelen wat Wett
 De menschen beestigh maect, wat oordeel haer, wat reden
 Met staert-stof overlaedt. Noch is het van de Leden
 Die Beesten noodigh zijn, haer staert is als haer Roer,
 En als haer hand veeltids; maer, lieve Flodder-moet;
 Wat doet ghy met uw' Staert, wat hebt gh'er mé te stieren,
 Uw Schip van Ydelheit? O Tyden, O Manieren!
 De Rocken wegen u, en dies' u eerst aen trock
 Verdiende weinig dancks, en knoopt ghy Rock aen Rock?
 Maer knoopt gy lock aen lock (want dits' een ander toontje,
 En dat wat hoogher luydt?) Hoort hier ghy jonghe Schoontje,
 Wat sit ghy daer en krult? is 't eigen goed, of leen,
 Of aengekochte waer? Ick vrees voor een van tweeën,
 En dat of Galgh of Rad noch met de Koppen proncken
 Daer dese krulletjes aen hoorden, eerste stoncken.
 Siet waer gky moy mé zijt, en of oyt eenigh Beest
 Met roof-goed, haer of pluym; behangen zy geweest.
 Dit raect de Meisjes, ja, met haer oneigen Vlechtjens,
 Maer 't raect uw' Rekening wat nader, soete Knechtjens,
 Die tweemael Dieven werd; en eerst u selfs berooft
 Van wat uw erfdeel was, en dan een anders Hoofd.
 Wat zijt gy Meid of Knecht? waer't niet aen Keurs of Broeken,
 Ick wist geen' Mannetjens van Wijfjens uyt te soecken,

En,

En, als ick soecken souw, waer vond ick Neus of Mond,
 Soo doncker staens, in 't holl van een' bekrulden grond.
 Noch schortter wat, om ons ter deegh te doen verwyven:
 Waar magh de klevery van Plaester-Vliegiens blyven?
 Daer ick geen' weergae toe en vinde, wat ick soeck,
 Als by Corenten in een blancken Boeckwey-koeck,
 Hect dat Gods even-beeld verbet' ren of bederven?
 Monfeurtjens, hoe het heet: ghy kont het qualick derven:
 'T is Meeesterlick bedocht, en meer als oyt of Vifs,
 Of Schelp bedenken kost, dat kladden cieren is.

Soo sprack ick, als ick Schelp of Vifs waer, of yet minders;
 Nu heb ick 't niet gesecht: weest wel te vreden, Kinders,
 En houdt my wat te goed', op eens soo veel weerom,
 Ick wist mijn' reden wel, en gunn elck sijn waerom;
 Ick steeck voll misverstand, en onkund' en onwijsheit;
 Die my dat als een' Vifs op Menschelicker wijs zeit
 Sal van mijn' Vrienden zijn; ick eisch gelijcke Munt
 En 't sal mijn Vriend niet zijn, die my die niet en gunt.

Maar, Vrienden, and're Munt sal hier strax gangbaar werden?
 Siet ghy dat Schuytjen wel, en kont ghy 't noch wat herden,
 Tot dat het zeilen strijck' en door de Barning spring',
 Daer is Versch-Zee-Voer in en levend leckerding.
 Doet beid uw' Borsen op, uw' Buydels en uw' Maghen,
 Hier is dat beide licht verdouwen en verdraghen;
 Mijnt voor de Joffertjens en stelt u inde ry:
 Maer, Vryers, past'er op, de Vrijsters staend'er by,
 En 't goedje siet scherp toe; sy weten haest t' ondecken
 Wat ghy voor Coopluy zigt, of milde maets, of vrecken,
 En, waer eens 't masker af, en, die nu vrijt, getrouwt,
 Hoe nauw hy 't nemen soud op d' Erwt en op 't Sout.

D

Nu

Nu ftiert de Zoo Duyn op, de Zee-Stræet langs te dragen
 Tot aen uw' eigen haerdt; of vreeft ghy te beklagen
 Dat tufchen Haegh en Strand hoe verfch het goedje zy
 Voor Haegfche tongetjens den hals gebroken zy,
 Of zigt ghy van 't gevoel dat buyten-Huys-verteeren
 De fmaeken van goed cier by wijlen kan vermeerren;
 Daer hangen Ketels ree niet half foo diep in 't Land
 Als Scheveninger Kerck en Kerckhof ftæen van 't Strand:
 Want onfe Bergen zijn gelegen, niet van Muysen
 (Als eertijds Berghen wierdt verweten) maer van Huysen.
 Geviel u Soetenburgh en waer de foete Man
 Die 't bouwde foo uw' Vriend als ick hem noemen kan;
 Ghy kreeght fijn' Deur wel op met wat beleefde woorden,
 En Sael en Keucken-tuygh met wat daer meer toe hoorden;
 Om daer een' vrolijk' uer te fpillen onder dack,
 En de gefoden Soo te nutten met gemak.
 Ontfiet gh' u man of maeghd in Vriends Huys te verftooren,
 Daer zijnder voor uw Geld en die daer toe behooren;
 Men wenscht aen d'over zy om foo gelftoort te zyn,
 En ftæet ghy op de keur van Vloed of Ebbe-wijn,
 ('T zijn woorden vande kunft) men kander u gerieven,
 En ghy en uw gevolgh bevelen nabelieven.
 Terwijl de Keucken fmoockt, terwijl uw foete Vifs,
 Eens vry van 't foute, weer in 't foute Water is;
 Befpraekte Vrijertjens, verfuymt geen' tijd van praten:
 De meisjens luyfteren als offe woorden aten,
 Als woorden t' haerer eer betreckelick en foet
 De monden vullen met des herten overvloet.
 Neemt venfteren te baet ('t magh om den Avond wesen)
 En thoont haar hoe de Son het felve lieve wesen
 Dars' uyt den Bedden bracht weer foo te bedde legt,

En, Schoone, dus doet ghy, dus doet de stralen; seght,
 Die's mergens, niet uw Son, maer uw' twee Sonnen spreiden,
 Tot datf', ons moe gebrandt, allengskens van ons scheiden
 En kruypen in haar bedd: Maer hier is 't groot verschil:
 Die Son laet ons gerust en onse nachten still,
 Die Sonnen houden ons in een gestadigh woelen,
 Gesien en ongesien, het Hert en kan niet koelen,
 't Smoockt alle nachten door van den geleden brand
 Daer aen geen helpen is als met uw' Rechter hand.
 Heilsame Rechter hand, wanneer wil 't u behagen
 Een ewigh Sonneschijn voor dese donck're Dagen
 Te brengen over my? hoe langhe light de hoop?
 In dit vertwijffelt hert met wanhoop over hoop?
 Hoe lang. Maer daer's de Vifs; en eten gaet voor vryen.
 Gaet, jongh Volck, gaet'er u vrypostigh in verblyen,
 En past op geen' Doctoer, 't is Haegsche Kind'ren voer,
 En van Vifs eten seght den Haegh, soo't quam soo't voer.
 Derft yemand twijffelen of dat stout seggen waer is?
 Die sie door Schevening of Vleesch en Bloet daer klaer is,
 En of die ruyghe maets haer' tronien Vissich staen,
 En of die vande Hall de haer' te boven gaen,
 En of die Meisjens met haer incarnate koonen
 De minste teecknen van ergher voetsel thoonen
 Als daermen in den Haegh de darmen mé verkropt,
 En door goed levens kunst lang levens loopt mé stopt.
 Een' Haegsche Maegh nochtans: die Scheveninger Vissen
 Heeft te vermeesteren, en magh sich niet vergiffen;
 All is de Schelvisch doot, hem komt wat swemmens toe
 In beter als fout nat, het zy van Ebb' of Vloe:
 Ja Spagnen, daer ons meer verdriets van is gekomen
 Dan't een' herdencken lust, heeft ons veeltijds benomen

De quelling die 't ons gaf, door druifjens van fijn' Cust
 Daer alle leet van Hoofd en Maegh mé werd gefust.
 Neemt van het soete sapp gedropen uyt die rancken,
 En giet het by de rest, ghy sult 'es u bedancken,
 En vinden mergen vroeg uw selven fraey en frisch,
 En naer het Vischen-mael gefonder als een Visch.

Hoe gaet het, jonghe luy; zijn d'hertjens wat beglommen,
 En zijn de dampjes wat na bovene geklommen?
 Daer rijmt wel Sommen op, soo valt het m'in mijn' sinn:
 Weest niet te neuswijs om een soentje meer of min;
 't Is Hollands oude stijl, en 't magh de nieuwe blyven,
 Spijt Zuydsche Volckeren, die ons quanswijs bekijven
 Om ontucht voor de Werl't; daar onder dat gelaet
 Die kijvers schuldigh zijn aen meer verholen quaed.
 Verhaest u nochtans niet: want isser een' Vrouw Moeder
 Die op de Kudde past, gelijk een Schapen-hoeder
 Desijne tegens Beer en Wolven gaede slaet,
 Haer komt den eersten Kufs; uyt redenen van Staet;
 Het geen sy geerne lijdt en sal sy niet verbieden,
 En 't klappen van de Sweep is wat voor oude lieden;
 Werdt sy dan 't sieten moe, Madame, helpt'er af,
 En, dat sy 't qualick voel', van 't Pas gaen aen den Draef:
 Is 't van de vefte niet, en heeft sy maer min tanden
 Als doe sy jonger was, maer voeten vry en handen
 Van Exteroogh en Gicht, en Hooft noch Heupen krom,
 Van duyfend tegen een sy springt wel eens rondom,
 En schroomt sich niet de Jeugt een Liedjen voor te singen,
 Noch voor verdiende straf van Kerck en Ouderlingen:
 Sy heeft het aen Mameer, en Grootemoer gesien;
 Die waeren vrolick, jae, maer deugdelicke Lien.

In 't ende doets' haer ampt, en spreekt in ernst van scheiden
 Al schijnt 'er niet wat Maens om 't heir na Huys te leiden,
 Het halflicht overschot van sulck een' somer-Dagh
 Maeckt dat de tijd noch nacht noch avond heeten magh.
 Soo komen Coetsen uyt en wel gevoerde Paerden;
 Dien maer de spraek gebreekt, om na verdienst en waerden
 De nieuwe klinckertjens te loven dagh voor dagh,
 Gedénckende de plaegh die haer ten halse lagh.
 Does' onder het gejuych van luye jonghe luyden
 In 't Scheveninger sand haer' long te bersten kruyden,
 Die nu, 't zy nat of droogh, 't zy 't avond zy of nacht,
 Na huys toe danffen gaen soo vrolick als de vracht.

Die dagh is soo gespilt: ick weet niet of het Wijfen
 Of Gecken vaerdigh staen te laken of te prijfen,
 Ick houd hem wel besteedt, soo beter Besicheit
 Om spelen-varen niet van kant en is geleit.
 Noodsakelick gaet voor; daer staet niet mé te gecken; (ken,
 'k Weet niet hoe 't andre gaet; my kan geen' vreugt vreugt stree-
 Daer ernst om werdt versuymt: sy werdt myn schier een' pijn,
 Gelijck' haer 't lacchen is die in swaar lijden zijn.
 O slibberighe maet van wesen en bedrijven,
 O kostelicke Tijd; wat soecktm' ? u te verdrijven,
 U met de schouderen te stooten als een' vodd,
 Die nerghens goet voor is? soo verr' verhoed' my God
 Mijn eigen moordenaer, mijn eigen dief te wesen:
 Wy hoeven 't in geen' hoop onw' Boecken na te lesen,
 Hoe schichtigh de Rivier des Tijds is, wat een Pijl
 Geschoten uyt Gods Hand, en wat een' kleine wijl
 Elck Tegenwoordigh is, jae liever wat een' stippel,
 Die niet te noemen is voor dat hy ons onthippel',

Soo dat ons niet en staet te seggen als , Dat was ,
 En Dat sal zijn , (foo't lukt) Dat is , komt noyt te pas ,
 De Boecken seggen 't oock ; maer als'er niet en waren ,
 De blinde voelde 't by elck een sijn wedervaren ;
 Verwarde mymering en evenwel gewis !

Wat blyft'er overigh daer nu noyt nu en is ?

En loopt ons leven foo , en soeckt men 't noch te quisten
 Aen min als ydelheit ? de Zee-luy die soo gisten ,
 Verquisten hier een Ty en daer een' laegher wall ,
 En raecten sluymerd' in 't uysterst ongevall :

Maer all is ydelheit : Dat is niet af te praten ;
 En , hoe wy 't schilderen in all ons doen en laten ,
 Is Ydelheit de vreughd en Ydelheid de vrucht :

Waer toe dan steedschen ernst voor tijdige genucht ?

Bedaerde tijdicheit en hebb' ick niet te laken ,
 En 't overhands gedoen is menschelick vermaken :

Jae Beesten hebben 't lief , en allom de Natuer ,
 En lacchen heeft sijn tijd , en pruylen heeft sijn' uer ,
 En daer in heeft men elck sijn welgevall te gonnen :

Maer , om weer aan te gaen tot daer wy 't flus begonnen :

Tijd moet gesleten zijn , soo moeten wy 't verstaen :

Maer 't scheelt onendelick , wanneer , waerom , waer aen ,
 Noch een woord , Joffertjens ; siet of ick Rijm , of Reden ,
 Of bey gevonden hebb : het jonghe Volck dat heden

Te Schevening soo was , als ick 't u hebb vertaelt ,
 Heeft uyt die oeffening , mijns dunckens , meer gehaelt ,
 Als 't Volckje van uw' slagh , dat inden Haegh geseten ,
 Van Noen te Middernacht (ick wenschte 't niet te weten)
 Sijn Geld , sijn' dieren Tijd aen Blaedjens heeft gespilt ,
 Daer mede wie best kan sijn' even naesten vilt .

Maer lieden van geloof derv' ick de waerheit seggen :
 Men fiet'er alle minn en heusheit onder leggen ;
 Men fiet'er Giericheit aen 't roer van elcke schuyt
 Die elck will laden met sijn' Vriends onthaelden buyt ;
 Men fiet'er aensichten van schoone ommetrecken
 Haer selven uyt haer vorm , als een gram Vischwijf , reken ,
 Men fiet'er Nijt en spijt in openbaren swang.
 En maken 't Jofferen malkanderen soo bang ,
 En heet dat spelen Spel ; en dat Spel tijd verdrijven ?
 't Is waar , 't en schaecht u niet als 't plagh , getrouwde Wyven :
 Ghy hebt uw' hoogste prijs gegolden by uw' Mans :
 Maer ; Meiskens , denckt ghy niet dat een' verkeerde kans
 Onstuymich uytgestaen , de Vrijers die maer lincken
 Hoe 't met uw hoofjen staet , den yver wat doet sincken ,
 En dencken , ister soo gestelt in 't jonge groen ,
 Als 't groen versleten is wat sal het dorre doen ?
 En datter andere waernemen hoe het winnen
 Uw' gansche Ziel ontkleet en all' haer' drift van binnen ?
 Daer helpt geen masker aen ; men fiet u door de huyt ;
 Verliessen gaet aen 't Hert , en d' Oogen brengen 't uyt ,
 En winnen doet sijn werck ; dats even swaer om decken .
 Telt dan de winst eens op waer mé ghy sult vertrecken ,
 't Zy dat gh' een' Bors mé draecht met swaer gelt overstelpt ,
 Of met een' ledighe Mama aen 't pruylen helpt .
 Mamaetjens , wijfer Volek dan ick hoeft' onderwijfen ,
 Elck in ons' eigen saeck zijn wy de minste wijfen ,
 Een oogh en fiet sich niet , het heeft van buyten aen :
 Een anders hulp van doen , die 't waerschouw' en vermaen' ,
 Gedooght ghy dat ick spreeck soo 't dese grauwe haeren
 Niet all te qualick voeght , geeft menighe van jaeren

Goe woorden wat gefaghs, (ick hebber sonder baerd
 De Wereld voorgestelt, daer vruchten van gebaert
 En noch in wesen zijn) laet u van my geseggen,
 Is 't doenlick desen Tuysch uw' dochteren t' ontleggen,
 Ontleght hem haer byds: ick heb niet half gepleit.
 All wat ick pleiten moght van watter tegen leit.

'k Verdoem het spelen niet, soo langh het Spel mach heeten:
 Maer onversad'lickheit van worstelen en sweeten
 Naer onbevoeght gewinn, en onder dat gewoel
 Gevaeren van verlies datm' in sijn' renten voel;
 Dats vuyle troggeling, en Maeghden soo oneigen.
 Dat, hadd ick Dochteren, met smeecken of met dreigen
 Haeld' ick se van die merckt, en gaf haer ander werck;
 Niet altoos binnens doors, niet ewigh inde Kerck,
 Maer huysfelicke ernst getempert met vermaken
 Daer geen verwijt aen waer: een' roll van duyzent faken
 Wist ick te leveren die daer toe dienen kost,
 En daer, by wijlen, zelfs een Caertjen onder most:
 Maer spulleties gewijs, en daer verlies noch winnen
 In 't ende smarten sou, of kitt'len in 't beginne,
 In korte woorden, daer het swaerste van 't gelagh.
 Met jock te koelen waer en hertelick gelach.

Hier heb ick my den haet berockent van veel' Dieren,
 Daer van ick hooren sal, wat magh hy liggen tieren,
 En kladden schoon Papier, en all te dieren Int
 Om soo verquist te zijn, aen, praetiens in den wind:
 Best liet hy ons in raft, en besighde sijn' finnen
 Om levens midden in sijn beroep te winnen,
 Het is veel saliger dat elck sijn pelsje pluys':
 T' scheep segt men met verstand, Elck kraeck' sijn' eigen luys

De ZEE-STRAET.

Dit's van den soetsten slagh ; daer salder and're schelden
Met woorden overhoop die 'ck niet en derve melden.
En waeren 't woorden maer : ick sie my 't goedje licht
Met schoone nageltjens te vliegen in 't gesicht :
Dan of het mogelick vijf malle soo behaegden ,
Ick wist my wel een' hulp van ruym vijf wyse Maegden ;
En , kreeg ick soo voor eerst het soete Volck aen een ,
't Souw wel gevoordert sijn , en daer mé streeck ick heen.

Hoe is u , Leser-lief ; begint ghy niet te swijmen ,
En voelt ghy noch uw' pols in dit gedrang van Rijmen ,
En wenscht ghy 't spel niet uyt en 't Liedjen op een end ?
Maeckt geen' bekommering , Wy zijnder weer belendt
Daer ick u uytgeleid' : Is 't niet heel uytgelesen
Dat gh' uyt gelesen hebt , hebt ghy 't maer uyt gelesen ,
Ten minsten vond g'er in , daer ick u 't hoofd om brack ,
's Lands eere , 's Lands profijt , en alle mans gemak ;
Het streck' u een beworp van cierlicker bedencken ,
Die my verbeteren en sullen my niet krencken ;
Maer eer en groote gunst en volle vriendschap doen ,
Gevalt het hun haer voet te steecken in mijn Schoen ,
Om op een trodser tred , en aengenamer wijfen
Ten prijfen van het werck mijn prijfen t' overprijfen ,
En maken kind'ren en kinds kinderen bekendt
Dat niet vergaen en moet' als met des Werels end.

Ghy , Groote Mogentheit des Vaderlands : ghy Heeren ,
Die Hollands Eigendom met een gemoet vol eeren
Soo lang berekent hebt , en lang met dat gemoet
Gesonde Rekenaers van Holland blijven moet :

Ghy trouwe Momberen van s'Graven schoonen Haghe,
 Daer ick, arm Hagenæer, den trotsen naem af draghe;
 Dry Machten, die Gefach en Middelen en Raedt
 Te samen hebt gebracht ten uytvoer van mijn' Straet
 (Vergeeft my 't moedigh woord en dat ick 't uwe mijne;
 Ten minsten is sy mijn' alfs' elck een is de sijne
 Die'r goed geval in heeft, en mogelick wat meer,
 Soo 'ck niet verydelt werd met overmaet van eer)
 Misduyt mijn' plichten niet; my docht ick wafs' u schuldigh,
 En droegh d'uytlandighe Vierjaeren min geduldigh,
 Bekommert dat de draed mijns Levens kracken moght,
 Eer ick dit laeste kind ter Wereld hadd gebrocht.
 Ontfanght het in uw gunst, en vreesst niet dat na desen
 Mijn' hand uw' oogen meer sal pijnigen met lesen,
 Schoon u dit Liedeken te laf vall' en te lang,
 Daer 's goe vertroosting by, het is mijn Swanesang.
 'k Heb Weghs genoegh gedaen om hier te Weegh te brengen
 (Soo 't Nijd en Tijd na my genadelick gehengen)
 Dat wat geruchts van my na my in 't leven blyv':
 En wie weet of daertoe dit welgemeint Bedrijf
 By welgesinde Lien en danckbaere na-neven
 Van Haegsche-Kinderen wat hulp sal kunnen geven?
 Het gae daer mé soo 't kan als ick in d' Aerde legg:
 Ick pass voorts maer op een' en noch een' and'ren Wegh,
 Die 'ck te betrachten heb en moet en wil vertreden.
 'k Moet dien van alle Vleesch (wie weet;) of flus, of heden,
 Of morgen mogelick vertreden in mijn' Kist;
 In dat verwachten werd noyt noodeloos gegift.

Maer,

Maer, Wegh van allen Geest, die voor Gods heiligh Wefen
Verheilicht t'famen en vereewicht hoopt te wesen,
U hebb ick te vertre'en voor 't laest van mijn gepoogh;
En als ick u alleen in 't Hert krijgh of in 't Oogh,
Werdt alle laegher Wegh mijn Hert en Oogh soo tegen
Als poelen dick van dreck en on gekuyfte stegen.
Maer steil en eng is 't pad dat dien Wegh henen leidt:
En wat heb ick daer toe, meer als Genegentheit
En Onmacht? Ghy alleen, ghy, Waerheit, Wegh en Leven,
Die die oprechte fucht mijn' Ziel hebt ingegeven,
Ghy kont haer by den will oock met de macht versien.
O, Die haer vander Jeughd uw' wond'ren hebt doen sien,
En met een' gunst geleidt die 'ck noyt en kan erkennen,
Weest met haer soo Ghy waert, leert haer van hier ontwennen,
En van dit menschelick by tijds soo wel ontslaen,
Dats', als ghy roepen sult, te vlugger moghe gaen
Tot daer Gerechticheit en Ghy woont: Eewigh wesen,
Gunt haer die hoogherust en allen die dit lesen.

C O N S T A N T E R.

Het ontwerp by den

H E E R E van

Z U Y L I C H E M,

Aangaande eenen

STEENWEGH op SCHEVENING,

Al in den Jaere 1610 opgestelt, waer van in deser
werdt gesproken, luydde als volgt.

STEEN-WEGH

Vanden Haghe op Schevening.

Ver ende ontrent de Steen-wegh diemen voorstelt ghemaeckt te werden, tuschen den Haghe ende Scheveningh, komen in bedencken,

1. De Redenen om de welcke foodanighen Steen-wegh foudē dienen gemaect te werden,

2. De manier ende middelen op de welcke het selve werck aengenvangen, voltrocken ende onderhouden foudē kunnen werden, ende

3. De swaericheden die daer tegens kunnen werden ingebracht.

Belangende het eerste, is bekend, dat meest alle dingen werden ondernomen, ofte om Eer, ofte om Voordeel ofte om Vermaeck, ofte om eenighe derselver insichten aen den anderen gehecht. Dienvolghens, daer alle dry gesamentlijk toeloopen, dat foodanigen sake, sonder omsien, betracht ende byder hand behoort te werden genomen. En wert met reden vast gestelt, sulcx te geschieden, aengaende het tegenwoordige voor te nemen werck.

Dat, voor eerst, het maken vanden voornoemden Steen-wegh infonderheit den Haghe ende sijne Overigheden inder tijd eerlick ende tot over alle tijden roemelyck foudē wesen, is by de exempelen van alle oude ende hedendaeghsche Volckeren, Steden ende Plaetsen van aensien soo openbaer, dat onnoodig waere, veel tijds ende woorden daer aen te verspillen; jae soo verre dat in 't tegen deel de naerlaticheit van soo aensienlicken goeden, doenlicken werck, soo by onse tijden als by de [naekomelighen qualick met eeren schijnt verschoont te kunnen werden. Immers en is niet tegen te spreecken, dat de grootste eere ende aensienlickheit, die een' voorneme Stad oft Plaetse buyten hare Grachten kan werden aengedaen, bestaet in schoone ende Herelicke uytwegen, zynde de selve als een verlengh vander selver Straten, ende als de Armen van hare Voorsteden, die den aenkomenden Vreemdeling van voren en van verren af, een treffelick gevoelen indrucken vande Plaetse daer sy

hengen gaen, ende den vertreckenden eenen dergelijcken naesmaeck laten van daer sy geweest hebben. Soo dat dusdanighe wercken ontwijffelijk van die gene sijn, door de welke de goede naem ende geheugenisse van der Steden Overigheden inder tijt met openbaere Tafereelen ende Opschriften meest verdienen by de naekomelingen gemelt, verheven, verheerlijckt ende vereeuwicht tewerden.

In 't bysonder staet op dese Scheveninghsche Steen-wegh te gedenccken hoe Heerlijcken Cieraet het voor de Plaetse van 's Gravenhaghe soude wesen, de selve met haere eigen Voorstad, staende onder haer eigen Schependom (dat aen andere zijden niets te ruym en valt) sulx te verhechten ende vereenighen, dat daer door den Haeghe genoeghsaem een' aensienlicke Zee-Stadt soude mogen genoemt werden, ende genieten den selven luyfter, dien de stad van Delft is genietende, door dien sy met een' schone Vliet aen haer Delfs-haven gehecht ende sich alsoo tot inde Maze toe is uytstreckende. Dus veele in 't korte vande Eere ende Heerlickheit van 't werck.

De nuttigheid ende het voordeel van 't selve bestaet ten eenen in 't Gemack, ten anderen in 't Gewin.

Wat het Gemack aengaet: yeder een kan begrijpen, hoedanigen gerief Menschen ende Beesten by foodanighen Wegh soude werden aengedaen, wannermen uyt den Hage aende Zee soude konnen ghe-raecken, soo te voet, als te peerde, te Coets ende te Wagen, in alle tijden van 't jaer, ende op alle uren vanden dagh, met geen' andere moeyte dan men tegenwoordigh heeft in 't rijden ofte wandelen door alle d' andere Straten vanden Hage: daermen nu in 't tegendeel dien wegh niet sonder verdriet van Menschen ende Beesten en kan gebruycken, sonderling in de Somer-dagen, wannermen het gebruyck van Zee en Strand meest van noode heeft, het zy om ververschingh van Locht, ofte om Zuyd of Noordwaart op eenige verder reise te doen; Zijnde niet yder een gelegen met een gespan van meer als 2. of 3. peerden gediend te werden, ende het meerder getal door de diepte van het brandighe sand noch wercks genoegh vindende. Maer voornementlijck staet in Christelijcke liefde ende medoogentheit te letten op de merckelicke verlichtinghe, die de arme Scheveninger Slaven soude werden toegebracht, wanneer haere hoofden me tswaere Bennen gedrukt zijnde, haere voeten ten minsten eenen
luch-

luchtigen tredt over een hard pad fouden mogen treden, oock de **Vifch** daer door de, 't zy gedragen oft over **Afch** gevoert, fo veel te verfcher ter **Merckt** komen, dat ontwijffelick de dunfte **Tongen** noch naerder keur als tegenwoordigh daer over fouden weten te geven, ende tufchen **Sand-vifch** ende **Steen-vifch** een smakelijck onderscheid te maken. Emmers moghten fich beide de aenghevers ende de uytvoerders van foodanigen werck genoechfaen verfekeren, dat haere ghedachteniffe by die arme menfchen in eenen gedurigen loffende **Zegen** foude leven, fulcx geen verachtelicke belooninghe en is.

Neffens het **Gerief** heb ick het gewin gheftelt. Het felve raeckt wederom beide den **Haghe** ende **Scheveningh**, voor foo vele haer welvaren inde vertieringhe van eet ende drinck waeren gemeen is. Zijnde goed te giffen, wanneer foodanighen wegh voltrocken ware, met wat een' toeloop de reisende ende fpelen varende luyden uyt alle omleggende **Steden** ende plaetsen den felfen foude foecken te genieten, en de hoe feer fy de neringhe van **Herbergen** ende andere **Huyfen** van verteeringhe fouden verbeteren, daer fy nu, het zy van buyten ofte van binnens **Lands**, naer ofte door den **Haghe** komende, ten einde van een gedeelte haerer dagh-reife voor den fwaeren ende moordaerdigen **Scheveninger** wegh fchricken, ende oft heel te huys blijven, oft andere wegen om rijden.

Een ander gewichtigh voordeel komt hier in bedencken ten behoeve vanden **Haghe** felfs, namentlijck het genot vanden **Toll** die byde **Hooghe Overicheit** op defen weg foude te vergunnen ftaen; maer alfoo ick korts naer defen oorfake fal hebben om daer of breeder te fpreken, wil het felve hier overflaen.

Naer de **Eere** ende het **Gerief** van 't werck volcht het **Vermaeck**: daer op en behoeve ick geene woorden te flijten. Ick gedraghe my tot de genegentheden van alle wandelaers, foo te voet als te peerde, maer infonderheit te wagen ende te **Coetfe**; ende laete haer oordeelen, wat het zijn foude, daer haer hedenfdaeghs de **straten** vanden **Haghe** te kort vallen, ende, door het ftadighe omrijden, by naeft **Menfchen** en **Beeften** wervel-fieck werden, foo fy haren **Tour à la mode**, gelijk men by **Parys** ende andere groote **Steeden** van **Italien** doet, foo verre buyten moghten uytreicken, dat haer t'elcken wederom

derom een' soete nieuwigheid moghte schijnen, den Haghe in te keeren, naer dat sy die uytsteekende veranderingh vande Zee locht hadden genoten, ende die van 't binnen-land des te smaeckelicker quamen te genieten, alles op haer ende haerer peerden gemack, ende met minder geschud ende gedruysch dan oft sy de Haeghsche straten hadden leggen om karren, welcker sommighe niet vande gemakelixte en werden bevonden. De geduricheit deser wandelinghe houde ick soo seker, dat ick geloove den Steen-Wegh dagelijcx sonder ophouden voll gegaens ende gerijds, ende van verre als een Begraefnisse aen te sien soude wesen.

Waermede vertrouwende eenighsins voldaan te zijn het eerste punt van Bedencken, namentlick de redenen, waerom dese Steen-wegh soude dienen te werden ghemaect; Volght het tweede, rakende de maniere ende middelen op ende door de welcke het selve werck soude mogen werden Aengevanghen; Uytgewrocht ende Onderhouden.

Belangende den Aenvangh, sonder te staen op de plichten diemen in desen onweder sprekelicken schuldigh is den ghenen die daer over moeten werden gekent ende aengesien, als namentlick de E. Heeren vande Graeffelickheits Rekeninghe mitsgaders de E. Heeren Dijckgraef ende Hooghe Heemraeden van Delfland, soude naest daer aen de meeninghe wesen vande E. d. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland ende Westvrieland te bekomen den opheve van seker bestendigh Toll-geld, daer in allerhande luyden, desen wegh gebruyckende, gehouden souden zijn, uytgesondert alleen de Scheveningsche vischluyden, ende soodanighe als met haer ontrent die neeringhe den sueren kost winnen.

De lijste van desen Toll soude begroot werden, naer de gelegentheit vande onkosten soo van 't maken als van 't onderhouden van den wegh; waer van dewijl ick hier naer in 't breede te spreken hebbe, sal dienaengaende alhier geen wijder gewagh maken: seggende alleen in 't voorby gaen, dat ick geloove, bevonden te sullen werden, dat eenen seer geringhen penningh, die desenthalven alleen op de Coetsen vande Haghe gestelt, ende naer mijn gevoelen, niet ongeerne betaelt soude werden, beneffens noch soo veel te trecken vande 2888. Huysen, die alhier inden Haghe op Brand gereetschap zijn gestelt, wel ruym den Intrest soude atwerpen vande penninghen die tot dit werck souden dienen te werden verschafft.

Belan-

Belangende dit verschaffen ben ick van gevoelen, dat sich de Overicheit van s' Gravenhage sulcx niet en behoore te laten ontgaan, om redenen die genoegsaem te begrijpen zijn, door de ghene die eenighsints vernomen hebben, hoe weinigh sich de Steeden in Walcheren ende elders de kosten beklagen, die sy aen Steen-wegen hebben gehangen.

Bevindt sich ondertuschen de Treforye sulcx gestelt, dat haer ongelegen zy foodanighen Hoofdsomme) die ick hier onder sal aanwijfen niet seer groot te wesen op te leggen, so is buyten alle twijffel, wanneer een mael den Toll bekent ende vastgesteld sal wesen, datmen de voornoemde somme sonder moeyte uyt de Kassen van bysondere Inghesetenen sal kunnen bekomen, konnende een yder lichtelick ghissinghe maken vande vruchten, die hy uyt het onderpand heeft te verwachten, ende in allen ghevalle vele schouderen, soomen seght, licht werck makende.

Naer het vinden van de Geld-middelen volght de Forme ende maniere op de welcke de saecke aengelegt ende uytgewrocht soude dienen te werden.

De meeninghe soude zijn, Eenen Steen-wegh van kantelingen Klinckaart te maken van de Brugghe van 't Noordeinde af tot aen de Huysen van Scheveningh, ende van daer vervolgens de Straet van 't Dorp, tot op het Plein voor de Kerck, 't welck met eenen, ende uyt deselve hand soude gestraet werden.

Daer zijn Meesters van gevoelen, dat de Breedte van desen Steen-wegh op anderhalve Roede soude kunnen bestaen, ende datmen te vergeefs, tot het wisselen vande wagens, om meerder ruymte wil verlegen zijn, dewijle, seggen sy, vande Steen-strate neffens de Boomen van 't Voorhout doorgaans naeuwelijcx de middelste $\frac{2}{3}$ deelen werden gebruyckt. Ende soude sulcx in der daet de kosten van het werck merckelick verlichten.

Maer, mijns bedunckens naer dien foodanighe aensienlijcke wercken, niet alleen haer gebruyck, maer oock haer statelick ende onbekrompen ghebruyck dienen te hebben, ende de onkosten, daar ick terstond afspreken sal, geensints soo swaer en vallen, dat soo goeden Struyve om een Ey bedorven soude behooren te werden, soude men 't even als in 't Voorhout, op de volle twee Roeden, ofte 24. voet Breedte dienen te nemen.

Om het werck te verfekeren soude dese Breedte ten wederzijden gefloten werden, met een Scheeps-plancke, ende die met Paeltjes gelijcks de Straete aengefett, ende voorts aangefant naer den eifch.

Hier werdt van Klinckaert gefproken, ende niet van Straetsteen, eensdeels om het gemack van 't gebruyck, ende ten anderen om den minften koste, makende ons de dagelixe ondervindinge bekend, soo alhier in den Hage, daer het gery onendigh is, als in eenige Dorpen hier ontrent, dat foodanigen Straete feer bestendigh, ende, mits een weynigh forgvuldigh onderhouds (daar van mede fal gefproken werden) een' lange menichte van Jaren kan bestaan, welverftaende dat daer toe van den hardsten Klinkaert werde gebruyckt, ende geenfints van dien anderen weeckren flagh, die Playey genoemt werdt.

Komende dan hier mede tot den overflagh van de Kosten, bevinde ick uyt de onderrechinghe van verfcheiden Meesters hun des gronde-lick verftaende, ende by my aendachtelijck uytgehoort, dat in den Roede vierkant gaen ongevaerlijck 2200. Klinckaert-steen, ende dienvolgens dat foodanigen vierkante Roede soude komen te bedragen 12. Carolus Guldens, komt voor de dobbele Roede deser Straete 24. Guldens, fulcx by eenen van de kloeckste der voornoemde Meesteren, zedert overleden, op het ruymfte, met Arbeid, Steen en Hout, werde genomen op 25. Guldens. Het gae daer mede een weynigh onder oft over; het flot van de Hooft-Somme fal doen sien, dat het onderscheid van klein belangh is, ende niet waerdigh om daar op te staen.

Nu is dan de lengde van de Noord-endsche Brugge af tot aen het eerste Huys van Scheveningh by metinghe van den Landt-Meter Floris Jacobfz Anno 1636 gedaen, bevonden 800 Roeden: Komende fulcx nett over een met het aftreden van feker geloofwaerdigh Perfoon, lang overleden, die all wandelende op die lengde gevonden heeft 4800. sijner treden, vande welcke mitsdien even 6. in de Rhijnlandsche Roede zijn gegaan, 't welck bevonden werdt de gemeene fchridt te wesen van een man, die sich niet en overstapt.

Nemende alsoo yeder een van deser Roeden lengde, als voren, op 25. Caroli Guldens, komt de Strate in alles vanden Haegh tot aen Scheveningh te bedragen 20000. Caroli guldens.

Van by de Kerck van Scheveningh tot het voornoemde eerste Huys
toe

toe sijn bevonden noch 112. Roeden lengde. Om het plein by de Kerck te vinden, neme ick die ten ruymsten op 130. Roeden, dese gedaen by de voornoemde 800. komt 920. Roeden ende tegens 25. guldens de Roeden als boven, voor alle onkosten, niets uytgefondert, de somme van eens 23000. Caroliguldens. Zijnde, mijns bedunckens, soo geringhen geld, ten aensien van soo loffelicken werk, dat ick my wederom niet en kan onthouden van waarschouwen, dat de naelatigheid van dit voornemen by alle naerkomelingen verachtelick sal werden opgenomen.

Want om tot wat naerder aenwijsinghe vande Geldmiddelen te komen, wie en siet niet hoe geringen Toll den Interest van die somme soude kunnen voldoen; welverstaende als de selve by maniere van een Wegh-geld geheven wierde van allerhande luyden de Strate te voet, te peerde, ofte met den waghcn gebruyckende, ende sulcx door 't sluyten alleen van eenen Boom ofte twee, namentlijk aende Brugge vanden Haghe ende op de Heul vande Beke, ten zy men bevonde, dat een der selve genoegsaem konde wesen.

Doch het werck aldus voltrocken zijnde, soude ten derden op het Onderhoudt gelett moeten werden. Daerin wel volgens d' ondervindinge vande Stadt van Amsterdam ende andere wel geregelde plaetsen weinigh swaricheits is, mits de gedurighe hand daer aen werde gehouden, ende alle de minste breucken geheelt, eer de schade grooter werde; maer soude ondertuschen de bestedinghe van foodanighen onderhoudt ende opsicht uyt het voornoemde Wegh-geld moeten ghevonden werden, ende het selve soo ruym genomen, dat alles mildelick ende onbekommert konde werden betracht, sulcx wy meten dat over de menighte seer ongevoeligh soude vallen.

Endtlick dan ende ten laetsten staen my te beantwoorden ende uyt den weghe te leggen ettelicke swarigheden die in desen somtijds zijn komen opgeworpen te werden.

Ten eersten smijtmen my het Sand in d'oogen, ende seghtmen dat de Strate gelegd zijnde door het overstuyven van de Duynen gedeckt, vruchteloos sal werden gemaakt.

Daer op antwoorde ick, dat inder daed 2. of 3. sandighe plaetsen werden bevonden, daermen door soude moeten; maer van het swaerste stuyven dat daer vallen kan en maeck ick geen werck met allen:

Emmers is bekent ende taftelick , hadde het gedurigh op die plaetsen gestoven , dat de selve nu soo hoogh als huysen souden sijn , daar men die inder daed in langhe Jaren niet verhoogt en bevindt te wesen. Daer van de reden openbaer is : dewijle namentlick dat d'eene wind doet afstuyven , wat d'andere daer op heeft gejaeght. Behalven dat soodanigen opstuyven niet anders als eens of twee maals des jaers by hooghe Stormen kan gebeuren : sulcx dan geschiet zijnde , oft wederom by andere winden vande Straet geveegt sal werden , of , des nood zijnde , door armer menschen arbeid daer af gehaelt ; waer van qualick de pijn waerd te spreken is , aengesien , als geseght is het onghemack alleen op twee of dry sandighe plaetsen , en kan gebeuren , ende lichtelijck in jaer en dagh niet gebeuren en sal. 'T is waar , binnen de Huysen van Scheveningh is nu en dan door het wavelen vande winden aldaer een hoogh sand op gestoven : Maer staet genoegsaem te vertrouwen , dat de Ingesetenen aldaer voor soo grooten gerief geern de moeyte souden nemen van yeder een voor haer huysken sijn Strate klaer te houden , daar toe het volck deser Landen van selfs genoegh genegen is , ende sulcx niet zijnde , by bevel van de Overicheit daer toe soude konnen gehouden werden.

2. Sommighe hebben gevreesst voor de steilte vande hooghe Klift , ende dat de Wagens met gevaer daer of souden rollen : maer , die der wel op lett , sal bevinden , dat , vermits den lengde vanden opgangh , de steilte aldaer niet meerder en is , als die vanden Ry-wegh , ten weder zijden vanden Vijverberg , daer niemand ongemack by en heeft.

3. Andere spreken vande laeghte vande Pannen , welcker sommige des Winters een stuck weegs onder water staen , ende het is waer , dat aldaer eenighe plaetsen souden dienen aengehooght te werden : maer de ruymte van Sand allom soo naer byder hand wesende , is wel te bevroeden , dat sulcx voor een geringe koste te weghe kan werden gebracht

4. Van gelijcken segg ick aengaende de kromte van den wegh , om den welcken , soo veel mogelick t' ontgaen , eenige kleine-hooghjens uyt den weghe genomen ende geslecht souden dienen te werden , want sulcx mede een' sake van klein gewicht is.

5. Endtelick werdt voorgeworpen dat de Pachter vanden Toll ,
mits

mits de menigte van openbare toegangen dagelicx uytgestreken soude werden, ende met moeyte aen het sijne kunnen geraeken. Daer tegens en kan niet ontkennt werden, dat vele, insonderheit voetgangers, op den Steen-wegh souden kunnen komen, sonder de slagh-boomen aan te doen: Maer dewijle sulcx meest niet als voetgangers en souden wesen, daar van het minste Wegh-geld te heffen soude sijn, staende het voornaemste van Peerden en Wagens te wachten, en schijnt niet dat op soo geringen fluyckerije veel acht te slaen zy.

6. Eene swarigheid van ander insien hebb ick my selven indachtig te maecten; namentlick dat (volgens d'onderrichtinge vande voornoemde Meesters) de groote menigte van Klinckaert in desen vereifcht, loopende by gissing, all over de 40 mael hondert duysend, niet veel eer als in dry Jaeren tijds te bekomen soude zyn. Daer op ick niet en hebbe te seggen, dan, dewijle sulcx is, datmen den tijd met geduld moet afwachten, gedenckende dat groote Staets ofte Stads-wercken noyt ten spoedigsten uytgevoert kunnen werden, ende in allen gevalle dat 3. Jaren verwachts seer weenigh is tegens den tijd van soo lange Jaeren, als dit werck, verwaerloost, uytgestelt ende versuymt is geworden: sulcx ick oordeele ten grooten deele daer door veroorsaect te wesen, datmen nu en dan dese sake komende te roeren ende levendigh te maecten, den Kuyter, soomen seght, over het Peert heeft gesett, met het opwerpen van all te hooge voorflaggen, als daer is het graven van een' treffelicke Vlier naer de Zee toe, het planten van wonderlicke Ryen Boomen neffens die Vlier, ende diergelicke sierlicke dingen meer, die van wegens haer gebruyck ende heerlickheid wel niet te laken en zyn, maer daer van de kost den lust heeft verflagen, daer in 't tegendeel de onkostelickheit mijnen tegenwoordigen voorflag behoort aen te raden. Zijnde in somma aen all het gene voorfsz is niet meer vast, dan oftmen omtrent 4. mael de twee Rijstraten van het Voorhout te maken hadden, zulcx bevonden zijnde soo Eerlijcken, soo Vorderlijcken, soo Vermakelijcken, ende soolichten werck te wesen als in desen is aangewesen, laet ick alle verstandige liefhebbers van deser plaatsen verbeteringe oordeelen, oft het met reden langer uytgestelt behoort te werden. Mijenthalven, eens hebb ick my bescheidentlick willen ontlasten van 't gene ick, naer mijne besten werenschap, geoordeelt hebbe deser sake mede en-

de tegen te loopen, ende dit aldus den Achtbaren Magistraat van 's Gravenhage gedienselick in handen willen stellen, om oft sy 't heden ofte morgen haere aendacht waerdigh mochten vinden; ten minsten, om tot een geringh bewijs te strecken van de oprechte genegenheit, die ick soo haere E, als de plaetsen van haer bewind, mijne hoogh-geeerde Geboortstede toedrage. God zegene d'een en d'andere met allen voorspoed.

C O N S T A N T E R.

Brief van den Heer van ZUYLICHEM,

Aen den Heere

De VEER Baillieu van 's Gravenhage.

Mijn Heere;

Ick verneme met genoegen, dat men aldaer in ernst begint te spreken van eenen Steen-Wegh uyt den Haeghe, niet alleen tot Rijswijck, maer oock tot Schevening, dien ick altoos voor den noodighsten, dienstighsten ende lichtsten heb geoordeelt. Derhalven ick al voor ettelicke Jaeren mijn werck daar van gemaakt hebbe, om ten allernauwsten te onderfoecken in wat manieren, met wat kosten, ende insonderheit, met wat voordeel dat Werck soude kunnen uytgevoert werden: Ende heb ick alles doen ter tijdt soo punctuelijk by een gestelt, ende daer by gevoeght soodanige solutien op de gemeene objectien die ick doorgaens daer tegens hadde hooren voorwerpen, dat my Luyden van conditie, van middelen ende van geen slecht oordeel de eere deden van mijne redenen soo veel plaets te geven, dat sy sich gewilligh aanboden om haer part te dragen in het gheringhe Capitael daer toe vereischt. Daer tegen sagh ick mijnen goeden yver eenige Heeren doemaal onse Magistrature bekleedende, soo weinigh ter herten gaen, dat ick mijn Discours, teekeningen ende supputatien terugge hiel ende opsloot, om oft men eens naer desen betere sinnen moghte bekomen, ende yemant mijne waerde Geboort-plaets soo lief krij-

krijgen, dat hy de hand wilde bieden om haer zeffens die eere, dat vermacck ende dat profijt te helpen toe brengen. Nu het schijnt dat de gedachten daer henen willen, is my leet soo verre van de hand te wesen, dat ick mijn geringe talent daer toe in persoon niet en vermagh by te brengen: Insonderheyt dewijl my geschreven werdt dat U. E. (misschien met kennisse van de Heeren van de Magistraet) tot mij- nent heeft doen vernemen naer het gene by my in die materie op het Papier is gebracht.

Ick en doe in mijn' absentie niet gerne roeren onder de Papieren daer het bewaart light: maer niettemin, siende noch geene apparen- tie om met volkomen depesche van dit Hof mijne aenbevolen Com- missie soo spoedigh te konnen voltrecken, als men, ten dien regarde, mogelick nevens my wel soude wenschen. Soo heb ick om geene in- sichten konnen naerlatigh wesen van mijne schuldige genegentheit in dese occasie bekent te maken, ende naer mijn vermogen te betrach- ten. Heb dienvolgens mijnen Sone van Zeelhem gelast het Cabinet te doen op steecken, daer gemelde Papieren gewisselijck te vinden zijn, volgens de aanwijfinge die ick hem dien-aengaende doe, met ordre van deselve door U. E. soo de E. Mog. Heeren van de Camer van de Rekening, als de Achtbare Heeren Regeerders van 's Gravenha- ghe ter handt te stellen, in gevalle men persisteren in de begeerte van selve te doorsien. U. E. vertrouw ick dat de moeyte sal gelieven te nemen van haer E. respectieve een dubbelt daer van te presenteren, met verskeringhe van mijne oormoedige ende ghetrouwe affectie, tot ha- ren dienst, geloovende insgelijcx dat ick van herten ben, &c:

Tot Parijs den II May 1663.

Brief van den Heere BALLIEU van 's Gravenhage,

Aen den Heer van ZUYLICHEM.

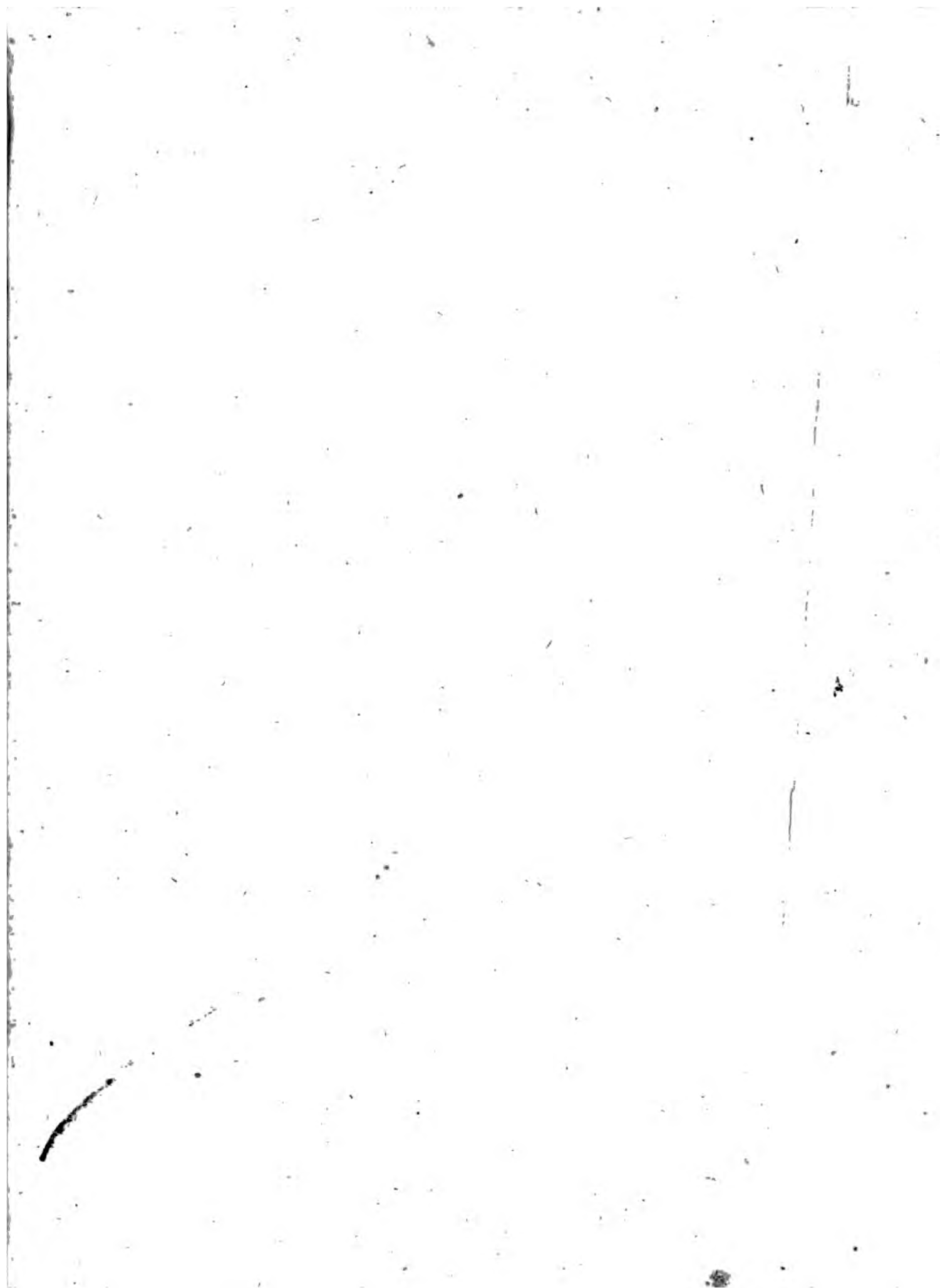
Mijn Heer;

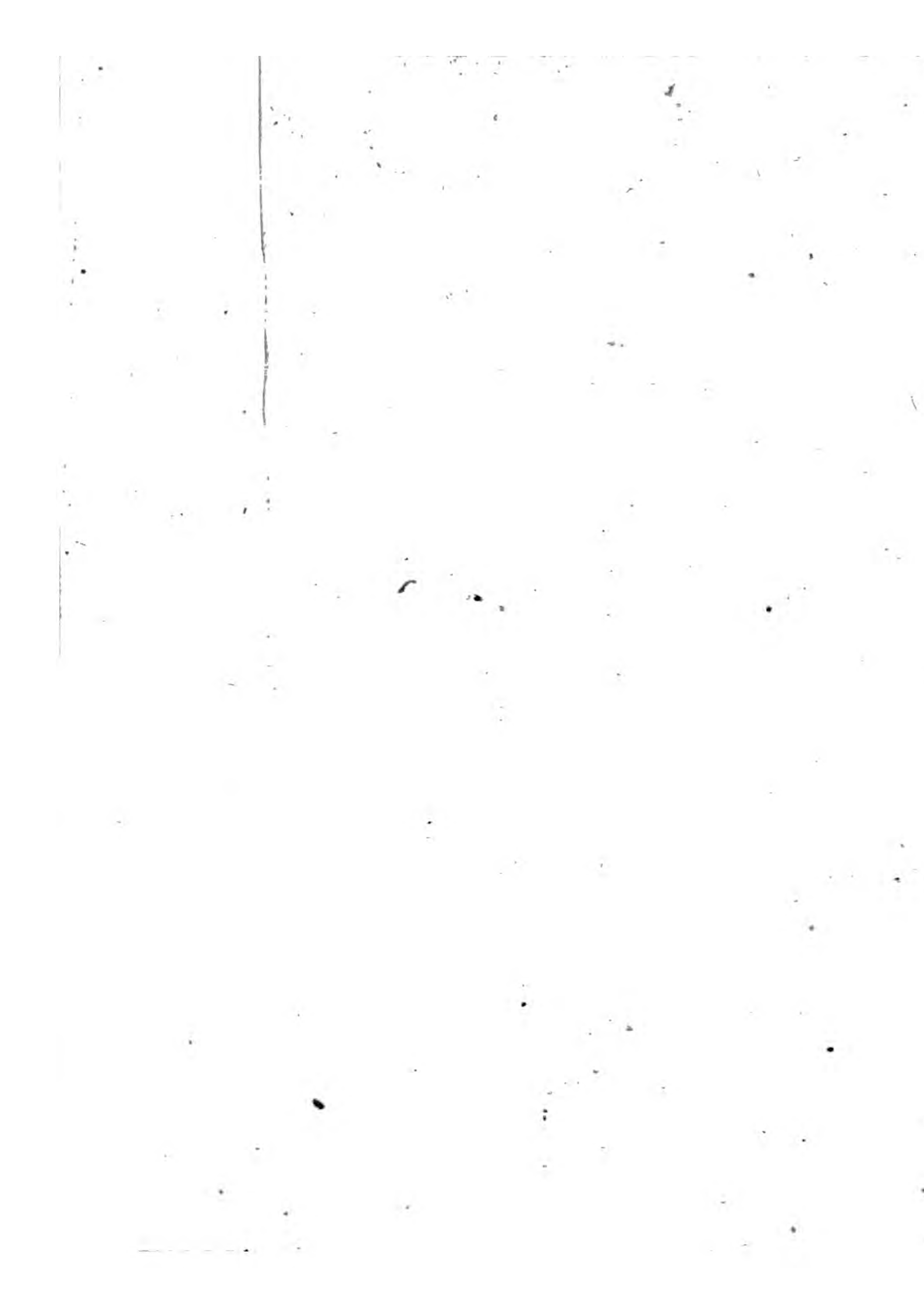
DE Heeren van de Rekeninghe der Domeinen van Hollandt ter hand gestelt zijnde de Requeste aan de Staten deser Provincie voor de tweedemaal gepresenteert om Octroy, tot het maecten van een Straet-Wegh tuschen den Haegh ende Scheveningh, op de naem van den Penningmeester Soetens omme daer op te adviseren, hebben, alvorens het selve te doen, de saecke in deliberatie geleght met eenighe Heeren uyt de Magistraet van 's Gravenhage, ende dewijle op de gehouden conferentie by de Heer Rentmeester Nieuwpoort geseide wierden, dat U E. een pertinent concept; noopende het voorz Werck hadde op 't Papier gestelt, gebruyckte ick de vryigheyt van den Heere van Zeelhem daar over te begroeten, dewelcke my voor eenighe Daghen heeft doen behandighen U E. Missive ende oock de Schriften by U E. inghestelt. Ick hebbe die aanstondts aen beide gedachte Collegien gecommuniceert, dewelcke bevindende dat de voorz stucken dapper ter saecke waeren dienende, twee dubbelden daar van genomen hebben. d'Originele hebbe aen U E. Soon weder doen behandighen: inde aenstaende Maend sal het advis ter Vergaderinge van de Heeren Staten ingedient werden, twijffel niet aan eenen goeden voortganck van het selve werck. Ondertusschen hebbe niet konnen naerlaten U E. te bedancken voor de ghedane communicatie ende den oprechten yever die ick in U E. schrijven bespeurt hebbe, omme soo een goed werck ten dienste van het gemeen te vorderen, de gelegentheit sich offererende om U E. wederomme ergens in te kunnen dienen, sal altoos bethoonen dat Ick metter daet ben &c.

In 's Gravenhage den 24 May 1663.

E Y N D E.

u

